

35
AUM

25
USPEE
CONSTANTIN STERE

ISSN 1811-0770
E-ISSN 2587-411X

REVISTA NAȚIONALĂ DE DREPT

Publicație periodică științifico-practică

Nr. 3 (245), anul 22 (2021)

DOMENII DE CERCETARE:

- ♦ *Științe juridice*

CHIȘINĂU - 2021

**Agenția Națională de Asigurare
a Calității în Educație și Cercetare**

CERTIFICAT

de recunoaștere a revistei
în calitate de publicație științifică de profil

Seria RȘP Nr. 011

Revista Națională de Drept

ISSN 1811-0770

Fondatori: Uniunea Juriștilor din Moldova
Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”
Universitatea de Stat din Moldova
Universitatea Americană din Moldova

Tipul B

Profil: Științe juridice

În baza Deciziei Consiliului de Conducere al Agenției Naționale de Asigurare a Calității
în Educație și Cercetare nr. 19 din 06 decembrie 2019, pentru o perioadă de 4 ani.

Președinte

Andrei CHICIUC

Eliberat la 15 iunie 2020

Chișinău

REVISTA NAȚIONALĂ DE DREPT

Publicație periodică științifico-practică

Nr. 3 (245), anul 22 (2021)

Certificatul de înregistrare: nr. 1003600061124 din 27 septembrie 2000

Accreditată de Agenția Națională de Asigurare a Calității în Educației și Cercetare prin Decizia nr. 19 din 06.12.2019

Tipul B

FONDATORI:

- ✓ Uniunea Juriștilor din Moldova
- ✓ Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Republica Moldova
- ✓ Universitatea de Stat din Moldova
- ✓ Universitatea Americană din Moldova

REDACTOR-ŞEF: *Gheorghe AVORNIC*, doctor habilitat în drept, profesor universitar, rector, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Republica Moldova

REDACTOR-ŞEF ADJUNCT: *Violeta COJOCARU*, doctor habilitat în drept, profesor universitar, prorector, Universitatea de Stat din Moldova

Redactare în română și rusă: *Tudor SOROCEANU*; Redactare în engleză: *Lorina AVORNIC*; Redactare în franceză: *Anişoara DUBCOVEȚCHI*;
Asistență computerizată: *Maria BONDARI*

CONSILIUL ȘTIINȚIFIC

Gheorghe AVORNIC, doctor habilitat în drept, profesor universitar, rector, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Republica Moldova

Violeta COJOCARU, doctor habilitat în drept, profesor universitar, prorector, Universitatea de Stat din Moldova

Ion DEACONESCU, doctor, profesor universitar, academician, președinte, Academia Internațională „Mihai Eminescu”, România

Mircea DUȚU, doctor în drept, profesor universitar, director, Institutul de Cercetări Juridice al Academiei Române

Spyridon FLOGAITIS, doctor în istorie și drept, profesor universitar, academician, director, Organizația Europeană de Drept Public, Grecia

José Luis IRIARTE ÁNGEL, doctor, profesor în drept internațional privat, Universitatea Publică din Navarra, Spania

Gheorghe RUSNAC, doctor habilitat în științe politice, profesor universitar, academician, Academia de Științe a Moldovei

Tudorel TOADER, doctor în drept, profesor universitar, rector, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, România

Andrei TREBKOV, doctor în drept, președinte, Uniunea Internațională a Juriștilor, Rusia

COLEGIUL DE REDACȚIE

Elena ARAMĂ, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova

Grigore ARDELEAN, doctor în drept, conferențiar universitar, Academia „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne, Republica Moldova

Victoria ARHILIUC, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova

Gheorghe AVORNIC, doctor habilitat în drept, profesor universitar, rector, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Republica Moldova

Flavius-Antoniu BAIAS, doctor în drept, conferențiar universitar, decan al Facultății de Drept, Universitatea din București, România

Oleg BALAN, doctor habilitat în drept, profesor universitar, rector, Academia de Administrare Publică, Republica Moldova

Cătălin BORDEIANU, doctor în drept, profesor universitar, academician, Academia Internațională „Mihai Eminescu”, România

Gheorghe CHIBAC, doctor în drept, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova

Valentina COPTILET, doctor în drept, conferențiar universitar, prorector, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Republica Moldova

Ion CRAIOVAN, doctor în drept, profesor universitar, România

Andrian CREȚU, doctor în drept, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Republica Moldova

Bogdan CUZA, doctor în economie, doctorand în drept, Germania

Ion DEACONESCU, doctor, profesor universitar, academician, președinte, Academia Internațională „Mihai Eminescu”, România

Lucian DINDIRICA, doctor în istorie, conferențiar universitar, România

Marin DOMENTE, doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea Americană din Moldova

Mircea DUȚU, doctor în drept, profesor universitar, director, Institutul de Cercetări Juridice al Academiei Române

Spyridon FLOGAITIS, doctor în istorie și drept, profesor universitar, academician, director, Organizația Europeană de Drept Public, Grecia

Raisa GRECU, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Republica Moldova

Ion GUCEAC, doctor habilitat în drept, profesor universitar, academician, Academia de Științe a Moldovei

Ioan HUMĂ, doctor în drept, profesor universitar, România

José Luis IRIARTE ÁNGEL, doctor, profesor în drept internațional privat, Universitatea Publică din Navarra, Spania

Iurie MIHALACHE, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Republica Moldova

Victor MORARU, doctor habilitat în științe politice, profesor universitar, membru corespondent, Academia de Științe a Moldovei

Vytautas NEKROSIUS, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Lituania

Mihai POALELUNGI, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar, Universitatea Liberă Internațională din Moldova

Elena RAILEAN, doctor în pedagogie, conferențiar universitar, Universitatea Americană din Moldova

Alexandru ROȘCA, doctor habilitat, profesor universitar, academician, Academia de Științe a Moldovei

Gheorghe RUSNAC, doctor habilitat în științe politice, profesor universitar, academician, Academia de Științe a Moldovei

Nicolae SADOVEI, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova

Diana SCOBIALĂ (SÎRCU), doctor habilitat în drept, profesor universitar, director executiv, Institutul Național al Justiției, Republica Moldova

Tzvetan SIVKOV, doctor în drept, profesor universitar, Bulgaria

Andrei SMOCHINĂ, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Universitatea Liberă Internațională din Moldova

Victor SPINELI, doctor în istorie, profesor universitar, academician, Academia Română

Florin STRETEANU, doctor în drept, profesor universitar, decan al Facultății de Drept, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, România

Alexandru SURDU, doctor în filozofie, academician, director, Institutul de Cercetări Socio-Umane, Academia Română

Tudorel TOADER, doctor în drept, profesor universitar, rector, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, România

Andrei TREBKOV, doctor în drept, președinte, Uniunea Internațională a Juriștilor, Rusia

Iurie VOLOȘIN, doctor habilitat în drept, profesor universitar, decan al Facultății de Relații Internaționale, Universitatea Națională de Aviație, Kiev, Ucraina

ADRESA REDACȚIEI: MD 2009, Chișinău, bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, nr. 200, et. 2, bir. 202. Tel./fax. (022) 241207. Indexul PM 31536

Versiunea electronică: <http://uspee.md/rnd/>; <http://americanuniversity.md/rnd/>; <http://revistadrept@yahoo.com>. Pagina web: www.rnd.revistestiintifice.md

Toate articolele sunt recenzate în sistem „double-blind peer review”

Responsabilitatea pentru conținutul textelor aparține, în exclusivitate, autorilor

© UJM, USPEE, USM, UAM, 2020

NATIONAL LAW JOURNAL
Periodical scientific-practical publication

No. 3 (245), year 22 (2021)

Registration certificate: No. 1003600061124 of 27 September 2000

Accredited by the National Agency for Quality Assurance in Education and Research by Decision No. 19 of 06.12.2019

Type B

FOUNDERS:

- ✓ *Union of Lawyers of the Republic of Moldova*
- ✓ *University of European Political and Economic Studies „Constantin Stere”, Republic of Moldova*
- ✓ *State University of Moldova*
- ✓ *American University of Moldova*

EDITOR-IN-CHIEF: *Gheorghe AVORNIC*, doctor habilitatus in law, university professor, Rector, University of European Political and Economic Studies „Constantin Stere”, Republic of Moldova

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF: *Violeta COJOCARU*, doctor habilitatus in law, university professor, Vice-rector, State University of Moldova

Romanian and Russian editing: *Tudor SOROCEANU*; English editing: *Lorina AVORNIC*; French editing: *Anisoara DUBCOVETCHI*;

Digital assistance: *Maria BONDARI*

SCIENTIFIC COMMITTEE

Gheorghe AVORNIC, doctor habilitatus in law, university professor, Rector, University of European Political and Economic Studies „Constantin Stere”, Republic of Moldova

Violeta COJOCARU, doctor habilitatus in law, university professor, Vice-rector, State University of Moldova

Ion DEACONESCU, PhD, university professor, academician, International Academy „Mihai Eminescu”, Romania

Mircea DUTU, PhD in law, university professor, Director, Romanian Academic Research Institute

Spyridon FLOGAITIS, PhD in history and law, university professor, academician, Director, European Public Law Organization, Greece

José Luis IRIARTE ÁNGEL, PhD, Professor in Private International Law, Public University of Navarra, Spain

Gheorghe RUSNAC, doctor habilitatus in political science, university professor, academician, Academy of Sciences of Moldova

Tudorel TOADER, PhD in law, university professor, Rector, „Alexandru Ioan Cuza” University, Iasi, Romania

Andrei TREBKOV, PhD in law, President, International Union of Jurists, Russia

EDITORIAL BOARD

Elena ARAMA, doctor habilitatus in law, university professor, State University of Moldova

Grigore ARDELEAN, PhD in law, associate professor, Academy „Ștefan cel Mare” of the Ministry of Internal Affairs, Republic of Moldova

Victoria ARHILIUC, doctor habilitatus in law, university professor, State University of Moldova

Gheorghe AVORNIC, doctor habilitatus in law, university professor, Rector, University of European Political and Economic Studies „Constantin Stere”, Republic of Moldova

Flavius-Antoni BAIAS, PhD in law, associate professor, Dean of the Faculty of Law, University of Bucharest, Romania

Oleg BALAN, doctor habilitatus in law, university professor, Rector, Academy of Public Administration, Republic of Moldova

Catalin BORDEIANU, PhD in law, university professor, academician, International Academy „Mihai Eminescu”, Romania

Gheorghe CHIBAC, PhD in law, university professor, State University of Moldova

Valentina COPTILET, PhD in law, associate professor, Vice-rector, University of European Political and Economic Studies „Constantin Stere”, Republic of Moldova

Ion CRAIOVAN, PhD in law, university professor, Romania

Andrian CRETU, Doctor of Law, University of European Political and Economic Studies „Constantin Stere”, Republic of Moldova

Bogdan CUZA, PhD in economics, PhD candidate in law, Germany

Ion DEACONESCU, PhD, university professor, academician, International Academy „Mihai Eminescu”, Romania

Lucian DINDIRICA, PhD in history, associate professor, Romania

Marin DOMENTE, PhD in law, associate professor, American University of Moldova

Mircea DUTU, PhD in law, university professor, Director, Legal Research Institute, Romania a Academy

Spyridon FLOGAITIS, PhD in history and law, university professor, academician, Director, European Public Law Organization, Greece

Raisa GRECU, doctor habilitatus in law, associate professor, University of European Political and Economic Studies „Constantin Stere”, Republic of Moldova

Ion GUCEAC, doctor habilitatus in law, university professor, academician, Academy of Sciences of Moldova

Ioan HUMA, PhD in law, university professor, Romania

José Luis IRIARTE ÁNGEL, PhD, Professor in Private International Law, Public University of Navarra, Spain

Iurie MIHALACHE, PhD in law, associate professor, University of European Political and Economic Studies „Constantin Stere”, Republic of Moldova

Victor MORARU, doctor habilitatus in political science, university professor, correspondent member, Academy of Sciences of Moldova

Vytautas NEKROSIUS, doctor habilitatus in law, university professor, Lithuania

Mihai POALELUNGI, doctor habilitatus in law, associate professor, Free International University of Moldova

Elena RAILEAN, PhD in pedagogy, associate professor, American University of Moldova

Alexandru ROSCA, doctor habilitatus, university professor, academician, Academy of Sciences of Moldova

Gheorghe RUSNAC, doctor habilitatus in political science, university professor, academician, Academy of Sciences of Moldova

Nicolae SADOVEI, PhD in law, associate professor, State University of Moldova

Diana SCOBIOALA (SIRCU), doctor habilitatus in law, university professor, Executive Director, National Institute of Justice, Republic of Moldova

Tzvetan SIVKOV, PhD in law, university professor, Bulgaria

Andrei SMOCHINA, doctor habilitatus in law, university professor, Free International University of Moldova

Victor SPINEI, PhD, university professor, academician, Romanian Academy

Florin STRETEANU, PhD in law, university professor, Dean of the Faculty of Law, Babes-Bolyai University, Cluj-Napoca, Romania

Alexandru SURDU, PhD in philosophy, academician, Director, Institute for Socio-Human Research, Romanian Academy

Tudorel TOADER, PhD in law, university professor, Rector, „Alexandru Ioan Cuza” University, Iasi, Romania

Andrei TREBKOV, PhD in law, President, International Union of Jurists, Russia

Alexandru TICLEA, PhD in law, university professor, Ecological University of Bucharest, Romania

Alexandru VOICU, PhD in law, university professor, Romania

Yuri VOLOSHIN, doctor habilitatus in law, university professor, Dean of the Faculty of International Relations, National Aviation University, Kiev, Ukraine

PUBLISHING HOUSE ADDRESS: MD 2009, Chisinau, blvd. Stefan cel Mare si Sfint, nr. 200, et. 2, bir. 202. Tel./fax. (022) 241207. Index PM 31536

Electronic version: <http://uspee.md/rnd/>; <http://americanuniversity.md/rnd/>; revistadrepr@yahoo.com. Web: www.rnd.revistestiintifice.md

All articles are double-blind peer reviewed

The responsibility for the texts' content lies exclusively with the authors

© UJM, USPEE, USM, UAM, 2020

REVUE NATIONAL DE DROIT
Publication périodique scientifique et pratique

N° 3 (245), année 22 (2021)

Certificat d'inscription: N° 1003600061124 du 27 Septembre 2000

Accréditée par l'Agence nationale pour l'assurance de la qualité dans l'enseignement et la recherche par la décision N° 19 du 06.12.2019

Type B

FONDATEURS:

- ✓ Union des Juristes de la République de Moldova
- ✓ Université d'Études Politiques et Économiques Européennes „Constantin Stere”, République de Moldova
- ✓ Université d'État de Moldova
- ✓ Université Américaine de Moldova

RÉDACTEUR EN CHEF: *Gheorghe AVORNIC*, docteur habilité en droit, professeur, recteur, Université d'Études Politiques et Économiques Européennes „Constantin Stere”, République de Moldova

RÉDACTEUR EN CHEF ADJOINT: *Violeta COJOCARU*, docteur habilité en droit, professeur, vice-recteur, Université d'État de Moldova

Rédaction en roumaine et russe: *Tudor SOROCEANU*; Rédaction en anglais: *Lorina AVORNIC*; Rédaction en français: *Anisoara DUBCOVETCHI*;
Assistance informatique: *Maria BONDARI*

COMITÉ SCIENTIFIQUE

Gheorghe AVORNIC, docteur habilité en droit, professeur, recteur, Université d'Études Politiques et Économiques Européennes „Constantin Stere”, République de Moldova

Violeta COJOCARU, docteur habilité en droit, professeur, vice-recteur, Université d'État de Moldova

Ion DEACONESCU, docteur, professeur, académicien, Académie Internationale „Mihai Eminescu”, Roumanie

Mircea DUTU, docteur en droit, professeur, directeur, Institut de Recherche Universitaire, Roumanie

Spyridon FLOGAITIS, docteur en histoire et en droit, professeur, académicien, Directeur, Organisation Européenne de Droit Public, Grèce

José Luis IRIARTE ANGEL, PhD, professeur de droit international privé, Université Publique de Navarre, Espagne

Gheorghe RUSNAC, docteur habilité, professeur, académicien, Académie des Sciences de Moldova

Tudorel TOADER, docteur en droit, professeur, recteur, Université „Alexandru Ioan Cuza”, Iasi, Roumanie

Andrei TREBKOV, docteur en droit, professeur, président, Union Internationale des Juristes, Russie

COMITE DE REDACTION

Elena ARAMA, docteur habilité en droit, professeur, Université d'État de Moldova

Grigore ARDELEAN, docteur en droit, professeur agrégée, Académie „Stefan cel Mare” du Ministère des affaires internes, République de Moldova

Victoria ARHILIUC, docteur habilité en droit, professeur, Université d'État de Moldova

Gheorghe AVORNIC, docteur habilité en droit, professeur, recteur, Université d'Études Politiques et Économiques Européennes „Constantin Stere”, République de Moldova

Flavius-Antoniut BALAS, docteur, professeur agrégée, doyen de la Faculté de droit, Université de Bucarest, Roumanie

Oleg BALAN, docteur habilité en droit, professeur, recteur, Académie d'Administration Publique, République de Moldova

Catalin BORDEIANU, docteur en droit, professeur, membre correspondant, Académie Internationale „Mihai Eminescu”, Roumanie

Gheorghe CHIBAC, docteur en droit, professeur, Université d'État de Moldova

Valentina COPTILET, docteur en droit, professeur agrégée, vice-recteur, Université d'Études Politiques et Économiques Européennes „Constantin Stere”, République de Moldova

Ion CRAIOVAN, docteur en droit, professeur, Roumanie

Andrian CRETU, docteur en droit, Université des Sciences Politiques et Économiques Européennes „Constantin Stere”, République de Moldova

Bogdan CUZA, docteur en droit, doctorat en économie, Allemagne

Ion DEACONESCU, docteur, professeur, académicien, Académie Internationale „Mihai Eminescu”, Roumanie

Lucian DINDIRICA, docteur, professeur agrégé, Roumanie

Marin DOMENTE, docteur en droit, professeur agrégé, Université Américaine de Moldova

Mircea DUTU, docteur en droit, professeur, directeur, Institut de Recherche Juridique de l'Académie Roumaine

Spyridon FLOGAITIS, docteur en histoire et en droit, professeur, académicien, directeur, Organisation Européenne de Droit Public, Grèce

Raisa GRECU, docteur habilité en droit, professeur, Université d'Études Politiques et Économiques Européennes „Constantin Stere”, République de Moldova

Ion GUCEAC, docteur habilité en droit, professeur, académicien, Académie des Sciences de Moldova

Ioan HUMA, docteur en droit, professeur, Roumanie

José Luis IRIARTE ANGEL, PhD, professeur de droit international privé, Université Publique de Navarre, Espagne

Iurie MIHALACHE, docteur en droit, professeur agrégé, Université d'Études Politiques et Économiques Européennes „Constantin Stere”, République de Moldova

Victor MORARU, docteur habilité, professeur, membre correspondant, Académie des Sciences de Moldova

Vytautas NEKROSIUS, docteur habilité en droit, professeur, Lituanie

Mihai POALELUNGI, docteur habilité en droit, professeur agrégé, Université Internationale Libre de Moldova

Elena RAILEAN, docteur en pédagogie, professeur agrégé, Université Américaine de Moldova

Alexandru ROSCA, docteur habilité, professeur, académicien, Académie des Sciences de Moldova

Gheorghe RUSNAC, docteur habilité, professeur, académicien, Académie des Sciences de Moldova

Nicolae SADOVEI, docteur en droit, professeur agrégé, Université d'État de Moldova

Diana SCOBIOALA (SIRCU), docteur habilité en droit, professeur, directeur exécutif, Institut National pour la Justice, République de Moldova

Tsvetan SIVKOV, docteur en droit, professeur, Bulgarie

Andrei SMOCHINA, docteur habilité en droit, professeur, Université Internationale Libre de Moldova

Victor SPINEL, docteur, professeur, académicien, Académie Roumaine

Florin STRETEANU, docteur en droit, professeur, doyen de la Faculté de droit, Université Babes-Bolyai de Cluj-Napoca, Roumanie

Alexandru SURDU, docteur en philosophie, académicien, Académie Roumaine

Tudorel TOADER, docteur en droit, professeur, recteur, Université „Alexandru Ioan Cuza”, Iasi, Roumanie

Andrei TREBKOV, docteur en droit, professeur, président, Union Internationale des Juristes, Russie

Alexandru TICLEA, docteur en droit, Université Ecologique de Bucarest, Roumanie

Alexandru VOICU, docteur en droit, professeur, Roumanie

Yuri VOLOSHIN, docteur habilité, professeur, doyen de la faculté des relations internationales, Université Nationale de l'Aviation, Kiev, Ukraine

ADRESSE DE LA MAISON D'ÉDITION: MD 2009, Chisinau, blvd. Stefan cel Mare si Sfint, nr. 200, et. 2, bir. 202. Tel./fax. (022) 241207. Index PM 31536.

Version électronique: <http://uspee.md/rnd/>; <http://americanuniversity.md/rnd/>; revistadrept@yahoo.com. Web: www.rnd.revistestiintifice.md

Tous les articles sont évalués en système „double-blind peer review”

La responsabilité du contenu des textes incombe uniquement aux auteurs

© UJM, USPEE, USM, UAM, 2020

НАЦИОНАЛЬНЫЙ ЖУРНАЛ ПРАВА
Научно-практическое периодическое издание

№ 3 (245), год 22 (2021)

Регистрационное свидетельство: № 1003600061124 от 27 сентября 2000 г.

Аккредитовано Национальным агентством по обеспечению качества в образовании и исследованиях
по решению № 19 от 06.12.2019

Тип Б

УЧРЕДИТЕЛИ:

- ✓ *Союз юристов Молдовы*
- ✓ *Университет Европейских Политических и Экономических Знаний имени Константина Стере, Республика Молдова*
- ✓ *Молдавский Государственный Университет*
- ✓ *Американский Университет Молдовы*

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР: *Георге АВОРНИК*, доктор хабилитат юридических наук, профессор, ректор, Университет Европейских Политических и Экономических Знаний имени Константина Стере, Республика Молдова

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА: *Виолета КОЖОКАРУ*, доктор хабилитат юридических наук, профессор, проректор, Молдавский Государственный Университет

Редактирование на румынском и русском языках: *Тудор СОРОЧАНУ*; Редактирование на английском языке: *Лорина АВОРНИК*; Редактирование на французском языке: *Анишоара ДУБКОВЕЦКИ*; Компьютерная техподдержка: *Мария БОНДАРЬ*

НАУЧНЫЙ СОВЕТ

Георге АВОРНИК, доктор хабилитат юридических наук, профессор, ректор, Университет Европейских Политических и Экономических Знаний имени Константина Стере, Республика Молдова

Виолета КОЖОКАРУ, доктор хабилитат юридических наук, профессор, проректор, Молдавский Государственный Университет

Ион ДЕАКОНЕСКУ, доктор наук, профессор, академик, президент, Международная Академия «Михай Еминеску», Румыния

Мирча ДУЦУ, доктор юридических наук, профессор, директор, Институт правовых исследований, Румынская академия

Спиридон ФЛОГАНТИС, доктор исторических и юридических наук, профессор, академик, директор, Европейская Организация Публичного Права, Греция

Хосе Луис ИРИАРТЕ АНГЕЛ, доктор, профессор международного частного права, Государственный университет Наварры, Испания

Георге РУСНАК, доктор хабилитат политических наук, профессор, академик, Академия наук Молдовы

Тудорел ТОАДЕР, доктор юридических наук, профессор, ректор, Университет «Александру Иоан Куза», Яссы, Румыния

Андрей ТРЕБКОВ, доктор юридических наук, президент, Международный Союз Юристов, Россия

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Елена АРАМЭ, доктор хабилитат юридических наук, профессор, Молдавский Государственный Университет

Grigore ARDELEAN, доктор юридических наук, доцент, Академия «Штефан чел Маре» Министерства внутренних дел, Республика Молдова

Виктория АРХИЛЮК, доктор юридических наук, профессор, Молдавский Государственный Университет

Георге АВОРНИК, доктор хабилитат юридических наук, профессор, ректор, Университет Европейских Политических и Экономических Знаний имени Константина Стере, Республика Молдова
Флавиус-Антониу БАНАС, доктор юридических наук, доцент, декан юридического факультета, Бухарестский Университет, Румыния

Олег БАЛАН, доктор хабилитат юридических наук, профессор, ректор, Академия публичного управления, Республика Молдова

Кэтлин БОРДЕЯНУ, доктор юридических наук, профессор, академик, Международная Академия «Михай Еминеску», Румыния

Георге КИБАК, доктор юридических наук, профессор, Молдавский Государственный Университет

Валентина КОПТИЛЕЦ, доктор юридических наук, доцент, проректор, Университет Европейских Политических и Экономических Знаний имени Константина Стере, Республика Молдова

Ион КРАЙОВАН, доктор юридических наук, профессор, Румыния

Андрюан КРЕЦУ, доктор права, Университет Европейских Политических и Экономических Знаний имени Константина Стере, Республика Молдова

Бордан КУЗА, доктор экономических наук, аспирант юридических наук, Германия
Ион ДЕАКОНЕСКУ, доктор наук, профессор, академик, президент, Международная академия «Михай Еминеску», Румыния

Лучиан ДИНДРИКА, доктор исторических наук, доцент, Румыния

Марин ДОМЕНТЕ, доктор юридических наук, доцент, Американский Университет Молдовы

Мирча ДУЦУ, доктор юридических наук, профессор, директор, Институт правовых исследований, Румынская академия

Спиридон ФЛОГАНТИС, доктор исторических и юридических наук, профессор, академик, директор, Европейская Организация Публичного Права, Греция

Раиса ГРЕКУ, доктор хабилитат юридических наук, профессор, Университет Европейских Политических и Экономических Знаний имени Константина Стере, Республика Молдова

Ион ГУЧАК, доктор хабилитат юридических наук, профессор, академик, Академия наук Молдовы

Ион ХУМЭ, доктор юридических наук, профессор, Румыния

Хосе Луис ИРИАРТЕ АНГЕЛ, доктор, профессор международного частного права, Государственный университет Наварры, Испания

Юрие МИХЛАКЕ, доктор юридических наук, доцент, Университет Европейских Политических и Экономических Знаний имени Константина Стере, Республика Молдова

Виктор МОРАРУ, доктор хабилитат политических наук, профессор, член-корреспондент, Академия наук Молдовы

Витатус НЕКРОСИУС, доктор хабилитат юридических наук, профессор, Литва

Михай ПОАЛЕЛУНДЖЬ, доктор хабилитат юридических наук, доцент, Международный Свободный Университет Молдовы

Елена РАИЛЯН, доктор педагогических наук, доцент, Американский Университет Молдовы

Александру РОШКА, доктор хабилитат, профессор, академик, Академия наук Молдовы

Георге РУСНАК, доктор хабилитат политических наук, профессор, академик, Академия наук Молдовы

Никалае САДОВЕЙ, доктор хабилитат юридических наук, доцент, Молдавский Государственный Университет

Диана СКОБИОАЛЭ (СЫРКУ), доктор хабилитат юридических наук, профессор, исполнительный директор, Национальный институт юстиции, Республика Молдова

Цветан СИВКОВ, доктор юридических наук, профессор, Болгария

Андрей СМОКИНЭ, доктор юридических наук, профессор, Международный Свободный Университет Молдовы

Виктор СПИНЕЙ, доктор исторических наук, профессор, академик, Румынская академия

Флорин СТРЕТЯНУ, доктор юридических наук, профессор, декан юридического факультета, Университет Бабеш-Болияй, Клуж-Напока, Румыния

Александру СУРДУ, доктор философских наук, академик, директор, Институт социально-гуманитарных исследований, Румынская академия

Тудорел ТОАДЕР, доктор юридических наук, профессор, ректор, Университет «Александру Иоан Куза», Яссы, Румыния

Андрей ТРЕБКОВ, доктор юридических наук, президент, Международный Союз Юристов, Россия

Александру ЦИКЛЕА, доктор юридических наук, профессор, Бухарестский экологический университет, Румыния

Александру ВОЙКУ, доктор юридических наук, профессор, Румыния

Юрий ВОЛОШИН, доктор хабилитат юридических наук, профессор, декан факультета международных отношений, Национальный авиационный университет, Киев, Украина

АДРЕС РЕДАКЦИИ: MD 2009, Кишинев, бул. Штефан чел Маре 200, 2-й этаж, офис 202. Тел./факс. (022) 241207. Индекс РМ 31536.

Электронная версия: <http://uspee.md/rnd/>; <http://americanuniversity.md/rnd/>; revistadreprt@yahoo.com. Сайт: www.rnd.revistestiintifice.md

Все статьи рецензируются по системе „double-blind peer review”

Ответственность за содержание текстов несут исключительно авторы

CUPRINS

<i>Liliana ȚURCAN</i> Ce trebuie să conțină un Cod administrativ și un Cod de procedură administrativă? <i>Tatiana NOVAC</i> Restricționarea drepturilor personalului medical în Republica Moldova în perioada pandemiei COVID-19 <i>Tudor OSOIANU, Dinu OSTAVCIUC</i> Aspecte procedurale ale terminării urmăririi penale <i>Adriana CAZACU</i> Corupția și crima organizată. Premise și consecințe, factori de influență la nivel global <i>Alexandru CICALA</i> Particularitățile măsurii speciale de investigații „Urmărirea vizuală” <i>Iurie MIHALACHE, Constantin MIHALESCU</i> Impactul tehnologiilor digitale asupra activităților profesioniștilor în drept și a mediatorilor autorizați <i>Artiom PILAT</i> Raportul de constatare tehnico-științifică sau medico-legală și corelația acestuia cu expertiza judiciară <i>Mihail CEBOTARI</i> Aspecte legislative privind documentele de politici publice în gestionarea migrației de muncă. Cazul Republicii Moldova <i>Victor FRUMUSACHI</i> Reglementări internaționale privind migrația <i>Ion COJOCARI</i> Criminalitatea organizată: răspunderea penală pentru infracțiunea de organizare a migrației ilegale <i>Valentina REVENCO</i> Aspecte juridice privind formarea și structura capitalului social al societății pe acțiuni <i>Silvia STICI</i> Instituția consumatorului de resurse energetice: practica judiciară a Republicii Moldova și a Uniunii Europene <i>Ianuș ERHAN, Mariana CARABANOV</i> Politica de gen în cadrul poliției – realități și perspective <i>Daniela ȘTIRBU</i> Consecințele victimizării femeii și stabilirea unor măsuri de combatere și prevenire a procesului de victimizare <i>Albert ANTOCI, Anatolie CANANĂU</i> Rolul mecanismului compensatoriu în realizarea politicii penale și politicii execuțional penale	10 23 30 40 49 57 68 75 83 93 102 119 131 144 151
---	---

SUMMARY

<i>Liliana TURCAN</i> What should an Administrative Code and an Administrative Procedure Code contain? <i>Tatiana NOVAC</i> Limitation of the medical staff rights in the Republic of Moldova during the COVID-19 pandemic <i>Tudor OSOIANU, Dinu OSTAVCIUC</i> Procedural aspects of the termination of prosecution <i>Adriana CAZACU</i> Corruption and organized crime. Premises and consequences, factors of global influence <i>Alexandru CICALA</i> Particularities of the special investigation measure „Visual Tracking” <i>Iurie MIHALACHE, Constantin MIHALESCU</i> The impact of digital technologies on the activities of law professionals and authorized mediators <i>Artiom PILAT</i> The report of technical-scientific or medico-legal finding and its correlation with the judicial expertise report <i>Mihail CEBOTARI</i> Legislative issues regarding public policy documents in the management of labor migration. The case of the Republic of Moldova <i>Victor FRUMUSACHI</i> Analysis of international regulations regarding migration <i>Ion COJOCARI</i> Organized crime: criminal liability for the crime of organizing illegal migration <i>Valentina REVENCO</i> Legal aspects regarding the formation and structure of the share capital of the Joint Stock Company <i>Silvia STICI</i> Energy resources consumer institution: the judicial practice of the Republic of Moldova and the European Union <i>Ianus ERHAN, Mariana CARABANOV</i> Gender policy in the police – realities and perspectives <i>Daniela ȘTIRBU</i> The consequences of victimization of women and the establishment of measures to combat and prevent the victimization process <i>Albert ANTOCI, Anatolie CANANAU</i> The role of the compensatory mechanism in the implementation of criminal policy and criminal enforcement policy	10 23 30 40 49 57 68 75 83 93 102 119 131 144 151
---	---

TABLE DES MATIÈRES

Liliana TURCAN
Que doivent contenir un Code administratif et un Code de procédure administrative?
Tatiana NOVAC
Restriction des droits du personnel médical pendant la période de la pandémie COVID-19 en République de Moldova
Tudor OSOIANU, Dinu OSTAVCIUC
Aspects procédurales de la fin de poursuite pénale
Adriana CAZACU
Corruption et crime organisé. Conditions préalables et conséquences, facteurs d'influence globaux
Alexandru CICALA
Particularités de la mesure spéciale d'enquête «Repérage visuel»
Iurie MIHALACHE, Constantin MIHALESCU
L'impact des technologies numériques sur les activités des professionnels du droit et des médiateurs agréés
Artiom PILAT
Le rapport de constatation technique-scientifique ou médico-juridique et sa corrélation avec le rapport d'expertise judiciaire
Mihail CEBOTARI
Aspects législatifs concernant les documents de politique publiques dans la gestion de la migration de travail. Le cas de la République de Moldova
Victor FRUMUSACHI
Analyse des réglementations internationales sur la migration
Ion COJOCARI
Crime organisé: responsabilité pénale pour le crime d'organisation de la migration illégale
Valentina REVENCO
Aspects juridiques de la formation et de la structure du capital social de la société par actions
Silvia STICI
Institution du consommateur de ressources énergétiques: pratique judiciaire de la République de Moldova et de l'Union européenne
Ianus ERHAN, Mariana CARABANOV
Politique de genre dans la police – réalités et perspectives
Daniela STIRBU
Les conséquences de la victimisation des femmes et la mise en place de mesures pour combattre et prévenir le processus de victimisation
Albert ANTOCI, Anatolie CANANAU
Le rôle du mécanisme de compensation dans la mise en œuvre de la politique pénale et de la politique d'exécution pénale

ОГЛАВЛЕНИЕ

Лилиана ЦУРКАН
Что должны содержать Административный кодекс и 10 Административно-процессуальный кодекс?
Татьяна НОВАК
Ограничение прав медицинского персонала в Рес- 23 публике Молдова в период пандемии коронавируса COVID-19
Тудор ОСОЯНУ, Дину ОСТАВЧУК
Процедурные аспекты окончания уголовного пресе- 30 дования
Адриана КАЗАКУ
Коррупция и организованная преступность. Предпо- 40 сылки и последствия, факторы глобального влияния
Александру ЧИКАЛА
Особенности специального розыскного мероприятия 49 «Визуальное наблюдение»
Юрий МИХАЛАКЕ, Константин МИХАЛЕСКУ
Влияние цифровых технологий на деятельность профес- 57 сиональных юристов и уполномоченных посредников
Артем ПИЛАТ
Отчет о заключении научно-технической или судебно- 68 медицинской экспертизы и их взаимосвязь с заключе- нием судебной экспертизы
Михаил ЧЕБОТАРЬ
Законодательные аспекты документов публичных 75 политик в управлении трудовой миграцией. Пример Республики Молдова
Виктор ФРУМУСАКИ
Анализ международного регулирования феномена 83 миграции
Ион КОЖОКАРЬ
Организованная преступность: уголовная ответствен- 93 ность за организацию незаконной миграции
Валентина РЕВЕНКО
Правовые аспекты формирования и структуры уставно- 102 го капитала акционерного общества
Силвия СТИЧ
Институт потребителя энергоресурсов: судебная практика Республики Молдова и 119 Европейского союза
Януш ЕРХАН, Мариана КАРАБАHOV
Гендерная политика в полиции – реалии и перспек- 131 тивы
Даниела ШТИРБУ
Последствия виктимизации женщин и принятие 144 мер по борьбе и предотвращению данного явления
Алберт АНТОЧ, Анатолие КАНАНЭУ
Роль компенсационного механизма в реализации 151 уголовной политики и уголовно-исполнительной по- литики

CE TREBUIE SĂ CONȚINĂ UN COD ADMINISTRATIV ȘI UN COD DE PROCEDURĂ ADMINISTRATIVĂ?

Liliana ȚURCAN

Doctor în drept, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova

e-mail: turcanliliana77@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-4070-2731>

Codul administrativ al Republicii Moldova [14] a fost aprobat de către Parlament la 19.07.2018 (întrat în vigoare la 01.04.2019). Un an mai târziu, la data de 03.07.2019, prin Ordonanța de urgență a Guvernului, nr.57/2019, a fost aprobat Codul administrativ al României [15], intrat în vigoare la data publicării în Monitorul Oficial. Însă, Codurile administrative din România și Republica Moldova, deși au titluri identice, au un conținut sau obiect de reglementare diferit, fiind diferită și structura acestora. În prezentul articol sunt examinate opiniile referitoare la codificarea administrativă expuse în literatura de specialitate din România și Republica Moldova. În mod special este cercetată problema conținutului (obiectului de reglementare) a Codului administrativ și a Codului de procedură administrativă. În articol sunt abordate și alte subiecte, cum ar fi problema priorității Codului, problema distincției dintre dreptul administrativ substanțial și dreptul procedurii administrative. În opinia autorului, în domeniul administrativ obiectul și perimetrul unui cod poate fi stabilit pornind de la determinarea diferenței dintre dreptul administrativ material / substanțial și dreptul procedurii administrative.

Cuvinte-cheie: codificare administrativă, Cod administrativ, Cod de procedură administrativă, România, Republica Moldova.

WHAT SHOULD AN ADMINISTRATIVE CODE AND AN ADMINISTRATIVE PROCEDURE CODE CONTAIN?

The administrative code of the Republic of Moldova was approved by the Parliament on July 19, 2018 (entered into force on April 1, 2019). One year later, on July 3, 2019, by the Government Emergency Ordinance, no. 57/2019, the Administrative Code of Romania was approved, which entered into force on the date of publication in the Official Gazette of Romania. However, the Administrative Codes of Romania and the Republic of Moldova, although with identical titles, have a different content or object of regulation and are different in their structure. The opinions on administrative codification set out in the Romanian and Moldovan literature are examined in this article. In particular, the issue of the content (object of regulation) of the Administrative Code and the Code of Administrative Procedure is investigated. The article also addresses issues such as the issue of Code priority, the issue of distinguishing between substantial administrative law and the law of administrative procedure. In the author's opinion, in the administrative field, the object and perimeter of a code can be established starting from the determination of the difference between the material / substantial administrative law and the law of the administrative procedure.

Keywords: administrative coding, Administrative code, Code of administrative procedure, Romania, Republic of Moldova.

QUE DOIVENT CONTENIR UN CODE ADMINISTRATIF ET UN CODE DE PROCÉDURE ADMINISTRATIVE?

Le Code administratif de la République de Moldova a été approuvé par le Parlement le 19.07.2018 (entré en vigueur le 01.04.2019). Un an plus tard, le 03.07.2019, par l'Ordonnance d'urgence gouvernementale n° 57 / 2019, le Code administratif de la Roumanie a été approuvé, entré en vigueur à la date de publication au Journal officiel de la Roumanie. Cependant, les codes administratifs de la Roumanie et de la République de Moldova, bien qu'ils aient des titres identiques, ont un contenu ou un objet de réglementation différent, étant différents et leur structure. Cet article examine les opinions sur la codification administrative exprimées dans la littérature spécialisée de Roumanie et de la République de Moldova. En particulier, la question du contenu (objet de la réglementation) du Code administratif et du Code de procédure administrative est à l'étude. L'article aborde également des sujets tels que la question de la priorité du code, la question de la distinction entre le droit administratif matériel et le droit de la procédure administrative. De l'avis de l'auteur, dans le domaine administratif, l'objet et le périmètre d'un Code peuvent être établis à partir de la détermination de la différence entre le droit administratif matériel / substantiel et le droit de la procédure administrative.

Mots-clés: codification administrative, Code administratif, Code de procédure administrative, Roumanie, République de Moldova.

ЧТО ДОЛЖНЫ СОДЕРЖАТЬ АДМИНИСТРАТИВНЫЙ КОДЕКС И АДМИНИСТРАТИВНО-ПРОЦЕССУАЛЬНЫЙ КОДЕКС?

Административный кодекс Республики Молдова [14] утвержден Парламентом 19 июля 2018 г. (вступил в силу 1 апреля 2019 г.). Спустя год, 03.07.2019, экстренным постановлением правительства № 57/2019 был утвержден Административный кодекс Румынии [15], который вступил в силу со дня публикации в Официальном мониторе. Однако, Административные кодексы Румынии и Республики Молдова, хотя и имеют одинаковые названия, у них разное содержание и объект регулирования, отличаются они также и своей структурой. В данной статье рассматриваются мнения относительно административной кодификации, изложенные в специализированной литературе Румынии и Республики Молдова. В частности, исследуется вопрос о содержании (объекте регулирования) Кодекса об административных правонарушениях и административно-процессуального Кодекса. В статье затрагиваются и другие проблемы, такие как вопрос о приоритете Кодекса, о разграничении материального административного права и административно-процессуального права. По мнению автора, в административной сфере объект и границы Кодекса могут быть установлены исходя из определения отличия материального административного права от административно-процессуального права.

Ключевые слова: административное кодирование, Административный кодекс, Административно-процессуальный кодекс, Румыния, Республика Молдова.

Introducere

Codul administrativ al Republicii Moldova [14] a fost aprobat de către Parlament la 19.07.2018 (întrat în vigoare la 01.04.2019). Un an mai târziu, la data de 03.07.2019, prin Ordonanța de urgență a Guvernului, nr.57/2019, a fost aprobat Codul administrativ al României [15], intrat în vigoare la data publicării în Monitorul Oficial. Însă, Codurile

administrative din România și Republica Moldova, deși au titluri identice, au un conținut sau obiect de reglementare diferit, fiind diferită și structura acestora. În prezentul articol sunt examinate opiniile referitoare la codificarea administrativă expuse în literatura de specialitate din România și Republica Moldova. În mod special este cercetată problema conținutului (obiectului de reglementare) a Codului administrativ și a Codului de procedură administra-

tivă. În articol sunt abordate și alte subiecte, cum ar fi problema priorității Codului, problema distincției dintre dreptul administrativ substanțial și dreptul procedurii administrative. În opinia autorului, în domeniul administrativ obiectul și perimetrul unui cod poate fi stabilit pornind de la determinarea diferenței dintre dreptul administrativ material / substanțial și dreptul procedurii administrative.

Idci și discuții

Codul administrativ al Republicii Moldova [14] a fost aprobat de către Parlament la 19.07.2018 (în vigoare din 01.04.2019). Un an mai târziu, la data de 03.07.2019, prin Ordonanța de urgență a Guvernului, nr.57/2019, a fost aprobat Codul administrativ al României [15], intrat în vigoare la data publicării în Monitorul Oficial al României, cu unele excepții, specificate expres în art.597.

Orice act normativ este structurat în anumite elemente componente – de regulă, capitole, secțiuni și subsecțiuni. Pentru actele normative complexe, se pot adăuga cartea și/sau partea și/sau titlul.

Din punct de vedere structural, Codul administrativ al Republicii Moldova cuprinde 258 articole, grupate în patru cărți, și anume: Cartea I – *Dispoziții generale*; Cartea II – *Procedura administrativă*; Cartea III – *Procedura contenciosului administrativ*; Cartea IV – *Dispoziții finale și tranzitorii*. La data intrării în vigoare a Codului au fost abrogate doar 2 legi: Legea contenciosului administrativ, nr. 793/2000, și Legea cu privire la petiționare, nr. 190/1994.

Potrivit art.2 alin.(1) din Codul administrativ al Republicii Moldova, prevederile codului determină statutul juridic al participanților la raporturile administrative, atribuțiile autorităților publice administrative și ale instanțelor de judecată competente pentru examinarea litigiilor de contencios administrativ, drepturile și obligațiile participanților în procedura administrativă și cea de contencios administrativ.

Cât privește Codul administrativ al României, acesta cuprinde 638 articole, este structurat în părți, în număr de 10, care, la rândul lor, sunt împărțite în titluri, capitole și secțiuni, și are un număr de 6 anexe. Părțile Codului administrativ al României sunt: Partea I – *Dispoziții generale*; Partea a II-a – *Administrația publică centrală*; Partea a III-a – *Administrația publică locală*; Partea a IV-a – *Prefectul, instituția prefectului și serviciile publice deconcentrate*; Partea a V-a – *Reguli specifice privind proprietatea publică și privată a statului sau a unităților administrativ-teritoriale*; Partea a VI-a – *Statutul funcționarilor publici, prevederi aplicabile personalului contractual din administrația publică și evidența personalului plătit din fonduri publice*; Partea a VII-a – *Răspunderea administrativă*; Partea a VIII-a – *Servicii publice*; Partea a IX – *Dispoziții tranzitorii și finale*; Partea a X – *Modificări și completări aduse altor acte normative*.

Odată cu aprobarea Codului administrativ al României, au fost abrogate 17 acte normative, dintre care nouă legi, două ordonanțe de urgență ale Guvernului, patru ordonanțe ale Guvernului, o hotărâre de Guvern și un decret al Marii Adunări Naționale.

Codul administrativ al României, potrivit art.1 alin.(1), reglementează cadrul general pentru organizarea și funcționarea autorităților și instituțiilor administrației publice, statutul personalului din cadrul acestora, răspunderea administrativă, serviciile publice, precum și unele reguli specifice privind proprietatea publică și privată a statului și a unităților administrativ-teritoriale.

Așadar, codurile administrative din România și Republica Moldova, **deși au titluri identice, au un conținut sau obiect de reglementare diferit, fiind diferite și structura acestora.**

Totodată, menționăm că în România, prin Hotărârea Guvernului, nr.1.360/2008 [18], au fost aprobate *Tezele prealabile ale proiectului Codului de Procedură administrativă*. Potrivit pct.V al Hotărârii Guver-

nului, Structura Codului de procedură administrativă va fi concepută astfel încât să răspundă nevoii de reglementare unitară a unor aspecte esențiale în funcționarea administrației publice în corelație cu elementele de noutate și cu soluțiile legislative identificate anterior. Partea I va cuprinde *dispoziții generale*, cum ar fi obiectul de reglementare, înțelesul unor termeni. Partea a II-a urmează să detalieze *procedura administrativă prin reglementarea mijloacelor alternative de soluționare a disputelor administrative*, aceste proceduri prealabile sesizării instanței de judecată având un rol important atât în ceea ce privește responsabilizarea autorităților publice pentru apărarea drepturilor și intereselor persoanelor și a interesului public, cât și în evitarea litigiilor de contencios administrativ. Primul titlu al acestei părți va trata *principiile generale, părțile procedurii, regimul juridic al competenței, termenele*, iar titlul II va fi dedicat *etapelor necesare a fi parcurse în cadrul procedurii administrative*. Următoarele titluri vor fi dedicate *actului administrativ* (instituție juridică centrală a dreptului administrativ), *operațiunilor administrative* (categorie discutată până în prezent doar de doctrină, dar cu importante implicații practice mai ales în sfera contenciosului administrativ), *regimului general aplicabil contractelor administrative, controlului administrativ* (formele și principiile după care se exercită), *căilor de atac pe cale administrativă a actelor administrative* (recursul administrativ și jurisdicțiile administrative speciale).

În mod paradoxal, Tezele prealabile ale proiectului Codului de Procedură administrativă au fost aprobate în 2008, cu opt ani mai înainte de Tezele prealabile ale proiectului Codului administrativ. Totuși, „voința politică a impus proiectul Codului administrativ înaintea unui Cod de procedură administrativă, deși doctrina a susținut constant necesitatea, actualitatea și caracterul urgent al adoptării celui din urmă” [4, p. 66].

Pe parcursul ultimelor decenii în literatura de specialitate au fost formulate mai multe *argumente*

în favoarea adoptării prioritare a unui Cod de procedură administrativă. Astfel, s-a susținut că normele administrative procedurale, în comparație cu cele materiale, au un *caracter relativ stabil*, urmând ca prin codificarea lor, „să se înlăture haosul creat de multitudinea legislației în vigoare care este dezastuoasă, nearmonizată și nu de puține ori contradictorie” [1, p. 18].

Pe de altă parte, codificarea normelor procedurale care ar determina regimul juridic al activității autorităților administrației publice are o importanță enormă în protejarea cetățenilor împotriva arbitrarului administrativ. Cercetarea dispozițiilor unei singure reglementări, respectiv a acestui cod ar permite cetățenilor o mai bună înțelegere a ceea ce ei trebuie să aștepte de la administrație, de la funcționarii publici chemați să aplice legea [4, p. 71].

Mai mult ca atât, s-a subliniat că, „pentru stadiul actual al realităților juridice, mult mai necesar ar fi fost Codul de procedură administrativă”. Aceasta, și pentru că dintre toate instituțiile dreptului administrativ, tocmai *instituția actului administrativ rămâne singura fără o bază legală, mai ales materia actului administrativ individual* [7, p. 66].

În plus, *practica altor state ne demonstrează regula adoptării cu prioritate a unor coduri de procedură administrativă*, și nu a unor coduri administrative (Portugalia este o excepție de la aceasta regulă, având un cod administrativ din 1936). Coduri de procedură administrativă există astăzi în state precum Austria (1925), Bulgaria (1929, 2006), Croația (1931, 1956, 2009), Cehia (1928, 2004), Danemarca (1987), Germania (1976), Italia (1990), Japonia (1989), Spania (1889, 1992), SUA (1946) etc.

Varianta adoptării cu prioritate a unui Cod de procedură administrativă este susținută și la nivelul Uniunii Europene, dacă ne referim la existența proiectului ReNEUAL (acronim pentru „*Research Network on EU Administrative Law*”), care și-a propus „să elaboreze un Cod de procedură adminis-

trativă european care să reunească principiile europene prezente atât în legislația europeană, cât și în jurisprudența Curții Europene de Justiție sub un set de „norme standard privind procedurile administrative ale UE” [27, p. 618].

Faptul ca în țările europene la care ne raportăm s-a recurs în mod prioritar la adoptarea unor Coduri de procedură administrativă în fața Codurilor administrative ne demonstrează că *dreptul substanțial este mai greu de codificat și nu beneficiază de o stabilitate comparabilă. Aceasta nu exclude însă utilitatea codificării dreptului substanțial în societățile democratice*” [27, p. 616].

Deși majoritatea autorilor (Ioan Alexandru, Elena Simina Tănăsescu, Bogdan Dima, Dana Tofan, Emil Bălan etc.) s-au pronunțat pentru adoptarea cu prioritate a Codului de procedură administrativă, a fost expusă și o opinie contrară. Spre exemplu, autoarea Virginia Vedinaș menționează în lucrarea sa „Codul administrativ adnotat” că „...Fără să negăm semnificația și a Codului de procedură administrativă, ...în opinia noastră *Codul administrativ reprezintă nu numai o necesitate, ci și o prioritate absolută. ...Administrația publică, la fel ca orice activitate, în general, și activitate publică, în particular, este în primul rând fond, conținut și apoi formă. Evident că este o legătură indestructibilă între acestea. Că una fără alta nu se poate. Dar ce rămâne din formă dacă dispăre fondul, conținutul? Întotdeauna am fost adeptul fondului în drept, nu al aspectelor de formă*” [28, p. 9].

Pe lângă problema priorității Codului, multe discuții au apărut referitor la faptul ce trebuie să conțină un Cod administrativ și ce trebuie să conțină un Cod de procedură administrativă.

Pentru a identifica prevederile principale ale unui cod administrativ sau cod de procedură administrativă este necesar să distingem între dreptul administrativ substanțial și dreptul procedurii administrative. Această distincție nu este atât de simplă și clară ca în

cazul dreptului civil și a dreptului procedural civil, precum și în cazul dreptului penal și a dreptului de procedură penală.

În primul rând, deși „regulile cu caracter juridic plasate în interiorul tematic al dreptului administrativ sunt – după caz – *fie norme de drept substanțial, fie norme de drept procesual*, nu de puține ori, *acestea stau alături spre a alcătui o unică instituție* (cazul actului administrativ unilateral și a contractului administrativ este ilustrativ în această privință). Or, un Cod administrativ poate fi – după caz – *fie unul cu caracter substanțial, fie unul cu caracter procedural, o formulă mixtă fiind dificil de gestionat și neuzuală* (dacă privim spre Codurile civile, penale, de procedură civilă și de procedură penală) [12, p. 49].

În al doilea rând, în prezent „*nu exista o definiție unitară general acceptată a acestor două noțiuni la nivel european datorită diversității legislative în acest domeniu, dreptul administrativ fiind încă esențialmente expresia emblematică a suveranității naționale a statelor membre*” [27, p. 616].

Pornind de la distincția dintre dreptul administrativ substanțial (material) și dreptul procedurii administrative, în anii 80 ai sec. XX în literatura de specialitate din România au fost formulate opinii privind conținutul unui Cod administrativ și a unui Cod de procedură administrativă. *Codul administrativ* ar fi urmat „să confere forță juridică obligatorie procedurilor, metodelor și tehnicilor de conducere, organizare și funcționare apreciate ca optime, să realizeze o unificare sintetică a reglementărilor fundamentale în domeniu, ducând la simplificarea tuturor actelor normative privitoare la conducerea, organizarea și funcționarea organelor administrației de stat, să elimine paralelismele sau contradicțiile din reglementările în domeniu și să utilizeze o terminologie unitară” [2, p. 14].

În opinia aceluiași autor, *Codul administrativ trebuia să se compună din cinci părți: dispoziții generale (referitoare la conceptul de administrație de stat*

și de organ al administrației de stat, cu precizarea naturii politice și juridice a acestora), structurile administrației de stat (referitoare la principiile generale privind așezarea structurilor administrației de stat, modalitățile de formare a organelor administrației de stat, structurile propriu-zise ale administrației centrale și locale, competențe și atribuții), decizia în administrația de stat (în care să se prevadă regulile elaborării, ale adoptării și executării acesteia), controlul în administrația de stat (nu doar de legalitate și oportunitate, ci și de eficacitate), funcția și funcționarul public în administrația de stat (referitoare la recrutarea, selecționarea, formarea și perfecționarea funcționarilor publici).

Cât privește *Codul de procedură administrativă*, acesta, potrivit doctrinei postbelice, ar fi trebuit să conțină reguli ale procedurii administrative generale referitoare la emiterea de acte administrative de către toate organele administrației de stat, formele necesare și condițiile ce trebuie îndeplinite în vederea elaborării și executării unei decizii legale, în măsură să asigure realizarea drepturilor și intereselor cetățenilor [3, p. 62]. Cu alte cuvinte, Codul ar fi urmat să conțină dispoziții privind toate operațiunile administrative anterioare, concomitente și ulterioare emiterii unui act administrativ. Asemenea prevederi urmau să exceleze prin claritate și concizie pentru a putea fi cunoscute cu ușurință de populație și aplicate în mod operativ de către administrație, prin funcționarii ei.

Pe parcursul ultimelor decenii, în literatura de specialitate din România au fost puse în discuție mai multe subiecte ce țin de codificarea administrativă, importanța și necesitatea acesteia. Cu toate acestea, totuși, până la adoptarea Codului administrativ român din 2019 nu a existat o opinie unitară în ceea ce privește elementele de conținut ale acestuia.

Marea majoritate a specialiștilor s-a exprimat în favoarea elaborării unui Cod administrativ care ar avea un *caracter general*, urmând ca în acest fel să fie asigurată *stabilitatea* acestuia. În această ordine

de idei, autorul E. Balan subliniază că Codul administrativ ar fi necesar să cuprindă norme care constituie *regimul comun pentru principalele sectoare ale administrației publice*. Regimul comun administrativ trebuie să asigure și să reglementeze condiții unitare de punere în aplicare a activităților de natură administrativă, indiferent de puterea căreia i se integrează organele care execută asemenea activități [10, p. 30].

Alți autori, Elena Simina Tănăsescu și Bogdan Dima, consideră că în mod normal, *doar aspectele care țin de principiile administrației publice și aspectele care țin de atribuțiile și organizarea administrației publice asupra căreia Guvernul exercită conducerea generală conform art. 102 alin. (1) din Constituție* ar fi trebuit reglementate într-un eventual Cod administrativ... De asemenea, ar putea fi avute în vedere o serie de *coduri sectoriale*, care să urmărească sistematizarea și concentrarea legislației cu privire la funcția publică, cu privire la regimul proprietății publice și private a statului și a unităților administrativ teritoriale, respectiv cu privire la regimul incompatibilităților în funcțiile și demnitățile publice, precum și regimul organizării și funcționării serviciilor publice naționale și locale. [26, p. 38-39].

O opinie interesantă a fost expusă de Cristian Clipa, care consideră că un Cod administrativ nu poate încorpora decât reguli având vocația *reglementării primare*, care sunt de maximă generalitate și – în bună măsură – non-tehnice. În aplicarea unui astfel de Cod, Guvernului i-ar reveni ulterior *sarcina de a edicta norme cu caracter subsidiar, cu caracter tehnic și regulamentar, de organizare a aplicării mai înainte arătatului cod...* [12, p. 50].

Pornind de la faptul că dreptul administrativ acoperă un *evantai tematic și instituțional foarte variat și foarte eterogen*, aceasta constituind un *factor care împiedică sau îngreunează sistematizarea*, același autor se întreabă: Cum să sistematizezi, respectiv să

ordonezi într-un aranjament logic și coerent instituții care, la prima vedere, par a nu avea prea multe în comun? ... Răspunsul ar putea avea legătură cu stabilirea – încă din partea introductivă a unui posibil Cod administrativ – a unui ansamblu ideologic fundamental, comun și caracterizant pentru întreaga materie codificată. Iar în alcătuirea acestui ansamblu ar trebui să intre tocmai cei *cinci referenți în care noi vedem cele cinci fundamente ideologice ale dreptului administrativ: administrația publică, autoritatea publică, serviciul public, interesul public și puterea publică*. Recurgând la aceste cinci fundamente, un publicist poate defini și explica mai toate marile teme/instituții/proceduri de drept administrative [12, p. 49].

O opinie minoritară, care, de altfel, a și fost luată în considerație la elaborarea Codului administrativ al României din 2019, a fost cea expusă de Virginia Vedinaș, care afirma la etapa elaborării proiectului Codului administrativ, că sub aspectul concepției, viitorul Cod își propune să cuprindă în conținutul lui reglementarea *tuturor compartimentelor esențiale ale fenomenului administrativ, începând cu principiile care îl guvernează și continuând cu instituțiile care îl formează* [29, p. 44-45].

În mai multe articole, studii, Virginia Vedinaș s-a manifestat ca un promotor al Codului administrativ care trebuie să conțină, cel puțin, următoarele părți componente: fundamentarea conceptelor specifice administrației publice; organele administrației publice la nivel central și local, cu determinarea raporturilor dintre acestea; formele de activitate a administrației publice, respectiv actele juridice, faptele și operațiunile materiale, administrative; răspunderea administrației; personalul administrației, care să cuprindă funcționarii publici, personalul contractual și aleșii locali; capacitatea administrativă (bunurile domeniului public și privat) și serviciile publice [30, p. 18, 21-22].

Generalizând cele expuse în literatura de specialitate, *Codul administrativ* trebuie să conțină *norme-*

le substanțiale, materiale. Acesta poate avea fie *un caracter general*, urmând ca aspectele tehnice, sau de organizare a aplicării Codului, să fie reglementate în alte acte normative, fie *un caracter detaliat*, în care să fie reglementate toate instituțiile dreptului administrativ sau majoritatea instituțiilor, cum este cazul Codului României.

Cât privește *Codul de procedură administrativă*, acesta este definit în doctrina actuală ca reprezentând actul normativ prin care trebuie stabilite, într-o formă prescriptivă, reguli care să-i ghideze pe cei care iau deciziile, reguli care să asigure transparența administrației, ascultarea părții interesate, motivarea deciziilor, stabilirea unor mecanisme de control administrativ sau judiciar ușor accesibile [9, p. 255].

Într-un manual de drept administrativ apărut recent în România, se subliniază că, „prealabil elaborării efective a proiectului de Cod, se impune *formarea unei viziuni unitare, a unui punct de vedere comun cu privire la înțelesul noțiunii de procedură administrativă*. În esență, *aceasta are în vedere regulile procedurale ce caracterizează activitatea din administrația publică*, putând fi identificate mai multe categorii de proceduri administrative, și de aici, utilizarea pluralului, în perspectiva codificării [4, p. 70-71].

După cum urmărește sau nu soluționarea unei situații conflictuale, procedura administrativă poate fi contencioasă sau necontencioasă.

Procedura administrativă necontencioasă are în vedere, de regulă, *principiile fundamentale specifice administrației publice*, precum și *regulile de elaborare și executare a actelor administrative*, ca forme principale de activitate a autorităților administrației publice, ce pot să difere, spre exemplu, de la administrația centrală la cea locală, și de aici utilizarea sintagmei *proceduri administrative necontencioase*.

Procedura administrativă contencioasă se referă la *controlul jurisdicțional asupra administrației*,

exercitat fie prin autorități cu atribuții administrativ-jurisdicționale, ce fac parte din administrația activă, fie prin instanțe specializate, ca în Franța, ce fac parte din structura puterii executive, adică ceea ce în mod tradițional regăsim sub conceptul de *contencios administrativ*. Alta e situația în România, în care, *contenciosul administrativ este un contencios judiciar desfășurat în secțiile specializate ce intră în compunerea instanțelor de judecată* [4, p. 71].

Problema determinării conținutului unui cod de procedură administrativă rămâne actuală pentru România. Autorii Codului urmează să decidă care va fi obiectul și perimetrul codului.

Într-o primă variantă, acesta ar urma să se limiteze doar la procedura necontencioasă, așa după cum reiese din Tezele prelabile ale proiectului Codului de procedură administrativă. Această variantă este susținută și de unii autori, spre exemplu, Dana Apostol Tofan, care consideră că „viitorul cod de procedură administrativă ar trebui să reglementeze cu prioritate aspecte ce țin de *procedura administrativă necontencioasă, procedura administrativă contencioasă* putând fi pusă în discuție doar din perspectiva controlului administrativ jurisdicțional realizat de structuri specializate cu atribuții jurisdicționale, constituite la nivelul administrației active. Aceasta deoarece controlul judecătoresc asupra administrației publice este reglementat printr-o lege specială a contenciosului administrativ” [4, p. 72].

O altă variantă este propusă de Maria-Loredana Haiduc, care subliniază că „în privința codificării procedurii administrative, una din dezbateri trebuie să se axeze pe necesitatea delimitării reglementării în Cod a procedurii administrative desfășurate în fața administrației publice față de reglementarea contenciosului administrativ care, în prezent, își are sediul în Legea nr.554/2004, cu modificările și completările ulterioare”. Sigur că se vor găsi argumente pro și contra. Ideal ar fi ca tot *ceea ce presupune un litigiu ce ține de activitatea autorităților administrației pu-*

blice să fie reglementat într-un singur act normativ. Acest lucru ar presupune ca *într-un Cod de procedură administrativă să fie introduse inclusiv prevederile ce țin de contenciosul administrativ și care actualmente se regăsesc în Legea nr.554/2004, cu modificările și completările ulterioare* [16, p. 10].

Și autorul Cristian Clipa menționează în acest context că „regulile aferente contenciosului administrativ ar fi plasate, cel mai probabil, în interiorul unui cod de procedură administrativă. Majoritatea administratiștilor ar fi de acord cu asta” [12, p. 50].

Așadar, prin raportare la opiniile expuse în literatura de specialitate cu referire la faptul ce trebuie să conțină un Cod administrativ și un Cod de procedură administrativă, precum și luând în considerație practica altor state, putem afirma că *Codul administrativ al României cuprinde drept substanțial (material) administrativ*. În Codul administrativ sunt reglementate în detaliu atât aspecte care țin de organizarea și funcționarea autorităților și instituțiilor administrației publice la nivel central și local (Guvern, autorități ministeriale și extraministeriale, autorități administrative autonome, autorități administrative la nivel local), cât și aspecte care țin de statutul funcționarului public, de regimul proprietății publice și private a statului, a unităților administrativ teritoriale, precum și aspecte care țin de organizarea și funcționarea serviciilor publice.

Din perspectiva dreptului comparat, în țările europene fie sunt codificate unele instituții, domenii ale dreptului administrativ, fie sunt coduri de procedură administrativă. Cu referire la codificarea normelor de drept administrativ substanțial, România ar fi singurul stat european care ar opta pentru o asemenea soluție, în condițiile în care în general, „statele europene evită codificarea dreptului administrativ substanțial” [11, p. 587].

Apariția codului administrativ din România a fost dur criticat încă la nivel de proiect de unii autori, fiind numit „cod mamut”, sau „cod hibrid” [26, p. 38-39].

În același timp specialiștii au recunoscut și aspectele pozitive ale codificării dreptului administrativ substanțial. Astfel, Verginia Vedinaș a recunoscut că codul administrativ nu este un act normativ perfect, ci unul perfectibil [28, p. 11], iar Dana Apostol Tofan a calificat codul administrativ al României drept „veritabila biblie a puterii executive”, „lege a legilor”, „act normativ cu cea mai profundă semnificație după Legea fundamentală” [4].

Cat privește *literatura de specialitate din Republica Moldova*, aceasta, spre deosebire de doctrina din România, nu a cunoscut o abordare detaliată a subiectului codificării administrative în general, cât și a problemei conținutului unui Cod administrativ sau de procedură administrativă, în special.

Astfel, se menționează drept una din caracteristicile dreptului administrativ faptul că „nici o altă ramură de drept nu cuprinde în obiectul ei de reglementare domenii atât de diferite și, ca rezultat, este dificil de codificat această ramură” [13, p. 23].

Referindu-se la codificarea administrativă, Maria Orlov și-a expus opinia că sistematizarea dreptului administrativ într-un singur Cod este imposibilă. În același timp, *codificarea este absolut necesară și poate fi realizată pe anumite instituții juridice*, cum ar fi: organizarea și funcționarea autorităților publice locale – care fac astăzi obiectul a numeroase legi – poate fi sistematizată într-un Cod al colectivităților locale, după modelul celui francez; răspunderea administrației pentru vătămarea drepturilor legitime ale persoanelor, într-un Cod al jurisdicției administrative (după modelul Codului jurisdicției constituționale, cu instituirea instanțelor specializate de contencios administrativ); instituția funcției publice ș.a. [22, p. 109].

Ideea codificării unor instituții ale dreptului administrativ este susținută și de alți autori din Republica Moldova, ca de exemplu, Natalia Saitarfi, care consideră binevenită, sistematizarea tuturor actelor din domeniul administrației publice locale prin elaborarea unui Cod, de exemplu, Cod al colectivităților

locale, după modelul francez, și anume care să cuprindă atât norme materiale, cât și procesuale, reglementând acest domeniu în întregime și contribuind, în mare măsură, la îmbunătățirea activității autorităților publice locale. Mult mai simplu ar fi dacă am regăsi toate prevederile ce țin de organizarea, funcționarea, competențele și răspunderea juridică a personalului autorităților publice locale sistematizate într-un singur act normativ [25, p. 270].

Cât privește *codificarea administrativă în Republica Moldova*, prin prisma analizei literaturii de specialitate și a experienței altor state, în special a României, putem concluziona că ceea ce se pretinde a fi Codul administrativ este de fapt cod de procedură administrativă.

Reieșind din titlul Codului, putem presupune că s-a dorit includerea tuturor instituțiilor de drept administrativ sau a tuturor aspectelor de organizare și funcționare a administrației publice într-un singur cod. *De facto*, însă, *conținutul Codului administrativ al Republicii Moldova ne sugerează că suntem în fața unui cod de procedură administrativă*, care are ca obiect de reglementare procedura necontencioasă și cea contencioasă.

Asupra faptului că titlul nu corespunde conținutului s-a atenționat încă la etapa elaborării Codului. Astfel, în avizul Guvernului la proiectul Codului administrativ [17] s-a menționat că „Titlul proiectului necesită a fi revizuit, întrucât sfera noțiunii de „Cod administrativ” este mult mai largă decât domeniul sau obiectul preconizat a fi reglementat de prezenta inițiativă legislativă, ale cărei prevederi țin de procedura administrativă necontencioasă și cea contencioasă, instituții menite să asigure garantarea respectării drepturilor și libertăților constituționale ale omului de către autoritățile publice”.

În Raportul Parlamentului la proiectul Codului administrativ al Republicii Moldova [24], la fel, a fost inclusă o obiecție referitoare la denumirea actului, fiind indicat că „deși întregul proiect conține

practic numai norme de procedură (chiar analizând raportul comisiei sesizate în fond), denumirea proiectului este Codul administrativ și nu Codul de procedură administrativă, astfel proiectul de lege urmează să poarte denumirea corespunzătoare, deoarece nu este o lege de drept material, ci una de drept procedural”.

Referitor la obiecțiile invocate, Comisia juridică, numiri și imunități a precizat că „proiectul de lege conține atât norme de drept material cât și de drept procedural, iar normele de drept procedural reproduse în cartea III din prezentul proiect de lege vizează procedura de examinare a acțiunilor în contencios administrativ, care înlocuiește legea cu privire la contenciosul administrativ. Prin urmare denumirea proiectului de lege de Cod administrativ corespunde obiectului ei de reglementare, așa cum spre exemplu prevederile Codului contravențional corespunde obiectului său de reglementare, care conține atât norme de drept material și norme de drept procedural”.

Considerăm această opinie neargumentată din următoarele considerente. După cum am menționat mai sus, în dreptul administrativ, într-adevăr, nu putem trasa categoric o frontieră între dreptul material și dreptul procedural. Mai ales aceasta se observă în cazul instituției actului administrativ și a contenciosului administrativ. Cu toate acestea, Codul administrativ al Republicii Moldova, reieșind din părțile componente, cuprinde, în mare parte, normele procedurii administrative, reglementând procedura necontencioasă (Partea a II) și procedura contencioasă (Partea a III-a). Existența unor norme materiale în cod nu exclude esența reglementării *per general*.

Legea Republicii Moldova cu privire la actele normative, nr. 100 din 22.12.2017 [21], stabilește în art.60: (1) *Codul este un act normativ adoptat de către Parlament care cuprinde, într-un sistem unitar, cele mai importante norme juridice dintr-o anumită ramură a dreptului.* (2) *Structura codului reflectă sistemul ramurii de drept respective.*

Putem oare considera că în Codul administrativ al Republicii Moldova se cuprind cele mai importante norme ale dreptului administrativ? Dar cum rămâne cu normele ce se referă la organizarea administrației publice, funcția publică, răspunderea administrativă, sunt ele mai puțin importante?

La fel, considerăm că structura codului nicidecum nu reflectă sistemul ramurii de drept respective.

Pe lângă faptul că are un titlu ce nu corespunde conținutului, Codul administrativ al Republicii Moldova are și unele lacune, neajunsuri, menționate în literatura de specialitate. Spre exemplu, autorii Valerii Cușnir și Boris Sosna atenționează că „Codul administrativ conține și anumite curențe, contradicții de natură să aducă atingere drepturilor și intereselor persoanelor fizice și juridice participante în acest proces; în unele cazuri, în ipoteza reglementărilor noi, pot apărea litigii și excese privind aplicarea normelor Codului Administrativ al Republicii Moldova” [32, p. 108].

Cu referire la conținutul Codului administrativ, Valeriu Zubco a accentuat că una din cele mai mari lacune care putea fi admisă de către legiuitor este lipsa în textul Codului administrativ a noțiunii de „contencios administrativ” [31, p. 326]. În contextul perfecționării conținutului Codului, același autor vine cu inițiative de *lege ferenda* pentru a completa Codul cu prevederi ce definesc: refuzul nejustificat sau nesoluționarea în termen a unei cereri, interesul legitim, interesul public, informație de interes public, paguba iminentă [31, p. 327-328].

Alți autori, Victor Balmuș și Iurie Frunză, într-un studiu supun analizei, din perspectiva celor trei criterii de calitate – accesibilitate, previzibilitate și claritate, unele prevederi din Codul administrativ al Republicii Moldova și vin cu argumente care confirmă că este necesară amendarea dispozițiilor cu privire la procedura administrativă, autoritatea publică, actul administrativ, contractul administrativ, acte reale, principiile procedurii administrative, participanții la procedura administrativă etc. [8, p. 59].

Caracterizând Codul administrativ al Republicii Moldova, autoarea Maria Orlov susține că acesta este invadat de numeroase definiții, principii, clasificări și tălmăciri teoretice a diversilor termeni, care se referă atât la activitatea administrației publice, cât și la activitatea justiției, – în mod special, a justiției civile și contravenționale, care nu au nici o aplicabilitate practică [22, p. 106].

Considerăm că aceste lacune, erori sau neajunsuri ale Codului administrativ al Republicii Moldova au fost determinate de următorii factori. În primul rând, proiectul Codului „nu a fost discutat pe larg cu mediul academic, cu societatea civilă, sau cu funcționarii publici” [22, p. 108].

În al doilea rând, este deja cunoscut faptul că sursa de inspirație pentru autorii Codului Administrativ a constituit-o legislația germană, iar uneori vom constata preluări mot-a-mot ale textelor de lege germane. Prevederile din Cartea II *Procedura administrativă* (raporturile dintre persoana fizică și autoritatea publică în cadrul procedurii administrative) – au fost preluate în mare parte din *Verwaltungsverfahrensgesetz* (Legea privind procedura administrativă), iar din Cartea III – *Procedura contenciosului administrativ* – anumite aspecte în special referitoare la executare au fost preluate din *Verwaltungsgerichtsordnung* (Codul de procedură administrativă a instanțelor administrative) [20]. Totuși, considerăm că la determinarea conținutului (obiectului de reglementare) a unui cod administrativ sau de procedură administrativă trebuie luate în considerație nu doar bunele practici din legislația altor state, ci și specificul țării, cadrul constituțional și legal existent.

Concluzii

La final, menționăm că, în opinia noastră, în domeniul administrativ *obiectul și perimetrul unui cod* poate fi stabilit pornind de la determinarea diferenței dintre dreptul administrativ material /substanțial și dreptul procedurii administrative.

Nu există o soluție unică pentru toate statele în ceea ce privește conținutul Codului administrativ sau de procedură administrativă, domeniul administrativ având un pronunțat caracter național, fiind influențat de tradițiile istorice de administrare, politicile de guvernare ș.a.

Cât privește codificarea administrativă în România și Republica Moldova, prin raportare la opiniile expuse în literatura de specialitate cu referire la faptul ce trebuie să conțină un cod administrativ și un cod de procedură administrativă, precum și luând în considerație practica altor state, putem afirma că *Codul administrativ al României cuprinde drept substanțial (material) administrativ, iar Codul administrativ al Republicii Moldova este de fapt un cod de procedură administrativă.*

Referințe bibliografice

1. ALEXANDRU, Ioan. Da! Prioritară este adoptarea unui cod de procedură administrativă, nu a unui cod administrativ, în „Revista de drept public”, nr.2, 2016, p. 15-18.
2. ALEXANDRU, Ioan. Un punct de vedere în conturarea unei concepții privind elaborarea codului administrativ, în „Revista Română de Drept”, nr.9, 1976, p. 13-15.
3. ANGHENE, Mircea. Necesitatea codificării normelor de procedură administrativă, în „Revista Română de Drept”, nr.11, 1973, p. 60-67.
4. APOSTOL TOFAN, Dana. Drept administrativ, Volumul 1, Ediția 5, Editura C.H.Beck, București, 2020.
5. APOSTOL TOFAN, Dana. Din nou despre actualitatea și necesitatea unui cod de procedură administrativă, în „Studii și cercetări juridice”, anul 6 (62), nr.4, București, Octombrie – Decembrie 2017, p. 445-478.
6. APOSTOL TOFAN, Dana. Elemente de conținut ale Codului de procedură administrativă în „Studii și cercetări juridice”, an 7 (63), nr. 1, București, ianuarie – martie, 2018, p. 59-80.
7. APOSTOL TOFAN, Dana. Unele considerații despre codificarea administrativă. În: Codificarea administra-

tivă - Abordări doctrinare și cerințe practice / coord.: Emil Bălan, Cristi Iftene, Dragoș Troanță, Marius Văcărelu. - București : Wolters Kluwer, 2018, p. 65-67.

8. BALMUȘ, Victor, FRUNZĂ, Iurie. Incertitudinea unor prevederi din Codul administrativ al Republicii Moldova, în „Academos. Științe juridice”, Chișinău, nr.3, 2019, p. 59-68.

9. BĂLAN, Emil. Drept administrativ și procedură administrativă, Editura Universitară, București, 2002, p. 255.

10. BĂLAN, Emil. Prolegomene la o dezbatere privind codificarea administrativă. În: Codificarea administrativă - Abordări doctrinare și cerințe practice / coord.: Emil Bălan, Cristi Iftene, Dragoș Troanță, Marius Văcărelu. - București : Wolters Kluwer, 2018, p. 27-30.

11. CARP, Radu. Este nevoie de un Cod administrativ care să conțină totalitatea normelor de drept administrativ substanțial sau doar de unificarea regulilor deja existente prin reglementări sectoriale? Necesitatea și avantajele analizei de drept comparat, în Curierul Judiciar nr. 11, 2016, p. 587-590.

12. CLIPA, Cristian. Ce ar putea și ce ar trebui să clarifice un bun Cod administrativ? (Codificare și fundamente ideologice în dreptul administrativ). În: Codificarea administrativă - Abordări doctrinare și cerințe practice / coord.: Emil Bălan, Cristi Iftene, Dragoș Troanță, Marius Văcărelu. - București: Wolters Kluwer, 2018, p. 48-64.

13. COBĂNEANU, Sergiu, BOBEICO, Elena, RUSU, Viorel. Drept administrativ. Note de curs, CEP USM, Chișinău, 2012.

14. Codul administrativ al Republicii Moldova, nr.116 din 19.07.2018, intrat în vigoare la 01.04.2019 // Publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 309-320 din 17.08.2018.

15. Codul administrativ al României, aprobat prin Ordonanța de urgență a Guvernului României, nr.57 din 03.07.2019 // Publicat în Monitorul oficial al României, nr. 555 din 05.07.2019.

16. HAIDUC, Maria-Loredana. Implicațiile codificării procedurii administrative asupra teoriei actului administrativ. Rezumatul tezei de doctor, București, 2021, [https://drept.unibuc.ro/dyn_doc/oferta-educationala/scoala-doctorala/2020-2021/Haiduc%20-%20Rezumat%20teza-%201b.%20romana%20\(1\).pdf](https://drept.unibuc.ro/dyn_doc/oferta-educationala/scoala-doctorala/2020-2021/Haiduc%20-%20Rezumat%20teza-%201b.%20romana%20(1).pdf) (Accesat: 10.11.21)

17. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Avizului la proiectul Codului administrativ al Republicii Moldova, nr. 419 din 12.06.2017 // Publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 190-200 din 16.06.2017.

18. Hotărârea Guvernului României privind aprobarea Tezelor prealabile ale proiectului Codului de procedură administrativă, nr. 1.360 din 22.10.2008 // Publicat în Monitorul Oficial al României, nr. 734 din 30.10.2008.

19. Hotărârea Guvernului României pentru aprobarea tezelor prealabile ale proiectului Codului administrativ, nr. 196 din 23.03.2016 // Publicat în Monitorul Oficial al României, nr. 237 din 31.03.2016.

20. JIMBEI, Ina. Despre ce e Codul administrativ al Republicii Moldova, publicat pe 10.11.2020 // <https://bizlaw.md/despre-ce-e-codul-administrativ-al-republicii-moldova> (Accesat: 10.11.21)

21. Legea Republicii Moldova cu privire la actele normative, nr. 100 din 22.12.2017 // Publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.7-17 din 12.01.2018.

22. ORLOV, Maria. Codificarea dreptului administrativ în Republica Moldova. În: Codificarea administrativă - Abordări doctrinare și cerințe practice / coord.: Emil Bălan, Cristi Iftene, Dragoș Troanță, Marius Văcărelu. - București: Wolters Kluwer, 2018, p. 98-109.

23. POPA, Nicolae. Teoria generală a dreptului, Ediția 5, Editura C.H.Beck, București, 2014.

24. Raportul Parlamentului la proiectul Codului administrativ al Republicii Moldova, nr.90 din 27.03.2017, <https://www.parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiecte-deactelegislative/tabid/61/LegislativId/3687/language/RO/Default.aspx> (Accesat: 10.11.21)

25. SAITARLÎ, Natalia. Sistematizarea și codificarea cadrului juridic de reglementare a administrației publice locale, în „Teoria și practica administrării publice”, Chișinău: AAP, 2018, p. 268-270.

26. TÂNĂSESCU, Elena Simina, BOGDAN, Dima. Proiectul de Cod administrativ – între codificare și consolidare legislativă. În: Codificarea administrativă - Abordări doctrinare și cerințe practice / coord.: Emil Bălan, Cristi Iftene, Dragoș Troanță, Marius Văcărelu. - București : Wolters Kluwer, 2018, p. 31-39.

27. TOADERE, Ioana, DRAGOȘ, Dacian-Cosmin. Codificarea procedurii administrative în România, în

context European, în „Curierul Judiciar”, nr. 11/2016, pag.616-624.

28. VEDINAȘ, Verginia. Codul administrativ adnotat, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Universul Juridic, București, 2020.

29. VEDINAȘ, Verginia, VEDINAȘ, Ioan Laurențiu. Caznele legiferării sau despre codificarea dreptului, în general, și a dreptului administrativ, în particular. În: Codificarea administrativă - Abordări doctrinare și cerințe practice / coord.: Emil Bălan, Cristi Iftene, Dragoș Troanță, Marius Văcărelu. - București : Wolters Kluwer, 2018, p. 40-47.

30. VEDINAȘ, Verginia. Codificarea dreptului administrativ: reflecții, proiecții, stadiu și perspective. În:

Administrația statului Republica Moldova la 20 de ani de independență: Materiale ale 242 sesiunii de comunicări științifice, 29-30 oct. 2011, Tipografia „Elena – V.I.”, Chișinău, 2012, p. 18-22.

31. ZUBCO, Valeriu. Unele opinii privind dispozițiile definitorii din Codul administrativ al Republicii Moldova, Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”, Științe juridice și economice, USM, 10-11 noiembrie 2020, p. 325-328.

32. КУШНИР, Валерий, СОСНА, Борис. Некоторые достоинства и недостатки административного кодекса Республики Молдова, în „Revista de Filosofie, Sociologie și Științe politice”, nr.3 (181) 2019 p. 108-119.

RESTRIȚIONAREA DREPTURILOR PERSONALULUI MEDICAL ÎN REPUBLICA MOLDOVA ÎN PERIOADA PANDEMIEI COVID-19

Tatiana NOVAC

Doctor în drept, magistru în drept, master în managementul sănătății publice,
Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițeanu”, Chișinău, Republica Moldova
e-mail: tatiana.novac@usmf.md
<https://orcid.org/0000-0002-5794-4753>

Odată cu apariția primelor cazuri de îmbolnăviri cu COVID-19 și declanșarea crizei epidemiologice în toate țările lumii, inclusiv în Republica Moldova, primele categorii de angajați care au fost cei mai afectați, atât din punct de vedere medical, cât și social, moral și juridic, au fost angajații sistemului de sănătate, mai ales medicii și lucrătorii medicali, care se aflau în prima linie la trierea și tratamentul bolnavilor de COVID-19. În toate țările lumii autoritățile statelor au demarat un șir de activități pentru stoparea cât mai rapidă a răspândirii cazurilor de îmbolnăviri de COVID-19, însă, cu regret, acțiunile întreprinse nu au fost suficiente pentru stoparea crizei declanșate care a afectat întreg globul pământesc. În Republica Moldova de la începutul declanșării pandemiei COVID-19 autoritățile statului au întreprins multiple acțiuni în scopul diminuării cazurilor de îmbolnăviri, însă acestea nefiind suficiente, iar în unele cazuri, chiar greșite. Numărul mare de cazuri de deces în rândul lucrătorilor medicali a generat apariția unei probleme majore - lipsa personalului medical în sistemul de sănătate, ceea ce a necesitat întreprinderea de urgență a măsurilor necesare pentru protecția și motivarea acestor categorii de salariați fără de care nici o țară din lume nu poate să lupte împotriva pandemiei COVID-19.

Cuvinte-cheie: COVID-19, indemnizație unică, drepturile personalului din sistemul de sănătate, instituție medico-sanitară publică, testare COVID-19, restricționarea drepturilor personalului din sistemul de sănătate.

LIMITATION OF THE MEDICAL STAFF RIGHTS IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA DURING THE COVID-19 PANDEMIC

With the emergence of the first cases of COVID-19 and the onset of the epidemiological crisis in all countries of the world, including in the Republic of Moldova, the first categories of employees most affected, medically, socially, morally and legally, were employees of the healthcare system, especially doctors and healthcare professionals who have been at the forefront of triage and treatment of COVID-19 patients. In all parts of the world, the state authorities have launched a series of activities to stop the spread of COVID-19 diseases as soon as possible, but unfortunately, the actions taken have not been enough to stop the crisis that has affected the entire globe. In the Republic of Moldova, since the beginning of the COVID-19 epidemic, the state authorities have taken multiple actions in order to reduce the incidence of diseases, but these are not enough, and in some cases, even wrong. The high number of deaths among medical workers has led to a major problem - the lack of medical staff in the health system, which has required urgent measures to protect and motivate these categories of employees without whom no country in the world can fight the COVID-19 pandemic.

Keywords: COVID-19, single allowance, the rights of staff in the healthcare system, public healthcare institution, COVID-19 testing, limitation of the medical staff rights.

RESTRICTION DES DROITS DU PERSONNEL MÉDICAL PENDANT LA PÉRIODE DE LA PANDÉMIE COVID-19 EN REPUBLIQUE DE MOLDOVA

Avec l'apparition des premiers cas de maladie COVID-19 et le déclenchement de la crise épidémiologique dans tous les pays du monde, y compris en République de Moldavie, les premières catégories de salariés qui ont été touchées du point de vue médical, social, moral et juridique, ont été les employés du système de santé, plus particulièrement les médecins, le personnel médical qui étaient en première ligne dans le triage et le traitement des malades de COVID-19. Dans tous les pays du monde, les autorités ont démarré une série d'actions pour arrêter le plus rapidement que possible la propagation des cas de la maladie de COVID-19, mais malheureusement les actions entreprises n'ont pas été suffisantes pour stopper la crise déclenchée qui a touché le monde entier. En République de Moldavie, dès le début de la pandémie de COVID-19, les autorités de l'état ont entrepris beaucoup d'actions mais qui n'étaient pas suffisantes et dans certains cas même incorrectes. Le nombre important de cas de décès parmi le personnel médical a entraîné l'apparition des problèmes majeurs- le manque de personnel médical dans le système de santé, ce qui a imposé la prise d'urgence des mesures nécessaires pour la protection et la motivation de cette catégorie de salariés, sans laquelle aucun pays du monde ne peut lutter contre la pandémie de COVID-19.

Mots-clés: COVID-19, indemnité unique, droits du personnel du système de santé, établissement médical-sanitaire publique, test COVID-19, restriction des droits du personnel du système de santé.

ОГРАНИЧЕНИЕ ПРАВ МЕДИЦИНСКОГО ПЕРСОНАЛА В РЕСПУБЛИКЕ МОЛДОВА В ПЕРИОД ПАНДЕМИИ КОРОНАВИРУСА COVID-19

С появлением первых случаев заболевания COVID-19 и вспышки эпидемиологического кризиса во всех странах мира, включая Республику Молдова, первые категории лиц пострадавшие больше всего, как в медицинском, так и в социальном, моральном и юридическом плане, стали сотрудники системы здравоохранения, особенно врачи и медицинский персонал, которые занимались приемом и лечением пациентов с COVID-19, оставаясь в авангарде борьбы с пандемией. Во всех странах мира государственные органы инициировали серию мероприятий, чтобы как можно скорее остановить распространение COVID-19, но, к сожалению, предпринятых действий было недостаточно, чтобы предотвратить кризис, поразивший весь земной шар. В Республике Молдова с начала пандемии COVID-19 официальные органы власти предприняли множество мер для снижения случаев заболевания, но этого было недостаточно, а в некоторых случаях предпринятые меры оказались ошибочными. Большое количество смертей среди медицинских работников вызвало серьезную проблему - нехватку медицинского персонала в системе здравоохранения, что потребовало срочных мер по защите и мотивации этих категорий сотрудников, без которых ни одна страна в мире не может бороться с пандемией COVID-19.

Ключевые слова: COVID-19, единовременное пособие, права медицинского персонала, государственное учреждение здравоохранения, тестирование на COVID-19, ограничение прав медицинского персонала.

Introducere

Numărul mare de îmbolnăviri printre angajații medicali de la începutul pandemiei până la etapa de vaccinare a acestora a scos în evidență vulnerabilitatea sistemului sănătății din Republica Moldova în fața unei epidemii de proporții. Personalul din sistemul de sănătate din Republica Moldova și din toate

țările lumii s-a confruntat cu un șir de probleme în asigurarea prestării serviciilor de sănătate, precum și cu restricționarea drepturilor acestora reglementate de actele normative.

În corespundere cu prevederile art.14 lit.b) al Legii cu privire la exercitarea profesiei de medic, medicul este în drept să fie asigurat cu condiții pentru

a-și desfășura activitatea profesională cu respectarea regulilor și tehnologiilor de acordare a asistenței medicale.

Idei și discuții

De la începutul declanșării pandemiei medicii s-au confruntat cu ***insecuritatea la locul de muncă generată de lipsa echipamentelor de protecție de bună calitate***, astfel ca să se poată proteja împotriva virusului, ceea ce a determinat creșterea bruscă a numărului de cazuri de îmbolnăvire a personalului medical, soldate cu multiple decese.

În Republica Moldova, conform Raportului prezentat de Ministerul Sănătății la data de 07.09.2021 privind situația epidemiologică privind infecția COVID-19, numărul cumulativ de cazuri de infectare cu COVID-19 în rândul personalului medical constituie 20773 de persoane, dintre care: 6137 de medici, 8448 de asistenți medicali, 2843 de infirmieri și 3345 de personal auxiliar.

În ceea ce privește numărul total de decese în Republica Moldova provocate de COVID-19, la data de 07.09.2021 acesta constituie 6.436, dintre care 117 persoane decedate au făcut parte din categoria de personal medical.

Este de menționat faptul că, pe parcursul anului 2020 instituțiile medicale au fost asigurate cu echipamente de protecție pentru angajați atât din fondurile Companiei Naționale de Asigurări în Medicină, fondul de intervenție al Guvernului, cât și datorită campaniilor de colectare de fonduri pentru achiziționarea medicamentelor și dispozitivelor medicale, consumabilelor și echipamentelor de protecție necesare pentru instituțiile medicale din Republica Moldova.

Astfel, la data de 18 martie 2020, prin Dispoziția nr.1 a Comisiei pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova, s-a luat decizia ca Compania Națională de Asigurări în Medicină să asigure finanțarea imediată cu mijloace financiare din sursele fondului de profilaxie în sumă de 2 mln (două

milioane) lei. Ulterior, a fost publicată Dispoziția nr.2 a Comisiei pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova, prin care s-a luat decizia de a diminua consecințele negative provocate de COVID-19 și necesitatea accesării mijloacelor Fondului Global pentru protecția personalului medical, comunicare, menținerea serviciilor esențiale și a lanțului de aprovizionare cu medicamente și dispozitive medicale, consumabile și echipamente de protecție necesare, biocide și gestionarea deșeurilor. Procedura de achiziție a fost efectuată imediat din sursele disponibile prin procedura de negocieri directe fără publicarea prealabilă a unui anunț de participare sau contactarea directă cu operatorul economic.

Ulterior, la 23 martie 2020, a fost emisă Dispoziția nr.3 a Comisiei pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova. Prin această decizie s-a aprobat ca, pe durata stării de urgență, Centrul pentru achiziții publice centralizate în sănătate să efectueze delegarea, în caz de necesitate, instituțiilor medico-sanitare publice republicane, municipale și raionale a dreptului de a organiza și desfășura de sine stătător procedurile de achiziții publice de medicamente, alte produse de uz medical și dispozitive medicale, necesare pentru prevenirea și controlul infecției COVID-19. Această decizie fiind o derogare de la prevederile Hotărârii Guvernului nr.1128 din 10.10.2016 cu privire la Centrul pentru achiziții publice centralizate în sănătate.

La fel, s-a decis ca, pe durata stării de urgență, să fie permisă instituțiilor medico-sanitare publice republicane, municipale și raionale achiziționarea în conformitate cu prevederile Regulamentului cu privire la achizițiile publice de valoare mică, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.665/2016 a medicamentelor, altor produse de uz medical și dispozitive medicale, necesare pentru prevenirea și controlul infecției COVID-19, în sumă de până la 800 000 lei inclusiv, fără taxa pe valoarea adăugată. Aceasta corespunzând cu suma de 864 000 lei cu TVA pentru

achiziția de medicamente și 960 000 lei cu TVA pentru dispozitive medicale, dezinfectanți etc. Această reglementare fiind o derogare de la prevederile art. 2 alin.(1) lit. a) din Legea nr.131/2015 privind achizițiile publice, punctul 2 din Regulamentul cu privire la achizițiile publice de valoare mică, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.665/2016.

Prin dispoziția nr.8 din 28 martie 2020 a Comisiei pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova, în scopul prevenirii și combaterii răspândirii infecției COVID-19, s-a decis procurarea în valoare de 19,5 milioane lei a respiratoarelor prin intermediul Centrului pentru Achiziții Publice Centralizate în Sănătate.

În prevederile dispoziției nr.10 din 31 martie 2020 a Comisiei pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova este reglementat faptul că, Ministerul Finanțelor va aloca Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale din fondul de intervenție al Guvernului a sumei de 5,4 milioane lei pentru procurarea combinezoanelor de protecție prin intermediul Centrului pentru Achiziții Centralizate în Sănătate.

Prin dispoziția nr.13 din 03 aprilie 2020, Comisia pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova a solicitat Companiei Naționale de Asigurări în Medicină asigurarea finanțării în mărime de 35,7 milioane lei pentru achiziționarea, în regim de urgență, a testelor pentru depistarea infecției cu COVID-19 [1].

O altă problemă cu care s-a confruntat sistemul de sănătate din Republica Moldova în perioada pandemiei cu COVID-19, care a generat restricționarea drepturilor personalului medical, a fost *testarea tardivă la COVID-19 a lucrătorilor medicali*, iar uneori chiar și *ne testarea acestora*.

Doamna Ala Nemerenco, fost ministru al Sănătății, apoi expert în sănătate și actualmente ministru al Sănătății, consideră că lucrătorilor medicali li s-a încălcat dreptul la sănătate prin faptul că nu au fost testați când situația impunea acest examen de laborator [2].

Este de menționat faptul că, la sfârșitul lunii martie 2020, în Republica Moldova a fost mediatizat cazul de concediere a directorului de instituție medicală, care a dispus testarea medicilor din secția terapie intensivă la un laborator privat, astfel fiind emisă dispoziția nr.4 din 24 martie 2020 a Comisiei pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova, prin care s-a decis concedierea directorului de instituție medicală. La acel moment, Comisia pentru Situații Excepționale nu recunoștea testele efectuate în laboratoarele private [3].

Astfel, prin Legea cu privire la modificarea unor acte normative, nr.224 din 04.12.2020, a fost completat articolul 20 al Codului fiscal nr.1163/1997 – sursele de venit neimpozabile cu plățile efectuate de angajator pentru testarea salariaților în vederea depistării prezenței virusului SARS-CoV-2. Același articol a fost completat suplimentar cu alineatul 25, prin care s-a permis deducerea cheltuielilor suportate de angajator pentru testarea salariaților în vederea depistării prezenței virusului SARS-CoV-2. Inclusiv, anexa nr.3 la Legea nr.489/1999 privind sistemul public de asigurări sociale a fost completată cu prevederile prin care plățile efectuate de angajator pentru testarea salariaților în vederea depistării prezenței virusului SARS-CoV-2 au fost incluse în tipurile de drepturi și venituri cărora nu se calculează contribuții de asigurări sociale de stat obligatorii.

O altă cauză a restricționării drepturilor personalului medical cauzate de pandemia COVID-19 a constituit *volumul mare de muncă al angajaților din instituțiile medicale, depășind limita normării muncii* din cauza numărului mare de pacienți internați în instituțiile medicale și lipsei personalului medical suficient pentru a face față volumului mare de muncă, îndeosebi din cauza lipsei în multe instituții medicale din țară a asistentelor medicale [4].

Această situație s-a creat din mai multe cauze, una dintre acestea fiind nivelul inferior al venitului

salarial stabilit personalul medical pentru exercitarea unor asemenea activități cu risc sporit pentru sănătate.

Pentru motivarea personalului medical din instituțiile medicale antrenate în diagnosticarea și tratamentul pacienților infectați cu COVID-19, prin Dispoziția Comisiei pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova nr.16 din 10.04.2020 a fost stabilit un spor lunar de compensare pentru munca prestată în condiții de risc sporit pentru sănătatea personalului instituțiilor medicale implicat în supravegherea, controlul și tratamentul infecției COVID-19. Ulterior a fost aprobată Legea nr.69 din 21.05.2020 cu privire la instituirea unor măsuri pe perioada stării de urgență în sănătate publică și modificarea unor acte normative, care în art. IV a stabilit că pe perioada stării de urgență în sănătate publică, declarată prin Hotărârea Comisiei Naționale Extraordinare de Sănătate Publică nr.10 din 15 mai 2020, o indemnizație unică în mărime de 16000 de lei se acordă:

a) angajaților infectați cu COVID-19 ai Agenției Naționale de Sănătate Publică, ai instituțiilor/subdiviziunilor medicale din cadrul Ministerului Afacerilor Interne, ai Ministerului Apărării, ai Administrației Naționale a Penitenciarelor, ai instituțiilor medico-sanitare publice spitalicești, de asistență medicală urgentă prespitalicească, de asistență medicală primară;

b) angajaților altor autorități/instituții bugetare și instituții medico-sanitare publice care s-au infectat cu COVID-19 în timpul exercitării atribuțiilor de serviciu.

Această prevedere legislativă a fost în vigoare de la 26.05.2020, data publicării în Monitorul Oficial, și până la 31.12.2020, data când această reglementare a fost abrogată.

Prin Legea cu privire la modificarea unor acte normative, nr.224 din 04.12.2020, legea menționată supra a fost completată cu articolul VI¹, prin care s-a decis stabilirea indemnizației unice în mărime de

16 000 de lei pentru angajații Agenției Naționale de Sănătate Publică implicați în diagnosticul și supravegherea epidemiologică a cazurilor și focarelor de COVID-19, personalul medical angajat în instituțiile/subdiviziunile medicale din cadrul Ministerului Afacerilor Interne, al Ministerului Apărării, al Administrației Naționale a Penitenciarelor, personalul medical angajat în instituțiile medico-sanitare publice spitalicești, de asistență medicală urgentă prespitalicească, de asistență medicală primară, care pe parcursul anului 2021 s-au infectat cu COVID-19.

Până la data de 30.03.2021, personalului medical infectat cu COVID-19, potrivit informațiilor furnizate de Ministerul Finanțelor, au fost acordate cca 11 623 de indemnizații unice în mărime de 16 000 de lei [5]. Autoritățile publice argumentează ritmul lent de luare a deciziilor în acest sens prin faptul că le este dificil să determine dacă un medic sau altul s-a infectat la locul de muncă.

Este de menționat faptul că, în corespundere cu prevederile Hotărârii Guvernului nr.42, colaboratorii catedrelor universitare ale Instituției Publice Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” din Republica Moldova sunt implicați nemijlocit, alături de personalul instituțiilor medicale, în acțiuni de prevenire, control și tratare a infecției COVID-19; activitatea altor categorii de personal din cadrul Universității este legată nemijlocit de interacțiunea cu angajații catedrelor clinice care își desfășoară activitatea clinică în instituțiile medicale [6].

În pofida faptului că, conform prevederilor Ordinului Ministrului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale nr.565 din 18.06.2020 cu privire la unele măsuri suplimentare de îmbunătățire a evidenței și supravegherii persoanelor care întrunesc criteriile definiției de caz pentru testarea la COVID-19, Universitatea a prezentat Agenției Naționale de Sănătate Publică listele angajaților care s-au infectat cu COVID-19 la locul de muncă cu anexarea actelor confirmative

solicitate, niciun angajat al Universității nu a beneficiat de indemnizația unică în mărime de 16 000 de lei pentru infectarea cu COVID-19 în timpul exercitării atribuțiilor de serviciu. Astfel, fiind încălcate drepturile acestor angajați și, respectiv, discriminați în raport cu alte categorii de personal care exercită activități similare din alte instituții publice. Până la data de 20 septembrie 2021, 164 de angajați ai Universității au fost infectați cu COVID-19 la locul de muncă.

Este de menționat faptul că, în corespundență cu prevederile art.14 lit.e) al Legii cu privire la exercitarea profesiei de medic, nr.264-XVI din 27.10.2005, medicii au dreptul la repararea prejudiciului cauzat prin vătămare a sănătății în legătură cu activitatea profesională.

În acest sens, începând din 22.10.2020, conform Legii cu privire la modificarea unor acte normative, nr.224 din 04.12.2020, a fost aprobată stabilirea unei indemnizații unice în mărime de 100 000 de lei pentru personalul din cadrul instituțiilor medico-sanitare care a decedat în lupta cu COVID-19.

Indemnizația respectivă se acordă dacă decesul întreținătorului a survenit ca urmare a infectării în cadrul desfășurării nemijlocite a activității medicale în lupta cu COVID-19.

Este de menționat faptul că în cadrul Instituției Publice Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” din Republica Moldova, instituție ai cărei angajați au fost implicați în diagnosticarea și tratamentul pacienților cu COVID-19, de la începutul pandemiei până la data de 20 septembrie 2021 au decedat 13 persoane. Niciun urmaș al acestor persoane nu a beneficiat de această indemnizație, autoritățile publice refuzând stabilirea acesteia din motiv că angajații instituției nu sunt angajați ai unei instituții medico-sanitare publice, fapt ce generează discriminarea medicilor implicați în aceleași activități de diagnosticare și tratament al pacienților cu COVID-19 pe criteriul apartenenței

la o anumită instituție, cu toate că activitatea și contribuția salariaților este aceeași în sistemul de sănătate din Republica Moldova.

Dreptul la indemnizația prevăzută se acordă soțului supraviețuitor, copiilor până la vârsta de 18 ani sau, dacă își continuă studiile în instituții de învățământ cu frecvență (secundar, mediu de specialitate și superior), până la terminarea acestora, fără a depăși vârsta de 23 de ani sau unuia dintre părinți, în cazul în care nu sunt urmași specificați anterior. De această indemnizație până la data de 14.07.2021 au beneficiat 23 de familii ai angajaților medicali din cadrul instituțiilor medico-sanitare publice, decedați în lupta cu COVID-19, pentru care cabinetul de miniștri a decis la data de 14.07.2021 alocarea a 2,3 milioane lei din Fondul de Rezervă al Guvernului pentru achitarea indemnizației unice destinate familiilor [7].

La data de 7 septembrie 2021, Ministerul Sănătății a publicat pentru dezbateri publice proiectul Hotărârii Guvernului privind aprobarea proiectului de lege pentru modificarea Legii nr.69/2020 cu privire la instituirea unor măsuri pe perioada stării de urgență în sănătate publică și modificarea unor acte normative. În proiectul actului menționat, Ministerul Sănătății vine cu propunerea ca doar lucrătorii medicali vaccinați împotriva COVID-19, care au făcut boala să primească indemnizații în mărime de 16 000 lei. Totodată, se propune ca doar urmașii victimelor infecției COVID-19, care au fost imunizați să beneficieze de indemnizații unice în mărime de 100 000 lei [8].

Este de menționat faptul că acest proiect de act normativ a generat păreri contradictorii la autoritățile publice, comparativ cu cele din societate și organizațiile obștești. Federația Sindicală „Sănătatea” a opinat că, prin stabilirea indemnizației unice de 16 000 de lei la infectare și, respectiv, a indemnizației unice de 100 000 de lei în cazul survenirii decesului exclusiv pentru personalul medical vaccinat se încalcă prevederile art.8 din Codul muncii – Interzi-

cerea discriminării în sfera muncii, conform căruia în cadrul raporturilor de muncă acționează principiul egalității în drepturi a tuturor salariaților.

Concluzii

În contextul celor relatate, este necesar să recunoaștem că un rol aparte în asigurarea protecției drepturilor angajaților din domeniul sănătății aparține, în afară de organele abilitate ale statului, și organizațiilor neguvernamentale, care au drept obiectiv inclusiv protecția drepturilor acestora. Este stringent necesar de a fi activat rolul, locul și importanța Ligii medicilor în sistemul de sănătate sau a unei organizații similare pentru a fi întreprinse un șir de măsuri de protecție care se impun pentru lucrătorii care sunt expuși zilnic unui risc profesional major. Un rol important în asigurarea protecției drepturilor angajaților din sistemul de sănătate îl au Sindicatele, care au menirea de a asigura nerestricționarea și neîncălcarea drepturilor, protecția vieții și sănătății, precum și de a asigura condiții de muncă sigure angajaților din sistemul de sănătate.

Cu regret, constatăm că activitatea ineficientă a acestor organizații, precum și lipsa pârghiilor juridice de a-și asuma anumite decizii în perioada de criză cauzată de pandemia COVID-19, au generat starea de vulnerabilitate a angajaților din instituțiile publice care sunt implicați în diagnosticarea și tratamentul bolnavilor de COVID-19.

Kathryn Sikkink, în articolul *Drepturi și responsabilități în timpul pandemiei de coronavirus*, a menționat: *Pentru a ne proteja dreptul colectiv la sănătate în situația actuală de pandemie, noi trebuie să echilibrăm drepturile individuale cu responsabilitățile colective. Pentru a asigura exercitarea pe deplin a drepturilor omului, trebuie să punem mai mult accent pe responsabilitatea tuturor actorilor, și nu doar pe cea a statelor, să întreprin-*

dem măsuri împreună pentru a asigura respectarea drepturilor [9].

Referințe bibliografice

1. <https://msmps.gov.md/wp-content/uploads/2021/04/Analiza-achizi%C8%9Biilor-medicale-urgente-desf%C4%83%C8%99urate-pe-perioada-pandemiei-de-COVID-19-%C3%AEn-anul-2020.pdf> (Accesat 06.09.2021)
2. <https://moldova.europalibera.org/a/pandemia-de-covid-19-aduce-%C8%99i-o-serie-de-%C3%AEnc%C4%83lc%C4%83ri-ale-drepturilor-cadrelor-medicale/30789848.html>
3. <https://dosug.md/ro/news/1347975/> (Accesat 08.09.2021)
4. <https://moldova.europalibera.org/a/pandemia-de-covid-19-aduce-%C8%99i-o-serie-de-%C3%AEnc%C4%83lc%C4%83ri-ale-drepturilor-cadrelor-medicale/30789848.html> (Accesat 22.09.2021)
5. <https://moldova.europalibera.org/a/pandemia-de-covid-19-aduce-%C8%99i-o-serie-de-%C3%AEnc%C4%83lc%C4%83ri-ale-drepturilor-cadrelor-medicale/30789848.html> (Accesat 24.09.2021)
6. <https://mf.gov.md/ro/content/3510-angaja%C8%9Bidin-domeniul-medical-vor-primi-indemniza%C8%9Bia-unic%C4%83-%C3%AEn-valoare-de-16-mii-lei> (Accesat 28.09.2021)
7. http://www.sanatateinfo.md/News/Item/10686?fbclid=IwAR1oh4H_suYsW5D8DogB_dG7z0Lq4xvohqCIxPPi5SolzjfZsGJ9DOEky6w (Accesat 29.09.2021)
8. <https://particip.gov.md/ro/document/stages/proiectul-hotararii-guvernului-privind-aprobarea-proiectului-de-lege-pentru-modificarea-legii-nr692020-cu-privire-la-instituirea-unor-masuri-pe-perioada-starii-de-urgenta-in-sanatate-publica-si-modificarea-unor-acte-normative/8449> (Accesat 28.09.2021)
9. <https://www.openglobalrights.org/rights-and-responsibilities-in-the-coronavirus-pandemic/?lang=Romanian> (Accesat 22.09.2021)

ASPECTE PROCEDURALE ALE TERMINĂRII URMĂRIII PENALE

Tudor OSOIANU

Doctor în drept, profesor universitar, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova,
Chișinău, Republica Moldova

e-mail: osoianu@list.ru

<https://orcid.org/0000-0003-1506-4501>

Dinu OSTAVCIUC

Doctor în drept, conferențiar universitar, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova,
Chișinău, Republica Moldova

e-mail: ostovciuc@mail.ru

<https://orcid.org/0000-0001-5317-3296>

Prezentul articol este dedicat cercetării subiectului privind terminarea urmăririi penale. Această etapă este una de o importanță majoră în procesul penal, deoarece odată ce organul de urmărire penală a administrat probele cu privire la faptă și persoană, considerându-le utile, pertinente și concludente, decide terminarea urmăririi penale. Această etapă nu este una formală, ci presupune premergător analiza probelor, legalitatea obținerii acestora, respectarea drepturilor părților în proces și alte activități, care, până într-un final, ating scopul urmăririi penale. Terminarea urmăririi penale încumunează activitatea organului de urmărire penală și la această etapă se decide dacă este cazul ori nu de a transmite cauza penală în instanța de judecată. Pornind de la premisa că nici o lege nu este perfectă, din analiza efectuată la acest subiect constatăm că legislația procesuală penală nu corespunde pe alocuri exigențelor de procedură, întrucât este necesară modificarea și completarea unor norme procesuale penale. Nu în ultimul rând, un subiect important îl are și prezentarea materialelor cauzei penale părților în proces. La etapa dată este necesar ca drepturile părților să fie respectate corespunzător accesului liber la justiție în virtutea art. 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Astfel, pentru explicarea procedurii legale autorii vin cu recomandări și propuneri de rigoare pentru etapa respectivă și explică acțiunea organului de urmărire penală și a procurorului, astfel încât să corespundă standardului european de calitate.

Cuvinte-cheie: cauză penală, proces penal, terminarea urmăririi penale, drepturile părților, organ de urmărire penală, procuror.

PROCEDURAL ASPECTS OF THE TERMINATION OF PROSECUTION

This article is dedicated to the research of the subject regarding the completion of the criminal investigation. This stage is one of major importance in the criminal process, because once the criminal investigation body has administered the evidence regarding the deed and the person, considering them useful, relevant and conclusive, it decides the completion of criminal investigation. This stage is not a formal one, but presupposes the analysis of the evidence, the legality of obtaining it, the observance of the rights of the parties in the process and other activities, which, until the end, reach the purpose of the criminal investigation. The termination of the criminal investigation enhances the activity of the criminal investigation body and at this stage it is decided whether or not to send the criminal case to the court. Starting from the premise that no law is perfect, from the analysis performed on this subject we find that the criminal procedural legislation

sometimes does not correspond to the procedural requirements, as it is necessary to amend and supplement some criminal procedural rules. Last but not least, an important topic is the presentation of the materials of the criminal case to the parties in the process. At this stage it is necessary to respect the rights of the parties according to the free access to justice by virtue of art. 6 of the European Convention on Human Rights. Thus, in order to explain the legal procedure, the authors come up with recommendations and proposals for the respective stage and clarify the action of the criminal investigation body and the prosecutor, so as to comply with the European quality standard.

Keywords: criminal case, criminal trial, completion of the criminal investigation, the rights of the parties, criminal investigation body, prosecutor.

ASPECTS PROCÉDURAUX DE LA FIN DE POURSUITE PÉNALE

L'article en question est consacré à la recherche du sujet concernant la clôture de poursuite pénale. Cette étape est d'une importance majeure dans la procédure pénale, car une fois que l'organe de police judiciaire a administré les preuves concernant l'acte et la personne, les jugeant utiles, pertinentes et concluantes, elle décide de clore l'enquête pénale.

Cette étape n'est pas formelle, mais présuppose l'analyse des preuves, la légalité de leur obtention, le respect des droits des parties au procès et d'autres activités qui, finalement, atteignent le but de poursuite pénale. La clôture de poursuite pénale couronne l'activité de l'organe d'enquête pénale et à ce stade, il décide de renvoyer ou non l'affaire pénale au tribunal.

Partant du principe qu'aucune loi n'est parfaite, de l'analyse effectuée à ce sujet, nous constatons que la législation de procédure pénale ne correspond pas à certains endroits aux exigences procédurales, car il est nécessaire de modifier et de compléter certaines règles de procédure pénale. Enfin, un sujet important constitue la présentation des éléments de l'affaire pénale aux parties dans le processus. A ce stade, il est nécessaire que les droits des parties soient respectés selon le libre accès à la justice en vertu de l'art. 6 de la Convention européenne des droits de l'homme. Ainsi, afin d'expliquer la procédure légale, les auteurs font des recommandations et des propositions pour l'étape respective et clarifient l'action de l'organe de police judiciaire et du procureur, afin qu'elles correspondent à la norme de qualité européenne.

Mots-clés: affaire pénale, procès pénal, clôture de poursuite pénale, droits des parties, organe de police judiciaire, procureur.

ПРОЦЕДУРНЫЕ АСПЕКТЫ ОКОНЧАНИЯ УГОЛОВНОГО ПРЕСЛЕДОВАНИЯ

Представленная статья посвящена исследованию темы окончания уголовного преследования. Данный этап имеет большое значение в уголовном процессе, так как после того, как орган уголовного преследования собрал доказательства, посчитав их полезными, значимыми и убедительными, он принимает решение о передачи материалов уголовного преследования прокурору с предложением о передачи дела в суд. Этап не является формальным, но предполагает предварительный анализ доказательств, законность их получения, соблюдение прав участников процесса и другие действия, которые в конечном итоге способствуют решению задач уголовного преследования. Исходя из того, что ни один закон не совершенен, проведенный по данной теме анализ показывает, что уголовно-процессуальное законодательство в ряде случаев не отвечает стандартам качества, и поэтому некоторые нормы нуждаются в изменении и дополнении. Последним, но не менее важным вопросом является представление материалов уголовного дела сторонам для изучения. На данном этапе необходимо, чтобы права сторон были соблюдены в соответствии со статьей 6 Европейской конвенции по правам человека. Таким образом, авторы выдвигают рекомендации и предложения по рассматриваемой стадии относительно действий органа уголовного преследования и прокурора таким образом, чтобы они соответствовали европейским стандартам качества.

Ключевые слова: уголовное дело, уголовный процесс, окончание уголовного преследования, права сторон, орган уголовного преследования, прокурор.

Introducere

La prima vedere, terminarea urmăririi penale este o etapă de finalizare a activității de cercetare și documentare a infracțiunilor.

Terminarea urmăririi penale, în calitate de etapă distinctă nu echivalează cu epuizarea fazei de urmărire penală, adică cu finalizarea oricăror activități procesuale de către organul de urmărire penală sau de către procuror.

Suștinem acest raționament, având în vedere că după informarea părților despre terminarea urmăririi penale și prezentarea materialelor dosarului, procurorul din oficiu sau la cererea părților este în drept să realizeze personal acțiunile procesuale pentru completarea urmăririi penale sau pentru refacerea acțiunilor efectuate cu încălcarea dispozițiilor legale, precum și să restituie cauza organului de urmărire penală cu același scop.

„Terminarea urmăririi penale nu echivalează cu terminarea fazei de urmărire penală, ce presupune terminarea ultimelor activități procesuale ale acestei faze (de pildă, trimiterea dosarului de urmărire penală în care a fost emis rechizitoriul instanței de judecată competente)” [1, p. 840].

„Activitățile procesuale ce se desfășoară între începerea urmăririi penale și momentul terminării prezumtive a acesteia reprezintă etapa cercetării penale, iar cele ce se desfășoară între momentul terminării prezumtive a urmăririi penale și momentul terminării efective (propriu zise) a urmăririi formează etapa trimiterii în judecată” [2, p. 84].

Esența acestei etape constă în aceea că ofițerul de urmărire penală și procurorul finalizând examinarea cauzei penale fac anumite concluzii pe rezultatele activităților sale, apreciază probele administrate dacă ele relevă obiectiv, complet și sub toate aspectele circumstanțele cauzei și dacă sunt suficiente și destule pentru a lua decizia definitivă în cauza penală.

Metode și materiale aplicate. Cercetarea respectivă a fost elaborată prin aplicarea mai multor metode de investigare științifică specifice teoriei și doctrinei procesual-penale: metoda logică, metoda analizei comparative, analiza sistemică etc. Aplicabilitatea materialului teoretic, normativ și empiric a stat la baza elaborării articolului în referință.

Scopul cercetării. Analiza, studierea și impactul cadrului normativ intern, a doctrinei și a jurisprudenței cu referire la terminarea urmăririi penale.

Rezultate obținute și discuții

Constatând că probele administrate sunt suficiente pentru a termina urmărirea penală, organul de urmărire penală înaintează procurorului dosarul însoțit de un raport, în care consemnează rezultatul urmăririi penale, cu propunerea de a dispune una din următoarele soluții:

- punerea sub învinuire a făptuitorului și înaintarea acuzării conform prevederilor art. 281 și 282 CPP dacă acesta nu a fost pus sub învinuire în cursul urmăririi penale. Această soluție este propusă atunci când din materialele cauzei rezultă că fapta constatată este incidentă răspunderii penale, că a fost constatată făptuitorul și acesta poartă răspundere penală;

- încetarea urmăririi penale, clasarea cauzei penale sau scoaterea persoanei de sub urmărire.

Raportul ofițerului de urmărire penală trebuie să cuprindă:

- fapta care a servit temei pentru pornirea urmăririi penale;

- informații cu privire la persoana bănuțului sau învinuitului;

- încadrarea juridică a faptei;

- informații despre corpurile delictive și măsurile luate în privința lor, precum și locul unde se află ele;

- măsurile asigurătorii luate în cursul urmăririi penale;

- cheltuielile judiciare;

– măsurile preventive aplicate sau propuse.

În cazul în care urmărirea penală în aceeași cauză se efectuează în privința mai multor fapte și mai multor persoane (făptuitori) raportul va cuprinde informații cu privire la toți învinuiții, încadrarea juridică a faptei și probele administrate.

Raportul, de asemenea, va cuprinde informația privitoare la faptele sau persoanele față de care s-a dispus încetarea urmăririi penale, scoaterea persoanei de sub urmărire.

Procurorul, în termen de cel mult 15 zile de la primirea dosarului trimis de organul de urmărire penală, verifică materialele dosarului și acțiunile procesuale efectuate, pronunțându-se asupra acestora. Cauzele în care sunt persoane arestate sau minori se soluționează de urgență și cu prioritate.

În conformitate cu prevederile art. 290 CPP, dacă procurorul constată probe obținute contrar prevederilor legii procesuale penale și cu încălcarea drepturilor bănuțului, învinuțului, prin ordonanță motivată, exclude aceste probe din materialele dosarului¹. Probele excluse din dosar se păstrează în condițiile art. 211 alin. (2) CPP.

...Articolul 290 din Cod reglementează verificarea de către procuror a materialelor dosarului și acțiunilor procesuale efectuate în cadrul cauzei primite și nu se referă nemijlocit la examinarea cererilor sau demersurilor [4].

Constatând că urmărirea penală este completă, că există probe suficiente și legal administrate, procurorul pune sub învinuire făptuitorul (bănuțul), dacă acesta nu a fost pus sub învinuire în cursul urmăririi penale, apoi întocmește rechizitoriul prin care dispune trimiterea cauzei în judecată. Dacă făptuitorul

¹ Astfel, urmează a fi excluse din dosarul cauzei penale, cu înlăturarea fizică din conținutul său, probele inadmisibile care au fost catalogate astfel la faza urmăririi penale. Pct. 52 DCC nr.47 din 22.05.2018 de inadmisibilitate a sesizării nr. 56g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 94 alin. (1) din Codul de procedură penală (excluderea probelor din dosarul penal).

a fost pus sub învinuire în cursul urmăririi penale, întocmește rechizitoriul prin care dispune trimiterea cauzei în judecată.²

Procurorul poate dispune prin ordonanță motivată încetarea urmăririi penale, clasarea cauzei penale sau scoaterea persoanei de sub urmărire, în cazurile în care este stabilită existența temeiurilor și condițiilor legale pentru atare decizii (art. 291 CPP).

Dacă procurorul constată că urmărirea penală nu este completă sau că nu au fost respectate dispozițiile legale la desfășurarea urmăririi, el restituie cauza organului care a efectuat urmărirea penală sau trimite cauza organului competent ori altui organ, pentru completarea urmăririi penale sau, după caz, eliminarea încălcărilor comise ale dispozițiilor legale.

Restituirea sau trimiterea cauzei se face prin ordonanță în care, se indică acțiunile procesuale, care trebuie efectuate sau refăcute, ale faptelor și circumstanțelor ce urmează a fi constatate, mijloacele de probă ce vor fi utilizate și dispune termenul pentru urmărire.

„Restituirea cauzei sau trimiterea ei la organul competent sau la un alt organ se face parțial prin disjungerea cauzei dacă este necesar eliminarea unor încălcări sau completarea urmăririi penale în privința unui minor, unei persoane față de care trebuie aplicate măsuri de constrângere cu caracter medical sau într-o cauză complexă în privința unei fapte săvârșite de către învinuit dacă pentru majoritatea faptelor penale și ale celorlalți învinuiți urmărirea penală este completă și legală” [5, p. 448].

Dacă consideră necesar, procurorul, într-un termen rezonabil, efectuează personal acțiunile procesuale pentru completarea urmăririi penale sau pentru refacerea acțiunilor efectuate cu încălcarea dispozițiilor legale, după care decide terminarea urmăririi penale.

² Nu înainte de informarea părților despre terminarea urmăririi penale și aducerea la cunoștință a materialelor dosarului de urmărire penală.

În cazul în care procurorul restituie cauza sau o trimite altui organ de urmărire penală, el este obligat să se pronunțe, în modul prevăzut de lege, asupra măsurilor preventive și a altor măsuri procesuale de constrângere.

După verificarea de către procuror a materialelor cauzei și punerea sub învinuire a persoanei, dacă aceasta nu s-a făcut anterior, procurorul aduce la cunoștință învinuitului, reprezentantului lui legal, apărătorului, părții vătămate, părții civile, părții civilmente responsabile și reprezentanților lor, precum și succesoriului procedural despre terminarea urmăririi penale, locul și termenul în care pot lua cunoștință de materialele urmăririi penale. Privitor la informarea participanților la proces despre terminarea urmăririi penale este perfectat un proces-verbal în conformitate cu prevederile art. 260, 261 CPP.

Art. 6 par. (1) CEDO impune ca autoritățile de urmărire penală să dezvăluie apărării toate probele materiale aflate în posesia lor împotriva acuzatului [1, p. 840].

Codul de procedură penală al României „nu mai stabilește în sarcina organului de urmărire penală obligația prezentării materialului de urmărire penală, întrucât asigurarea apărării efective a inculpatului în faza de urmărire penală se realizează în noul concept prin reglementarea dreptului general al suspectului, inculpatului/avocatului acestuia de a asista la efectuarea majorității actelor de urmărire și prin prevederea detaliată a dreptului acestora de a consulta dosarul în tot cursul procesului penal” [1, p. 841].

CtEDO a statuat în cauza *Beraru c. României* că „înlesnirile” care trebuie asigurate oricărui acuzat în contextul art. 6 par. 3 lit. b) din Convenție includ posibilitatea de a fi informat, pentru pregătirea apărării sale, despre rezultatul cercetărilor efectuate pe parcursul procesului.³

³ Curtea reamintește că a constatat deja că accesul nerestricționat la dosarul cauzei și folosirea nerestricționată a notițelor, inclusiv, după caz, posibilitatea de a obține copii ale documentelor relevante, constituie garanții importante ale

CtEDO a reținut că avocații reclamantului nu au putut obține acces direct la dosarul cauzei decât într-un stadiu târziu; inițial, nu li s-a furnizat nicio copie a rechizitoriului. Mai mult, aceștia nu au putut obține o copie a transcrierilor interceptărilor telefonice sau o copie înregistrată a convorbirilor telefonice interceptate folosite ca probe în dosar. CtEDO concluzionează în speță că procesul în litigiu, în ansamblu, nu a respectat cerințele unui proces echitabil, că niciuna dintre neregularitățile constatate în faza de urmărire penală și cea de judecată în primă instanță nu a fost remediată de instanțele ierarhic superioare [7].

A lua cunoștință de materialele dosarului este un drept pentru părți, cu excepția apărătorului, care este și obligat să studieze piesele dosarului. În conformitate cu prevederile art. 68 alin. (1) pct. 10) CPP, la solicitarea apărătorului va fi oferită posibilitate de a face copii ale actelor din dosar, inclusiv ale informațiilor în format digital.

Pentru a facilita activitatea apărării, inculpatul nu poate fi împiedicat să obțină o copie a documentelor relevante din dosar, nici să ia notițe sau să le utilizeze (*Rasmussen c. Poloniei*, §. 48-49[8]; *Moiseyev c. Rusiei*, §. 213-218[9]; *Matyjek c. Poloniei*, §. 59[10]; *Seleznev c. Rusiei*, §. 64-69[11]).

Părții civile, părții civilmente responsabile și reprezentanților lor li se prezintă pentru a lua cunoștință doar materialele referitoare la acțiunea civilă la care sunt parte. Partea vătămată ia cunoștință de toate materialele de urmărire penală.

Materialele urmăririi penale se aduc la cunoștință învinuitului arestat în prezența apărătorului lui, iar la cererea învinuitului – fiecăruia dintre ei, în mod separat.

procesului echitabil. Neasigurarea acestui tip de acces a reprezentat, în motivarea curții, unul dintre factorii care au determinat constatarea încălcării principiului egalității armelor (a se vedea Matyjek împotriva Poloniei, nr. 38184/03, pct. 59 și 63, CEDO 2007-V, și Luboch împotriva Poloniei, nr. 37469/05, pct. 64 și 68, 15 ianuarie 2008). Hot. CtEDO Beraru c. României din 18.03.2014, (§. 69, 70), disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-176203> (accesat: 10. 11. 2020).

În cauza *Öcalan c. Turciei* din 12. 03. 2003 (§. 122), CtEDO a constatat că nu au fost respectate dispozițiile articolului 6 par. par. 1, 2 și 3 din Convenție, din cauza restricțiilor și a dificultăților pe care le-a avut de înfruntat reclamantul în ceea ce privește asistența apărătorilor săi, acces – atât al lui, cât și al avocaților săi – la dosarul cauzei, precum și la accesul avocaților săi la întregul dosar de urmărire penală.⁴

Materialele urmăririi penale se prezintă cusute în dosar, numerotate și înscrise în borderou. Numerotarea și borderoul se va face pentru fiecare volum [13, p. 714], în caz că există mai multe. La cererea părților, vor fi prezentate și corpurile delictelor, vor fi reproduse înregistrările audio și video, cu excepția cazurilor prevăzute în art. 110 CPP (modalități speciale de audiere a martorului și protecția acestuia).

Nedivulgarea către apărare a unor probe materiale care conțin elemente care pot să exonereze acuzatul sau să reducă pedeapsa acestuia poate fi considerată un refuz de acordare a înlesnirilor necesare pregătirii apărării și, prin urmare, o încălcare a dreptului garantat de art. 6 par. 3 lit. d) din Con-

⁴ În speță, Curtea observă că avocații reclamantei au primit un dosar de 17 000 de pagini cu aproximativ două săptămâni înainte de începerea procedurii în fața curții de securitate a statului. Având în vedere imposibilitatea comunicării documentelor din dosar către clientul lor înainte de 2 iunie 1999 și obținerii contribuției lor la examinarea și evaluarea conținutului dosarului, din cauza limitărilor impuse numărului și duratei în timpul vizitelor lor, avocații reclamantului s-au trezit într-o situație deosebit de dificilă pentru pregătirea apărării. Curtea consideră că accesul tardiv al avocaților reclamantului la dosar, adăugat celorlalte dificultăți întâmpinate de apărare și detaliate mai sus a îngreunat utilizarea drepturilor de apărare pe care art. 6 o recunoaște învinutului. Prin urmare, curtea consideră că faptul că reclamantul nu a avut acces adecvat la documentele din dosar, în afară de rechizitoriul, a contribuit, de asemenea, la complicarea pregătirii apărării sale, în sfidarea dispozițiilor articolului 6 § 1 combinate cu cele din §. 3 b). Hot. CtEDO *Öcalan c. Turciei* din 12. 03. 2003 (§. 122, 163, 167, 168), disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-65536> (accesat: 15. 04. 2021).

venție. Totuși acuzatul poate fi obligat să motiveze în mod special cererea sa, iar instanțele naționale pot să examineze temeinicia acestor motive [14]. În scopul asigurării păstrării secretului de stat, comercial sau a altor informații oficiale cu accesibilitate limitată, precum și în scopul asigurării protecției vieții, integrității corporale și libertății martorului și a altor persoane, judecătorul de instrucție, conform demersului procurorului, poate limita dreptul de a lua cunoștință de materialele sau datele privind identitatea acestora.⁵ Demersul se examinează în condiții de confidențialitate, în conformitate cu prevederile art. 305 CPP.

Directiva nr. 2012/13/UE stabilește la art. 7 alin. (4) că accesul la anumite materiale poate fi refuzat, în cazul în care astfel de acces ar putea conduce la periclitarea gravă a vieții sau a drepturilor fundamentale ale unei alte persoane sau dacă refuzul este strict necesar pentru apărarea unui interes public important, ca de exemplu în cazurile în care accesul poate prejudicia o anchetă în curs sau poate afecta grav securitatea internă a statului membru în care se desfășoară procedurile penale [16].

⁵ Este adevărat că art. 6 nu impune în mod explicit să fie luate în considerare interesele martorilor în general și pe cele ale victimelor chemate să depună mărturie în special. Cu toate acestea, viața, libertatea sau securitatea persoanei lor pot fi puse în joc, la fel ca și interesele care intră în general în sfera articolului 8 (art. 8) al Convenției. Astfel de interese ale martorilor și ale victimelor sunt, în principiu, protejate de alte dispoziții de fond ale convenției, care implică faptul că statele contractante ar trebui să își organizeze procedurile penale în așa fel încât aceste interese să nu fie periclitare în mod nejustificat. În acest context, principiile procesului echitabil impun, de asemenea, ca în cazurile adecvate interesele apărării să fie echilibrate cu cele ale martorilor sau ale victimelor chemate să depună mărturie. Hot. CtEDO *Doorson c. Olandei* din 26. 03.1996. (§.70), disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57972> (accesat: 15. 04. 2021); A se vedea în acest sens și HP CSJ nr.37 din 22.11.2004 cu privire la practica aplicării legislației în cauzele despre traficul de ființe umane și traficul de copii (pct. 17).

Dreptul la divulgarea probelor relevante nu este un drept absolut. Pentru a se asigura că acuzatul are parte de un proces echitabil, orice dificultăți cauzate apărării printr-o limitare a drepturilor sale trebuie să fie suficient contrabalansate de procedurile urmate de autoritățile judiciare în etapele ulterioare ale procesului [6].

În unele cazuri, poate fi necesar să nu fie divulgate anumite probe ale apărării pentru a păstra drepturile fundamentale ale altei persoane sau pentru a proteja un interes public important. Cu toate acestea, numai astfel de măsuri care restricționează drepturile la apărare care sunt strict necesare sunt permise în temeiul articolului 6 § 1 (a se vedea Hot. CtEDO Van Mechelen și alții c. Olandei din 23. 04. 1997, §. 54, 58).⁶

Dacă dosarul penal are mai multe volume, acestea se prezintă concomitent pentru a se lua cunoștință de materialele respective ca persoana care ia cunoștință de ele să poată reveni la oricare din aceste volume de mai multe ori.

Potrivit doctrinei nu sunt stabilite standarde de timp în cazul când părțile i-au cunoștință de materialele dosarului și nici jurisprudența nu există.

„În cele mai dese cazuri în practică se utilizează standardul de 10 pagini pe oră – standard preluat din alte domenii” [18, p. 832].

Termenul pentru a se lua cunoștință de materialele urmăririi penale nu poate fi limitat, însă în cazul în care persoana care ia cunoștință de materiale abuzează de situația sa, procurorul fixează modul și

⁶ Cu toate acestea, dacă se păstrează anonimatul martorilor în cadrul urmăririi penale, apărarea se va confrunta cu dificultăți pe care procedurile penale nu ar trebui să le implice în mod normal. În consecință, curtea a recunoscut că în astfel de cazuri art. 6 alin. 1 luat împreună cu art. 6 alin. 3 (d) din Convenție (art. 6-1 + 6-3-d) impune ca dificultățile cu care s-a confruntat apărarea să fie suficient contrabalansate de procedurile urmate de autoritățile judiciare. (§. 54). Hot. CtEDO Van Mechelen și alții c. Olandei din 23.04.1997, disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58030> (accesat: 15. 04. 2021).

termenul acestei acțiuni, reieșind din volumul dosarului.⁷

După ce au luat cunoștință de materialele urmăririi penale, persoanele care au luat cunoștință pot formula cereri noi în legătură cu urmărirea penală, care se soluționează conform prevederilor art. 245-247 CPP (înaintarea, termenele de examinare și soluționarea cererilor și demersurilor).

Legea procesual-penală nu prevede un termen în care părțile după studierea dosarului penal ar avea dreptul să depună cereri.

„Limitarea sau neacordarea unui termen, la finalizarea urmăririi penale pentru înaintarea unor cereri, ar plasa persoana în situație de incertitudine și în mod firesc ar afecta substanța dreptului, acest drept devenind unul iluzoriu. Prin urmare, pornind de la importanța cererilor care pot fi înaintate la finalizarea urmăririi penale, părțile trebuie să dispună de un termen suficient și rezonabil pentru înaintare, iar lipsa acestuia ar afecta esența dreptului” [19].

După prezentarea materialelor de urmărire penală este întocmit un proces-verbal în care se indică numărul de volume și numărul de foi în fiecare volum al dosarului de care s-a luat cunoștință, corpurile delictive, înregistrările audio și video reproduse. În procesul-verbal trebuie să fie consemnată ora și minutele începutului și sfârșitului luării de cunoștință de dosar pentru fiecare zi.

În procesul-verbal se consemnează cererile înaintate la desfășurarea acestei acțiuni, iar cererile scrise se anexează la procesul-verbal și despre aceasta în el se face mențiune. Privitor la prezentarea materialelor dosarului, fiecărei persoane participante la proces, i se întocmește un proces-verbal separat (Exemplu: dacă într-o cauză penală figurează mai mulți învinu-

⁷ A se vedea în acest sens și DCC nr.107 din 07.11.2017 de inadmisibilitate a sesizării nr. 135g/2017 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 68 alin. (1) și (2) și articolul 293 alin. (1) din Codul de procedură penală (accesul la materialele urmăririi penale) (pct.24).

îți, fiecăruia i se prezintă toate materiale din dosar, la fel și în cazul părților vătămate, părților civile, părților civilmente responsabile și reprezentanților lor). Cererile înaintate după ce s-a luat cunoștință de materialele urmăririi penale se examinează de către procuror imediat și, prin ordonanță motivată, se dispune în cel mult 15 zile, admiterea sau respingerea lor, iar în termen de 24 ore, ordonanța respectivă este adusă la cunoștință persoanelor care le-au înaintat.

„Considerăm oportun de a include expres în art. 293 alin. (6) prevederea potrivit căreia refuzul organului de urmărire penală de a efectua acțiuni procesuale suplimentare poate fi atacat în conformitate cu art. 298 și 299 C. proc. pen. Avocatul poate contesta refuzul de audiere a martorului la orice etapă a urmăririi penale” [20, p. 379].

Curtea Constituțională *menționează că după terminarea urmăririi penale învinuitul are dreptul să ia cunoștință de toate materialele cauzei și să înainteze cereri de completare a urmăririi penale [a se vedea articolul 66 alin. (2) pct. 22 din Cod]. Cererile date sunt examinate de către procuror în conformitate cu prevederile Codului de procedură penală, iar respingerea de către procuror a cererii sau a demersului respectiv nu privează persoana care le-a înaintat de dreptul de a le înainta ulterior în instanța judecătorească [a se vedea articolul 295 alin. (4) din Cod], [4].*

...Codul de procedură penală nu conține prevederi care i-ar permite procurorului să ignore cererile depuse de către partea apărării și să trimită cauza penală în judecată. Dimpotrivă, legea obligă organul de urmărire penală să examineze cererile și demersurile participanților la proces și ale altor persoane interesate [a se vedea articolul 278 din Cod], [4].

În acest context nu putem să nu fim de acord cu faptul că „Este nejustificată practica transmiterii dosarului în instanță fără examinarea cererii, cu un răspuns ulterior, potrivit căruia persoana poate bene-

ficia de dreptul său prevăzut de alin. (4) al articolului 295, de a înainta cererea în instanță” [18, p. 837].

În cazul în care procurorul dispune admiterea cererilor, dispune, totodată, în cazurile necesare, și completarea urmăririi penale, indicând acțiunile suplimentare care vor fi efectuate și, după caz, transmite dosarul organului de urmărire penală pentru executare, cu stabilirea termenului executării.

După completarea urmăririi penale, materialele suplimentare de urmărire penală se prezintă părților în proces în ordinea prevăzută de art. 293 CPP. În acest caz, la dorință, părțile ar putea să ia cunoștință de materialele care au suplinit urmărirea penală, având în vedere că cunosc conținutul celorlalte acte procedurale.

În cazul în care învinuitul se eschivează de la urmărirea penală sau se abține de a se prezenta pentru a lua cunoștință de materialele cauzei și a primi rechizitoriul, procurorul va prezenta materialele apărătorului ales sau desemnat din oficiu, cu anexarea la dosar a dovezii de înștiințare a învinuitului privitor la terminarea urmăririi penale și posibilitatea studierii dosarului.⁸

⁸ Învinuitul T. G. nu a fost citat legal pentru prezentarea materialelor de urmărire penală și pentru a-i fi adus la cunoștință rechizitoriul. ....atât organul de urmărire penală, cât și instanțele de fond au conchis eronat că T.G., fiind cetățeanul altui stat, a fost legal citat pe adresa temporară în XXXXX, și că alte date în privința aflării acestuia nu sunt cunoscute, or, la dosar este anexată copia pașaportului cetățeanului Republicii Italia, T.G., de unde rezultă că ultimul s-a născut în xxxxx și își are reședința în XXXXX (f. d. 135, vol. i). În astfel de circumstanțe, se atestă că încheierea Judecătoriei Râșcani, mun. chișinău din 25. 02. 2015, trebuia să fie anticipată de citarea legală a lui T. G. în vederea primirii rechizitoriului și prezentarea în ședințele de judecată, or, potrivit prevederilor art. 539 alin. (1) CPP, martorul, expertul sau persoana urmărită, în cazul în care nu este dată în căutare, aflați peste hotarele Republicii Moldova, pot fi citați de către organul de urmărire penală pentru executarea anumitor acțiuni procesuale pe teritoriul Republicii Moldova. DCPL CSJ din 22.05.2018, dos. nr. 1ra-516/2018, disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=11215 (accesat: 15. 04. 2021).

Curtea Europeană a reținut că prezentarea materialului de urmărire penală este mai degrabă un drept, decât o obligație legală, constatând arbitrară aducerea silită în acest scop.⁹

Neprezentarea învinutului, reprezentantului lui legal, apărătorului, părții vătămate, părții civile, părții civilmente responsabile și succesorului procedural pentru a lua cunoștință de materialele cauzei penale, informați conform ordinii stabilite în lege despre terminarea urmăririi penale precum și despre coordonatele de timp și loc pentru realizarea acestui drept, nu împiedică procurorul să purceadă la întocmirea rechizitoriului.

Analiza prevederilor art. 291 și 293 CPP permite a constata că prezentarea materialelor dosarului de urmărire se face nu numai în cazul deciziei de a trimite dosarul în judecată cu rechizitoriu, dar și în

---

⁹ Hot. CtEDO din 13.11.2014 în cauza Lazariu c. României. 105. ... Curtea reține că mandatul de aducere a fost emis de procuror la ora 9:30 a.m., însă reclamanta se afla deja la sediu la acea oră. Guvernul a argumentat că scopul măsurii era acela de a-i permite reclamantei să ia cunoștință de dosarul său penal, ceea ce aceasta a refuzat, astfel încât mandatul respectiv era necesar pentru buna administrare a justiției. Guvernul a mai susținut că mandatul de aducere se justifică în temeiul art. 5 §1 lit. b) din Convenție, fiind emis în vederea garantării executării unei obligații prevăzute de lege. 106. Curtea reține că, în temeiul art. 250 C. Proc. Pen. (a se vedea supra, pct. 65), **prezentarea materialului de urmărire penală este mai degrabă un drept al inculpatului decât o obligație legală** (s.a.). pentru a-i permite reclamantei exercitarea dreptului respectiv, autoritățile ar fi trebuit să aibă în vedere măsuri mai puțin severe decât lipsirea de libertate (a se vedea, *Mutatis Mutandis*, Stelian Roșca c. României, nr.5543/06, pct. 69, 4 iunie 2013). ...107. Chiar și în ipoteza că era necesar ca reclamanta să ia cunoștință de dosarul său și, în consecință, să se evite întârzierea procesului, Curtea reține că, ulterior emiterii mandatului, reclamantei nu i s-a acordat acces la dosar. ...108. Având în vedere cele de mai sus, curtea concluzionează că pretinsul scop al mandatului de aducere nu a fost îndeplinit și că lipsirea de libertate a reclamantei la sediul parchetului timp de mai multe ore în data de 28 mai 2003 a fost arbitrară. 109. Prin urmare, a fost încălcat art.5 § 1 lit. b) din Convenție, disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-147865> (accesat: 15. 04. 2021).

cazurile în care procurorul decide scoaterea de sub urmărire penală, încetarea urmăririi penale sau clasarea procesului penal. Această deducție este conformă cu jurisprudența CtEDO în materie.¹⁰

Concluzii

Suntem de părerea că la terminarea urmăririi penale, până la informarea părților despre aceasta și prezentarea materialelor cauzei penale, procurorul este obligat să întocmească o ordonanță în care să dispună terminarea urmăririi penale. Această ordonanță, pe lângă condițiile prevăzute la art. 255 CPP, trebuie să cuprindă analiza probelor (*fiecare probă urmează să fie apreciată din punct de vedere al pertinentei, concludenței, utilității și veridicității ei, iar toate probele în ansamblu – din punct de vedere al coroborării lor*), dacă au fost aceste probe obținute prin respectarea dispozițiilor Codului de procedură penală, dacă urmărirea penală este completă și dacă există probe legal administrate. Argumentele în acest sens sunt dictate de faptul că în principiu procurorul decide terminarea urmăririi penale, iar acest deziderat nu cuprinde aspectul materializat (aceasta este o trăsătură caracteristică urmăririi penale – caracterul preponderent al formei scrise). Procurorul la această etapă doar întocmește un proces-verbal prin care

---

¹⁰ Observând că dosarul de urmărire pe baza căruia parchetul a pronunțat neurmăririle din 22 iunie și 4 decembrie 2000 cuprindea mai multe volume în care figurau mai ales documente furnizate de bciit precum și depoziții ale martorilor, Curtea apreciază că reclamanta și avocatul acesteia nu au fost în măsură să aibă acces la actele de la dosarul în cauză, cu excepția raportului de expertiză contabilă și a celor pe care le depuseseră ei înșiși. Dat fiind ansamblul circumstanțelor speței, Curtea consideră că restricțiile aduse de-a lungul procedurii în accesul reclamantei, care era asistată de un avocat, la actele depuse la dosarul urmăririi de învinuiți sau adunate de ministerul public au viciat cu inechitate procedura plângerii penale cu constituire de parte civilă înaintată de reclamantă. Hot. CtEDO Forum Maritim s.a. c. României din 04. 10. 2007, (§.131,137), disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-123075> (accesat: 15. 04. 2021).

informează părțile cu privire la terminarea urmăririi penale.

Totodată, această viziune este argumentată și prin sintagma „el dispune una din următoarele soluții” utilizată la art. 291 CPP. Respectiv, procurorul este obligat să dispună prin ordonanță terminarea urmăririi penale, apoi să soluționeze celelalte aspecte din lege.

Referințe bibliografice

1. VOLONCIU, Nicolae, UZLĂU, Andreia Simona, MOROȘANU, Raluca. Noul cod de procedură penală comentat, ediția a II-a, revăzută și adăugită, București, 2015.

2. UDROIU, Mihail [et al.], Codul de procedură. Comentariu pe articole, ediția a II-a, București, 2017.

3. DCC nr.47 din 22.05.2018 de inadmisibilitate a sesizării nr. 56g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 94 alin. (1) din Codul de procedură penală (excluderea probelor din dosarul penal).

4. DCC nr. 140 din 12.12.2019 de inadmisibilitate a sesizării nr. 156g/2019 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi de la articolul 290 alin. (1) din Codul de procedură penală.

5. DOLEA, Igor, ROMAN, Dumitru, VÎZDOAGĂ, Tatiana [et al.], Codul de procedură penală. Comentariu, Chișinău, 2005.

6. Hotărâre CtEDO Rowe și Davis c. Regatului Unit din 16.02.2000 (§.6o), disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58496> (accesat: 10. 11. 2020).

7. Hotărâre CtEDO Beraru c. României din 18.03.2014, (§. 69, 70), disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-176203> (accesat: 10. 11. 2020).

8. Hotărâre CtEDO din 28.04.2009, disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-92429> (accesat: 15. 04. 2021).

9. Hotărâre CtEDO din 09.10.2008, disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-88780> (accesat: 15. 04. 2021).

10. Hotărâre CtEDO din 24.04.2007, disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-80219> (accesat: 15. 04. 2021).

11. Hotărâre CtEDO din 26.06.2008, disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-87237> (accesat: 15. 04. 2021).

12. Hotărâre CtEDO Öcalan c. Turciei din 12. 03. 2003 (§. 122, 163, 167, 168), disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-65536> (accesat: 15. 04. 2021).

13. КИСЕЕВ, Н.М. Уголовный процесс. Учебник, К., Изд. Монограф, 2006.

14. Hotărâre CtEDO Natunen c. Finlandei, 31. 03.2009, pct. 43, disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-91981> (accesat: 15. 04. 2021).

15. Hotărâre CtEDO Doorson c. Olandei din 26. 03.1996. (§.70), disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57972> (accesat: 15. 04. 2021).

16. DCC nr.107 din 07.11.2017 de inadmisibilitate a sesizării nr. 135g/2017 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 68 alin. (1) și (2) și articolul 293 alin. (1) din Codul de procedură penală (accesul la materialele urmăririi penale).

17. Hotărâre CtEDO Van Mechelen și alții c. Olandei din 23.04.1997, disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58030> (accesat: 15. 04. 2021).

18. DOLEA, Igor. Codul de procedură penală al Republicii Moldova (comentariu aplicativ) ediția a II-a, revizuită și adăugită, Chișinău, Ed. Cartea Juridică, 2020.

19. Amicus Curiae. Institutul de Reforme Penale (cu privire la sesizarea 223 g /2020), semnat de profesorul Igor Dolea, disponibil: <http://irp.md/expertiza-irp/1290-opinie-cu-privire-la-sesizarea-223g-2020-omisiunea-legislativ-de-stablire-a-termenului-legal-pus-la-dispozitia-prilor-pentru-formularea-de-cereri-noi-n-legtur-cu-urmirea-penal-n-temeiul-art-296-6-CPP.html> (accesat: 15. 04. 2021).

20. DOLEA, Igor. Drepturile persoanei în probatoriul penal: Conceptul promovării elementului privat, Chișinău, Ed. Cartea Juridică, 2009.

21. DCPL CSJ din 22.05.2018, dos. nr. 1ra-516/2018, disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=11215 (accesat: 15. 04. 2021).

CORUPȚIA ȘI CRIMA ORGANIZATĂ. PREMISE ȘI CONSECINȚE, FACTORI DE INFLUIENȚĂ LA NIVEL GLOBAL

Adriana CAZACU

Doctorandă, Universitatea Liberă Internațională din Moldova,

Chișinău, Republica Moldova

e-mail: adrianacazacu1012@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-6847-7943>

Prezența unor afaceri ilegale la scară largă în economia unor țări poate avea o influență corupătoare asupra guvernelor acestor state, în special asupra aplicării legii și controlului la frontieră. Se cunoaște că afacerile ilegale asociate direct sau indirect cu acte de corupție implică nemijlocit interacțiunea dintre un agent public[□] și un reprezentant al sectorului privat. Astfel, prin cuplare/asociere, agenții publici corupți și afacerile ilegale pot genera îmbogățire ilicită, tolerarea și nesancționarea faptelor infracționale. Mita în raport cu afacerile ilegale contribuie la strângerea ilicită de capital, iar, prin mai multe aranjamente, oficialii corupți și grupurile criminale organizate adesea trimit fonduri peste granițele țării. Prin urmare, trei fenomene criminale – crima organizată, corupția și spălarea banilor – sunt strâns legate între ele. Aceste infracțiuni însă pot apărea și în mod individual. În multe cazuri, una din aceste fapte ilegale duce inevitabil la alta, astfel generând cercuri vicioase, interacțiuni sau intercalări între crima organizată și spălarea banilor, între crima organizată și corupție, între corupție și spălarea banilor, și inclusiv între toate trei.

Cuvinte-cheie: corupție, integritate, crimă organizată, spălare de bani, infracțiuni cibernetice, Organizația Națiunilor Unite, Oficiul European de Poliție.

CORRUPTION AND ORGANIZED CRIME. PREMISES AND CONSEQUENCES, FACTORS OF GLOBAL INFLUENCE

The presence of large-scale illegal business in the economies of some countries can have a corrupting influence on the governments of these states, especially on law enforcement and border control. It is known that illegal business directly or indirectly associated with acts of corruption directly involves the interaction between a public agent and a representative of the private sector. Thus, through coupling/association, corrupt public agents and illegal businesses can generate illicit enrichment, tolerance and non-sanctioning of criminal acts. Bribery in relation to illegal business contributes to illicit capital raising, and through several corrupt arrangements corrupt officials and organized criminal groups often send funds across the country's borders. Therefore, three criminal phenomena - organized crime, corruption and money laundering - are closely linked. However, these crimes can also occur individually. In many cases, one of these illegal acts inevitably leads to another, thus generating vicious circles, interactions or intercalations between organized crime and money laundering, between organized crime and corruption, between corruption and money laundering, and even between all three.

Keywords: corruption, integrity, organized crime, money laundering, cybercrime, United Nations, European Police Office.

CORRUPTION ET CRIME ORGANISÉ. CONDITIONS PRÉALABLES ET CONSÉQUENCES, FACTEURS D'INFLUENCE GLOBAUX

La présence d'entreprises illégales à grande échelle dans l'économie de certains pays peut avoir une influence corruptrice sur les gouvernements de ces États, en particulier sur l'application des lois et le contrôle des frontières. On sait que les entreprises illégales directement ou indirectement associées à des actes de corruption impliquent directement l'interaction entre un agent public et un représentant du secteur privé. Ainsi, par le couplage / association, les agents publics corrompus et les entreprises illégales peuvent générer un enrichissement illicite, la tolérance et l'interdiction d'actes criminels. La corruption liée à des entreprises illégales contribue à la collecte de capitaux illicites et, par le biais de plusieurs arrangements corrompus, des fonctionnaires corrompus et des groupes criminels organisés envoient souvent des fonds à travers les frontières du pays. Par conséquent, trois phénomènes criminels – le crime organisé, la corruption et le blanchiment d'argent - sont étroitement liés. Ces crimes peuvent également se produire individuellement. Dans de nombreux cas, l'un de ces actes illégaux entraîne inévitablement un autre, générant ainsi des cercles vicieux, des interactions ou des entrelacs entre la criminalité organisée et le blanchiment d'argent, entre la criminalité organisée et la corruption, entre la corruption et le blanchiment d'argent, et y compris entre les trois.

Mots-clés : corruption, intégrité, crime organisé, blanchiment d'argent, cybercriminalité, Nations Unies, Office Européen de police.

КОРРУПЦИЯ И ОРГАНИЗОВАННАЯ ПРЕСТУПНОСТЬ. ПРЕДПОСЫЛКИ И ПОСЛЕДСТВИЯ, ФАКТОРЫ ГЛОБАЛЬНОГО ВЛИЯНИЯ

Наличие широко распространенного нелегального бизнеса в экономике некоторых стран может оказывать коррумпированное влияние на правительства этих государств, особенно на правоохранительные органы и пограничный контроль. Известно, что незаконный бизнес, прямо или косвенно связанный с коррупционными деяниями, напрямую предполагает взаимодействие государственного агента и представителя частного сектора. Таким образом, путем объединения, коррумпированные государственные агенты и незаконный бизнес могут вызвать незаконное обогащение, терпимость и отказ от санкций в отношении преступных действий. Взятничество в связи с незаконным бизнесом способствуют незаконному обогащению, а коррумпированные чиновники и организованные преступные группы часто переправляют средства за рубежом с помощью нескольких коррупционных схем. В этой связи, следует отметить, что, три криминальных явления - организованная преступность, коррупция и отмывание денег - тесно связаны между собой. Однако, эти преступления также могут происходить индивидуально. Во многих случаях одно из перечисленных незаконных действий неизбежно приводит к другому, создавая порочные круги, взаимодействия или взаимосвязи между организованной преступностью и отмыванием денег, между организованной преступностью и коррупцией, между коррупцией и отмыванием денег, в том числе между всеми тремя составляющими.

Ключевые слова: коррупция, честность, организованная преступность, отмывание денег, киберпреступность, ООН, Европейское полицейское управление.

Introducere

Crima organizată transnațională este o problemă gravă în multe state membre ale Consiliului Europei deoarece reprezintă o amenințare majoră pentru statul de drept și are consecințe esențiale asupra economiei

și societății. Fenomenul corupției este strâns legat de climatul moral al societății și trebuie să recunoaștem că societățile în tranziție sunt mai vulnerabile la corupție. Corupția este răspândită și omniprezentă în aceste societăți, iar în cele mai multe cazuri, lupta rea-

lă cu acest flagel este una doar declarativă. Realitatea îngrijorătoare constă în faptul că instituțiile implicate în combaterea corupției, pot fi și ele afectate de acest fenomen, fapt ce generează neîncrederea cetățenilor în organele statului, inclusiv în justiție. Pe de altă parte, acestea se pot asocia cu unele grupări criminale pentru ași realiza scopurile ilicite. Astfel, aservind unor grupuri de interese și mimând lupta reală cu fenomenul corupției, aceste entități nu se mai pot bucura de încrederea cetățenilor, care vor să trăiască într-o societate în care supremația legii și toleranța zero la corupție sunt printre principiile de guvernare. Într-un alt context, neîncrederea cetățenilor reprezintă un obstacol în implementarea eficientă a măsurilor anticorupție ce țin de denunțarea potențialelor abuzuri sau practicilor de corupție. Unul din motive ar fi neîncrederea în autoritățile care luptă cu corupția și în actul justiției. Astfel, deși corupția este percepută ca un adevărat dușman al statului de drept, al democrației, legalității, echității judiciare, aceste persoane preferă să tacă. Corespunzător, premisele de asociere a corupției și crimei organizate ar putea să crească, fiind omniprezente în toate structurile statale.

Metode de cercetare utilizate. În vederea realizării scopului trasat, în prezenta cercetare științifică au fost aplicate o serie de metode, printre care: metoda logică, sistemică, istorică, comparativă.

Idei principale ale cercetării

În ultimul secol, guvernarea globală nu a reușit să mențină ritmul globalizării economice, astfel, o deschidere fără precedent a avut loc în sfera comerțului, finanțelor, călătoriilor etc. Acest fapt, a generat o creștere economică și bunăstare pe de o parte, însă pe de altă parte s-au iscat oportunități pentru infractorii de a-și dezvolta diferite afaceri prospere. Crima organizată s-a diversificat, s-a globalizat și a atins proporții macroeconomice, iar mărfurile ilicite care provin de pe un continent, fiind traficate și comercializate pe altul.

În concluzie, globalizarea aduce multe beneficii și oportunități, dar și multe provocări. Una din provocări se referă la crima organizată, care poate obține venituri ilegale de pe urmele traficului ilegal de persoane, arme, droguri, tutun, medicamente, produse contrafăcute, astfel, provocând pierderi bugetare, aducând prejudicii consumatorilor și întreprinderilor producătoare.

Grupările criminale sunt astăzi cu adevărat o problemă transnațională: o amenințare la adresa securității, mai ales în țările sărace și pline de conflicte. Se cunoaște că criminalitatea alimentează corupția, se infiltrează în afaceri și politică, și împiedică dezvoltarea țărilor. De regulă, corupția și crima organizată sunt aferente statelor cu regimuri dictatoriale, oligarhice, nedemocratice, în tranziție etc.

Organizația Națiunilor Unite (ONU) în Declarația de la Napoli¹ recunoaște că criminalitatea organizată reprezintă o amenințare majoră pentru cetățeni, are o influență coruptă asupra instituțiilor statului și poate avea impact direct asupra politicilor de stat în domeniile sociale, economice și politice. Aceași organizație internațională, în 1996, face referire la folosirea de către criminalitatea organizată, a violenței, intimidării și corupției pentru a obține profit sau pentru a controla teritoriul și piețe.² Respectiv, aceste abordări au fost introduse în *Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate*, document care prevede măsuri necesare a fi întreprinse în vederea prevenirii și combaterii corupției și a criminalității organizate în sectorul public.

Astfel, potrivit art.8 din *Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate*, fiecare stat parte adoptă măsuri legislative și

¹ UN GA Resolution 49/159 Naples Political Declaration and Global Action against Organized Transnational Crime, 23.12.1994, disponibil pe <http://www.un.org>.

² UN GA Resolution 1996/27, Implementation of the Naples Political Declaration and Global Action Plan against Organized Transnational Crime, 24.07.1996, disponibil pe <http://www.un.org>.

alte măsuri necesare pentru a atribui caracterul de infracțiune, în cazul când actele au fost săvârșite cu intenția faptei de a promite, a oferi sau a acorda unui agent public, direct ori indirect, un avantaj necuvenit, pentru el însuși sau pentru o altă persoană ori entitate, cu scopul de a îndeplini sau de a se abține să îndeplinească un act în exercitarea funcțiilor sale oficiale; faptei unui agent public de a solicita sau de a accepta, direct ori indirect, un avantaj necuvenit, pentru el însuși sau pentru o altă persoană ori entitate, cu scopul de a îndeplini sau de a se abține să îndeplinească un act în exercitarea funcțiilor sale oficiale.

Totodată, în corespundere cu art.9 al Convenției Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate, fiecare stat parte, după cum este necesar și în conformitate cu sistemul său juridic, adoptă măsuri eficiente de ordin legislativ, administrativ sau altele pentru a promova integritatea și a preveni, a descoperi și a pedepsi corupția agenților publici.

Corupția creează condiții optime pentru sporirea vulnerabilităților, îndeosebi a celor din domeniul politic, diplomatic și economic. Prin mecanismele sale, prin relațiile pe care le viciază și efectele sociale grave pe care le produce și le induce, aceasta oferă mari oportunități de apariție a unor „nișe“ în sistem, fapt fructificat de elemente antisociale.³

Consiliul Europei, a atras atenția asupra existenței legăturilor dintre criminalitatea organizată și corupție astfel că, unul dintre cele 20 de principii care ghidează lupta împotriva corupției, adoptate în 1997, ia în considerare aspectele luptei împotriva corupției și conexiunile posibile cu criminalitatea organizată și spălarea banilor.⁴

³ https://cssas.unap.ro/ro/pdf_publicatii/is14.pdf

⁴ Council of Europe: Resolution (97)24 on the 20 Guiding Principles for the fight against corruption, 06.11.1997, disponibil pe <http://www.coe.int>.

Cu referire la Republica Moldova, se menționează că în Raportul privind implementarea Acordului de asociere RM - UE din 2017, Uniunea Europeană a subliniat că „sunt necesare mai multe eforturi de reformare pentru îmbunătățirea statului de drept și a mediului de afaceri, care sunt în continuare afectate de corupția endemică”. În domeniul spălării banilor, raportul a constatat că este necesar un cadru și o strategie legislativă nouă și cuprinzătoare, care să conțină prevederile necesare pentru o implementare eficientă și control, împreună cu resurse sporite pentru autoritățile relevante. Declarația comună de după cea de-a treia întâlnire a Consiliului de Asociere între Uniunea Europeană și Republica Moldova a scos în evidență nevoia unor modificări legislative, dar și angajamentul pentru mai multe consultări cu societatea civilă.

Prin urmare, economiile slab dezvoltate trebuie să se protejeze împotriva spălării banilor atât din interior, cât și din exterior. Lupta internă împotriva spălării banilor înseamnă lupta împotriva corupției, privatizărilor frauduloase, fraudelor bancare și evaziunii fiscale. Combaterea plasamentului fondurilor spălate la nivel internațional ajută la protejarea afacerilor interne și a cetățenilor împotriva concurenței neloiale a subiecților implicați în spălarea banilor și a organizațiilor de finanțare a terorismului.⁵

Potrivit informațiilor publicate pe portalul www.europarl.europa.eu, aproximativ 3.600 de organizații infracționale active în UE, dintre care 70% operează la nivel transfrontalier, astfel, crima organizată a devenit o adevărată problemă europeană. Încă în anul 2012, Parlamentul European a instituit o comisie specială pentru a aborda crima organizată, corupția și spălarea de bani și a evalua problema și impactul acesteia asupra economiei și societății UE. Astfel, deputații europeni au ajuns la concluzia creării unui cadru unic pentru abordarea mai eficientă a problemei.

⁵ https://profiles.rise.md/upload/200323-sarco_vasile_the-sis.pdf

mei date, astfel, acesta ar trebui să includă o definiție unică a crimei organizate, corupției și spălării de bani pentru toate statele membre, să faciliteze cooperarea la nivel juridic și polițienesc și să creeze Biroul Procurorului European pentru ameliorarea și coordonarea investigațiilor naționale. Totodată, pentru a reduce sursele financiare ale crimei organizate, deputații europeni au cerut abolirea secretelor bancare și eliminarea paradisurilor fiscale din UE.

Oficiul European de Poliție (EUROPOL) atrage atenția asupra legăturilor dintre criminalitatea organizată și corupție, recomandând o evaluare a vulnerabilităților sectorului public și privat la corupție, luând în considerație metodele și mijloacele coruptibile utilizate de către grupurile de crimă organizată.

În condițiile tendințelor internaționale care se dezvoltă în lume, corupția ocupă un loc dominant, astfel încât, aceasta se manifestă prin variate forme și contexte, mai ales în sfera economică. Aceasta se datorează faptului că nu există hotare naționale pentru infracționalitatea bancară, informațională sau a cyber-criminativității, iar experiența, în ceea ce privește lupta cu aceste forme de criminalitate, este încă insuficientă. De menționat că, evoluția și revoluția tehnologiilor informaționale a adus mari avantaje pentru toate domeniile societății noastre moderne, totuși, în paralel, s-a remarcat o evoluție și o revoluție în criminalitatea high-tech. Tehnologiile digitale puternice au făcut din Internet nu doar sursa de informare, comunicare, divertisment și educație, ci și o oportunitate pentru criminalitate, care poate fi asociată direct sau indirect cu unele acte de corupție în cazul în care acestea sunt asociate cu infracțiuni de spălare de bani sau finanțare a terorismului. Este clar că combaterea eficientă a criminalității cibernetice va necesita o cooperare globală eficientă, implicând un grup mult mai larg de țări decât actualii semnatari ai Convenției Consiliului Europei privind criminalitatea cibernetică.

Se cunoaște că corupția este adesea intercalată cu crima internațională organizată și este asociată cu spălarea banilor sau unele infracțiuni cibernetice. Practicile de corupție se auto-întăresc și apar atunci când crima organizată se infiltrează în instituțiile statului. Uneori, activitatea criminală poate fi integrată și afiliată atât de profund cu politica coruptă și afacerile legitime, încât va fi dificil să le deosebești. De aceea, cooperarea dintre țări, instituții internaționale și agențiile de aplicare a legii este esențială în contracararea acestui fenomen. În caz contrar, veniturile din corupție și crima organizată vor fi ascunse în străinătate sau în spațiul cibernetic.

Făcând o retrospectivă, observăm că dacă spălarea banilor era „expresia populară a criminalității” la mijlocul anilor 1990, corupția a devenit un fenomen îngrijorător pe măsură ce intrăm în următorul secol.⁶ Astfel, multe partide politice aflate la putere au folosit cu bună știință crima organizată pentru propriile lor scopuri politice. Sistemele politice au ales să se cupleze cu crima organizată pentru a rămâne la putere, pentru a elimina opoziția sau pentru a strânge fonduri, prin utilizarea unor metode specifice, precum obținerea de sprijin și asistență prin corupție.⁷ Respectiv, această metodă, fiind considerată ca un instrument unic de puternic.

Capacitatea de a corupe permite cuiva să cumpere protecție împotriva aplicării legii, eliminarea concurenței și, prin urmare, acumularea de capital. Se atestă că capacitatea de a corupe depinde de cât de integrat este individul sau grupul infracțional în societatea „legitimă”. Astfel, dacă și-au asigurat o poziție de influență și putere și, prin urmare, s-au integrat în structurile statului fie în sfera economică, politică sau domeniul de aplicare a legilor/justiției, activitățile acestora este mai ușor de definit ca fiind

⁶ https://digitalcommons.osgoode.yorku.ca/cgi/viewcontent.cgi?article=2228&context=scholarly_works&httpsredir=1&referer=

⁷ Ibidem.

legitime. Odată cu această integrare confortabilă, deciziile luate, politicile adoptate și acordurile semnate nu sunt definite ca fiind din categoria celor care pot genera corupție sau promova anumite interese, ci mai degrabă ca operațiuni „normale” de afaceri sau practici legale aferente unor domenii.

În forma sa cea mai avansată, crima organizată este atât de bine integrată în instituțiile responsabile de domeniul economic, politic și social ale societății legitime, încât aceasta poate să nu mai fie recunoscută ca o activitate criminală⁸, ci percepută ca o activitate legală și firească.

Conceptul de corupție nu trebuie izolat de politică, de contextul social și de tot ce poate constitui crimă organizată, spălare de bani sau alte infracțiuni asociate. Totodată, nu putem susține că în anumite țări corupția este mai tolerantă iar în altele nu, în mare măsură totul depinde de cât de infiltrat este acest fenomen în structurile statului, în economiile acestor țări, în sistemele politice sau domeniile de aplicare a legii, care aparent poate crea impresia că luptă aprig cu fenomenul corupției, nu admit și nu tolerează careva ilegalități în activitatea acestora. Realitatea însă fiind alta, aceste instituții activând în interesul unor clanuri, care își aprobă prin intermediul politicului propriile legi și își instituie propriile practici „legale”, care ulterior sunt utilizate în anumite scheme infracționale. Aceste scheme infracționale, pot fi protejate direct de unele entități publice de aplicare a legii, iar activitățile desfășurate fiind susținute de cadrul normativ ambiguu și lacunar.

Dacă la început crima organizată avea drept scop suprem doar obținerea unor profituri imense, în prezent ea tinde și spre acapararea puterii politice. Organizațiile criminale nu numai că devin tot mai puternice și mai diversificate, dar și capătă tot mai evident forme sistematice de interacțiune în scopul dezvoltării activității ilicite îndreptate spre sporirea

⁸ Ibidem

veniturilor pieței negre și lărgirea posibilităților de infiltrare în businessul legal.⁹

Organizațiile criminale au diverse direcții de activitate: traficul și comerțul cu stupefiante, organizarea și desfășurarea unor afaceri comerciale și industriale în plan național și internațional, inițierea, organizarea și desfășurarea unor lovituri asupra depozitelor de valori și asupra instituțiilor bancare; desfășurarea traficului de valori și valută, elaborarea unor scenarii pentru ocuparea posturilor în domeniul economic și politic al societății prin metode și mijloace adecvate, inclusiv manipularea alegerilor și alte forme de vicii.¹⁰

Veniturile substanțiale, obținute din aceste activități, sunt folosite adesea de către structurile criminale organizate pentru a pătrunde și controla organizațiile legale, asigurând-și și o aparență de legalitate, reușind să influențeze din interior organele publice, agenții economici.¹¹

Cu referire la corupția generată de criminalitatea organizată și interferența acesteia cu mediul privat se menționează că acest fenomen este mai puțin perceput de către public.¹² Corespunzător, unele firme private pot deveni țintă pentru grupurile de crimă organizată care încearcă să-și spele banii rezultați din activitatea infracțională. Poziția firmelor vizate depinde de domeniul economic în care acestea își desfășoară activitatea. Aceste firme pot fi în situația de a fi victimele acestor infracțiuni, fie colaborează cu crima organizată. A altă perspectivă este cea în care firma însăși desfășoară activități de crimă organizată și reinvestește capitalul ilicit în afaceri licite.¹³

⁹ https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Crima%20organizata%20in%20RM.pdf

¹⁰ C. Creangă, *Criminalitatea internațională și drepturile omului*, Chișinău, 2000, p.26-28.

¹¹ https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Crima%20organizata%20in%20RM.pdf

¹² *Studiu privind relaționarea dintre criminalitatea organizată și corupție* Disponibil: http://www.mai-dga.ro/wp-content/uploads/2017/01/Raport-de-cercetare_CRIMA-ORGANIZATA-CORUPTIE.pdf

¹³ Ibidem.

Crima organizată este caracterizată ca o antrepriză orientată spre scop. Sectorul privat fiind de fapt orientat spre profit, având la dispoziție instrumente legale. Astfel, unele firme, având interes să corupă funcționarul public pentru a scăpa de controale, a facilita obținerea unei autorizații, a ascunde o evaziune fiscală etc. Aceasta e latura activă a sistemului privat în raport cu corupția. Pe măsură ce afacerile sunt mai mari crește fenomenul structurat de corupere dinspre sectorul privat spre sectorul public și se înfățișează sub forma crimei organizate.¹⁴

Un alt aspect important care necesită a fi menționat se referă la concurența de piață, astfel, anumite firme, având interesul să elimine sau să reducă concurenții de pe piață pot recurge la metode legale (reducerea prețului) sau ilegale (folosind instrumentele administrative ale statului, cumpărând, corupând instituțiile de control sau cele care acordă drepturi, efectuarea abuzivă a unor controale de stat, inclusiv în domeniul fiscal; crearea unor impedimente la eliberări actelor permissive etc.). Astfel, aservind structurile de control administrativ, acestea pot fi utilizate împotriva unor agenți economici pentru a putea fi înlăturați de pe piață. Acestea sunt situațiile în care sectorul privat apare în duplicitatea, dualitatea lui: victimă controlată abuziv de către stat suportând amenzi la limita maximă și actor activ în eliminarea concurenței, utilizând ca instrument administrația publică.¹⁵

De menționat că anumite sectoare ale economiei profitabile din punct de vedere economic, prezintă un interes mai mare pentru criminalitatea organizată. Aceste sectoare pot fi legate de domeniul serviciilor, construcțiilor, agriculturii, comerțului cu bunuri accizate, achizițiilor publice, infrastructurii

¹⁴ Studiu privind relaționarea dintre criminalitatea organizată și corupție Disponibil: http://www.mai-dga.ro/wp-content/uploads/2017/01/Raport-de-cercetare_CRIMA_ORGANIZATA-CORUPȚIE.pdf

¹⁵ Ibidem.

rutiere, activităților de import/export, inclusiv sectorul energetic etc. Corespunzător, se menționează faptele infracționale aferente acestor domenii precum: furtul de produse petroliere din conducte și comercializarea lor după procesare, evaziunea fiscală, subevaluarea bunurilor tranzitate prin vamă, contrabanda, exploatarea minerale (pietriș, nisip),¹⁶ inclusiv, abuzurile și delapidări aferente domeniului silvic (tăieri ilicite, vânzarea și exportul ilicit de lemn etc.).

Se evidențiază că în situația în care evaziunea fiscală comisă este în proporții considerabile, urmare a unor controale ineficiente sau lipsă de controale, apare riscul ca agenții publici (inspectorii fiscali sau reprezentanții organelor de drept) care examinează aceste cazuri să poată fi corupți mai ușor, deoarece, ambele părți vor avea de câștigat: firma va continua să plătească taxe mai mici decât cele legale fără a fi tras la răspundere, iar oficialul va primi mita.

În concluzie, domeniul privat este unul vulnerabil la corupție și se poate asocia cu crima organizată. Astfel, structurile de crimă organizată cel mai des investesc în afaceri legale, banii fiind obținuți din afaceri ilicite. Din aceste considerente, la nivel european se promovează politici noi de responsabilitate socială corporativă, care au componente de integritate și de practici etice și integre în interiorul companiei. De exemplu în Marea Britanie a intrat în vigoare *bribery act* care angajează răspunderea până la ultimul subordonat.

Integritatea în sectorul privat este o componentă care, alături de integritatea sectorului public trebuie consolidată și avută în vedere atât pentru construirea unui sistem național de integritate cât și pentru asigurarea unui climat sănătos pentru afaceri.¹⁷

Evenimentele legate de corupție și crima organizată, care s-au perindat în întreaga lume reprezintă dovada clară a vulnerabilității în fața corupției a tu-

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ Ibidem.

turor statelor, indiferent de nivelul lor de dezvoltare sau de civilizație.¹⁸

Complementar, menționăm că mai nou grupările de tip mafiot încearcă și chiar reușesc cu ușurință să pună mâna pe o bună parte a presei și a altor mijloace de informare în masă. Aceasta pentru că presa prezintă o importanță aparte pentru grupurile mafioate, ea fiind folosită cu eficiență atât pentru atacuri concertate împotriva persoanelor sau organizațiilor incomode sau rivale, cât mai ales pentru a preveni atacurile sau dezvoltările ce le pot face ziariștii în legătură cu afacerile subterane ale mafioților și diferite manifestări de corupție¹⁹. În esență, modul în care presa relatează despre fenomenul corupției depinde de climatul politic al țării și de gradul de politicizare a acestora. Marea problemă în cazul dat e că, presa mare este aservită, iar informațiile nu ajung, de cele mai multe ori, în mod corect. Astfel, în cazul dat putem vorbi despre potențiale fapte de corupție în presă. În această ordine de idei, se prezumă că presa ar putea fi pe lista amenințărilor la adresa securității naționale, alături de terorism, corupție și crima organizată.

Actualmente, corupția a atins cote dezastruoase, devenind axa de integrare a relațiilor mafioate, iar proporțiile ei actualmente prezintă un pericol considerabil pentru securitatea națională. Această situație impune intensificarea luptei nu doar contra persoanelor corupte, ci și contra fenomenului corupției ca atare.²⁰

Concluzii

Fenomenul corupției este foarte frecvent întâlnit în actuala societate și este deosebit de grav, deoarece poate favoriza interesele unor grupări criminale în

¹⁸ Gurin V. și alții. Corupția. Studii privind diferite aspecte ale corupției în Republica Moldova. Chișinău: Arc, 2000. p. 73.

¹⁹ https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Crima%20organizata%20in%20RM.pdf (vizitat la 05.10.2021)

²⁰ https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Crima%20organizata%20in%20RM.pdf (vizitat la 05.10.2021)

domeniul economic. Astfel, însușind, deturnând și folosind resursele publice în interesul unor grupuri de persoane. Totodată, generând ocuparea unor funcții publice urmare a unor relații afiliate unor grupuri de interese, efectuarea unor tranzacții financiare și achiziții dubioase. Prin urmare, infracțiunile precum contrabanda, corupția, falsificarea banilor, spălarea lor, în ultimii ani au devenit de mari proporții și de un rafinament extrem, devenind deosebit de intense și periculoase pentru toate domeniile economiei sociale, inclusiv pentru politica internă și externă a statelor. Din acest considerent, lupta contra corupției ar trebui să constituie centrul preocupărilor societății internaționale. Până la moment, în cadrul procesului de instituționalizare a cooperării internaționale în prevenirea și combaterea corupției au fost elaborate un șir de instrumente necesare pentru contracararea acestui fenomen. În acest context, fiind fondate o multitudine de organizații, organisme internaționale care au ca scop major combaterea corupției. Corespunzător, agenda anticorupție la nivel internațional ar trebui să includă cooperarea și comunicarea eficientă în domeniul prevenirii și combaterii corupției în sectorul public și privat. Conștientizarea problemelor legate de corupție la nivel politic, aplicarea eficientă a politicilor anticorupție, stabilirea unor obiective clare și tangibile și crearea unui climat general de responsabilitate politică, ar trebui să constituie un deziderat pentru toate guvernele. Totodată, instituțiile globale, cum ar fi Banca Mondială și Fondul Monetar Internațional, trebuie să își consolideze eforturile existente în domeniile strategice afectate de corupție.

Referințe bibliografice

1. CRISTEA, G. Siguranța frontierelor Republicii Moldova, prin prisma existenței unei zone necontrolate de către autoritățile centrale moldovenești, în Revista Institutul Național al Justiției, nr. 1-3(231-233)/2020/ISSN 1811-0770.

2. CREANGĂ, C. Criminalitatea internațională și drepturile omului, Chișinău, 2000.

3. GURIN, V. și alții. Corupția. Studii privind diferite aspecte ale corupției în Republica Moldova. Chișinău: Arc, 2000.

4. CRISTEA, G. Organizațiile regionale și internaționale în lupta împotriva crimei organizate, în Revista Națională de Drept, nr. 1-3(231-233)/2020/ISSN 1811-0770; 2.

5. Crima organizată în republica Moldova. Disponibil: <https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imagfile/Crima%20organizata%20in%20RM.pdf>.

6. Corruption and organized crime: Lessons from history. Disponibil: https://digitalcommons.osgoode.yorku.ca/cgi/viewcontent.cgi?article=2228&context=scholarly_works&httpsredir. (vizitat la 05.10.2021)

7. Eficientizarea gestiunii activității de prevenire și combatere a spălării banilor. Disponibil: https://profiles.rise.md/upload/200323-sarco_vasile_thesis.pdf (vizitat la 05.10.2021)

8. Implicațiile corupției și criminalității organizate asupra securității naționale și internaționale, Florena Esther STERSCHI, doctorandă, în Revista Legea și viața, 2014. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Implicatiile%20coruptiei%20si%20criminalitatii%20organizate%20asupra%20securitatii%20nationale%20si%20internationale.pdf. (vizitat la 21.10.2021)

9. POALELUNGI, M. Strategia Națională de Securitate a Republicii Moldova ca instrument de protejare a Securității Naționale, co-autor, dl Poalelungi M., dr. hab.,

conf. univ., în Revista Supremația Dreptului, nr. 4/2019/ISSN 2345-1971, pag. 32-42.

10. Studiu privind relaționarea dintre criminalitatea organizată și corupție. Disponibil: http://www.mai-dga.ro/wp-content/uploads/2017/01/Raport-de-cercetare_CRIMA-ORGANIZATA-CORUPTIE.pdf (vizitat la 21.10.2021)

11. VON LAMPE, K. 'Not a process of enlightenment: the conceptual history of organized crime in Germany and the United States of America'. Forum on Crime and Society Vol. 1 No. 2, December 2001, pp. 99-116. 2 As well as the substantive offences of money laundering, corruption, and obstruction of justice.

12. https://cssas.unap.ro/ro/pdf_publicatii/is14.pdf, (vizitat la 10.10.2021).

13. <https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/eu-fight-against-crime/>, (vizitat la 05.10.2021).

14. <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports>, (vizitat la 21.10.2021).

15. <http://www.organized-crime.de/>, (vizitat la 21.10.2021).

16. <https://www.gallup-europe.be/>, (vizitat la 21.10.2021).

17. <https://ec.europa.eu/>, (vizitat la 05.10.2021).

18. <https://www.europarl.europa.eu/portal/ro>, (vizitat la 05.10.2021).

19. <https://www.europol.europa.eu/>, (vizitat la 23.10.2021).

20. <https://eur-lex.europa.eu/>, (vizitat la 23.10.2021).

PARTICULARITĂȚILE MĂSURII SPECIALE DE INVESTIGAȚII „URMĂRIREA VIZUALĂ”

Alexandru CICALA

Doctor în drept, conferențiar universitar,
Academia „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne, Chișinău, Republica Moldova
e-mail: cicalaalexandru@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-5900-0679>

În cadrul demersului nostru științific ne propunem să analizăm conținutul măsurii speciale de investigații „Urmărirea vizuală” prin prisma legislației Republicii Moldova, luând în considerație și opiniile cercetătorilor din domeniu din țară și de peste hotare. Urmărirea vizuală se realizează nemijlocit de către ofițerii de investigații a subdiviziunilor specializate sau de profil, în cadrul unui proces penal, cât și în afara acestuia doar cu autorizarea procurorului și în scopul colectării de informații despre persoane, mijloace de transport, imobile sau alte obiecte. Această măsură constituie una din cele mai răspândite și eficiente modalități de soluționare a sarcinilor activității speciale de investigații, esența căreia constă în urmărirea vizuală, tainică a persoanelor ce prezintă interes operativ, în scopul dobândirii și confirmării informațiilor, care favorizează prevenirea sau descoperirea infracțiunilor; căutarea persoanelor, ce se ascund de urmărirea penală și judecată, inclusiv condamnații, care se eschivează de la pedeapsă, stabilirea locului unde se află persoanele dispărute fără urmă și stabilirea împrejurărilor neclarificate în cadrul procesului penal.

Cuvinte-cheie: urmărire, supraveghere, observare, măsură specială de investigație, mijloace tehnice de acumulare secretă a informației, urmărire fizică, urmărire electronică.

PARTICULARITIES OF THE SPECIAL INVESTIGATION MEASURE „VISUAL TRACKING”

In our scientific approach, we intend to analyze the content of the special investigation measure “Visual Tracking” through the prism of the legislation of the Republic of Moldova, taking into account the opinions of researchers in the field in the country and abroad. The visual investigation is carried out directly by the investigation officers of the profile or specialized subdivisions, within a criminal trial, as well as outside it only with the authorization of the prosecutor and for the purpose of gathering information about persons, means of transport, real estate or other objects. This measure is one of the most widespread and effective ways of solving the tasks of the special investigation activity, the essence of which consists in the visual, secret pursuit of persons of operational interest, in order to obtain and confirm information, which promotes the prevention or detection of crimes, searching of persons, who are hiding from criminal prosecution and trial, including convicts, who are evading punishment, establishing the whereabouts of missing persons without a trace and establishing the unexplained circumstances in the criminal proceedings.

Keywords: tracking, surveillance, observation, special investigative measure, technical means of secretly accumulating information, physical tracking, electronic tracking.

PARTICULARITÉS DE LA MESURE SPÉCIALE D’ENQUÊTE «REPÉRAGE VISUEL»

Dans notre démarche scientifique, nous entendons analyser le contenu de la mesure spéciale d’investigation «Repérage visuel» à travers le prisme de la législation de la République de Moldova, en tenant compte des avis des chercheurs

du domaine dans le pays et à l'étranger. L'enquête visuelle est effectuée directement par les enquêteurs des sections spécialisées ou spécialisées, dans le cadre d'un procès pénal, ainsi qu'en dehors de celui-ci uniquement avec l'autorisation du procureur et dans le but de recueillir des informations sur les personnes, les moyens de transport, les successions ou d'autres objets. Cette mesure est l'un des moyens les plus répandus et les plus efficaces de résoudre les tâches de l'activité d'enquête spéciale, dont l'essence consiste en la poursuite visuelle et secrète des personnes d'intérêt opérationnel, afin d'obtenir et de confirmer des informations, ce qui favorise la prévention ou la détection de délits, les personnes qui se cachent des poursuites pénales et du procès, y compris les condamnés, qui se soustraient à la peine, établir où se trouvent les personnes disparues sans laisser de trace et établir les circonstances inexplicables dans la procédure pénale.

Mots-clés: pistage, surveillance, observation, mesure spéciale d'enquête, moyens techniques d'accumulation secrète d'informations, pistage physique, pistage électronique.

ОСОБЕННОСТИ СПЕЦИАЛЬНОГО РОЗЫСКНОГО МЕРОПРИЯТИЯ «ВИЗУАЛЬНОЕ НАБЛЮДЕНИЕ»

В рамках данного научного исследования мы намерены проанализировать содержание специального розыскного мероприятия «Визуальное наблюдение» сквозь призму законодательства Республики Молдова, принимая во внимание мнения ученых в этой области в стране и за рубежом. Визуальное наблюдение проводится непосредственно специализированными розыскными офицерами, в рамках уголовного процесса, а также за его пределами только с разрешения прокурора и с целью сбора информации о людях, транспортных средствах, реальных объектах недвижимости или других объектах. Данное мероприятие является одним из наиболее распространенных и эффективных способов решения задач **специальной розыскной деятельности**, суть которой заключается в визуальном тайном наблюдении за лицами, представляющими оперативный интерес, с целью получения и подтверждения информации, способствующей предотвращению или раскрытию преступлений, лиц, скрывающихся от уголовного преследования или судебной инстанции, в том числе осужденных, уклоняющихся от наказания, установление местонахождения без вести пропавших, установление невыясненных обстоятельств в уголовном производстве.

Ключевые слова: слежение, наблюдение, специальные розыскные мероприятия, технические средства тайного накопления информации, физическое слежение, электронное слежение.

Introducere

Un loc important în lupta cu criminalitatea, alături de alte metode și mijloace de ocrotire a normelor de drept, îl ocupă cu siguranță activitatea specială de investigație. Aceasta este orientată spre obținerea informațiilor, relevarea infracțiunilor latente, semnele și faptele activității criminale, căutarea persoanelor ce se eschivează de urmărirea penală etc.

În practică, majoritatea infracțiunilor legate de traficul ilicit de droguri, economice, de corupție etc., adică care reprezintă aria infracțiunilor latente sunt depistate și investigate în exclusivitate de către ofițerii de investigație prin intermediul activității speciale de investigații. Astfel, considerăm cu convingere

că fără aplicarea activității special de investigații nu este posibil de curmat infracțiunile la etapele de pregătire sau tentative, preveni sau descoperi infracțiuni ce atentează la relațiile sociale a căror existent și desfășurare normal sunt condiționate de asigurarea suveranității, inviolabilității teritoriale sau securității externe și interne a statului.

Esența activității speciale de investigații constă în determinarea adevărului. Prin alte cuvinte, cu ajutorul activității speciale de investigație, nu prin mijloace procesual penale, dar prin acțiuni de ordin juridic, neîncălcându-se drepturile omului, prin metode secrete, cifrate și publice se stabilește vinovații comiterii faptei ilicite, se reconstituie filmul

evenimentelor infracționale, sunt elucidate căile posibile de obținere a probelor acestei infracțiuni.

Analizând problemele activității speciale de investigație, cel mai des sunt supuse analizei anume măsurile speciale de investigație, adică acele instrumente care sunt utilizate de către ofițerii de investigații pentru realizarea sarcinilor activității speciale de investigații.

Una dintre cele mai solicitate măsuri speciale de investigații de către ofițerii de investigație este urmărirea vizuală. În Republicii Moldova, această măsură este reglementată în prevederile Legii privind activitatea specială de investigație [5], în Codul de procedură penală [2] și în Regulamentul comun privind organizarea și efectuarea activității speciale de investigație (2012).

Metode și materialele aplicate

În procesul elaborării studiului a fost folosite materialul doctrinar și literatură de specialitate. De asemenea, investigarea acestui măsuri a fost posibilă prin aplicarea mai multor metode de cercetare științifică ale teoriei dreptului: metoda logică, metoda analizei comparative, analiza sistemică, statistică etc. Totodată, au fost utilizate lucrările savanților autohtoni, informații empirice precum și materialele științifice ale doctrinarilor altor state.

Principalele idei ale cercetării

Având la bază experiența teoreticienilor și practicienilor expusă în literatura de specialitate, vom încerca să prezentăm principalele probleme și implicații ale urmării vizuale în procesul exercitării activității speciale de investigații.

În doctrina activității speciale de investigații nu există o viziune unică referitor la definirea noțiunii măsurii speciale de investigații în cauză. În literatura de specialitate întâlnim diferite abordări ale măsurii în cauză.

Astfel, colectivul de autori ruși, sub redacția pro-

fesorului Nicolaiuc V.V. definesc măsura supusă cercetării ca supravegherea confidențială după persoanele, bănuite în activități infracționale, după mijloacele de transport utilizate de ei, după locurile de aflare a lor, în scopul primirii informațiilor despre semnalmentele comiterii infracțiunilor, posibili coparticipanți, locurile de păstrare a mijloacelor de comitere a infracțiunilor și a obiectelor sustrate [12, p.56]

Distinsul autor rus Zaharțev S.I., definește urmărirea vizuală, ca o măsură specială de investigații, care constă în urmărirea directă sau indirectă (cu ajutorul mijloacelor tehnice) după persoane sau alte obiecte [11, p.168].

Alți autori, Vaghin O.A., Isicenco A.P., Șabanov G.H. definesc urmărirea vizuală drept măsura specială de investigații îndreptată la obținerea informației speciale sau de altă natură pe calea controlului vizual sau auditiv, direct sau indirect cu ajutorul mijloacelor tehnice, a persoanelor fizice sau a altor obiecte indiferent de locul petrecerii cu condiția aflării legale a supraveghetorilor în locul dat [8, p.22].

La rândul său, colectivul de autori sub redacția lui Goreainov C.C., Ovcinschii V.S., Șumilov A.Iu., definesc conținutului măsurii, ca perceperea secretă, directă, sistematică, nemijlocită și directă vizual sau indirectă (cu ajutorul mijloacelor tehnice) a acțiunilor persoanei și a evenimentelor care au importanță pentru soluționarea sarcinilor activității speciale de investigații, fixarea lor și înregistrarea [9, p.375].

O altă definiție o găsim și la alți autori ruși unde se menționează că urmărirea vizuală reprezintă o măsură specială de investigație care se desfășoară în scopul culegerii informațiilor valoroase despre unele persoane sau obiecte prin supravegherea acestora, efectuată nemijlocit de către ofițerul de investigații (sau de către altă persoană din însărcinarea lui), cu aplicarea mijloacelor tehnice de control și înregistrarea audiovizuală, cu condiția că

persoanele care înfăptuiesc această măsură se află în locul urmăririi în mod legal [10, p.337].

Autorii autohtoni Didăc V., Căpățici M., Cușnir V., Moraru V. [3, p.344], consideră că conținutul măsurii constă în: controlul comportamentului fizic prin supravegherea exterioară, directă și nemijlocită, în secret, a unei (unor) persoane, într-o anumită perioadă, în condițiile și temeiul legii, în vederea colectării informațiilor necesare pentru soluționarea sarcinilor activității speciale de investigații.

Nu putem omite opinia autorului român Lazăr A., potrivit părerii noastre a expus una dintre cele mai reușite noțiuni a măsurii speciale de investigații urmărirea vizuală - o observație secretă, continuă sau periodică asupra persoanelor, vehiculelor, locurilor sau obiectelor de interes operativ, în vederea culegerii de informații privind identitatea și activitățile anumitor persoane suspecte [4, p.59].

În conformitate cu prevederile art. 134⁶ al Codului de procedură penală al Republicii Moldova, urmărirea vizuală reprezintă relevarea și fixarea acțiunilor persoanei, a unor imobile, a mijloacelor de transport și a altor obiecte. Din conținutul noțiunii expuse putem să desprindem următoarele idei:

a) Măsura specială de investigație urmărirea vizuală este compusă din două acțiuni de bază:

- ✓ Relevarea acțiunilor unei persoane;
- ✓ Fixarea acțiunilor unei persoane, a unor imobile, a mijloacelor de transport și a altor obiecte.

b) În calitate de scop al măsurii discutate este obținerea și fixarea informațiilor cu privire la:

- ✓ Persoane;
- ✓ Mijloace de transport;
- ✓ Imobile;
- ✓ Alte obiecte.

c) Obiect al acestei măsuri pot fi:

- ✓ Obiecte, mijloace de transport, documente care sunt transmise din mână în mână;
- ✓ Persoanele ca purtători de informații la care se atribuie atât obiectele ce prezintă interes pentru

serviciile specializate, cât și persoanele, care reprezintă legăturile lor (reale sau probabile);

✓ Anumite locuri.

În calitate de obiect al urmăririi vizuale vin oamenii, semnalmentele lor exterioare, atât statice, cât și dinamice, manifestările externe ale stării psihologice a lor, caracterul, temperamentul, deprinderile, precum și acțiunile lor, inclusiv care formează semnalmentele și metodele pregătirii, comiterii sau ascunderii infracțiunii. În calitate de obiect de asemenea pot fi și anumite evenimente și acțiuni, inclusiv cele determinate experimenta, rezultatele lor, procesul apariției urmelor [12, p.55]. Obiectul investigării prin intermediul urmăririi vizuale constituie toate circumstanțele, care trebuie de stabilit în timpul efectuării lor.

Un obiectiv de bază care urmează de a fi realizat în urma efectuării măsurii speciale de investigații supuse cercetării, este depistarea infracțiunilor latente și persoanelor care le-au săvârșit. Cu această ocazie, rezultatele măsurii speciale de investigații sunt predeterminate circumstanțelor care urmează să fie dovedite în procesul penal:

1) faptele referitoare la existența elementelor infracțiunii, precum și cauzele care înlătură caracterul penal al faptei;

2) circumstanțele prevăzute de lege care atenuază sau agravează răspunderea penală a făptuitorului;

3) datele personale care caracterizează făptașul și victima;

4) caracterul și mărimea daunei cauzate prin infracțiune;

5) existența bunurilor destinate sau utilizate pentru comiterea infracțiunii sau dobândite prin infracțiune, indiferent de faptul cui ele au fost transmise;

6) toate circumstanțele relevante la stabilirea pedepsei [9, p.375-376].

Esența măsurii constă în urmărirea vizuală a persoanelor, imobilelor, mijloacelor de transport, obiectelor ce prezintă interes operativ, în scopul dobândirii sau confirmării informațiilor, care favorizează prevenirea sau descoperirea infracțiunilor, căutarea persoanelor ce se ascund de urmărirea penală sau judecată, stabilirea locului aflării a persoanelor dispărute fără urmă sau stabilirea împrejurărilor neclarificate în cadrul cauzelor penale, colectarea de informații despre posibile evenimente și/sau acțiuni ce ar putea pune în pericol securitatea statului.

Această măsură se realizează nemijlocit de către ofițerii de investigații ai subdiviziunilor specializate sau de profil, în cadrul unui proces penal, cât și în afara acestuia doar cu autorizarea procurorului și în scopul culegerii de informațiilor despre persoane, mijloace de transport, imobile sau alte obiecte [1, p.104-107] etc.

În literatura de specialitate sunt menționate mai multe tipuri de urmărire:

✓ vizuală (fizică) - presupune supravegherea la distanțe scurte, în limitele câmpului vizual al ochiului uman. Acest tip de urmărire este axată pe supravegherea nemijlocită de către ofițerii subdiviziunilor specializate sau de către alte persoane din însărcinarea acestora. Pe parcursul urmăririi pot fi utilizate fotografieri, înregistrări audio/video care permit fixarea activității persoanei urmărite în timp și spațiu real.

✓ electronică (sau complexă) - presupune supravegherea dincolo de câmpul vizual al ochiului uman și se realizează prin utilizarea mijloacelor tehnice speciale care permit urmărirea în interiorul spațiilor închise (încăperi, mijloace de transport, birouri de serviciu) sau deschise dar cu o întindere mare. Realizarea urmăririi electronice, de regulă, presupune implicarea specialiștilor subdiviziunilor tehnice care asigură înregistrarea prin echipamente și dispozitive tehnice corespunzătoare audio, video, foto [6, p.67-

72]. Acest tip de supraveghere presupune și controlul sau fixarea acțiunilor, evenimentelor, faptelor, circumstanțelor cu scopul obținerii informațiilor despre semnalmente activității infracționale, a legăturilor supravegheatului, a rutelor de deplasare, a locurilor de păstrare a averii sustrase și a altei informații necesare pentru soluționarea sarcinilor activității speciale de investigații [8, p.23].

De asemenea, măsura vizată mai este clasificată în:

➤ Urmărire generală are drept scop reținerea și dezarmarea criminalilor profesioniști în locurile publice;

➤ Urmărire specială se realizează asupra unei (sau mai multor) persoane concrete sau în scopul stabilirii unor circumstanțe;

➤ Urmărirea obișnuită se consideră măsura în cadrul căreia persoana care o efectua nu-și schimbă înfățișarea (nu se maschează);

➤ Urmărirea deosebită se efectuează cu aplicarea machiajului, schimbarea înfățișării și îmbrăcăminte persoanei care o realizează [7, p.30-31].

Dacă să ne referim la conținutul măsurii urmăririi vizuale redate în prevederile Codului de procedură penală al Republicii Moldova și a Legii 59 privind activitatea specială de investigație, identificăm o acțiune de realizare a măsurii, care din punctul nostru de vedere, legiuitorul a acordat un spațiu suplimentar de interpretare sau o interpretare extensivă și anume privind fixarea acțiunilor persoanelor, a unor imobile, a mijloacelor de transport și altor obiecte.

În opinia autorilor Mîrzac V. și Glavan B., măsura specială de investigație urmărirea vizuală poate fi realizată cu utilizarea mijloacelor tehnice de înregistrare foto, audio/video etc., or urmărirea în locurilor publice a activității unei persoane (sau mai multor) persoane care se desfășoară pe o durată scurtă de timp fără ca persoanele care urmăresc să înregistreze imagini sau să facă fotografii, nu con-

stituie prin ea însăși o ingerință în viața privată a persoanei urmărite [7, p.33].

Drept argument, autorii vin cu unele explicații suplimentare și anume că conform prevederilor art.20 alin (2) lit. f al Legii privind activitatea specială de investigație, măsurile speciale de investigații specificate la art.18 alin (1) pct. 2) în nomenclatorul căroră este inclus și urmărirea vizuală, se autorizează de către procuror din oficiu sau la demersul ofițerului de urmărire penală, al ofițerului de investigații sau al conducătorului subdiviziunii specializate în cadrul unui dosar special format și înregistrat. În Ordonanța procurorului se va indica nemijlocit și informația cu privire la aparatele tehnice pentru efectuarea măsurii speciale de investigații. La finalizarea urmăririi vizuale (precum și a altor măsuri speciale de investigații), ofițerul care a efectuat măsura va întocmi un proces-verbal în care va consemna inclusiv și mențiunea privind efectuarea fotografierii, filmării, înregistrării audio/video, altor mijloace tehnice autorizate, condițiile de aplicare a lor, persoanelor sau obiectele față de care au fost aplicate aceste mijloace și rezultate. La procesul-verbal se anexează, în plic sigilat, purtătorul material de informații care conține rezultatele măsurii speciale de investigație.

Prevederile alin (2) al art. 132² al Codului de procedură penală, precum și prevederile alin (5) al art. 18 al Legii privind activitatea speciale de investigație pot fi interpretate extensiv și servește un argument suplimentar poziției autorilor menționați mai sus „În procesul de efectuare a măsurilor speciale de investigații, se face uz de sisteme informaționale, de aparate de înregistrare video și audio, de aparate de fotografiat și de filmat, de alte mijloace tehnice, dacă acestea au fost autorizate în modul stabilit de lege [5]”. Astfel, prin această normă, legiuitorul nu a delimitat clar care din categorii din măsurile speciale de investigații poate de utilizat aparatele tehnice sau categoriile de măsuri speciale care sunt interzise.

Este cert faptul, că în urma elaborării Legii 59 privind activitatea specială de investigație și a Secțiunii 5 a Titlului IV a Codului de procedură penală al Republicii Moldova, legiuitorul a stabilit lista exhaustivă a măsurilor speciale de investigație și subiecții responsabili de autorizare a acestora conform gradului de ingerință în viața privată a persoanei. Astfel, măsurile speciale de investigații au fost clasificate în:

a) măsuri care limitează drepturile și libertățile persoanelor, acestea fiind cele care sunt autorizate de judecătorul de instrucție;

b) măsuri care limitează parțial drepturile și libertățile persoanei, acestea fiind măsurile speciale de investigații autorizate de către procuror;

c) măsuri speciale de investigații care nu limitează drepturile și libertățile persoanei acestea fiind măsurile autorizate de conducătorul subdiviziunii specializate.

În prima categorie a măsurilor speciale de investigație autorizate de judecătorul de investigații, în unele din ele sunt expuse expres circumstanțele și condițiile de utilizarea mijloacelor tehnice de înregistrare foto, audio/video, de aparate de fotografiat și de filmat, de alte mijloace tehnice, inclusiv de mijloace tehnice pentru obținerea în secret a informațiilor. Totodată, în această categorie legiuitorul a introdus o măsură separată care acordă permisiunea ofițerului de investigație să facă uz de aceste aparate tehnice „Documentarea cu ajutorul metodelor și mijloacelor tehnice, precum și localizarea sau urmărirea prin sistemul de poziționare globală (GPS) ori prin alte mijloace tehnice”.

Măsura specială de investigație urmărirea vizuală o regăsim în categoria măsurilor care limitează parțial drepturile și libertățile persoanelor și careva mențiuni privind folosirea acestor mijloace tehnice nu este prevăzut expres, ca și în cazul celor măsuri autorizate de judecătorul de instrucție. În această ordine de idei, pot concluziona că, utilizarea mij-

loacelor tehnice pentru realizarea unor măsuri speciale de investigație reprezintă o restricționare a drepturilor și libertăților persoanelor și poate fi realizată doar cu permisiunea și controlul judecătorului de instrucție.

Din punct de vedere practic, consider cu convingere că realizarea măsurii speciale de investigații urmărirea vizuală în lipsa utilizării mijloacelor tehnice, pe alocuri poate deveni inefficientă și rezultatele care vor fi acumulate nu vor reflecta o imagine clară a evenimentelor petrecute.

Măsura dată constituie una din cele mai răspândite și eficiente modalități de soluționare a sarcinilor activității speciale de investigații, esența căreia constă în urmărirea vizuală, tainică a persoanelor ce prezintă interes operativ, în scopul dobândirii și confirmării informațiilor, care favorizează prevenirea sau descoperirea infracțiunilor, căutarea persoanelor, ce se ascund de urmărirea penală și judecată, inclusiv condamnații, care se eschivează de la pedeapsă, stabilirea locului unde se află persoanele dispărute fără urmă și stabilirea împrejurărilor neclarificate în cadrul procesului penal.

Urmărirea vizuală se dispune pe o perioadă de 30 de zile cu posibilitatea de a fi prelungită întemeiat până la 6 luni. Fiecare prelungire a duratei măsurii speciale de investigații urmărirea vizuală nu poate depăși 30 de zile. Dacă termenul de autorizare a efectuat măsura specială de investigații a fost prelungit până la 6 luni, este interzisă autorizarea repetată a măsurii speciale de investigații pe aceleași teme și asupra aceluiași subiect, cu excepția utilizării agenților sub acoperire sau apariției circumstanțelor noi, a cercetării faptelor legate de investigarea crimei organizate și finanțării terorismului, precum și căutării învinutului.

Rezultatele obținute în urma realizării urmăririi vizuale sunt consemnate într-un proces verbal întocmit de către ofițerul de investigații.

Concluzii

Măsura specială de investigație urmărirea vizuală reprezintă o observație, o supraveghere secretă sau legendată, continuă sau periodică asupra persoanelor, a mijloacelor de transport, a unor imobile sau altor obiecte de interes operativ, în vederea culegerii de informații privind dobândirii și confirmării informațiilor, care favorizează prevenirea, cercetarea sau descoperirea infracțiunilor, căutarea persoanelor, ce se ascund de urmărirea penală și judecată, inclusiv condamnații, care se eschivează de la pedeapsă, stabilirea locului unde se află persoanele dispărute fără urmă și stabilirea împrejurărilor neclarificate în cadrul procesului penal, colectarea de informații despre posibile evenimente și/sau acțiuni ce ar putea pune în pericol securitatea statului. Urmărirea vizuală poate fi realizată de ofițerul de investigații ai subdiviziunilor specializate, cu autorizarea procuror, în lipsa utilizării mijloacelor tehnice de înregistrare foto, audio/video destinate pentru acumularea informației în mod ascuns. În cazul aplicării acestor mijloace tehnice este necesară autorizarea unei măsuri speciale de investigații suplimentare care poate fi realizată cu permisiunea judecătorului de instrucție, fapt ce îngreunează considerabil activitatea ofițerilor de investigații și poate deveni imposibilă în procesul de prevenire a infracțiunilor.

Referințe bibliografice

1. CICALA, Al., Activitatea specială de investigații. Reprezentări schematice și definiții. Departamentul Editorial poligrafic al Academiei „Ștefan cel Mare”, Chișinău 2021, 154p.
2. Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122-XV din 14.03.2003.
3. DIDĂC, V., CĂPĂTICI, M., CUȘNIR, V., MORARU, V, Tactica criminalistică. Activitatea operativă de

investigații, Chișinău: ELAN POLIGRAF S.R.L., 2009 - (Seria: Suporturi de curs). - Cartea a 10-a. - 344 p.

4. LAZĂR, A. Metodologia investigării infracțiunilor din domeniul afacerilor. Teză de doctorat. Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca, Facultatea de Drept, 2003.

5. Legea privind activitatea specială de investigație nr.59 din 29.03.2012.

6. MÎRZAC, V., GLAVAN, B. Note privind activitatea specială de investigații. Chișinău 2018.

7. MÎRZAC, V., GLAVAN, B. Utilizarea mijloacelor tehnice în activitatea specială de investigații., Tipografia: Academia „Ștefan cel Mare” Chișinău 2014, 152.

8. ВАГИН, О.А., ИСИЧЕНКО, А.П., ШАБАНОВ, Г.Х., Оперативно-розыскные мероприятия и

использование их результатов: Учебно-практическое пособие, Москва 2006, 119 с.

9. ГОРЯИНОВА, К.К., ОБЧИНСКОГО, В.С., ШУМИЛОВА, А.Ю. „Оперативно-розыскная деятельность: Учебник”, Москва ИНФРА-М 2002. 794 с.

10. ГОРЯНОВА, К.К., и др, Оперативно-розыскная деятельность. Учебник. Изд. Второе., Москва, Инфра – М, 2004, ст.337.

11. ЗАХАРЦЕВ, С.И., Оперативно-розыскные мероприятия, Санкт-Петербург 2004. 259 с.

12. НИКОЛЮКА, В.В. Федеральный закон „Об оперативно-розыскной деятельности”: научно-практический комментарий, переработанное и дополненное. Москва, 2002.

IMPACTUL TEHNOLOGIILOR DIGITALE ASUPRA ACTIVITĂȚILOR PROFESIONIȘTILOR ÎN DREPT ȘI A MEDIATORILOR AUTORIZAȚI

Iurie MIHALACHE

Doctor habilitat în drept, conferențiar universitar,
Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Chișinău, Republica Moldova
e-mail: mihalacheiurie@yahoo.com
<https://orcid.org/0000-0002-7474-7487>

Constantin MIHALESCU

Doctorand, Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice,
Academia de Științe a Moldovei, Chișinău, Republica Moldova
e-mail: constantin_mihalescu@yahoo.com
<https://orcid.org/0000-0002-8762-0311>

Digitalizarea sistemului public și, implicit, a sistemului de justiție a fost accelerată de apariția virusului COVID-19. Profesioniștii în drept - judecători, procurori, avocați, consilieri juridici, executori judecătorești, mediatori, etc., au profitat din plin de această facilitate oferită de instrumentul digitalizării. Potrivit acordului cu privire la textul proiectului de concluzii a Consiliului privind „Accesul la justiție – valorificarea oportunităților oferite de digitalizare” din cadrul reuniunii sale din 7 octombrie 2020, „utilizarea instrumentelor de inteligență artificială nu trebuie să aducă atingere competenței decizionale a judecătorilor sau independenței judiciare. O hotărâre judecătorească trebuie să fie luată întotdeauna de o ființă umană și nu poate fi delegată unui instrument de inteligență artificială”. Considerăm, astfel spus, că cel care interpretează un text de lege trebuie să aibă o abordare echilibrată pentru a nu depăși limitele, iar legea trebuie interpretată atât în litera, cât și în spiritul ei. Pentru a fi capabil să interpreteze legea în spiritul său, acea persoană trebuie să aibă o adevărată educație civică care integrează o multitudine de discipline. Evoluția învățământului actual tinde să creeze mai degrabă indivizi lipsiți de o adevărată educație civică, ceea ce ar conduce, implicit, și la instruirea unor indivizi incapabili să acorde atenția cuvenită spiritului unui act juridic. Dezavantajați la acest capitol vor fi în general avocații și mediatorii, întrucât aceștia au de rezolvat situații în care se confruntă cu o doză mare de subiectivism.

Cuvinte-cheie: digitalizare, conflict, litigiu, legea medierii, mediere penală, mediere comercială, mediere familială.

THE IMPACT OF DIGITAL TECHNOLOGIES ON THE ACTIVITIES OF LAW PROFESSIONALS AND AUTHORIZED MEDIATORS

The digitalization of the public system and, implicitly, of the justice system have been accelerated by the appearance of the Covid-19 virus. Legal professionals: judges, prosecutors, lawyers, legal advisers, bailiffs, mediators, etc., took full advantage of this facility offered by the digitalization tool. According to the agreement on the text of the Council's conclusions draft regarding “Access to justice - capitalizing on the opportunities offered by digitalization” considering the reunion on 7th October 2020, the use of artificial intelligence tools should not affect the decision-making power of judges, nor the judicial independence. A legal decision must always be carried out by a human being and cannot be delegated to an artificial

intelligence instrument”. We consider, thus, that the person who interprets a text of law must have a balanced approach, so as not to exceed the limits, and the law must be interpreted both in the letter and in its spirit. In order to be able to interpret the law in its spirit, that person must possess a true civic education integrating a multitude of disciplines. The evolution of current education tends to rather create individuals lacking a real civic education, fact which would lead, implicitly, to the training of individuals unable to pay due attention to the spirit of a legal act. Disadvantaged in this regard will be lawyers and mediators, in general, as they have to deal with situations involving a high dose of subjectivism.

Keywords: digitalization, conflict, litigation, mediation law, criminal mediation, commercial mediation, family mediation.

L’IMPACT DES TECHNOLOGIES NUMÉRIQUES SUR LES ACTIVITÉS DES PROFESSIONNELS DU DROIT ET DES MÉDIATEURS AGRÉÉS

La numérisation du système public et, implicitement, de la justice a été accélérée par l’émergence du virus Covid-19. Professionnels du droit - juges, procureurs, avocats, conseillers juridiques, huissiers de justice, médiateurs, etc., ont profité pleinement de cette facilité offerte par l’outil de numérisation. Selon l’accord sur le texte du projet de conclusions du conseil sur “l’accès à la justice – tirer le meilleur parti des opportunités offertes par la numérisation” lors de sa réunion du 7 octobre 2020, “l’utilisation d’outils d’intelligence artificielle ne devrait pas porter atteinte à la compétence décisionnelle des juges ou à l’indépendance judiciaire. Une décision de justice doit toujours être prise par un être humain et ne peut être déléguée à un outil d’intelligence artificielle”. Nous considérons, ainsi dit, que celui qui interprète un texte de loi doit avoir une approche équilibrée pour ne pas dépasser les limites, et la loi doit être interprétée à la fois dans la lettre et dans l’esprit de celle-ci. Pour pouvoir interpréter la loi dans son esprit, cette personne doit avoir une véritable éducation civique qui intègre une multitude de disciplines. L’évolution de l’éducation actuelle tend à créer plutôt des individus dépourvus d’une véritable éducation civique, ce qui conduirait implicitement à la formation d’individus incapables de prêter attention à l’esprit d’un acte juridique. Les avocats et les médiateurs seront généralement désavantagés à cet égard, car ils doivent résoudre des situations dans lesquelles ils sont confrontés à une forte dose de subjectivisme.

Mots-clés: numérisation, conflit, litige, droit de la médiation, médiation pénale, médiation commerciale, médiation familiale.

ВЛИЯНИЕ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ ЮРИСТОВ И УПОЛНОМОЧЕННЫХ ПОСРЕДНИКОВ

Внедрение цифровых технологий в государственной системе и, косвенно, в системе правосудия ускорилось с появлением вируса COVID-19. Профессионалы в области права – судьи, прокуроры, адвокаты, юристы-консультанты, судебные приставы, посредники в полной мере воспользовались этой возможностью, предлагаемой инструментом цифровизации. Согласно тексту проекта выводов Совета «Доступ к правосудию – использование возможностей цифровизации», утвержденном на заседании 7 октября 2020 г., решение суда всегда должно приниматься человеком и не может быть делегировано инструменту искусственного интеллекта». Мы считаем, таким образом, что тот, кто толкует текст закона, должен иметь взвешенный подход, чтобы не выйти за рамки, и закон должен быть истолкован как по букве, так и по духу. Чтобы иметь возможность интерпретировать закон в своем духе, человек должен иметь настоящее образование, объединяющее множество дисциплин. Эволюция современного образования имеет тенденцию создавать людей без реального гражданского образования, что косвенно ведет к обучению лиц, неспособных уделять должное внимание духу правового акта. В невыгодном положении в этом отношении окажутся юристы и медиаторы в целом, поскольку им приходится иметь дело с ситуациями, в которых они сталкиваются с высокой дозой субъективизма.

Ключевые слова: цифровизация, конфликт, судебное разбирательство, медиационное право, уголовное посредничество, коммерческое посредничество, семейное посредничество.

Introducere

Apariția pandemiei COVID-19 a dezvăluit nevoia acută de soluții digitale în sistemul public punând presiune pe acele instituții publice care nu au ținut pasul cu tehnologia. În contextul dat, sistemele judiciare din România și Republica Moldova s-au văzut nevoite să accelereze digitalizarea pentru îmbunătățirea și eficientizarea sistemului.

În prezent, principalele progrese în sensul digitalizării sistemelor judiciare din România și Republica Moldova provin din utilizarea semnăturii electronice, transmiterea cererilor către instanțe în format electronic, studiarea online a dosarelor și chiar a unor ședințe ale instanțelor derulate online.

Justițiabilii pot beneficia astfel de un nou instrument care le leagă identitatea reală de cea electronică. Unele instanțe, începând cu sfârșitul anului 2019 au implementate deja aplicația care permite justițiabililor să beneficieze de facilitatea dosarului electronic. Prin această aplicație un justițiabil poate să vizualizeze și să descarce în format electronic acte din dosarul format la instanță, să programeze online studiul dosarului sau chiar să participe la anumite cauze prin videoconferință. Spre exemplu, conform Deciziei ÎCCJ nr. 520/2019 [21], în România, la nivelul sistemului juridic, s-a recurs la transmiterea prin e-mail a cererilor de chemare în judecată, a altor cereri sau acte către instanțe, dacă sunt însoțite de semnătură electronică.

De regulă, profesioniștii în drept, casele mari de avocatură care au în derulare litigii de amploare, folosesc, mai nou, tehnologiile IT de tip e-Discovery care pot fi folosite pentru a analiza și revizui sute de mii de documente și e-mailuri pentru a pregăti probe pentru instanță într-un timp foarte scurt. Astfel de probe devin o necesitate, mai ales în cadrul litigiilor penale sau ca urmare a investigațiilor din partea Consiliului Concurenței, DNA, DIICOT etc. Aceste servicii pot fi folosite și în litigii de natură comercia-

lă, civilă, arbitraje, medieri, etc., în general pentru a identifica, organiza și revizui probe relevante pentru aceste litigii.

La nivel European, în cadrul reuniunii sale din 7 octombrie 2020 [5], COREPER (*Committee of the Permanent Representatives of the Governments of the Member States to the European Union – Comitetul Reprezentanților Guvernelor Statelor Membre din Uniunea Europeană*) a ajuns la un acord cu privire la textul proiectului de concluzii ale Consiliului privind „Accesul la justiție – valorificarea oportunităților oferite de digitalizare”.

Concluziile Consiliului „Accesul la justiție - valorificarea oportunităților oferite de digitalizare” se fundamentează pe faptul că “utilizarea instrumentelor de inteligență artificială are potențialul de a îmbunătăți funcționarea sistemelor de justiție în beneficiul cetățenilor și al întreprinderilor prin asistarea judecătorilor și a personalului din justiție în cadrul activităților lor, prin accelerarea procedurilor judiciare și prin sprijinirea îmbunătățirii comparabilității, a coerenței și, în ultimă instanță, a calității deciziilor judiciare”.

În același timp se subliniază faptul că “utilizarea instrumentelor de inteligență artificială nu trebuie să aducă atingere competenței decizionale a judecătorilor sau independenței judiciare. O hotărâre judecătorească trebuie să fie luată întotdeauna de o ființă umană și nu poate fi delegată unui instrument de inteligență artificială”, iar “aplicarea inteligenței artificiale în sectorul justiției poate conține, de asemenea, riscul de a perpetua și, eventual, de a accentua discriminarea existentă, inclusiv stereotipurile, prejudecățile sau inegalitățile structurale, și de a permite denaturarea sau opacitatea luării deciziilor și, astfel, poate avea ca rezultat încălcarea drepturilor fundamentale, cum ar fi demnitatea umană, dreptul la libertate, nediscriminarea, protecția vieții private și a datelor, precum și dreptul la un proces echitabil”.

În România, în baza Planului Național de Redresare și Reziliență (PNRR) [14], pag. 48, s-a aprobat “*Digitalizarea Ministerului Justiției, a instituțiilor subordonate, a Consiliului Superior al Magistraturii, a instanțelor de judecată, a Curții Constituționale, a Ministerului Public, respectiv a unităților de parchet*”, iar în Republica Moldova acest proces a fost implementat cu succes în instanțele pilot potrivit Portalului informativ privind sectorul justiției.

Recent, Președintele Consiliului Superior al Magistraturii (CSM) din România a dispus, potrivit publicației Wall-Street.ro [22], lansarea portalului **ReJust**, o aplicație concepută și dezvoltată pentru a permite cetățenilor și profesioniștilor dreptului accesul gratuit și mult mai facil la hotărârile judecătorești pronunțate de judecătorii, tribunale și curți de apel și lansează invitația de a accesa aplicația și de a transmite sugestii de îmbunătățire, în vederea definitivării proiectului. La dezvoltarea aplicației s-a avut în vedere respectarea tuturor hotărârilor Consiliului Superior al Magistraturii referitoare la publicarea jurisprudenței în format anonimizat și la exceptarea de la publicare a hotărârilor pronunțate în dosarele având caracter confidențial. Aplicația se actualizează zilnic, astfel încât cele mai noi soluții vor putea fi accesate în timp util.

Portalul **ReJust** a fost prezentat membrilor Consiliului Superior al Magistraturii și, în acord cu buna cooperare interinstituțională, președinților Uniunii Naționale a Barourilor din România și Uniunii Naționale a Notarilor Publici din România, precum și directorului Institutului Național al Magistraturii.”, iar potrivit *site*-ului clujust.ro [18], CSM mai “propune să se emită copii legalizate ale hotărârilor judecătorești prin aplicații informatice, cu semnătura electronică extinsă a instanței”.

Cum era de așteptat, față de aceste noi oportunități oferite de digitalizare, profesioniștii în drept au opinii și păreri diferite. Majoritatea profesioniștilor în drept aplaudă aceste îmbunătățiri și consideră că în

acest mod se poate face o importantă economie de timp. În schimb alți profesioniști în drept, de regulă din generația veche, consideră că digitalizarea excesivă a actului de justiție va conduce la o deteriorare calitativă a acestuia din considerentul că judecătorul nu va mai fi tentat să analizeze pricina cu obiectivitate sau să o analizeze corect și din perspectiva spiritului legii.

Corpul mediatorilor autorizați, considerați profesioniști în drept, atât din România, cât și din Republica Moldova, catalogați ca prestatori de activități juridice potrivit Cod CAEN 6910 – România [3] și Cod CAEM – 2 – 7523 – Republica Moldova [4], vor trebui să se adapteze și ei noii realități.

Fiind o instituție relativ nouă, înființată în România prin Legea nr.196/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator [11], iar în Republica Moldova, inițial, prin Legea nr.134 -XVI/2007 cu privire la mediere [12], abrogată apoi prin Legea nr. 137/2015 cu privire la mediere [13], instituția medierii nu este încă pe deplin consolidată, iar digitalizarea, din această perspectivă, constituie o provocare suplimentară.

Consolidarea instituției medierii, mai ales în acest context internațional, în care digitalizarea este inherentă, devine o necesitate obiectivă stringentă. Îmbucurător este faptul că în România și în Republica Moldova tinerii au posibilitatea să învețe și să-și dezvolte aptitudini privind folosirea calculatorului, însă revine și legiuitorului o obligație imensă, adică aceea de a crea un cadru legal de învățare adecvat acestui scop.

Într-un viitor apropiat, odată ce progresul științific se va instala ireversibil în toată lumea civilizată și relațiile umane vor cunoaște o dezvoltare fără precedent, caz în care se vor ivi o sumedenie de oportunități care vor crea inevitabil și litigii, pretabile medierii, de mai mică sau mai mare complexitate.

În această situație, instituția medierii, atât din România, cât și din Republica Moldova, trebuie să fie

pregătită cu mediatori autorizați capabili să opereze și prin intermediul digitalizării și să gestioneze astfel de conflicte.

Metodologia de cercetare folosită

Pornind de la o abordare retrospectivă, istorică a domeniului cercetat, articolul oferă posibilitatea înțelegerii importanței digitalizării actului de justiție, a facilitării accesului la actul de justiție, a lacunelor și capcanelor ascunse în acest instrument, precum și a importanței folosirii acestui instrument de către profesioniștii în drept din care fac parte și mediatorii autorizați.

Totodată, articolul creionează perspectivele digitalizării și ajută la însușirea fundamentelor teoretice ale instituției medierii și aplicabilitatea practică a acestor cunoștințe teoretice obținute.

Medierea fiind instituție juridică reglementată prin norme de drept are ca substitut aceleași metode de aplicare la cunoașterea și acțiunea juridică cu a oricărei ramuri de drept. Astfel, au fost utilizate în studiul instrumentului digitalizării și a instituției medierii aceleași metode uzitate în studiul dreptului.

Instituția medierii, ca și dreptul, prin natura și destinația sa este un fenomen cu multe și profunde conexiuni și interferențe sociale și umane. De aceea, digitalizarea ajută la cercetarea instituției medierii și își va extinde în mod necesar sfera de cunoaștere și aprofundare și asupra unor zone de interferență în care un loc important îl ocupa practica medierii în toată complexitatea sa, scopul și finalitatea procesului de mediere.

Cercetarea fenomenului medierii, parte a cercetării fenomenului juridic, se realizează prin folosirea aceluiași metode utilizate în studiul dreptului: metode generale și metode concrete.

În prezentul demers științific am utilizat cu preponderență metodele generale, precum: metoda generalizării și abstractizării, metoda logică, metoda istorică, metoda comparației, metoda sociologică,

metoda analizei sistemice și metoda prospectivă sau de prognozare.

Controverse legate de viitorul digitalizării instanțelor și a impactului asupra activității profesiilor juridice

Pentru motivele expuse anterior, majoritatea profesioniștilor în drept salută demersul digitalizării instanțelor, însă mulți profesioniști ai dreptului consideră că digitalizarea excesivă va duce la o corodare a solemnității, prestigiului, credibilității, creatibilității, aprecierii, siguranței și respectului actului de justiție.

Astfel, unii avocați consideră că digitalizarea excesivă va conduce la știrbirea prestigiului lor profesional, pledoariile acestora putând fi sacrificate, iar impactul emoțional provocat de aceste pledoarii în situația în care acestea vor fi prezentate online, prin videoconferință, etc., nu va mai fi cel scontat. Aceștia mai consideră că impactul va fi asemănător celui avut asupra elevilor și studenților în cadrul cursurilor ținute online.

Totodată, aceștia consideră că unii judecători, din comoditate, vor fi predispuși la plafonare, iar datorită numărului imens de dosare care trebuie soluționate într-un interval scurt de timp se va apela la procedura copy-paste, sacrificându-se astfel individualitatea unei motivări particulare [21].

O astfel de speță [20] în care se sesizează acest aspect a fost motivată și de ÎCCJ a României, prin Decizia nr. 5399/2020. Motivarea instanței supreme este fără echivoc, și se dezvăluie după cum urmează: *Cu titlu preliminar, Înalta Curte a constatat că în speță, considerentele hotărârii recurate reprezintă o redare fidelă a unor paragrafe din întâmpinarea depusă de către pârâta Curtea de Conturi în fața instanței de fond, concluziile raportului de expertiză, răspunsul expertului la obiecțiuni și obiecțiunile la raportul de expertiză. Exemplificând acest aspect, se constată că; primul paragraf din motivarea instanței*

de fond a fost preluat din întâmpinarea pârâtei, de la fila x din vol. III al dosarului de fond, ultimul paragraf; paragrafele 3-9 de la pagina 10 a hotărârii recurate au fost preluate de la fila x a vol. III, respectiv din aceeași întâmpinare; paragrafele 10-11 de la pagina 10 a hotărârii recurate au fost preluate de la fila x a întâmpinării Curții de Conturi; ultimul paragraf al paginii 10 și primele patru paragrafe din pagina 11 a sentinței reprezintă o redare fidelă a unor paragrafe de la fila x din întâmpinarea pârâtei; paragrafele 5 și 6 ale paginii 11 din hotărâre sunt preluate de la fila x; paragrafele 7 și 8 de la pagina 11 din hotărâre sunt preluate din răspunsul expertului la obiecțiuni; ultimul paragraf de pe pagina 11 a hotărârii este redat din obiecțiunile la raportul de expertiză; paragraful 3 din pagina 12 a hotărârii este redat din întâmpinarea de la fila x din vol. III al dosarului de fond.

Prin urmare, Înalta Curte constată că în considerentele sentinței recurate nu se regăsesc argumente proprii care să susțină soluția pronunțată. Cu alte cuvinte, hotărârea recurată nu cuprinde elementele logico-juridice ce au condus instanța la soluția pronunțată și care să facă posibilă exercitarea controlului judecătoresc.

Motivarea hotărârii judecătorești, respectiv a soluțiilor pronunțate, trebuie realizată într-o manieră clară și coerentă, fiind indispensabilă pentru exercitarea controlului judiciar de către instanța ierarhic superioară și constituie o garanție împotriva arbitrarului pentru părțile în proces, întrucât le furnizează dovada, pe de o parte, că solicitările și mijloacele lor de apărare au fost serios examinate de instanță, dar și că soluțiile adoptate de către instanțele judecătorești se întemeiază pe un raționament logico-juridic menit să confere certitudinea că instanța a pronunțat o soluție justă, în raport cu împrejurările de fapt ale cauzei și temeiurile de drept aplicabile.

Întrucât legiuitorul prevede cu titlu imperativ obligația motivării hotărârilor judecătorești într-un

mod care să corespundă exigențelor Convenției Europene a Drepturilor Omului și care să facă posibil controlul de legalitate a hotărârii recurate de către instanța de recurs, Înalta Curte constată că, pentru respectarea principiului dublului grad de jurisdicție și asigurarea tuturor garanțiilor procesuale pe care judecata în primă instanță le conferă părților, se impune casarea sentinței atacate și trimiterea cauzei spre rejudecare aceleiași instanțe.

În acest sens, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a reținut constant în jurisprudența sa că “dreptul la un proces echitabil nu poate trece drept efectiv, decât dacă cererile și observațiile părților sunt cu adevărat studiate adică examinate de către tribunalul sesizat”, iar art. 6 din Convenția Europeană impune în sarcina instanței obligația de a proceda la o analiză efectivă a mijloacelor, argumentelor și propunerilor de dovezi ale părților, în raport cu normele de drept aplicabile, pentru a da posibilitatea instanței de control judiciar să verifice legalitatea și temeinicia hotărârii pronunțate în primă instanță și pentru a crea premisele unui recurs efectiv la care partea are dreptul. Or, preluarea aproape integrală în considerentele hotărârii recurate a argumentelor din întâmpinarea depusă în fața instanței de fond, raportul de expertiză, obiecțiunile la raport și răspunsul expertului la aceste obiecțiuni, fără prezentarea considerentelor logice și juridice ce au fundamentat soluția din dispozitivul hotărârii, nu poate fi considerată că răspunde cerinței privind motivarea soluțiilor pronunțate de către instanțele judecătorești.

Pentru considerentele expuse, Înalta Curte admite recursul declarat de Agenția Națională pentru Zootehnie împotriva sentinței civile nr. 2947 din 14 iulie 2017 pronunțate de Curtea de Apel București, va casa sentința recurată și va trimite cauza spre rejudecare aceleiași instanțe.

Profesorul Gheorghe Piperea este și mai tranșant în privința digitalizării instanței. Într-un interviu

acordat ziarului Bursa [17], reputatul profesor și avocat susține că: „*Nu sunt pentru digitalizarea justiției, întrucât nu vreau să fiu judecat de o aplicație sau de un algoritm, ci de un om supus greșelii. Dacă lăsăm aplicațiile să facă munca juristului, nici de legi, nici de jurisprudențe, nici de magistrați sau avocați nu vom mai avea nevoie în viitorul apropiat, iar omul va fi transformat într-un avatar al său, levitând somnambul într-o matrice digital controlată de „inteligente artificiale”.*”

Considerăm că în contextul actual caracterizat printr-o inflație de acte normative cu care se confruntă societatea, profesionistul în drept este singurul care poate desluși hățișul legislativ, iar cetățeanul, oricât de diligent și informat ar fi în urmărirea întregului proces legislativ la un moment dat, nu ar reuși fără ajutor specializat să se descurce.

Puternica dezvoltare economică și socială a societății contemporane, interdependența dintre state și culturi diferite, încercarea evitării conflictelor de orice natură, colaborarea și coordonarea acțiunilor (de exemplu, gestionarea pandemiei Covid-19), a necesitat și necesită un volum uriaș de legiferări interne și internaționale pentru întreaga paletă de domenii existente în viața socială.

În acest context, instrumentul numit digitalizare devine indispensabil și obligatoriu. Nu ne mai permitem să ne întoarcem în trecut și să acționăm ca în evul mediu când în arealul geografic românesc, timp de sute de ani, dreptul românesc medieval era un drept cutumiar denumit de istorici și „*dreptul pământului*”.

În acea perioadă disputele civile erau rezolvate de înțelepții satului cunoscuți ca „*oamenii buni și bătrâni*”, întrucât aceștea aveau aceeași concepție cu privire la binele social, iar acești *oamenii buni și bătrâni* erau tocmai aceia care prin comportamentul lor întruneau calitățile corespunzătoare și, de aceea, erau chemați să aprecieze conduita semenilor lor. Aceștia judecau după o colecție de tradiții și proceduri care astăzi ar părea „*pitorești*” și/sau interesante.

Este suficient să ne amintim de jurământul cu brazda în cap, mărturia cu fierul încins în mâini (ordalii) și ierarhizarea credibilității martorilor sau meșterilor. Acest tip de drept cutumiar este definit prin dictonul latin „*opinion juris sive necessitatis*”, ceea ce se traduce prin *opinia legală este echivalentă cu necesitatea*, adică este egală cu legea scrisă.

Problema fundamentală a societății românești de astăzi este problema morală. Crizele sanitare, economice și sociale nu au făcut decât să dezvăluie profunzimea acestei crize morale. În acest context, ne raliem opiniei profesorului Gheorghe Piperea care s-a expus că suferim de sindromul inversării valorilor și, mult mai grav, de reacția auto-imună la valorile adevărate, cum ar fi onestitatea, bunătatea, altruismul și solidaritatea față de familie, casă, neam, viitor. Este suficient să deschidem televizorul și vom constata adevărul crunt a celor afirmate. Pe acest fundament moral este foarte greu să mai reconstruiești încredere și înțelegere.

Revenind la Decizia nr. 5399/2020 motivată de ÎCCJ a României, constatăm că această hotărâre judecătorească are „*autoritate de lucru interpretat*”, această interpretare fiind obligatorie *erga omnes* pentru celelalte instanțe de judecată. Așadar, astfel de hotărâri sunt cele pronunțate de Înalta Curte de Casație și Justiție (ÎCCJ) în soluționarea recursurilor în interesul legii, hotărârile prelabile pronunțate de ÎCCJ cu privire la dezlegarea unor probleme de drept, hotărârile Curții Constituționale și hotărârile interpretative ale Curții de Justiție a Uniunii Europene (CJUE) [6]. Hotărârile CJUE au autoritate de lucru interpretat asupra tuturor instituțiilor publice și instanțelor de judecată din statele membre.

Interpretarea unei norme juridice este una dintre cele mai importante activități ale practicienilor dreptului, fiind necesară pentru a stabili dacă o normă juridică se aplică la un caz anume și, în situația în care norma este aplicabilă, interpretarea normei juridice este necesară pentru a stabili modalitatea efectivă în

care se aplică respectiva normă. Așadar, norma juridică se interpretează, *în litera și spiritual ei*, pentru a se aplica la un caz dat.

Exemplificativ, vinovăția este definită de doctrina penală ca fiind atitudinea psihică a persoanei care, săvârșind cu voință neconstrânsă o faptă ce prezintă pericol social, a avut, în momentul executării, reprezentarea faptei și a urmărilor socialmente periculoase ale acesteia sau, deși a avut reprezentarea faptei și a urmărilor, a avut posibilitatea reală, subiectivă a acestei reprezentări [1, p. 91].

Pentru a determina vinovăția unei persoane trebuie luați în considerare și o multitudine de factori subiectivi, iar recunoscând dependența actelor de conduită ale omului, prin urmare și a celor infracționale, de psihicul acestuia, de particularitățile sale individuale, psihologia concepe psihicul omului nu ca un ansamblu de însușiri psihologice imuabile, ci ca un produs al condițiilor de existență și educație, astfel spus, ca fiind determinat el însuși din punct de vedere social [8, p. 177].

Nu în ultimul rând, cel care interpretează un text de lege trebuie să aibă o abordare echilibrată pentru a nu depăși limitele. Deși practicianul dreptului beneficiază astăzi de libertate în cercetarea științifică a dreptului, legea fiind interpretată atât în litera, cât și în spiritul ei [10], libertatea cu privire la interpretarea normei juridice este doar o față a unei monede. Cealaltă față a monedei este responsabilitatea unei interpretări rezonabile, interpretare care poate rezulta dintr-un cumul de factori, printre care bunul-simț, flerul, iscusința, logica, raționamentul juridic, pregătirea metodologică, eficiența metodei/metodelor folosite în interpretarea normei juridice.

„*Spiritul legii*”, e ceva imaterial, invizibil, existând numai în imaginația oamenilor, face ca, citind același text de lege, fiecare să-l perceapă, să-l interpreteze și să-l aplice conform înțelegerii sale, ajungându-se frecvent în situația ca, în același text de lege, o persoană să vadă un spirit, iar o altă persoană

să vadă un alt spirit. „*Limba dă forma felului în care gândim și ne determină la ce să ne gândim*”. (Benjamin Lee Whorf). Orice neajuns dintr-o prevedere legală „*în litera legii*” (care nu este reglementată de litera ei) obligă, pe cel care trebuie să o aplice, să apeleze la „*spiritul legii*”.

La „*spiritul*” legii trebuie să se apeleze numai atunci când cel care aplică legea întâlnește o prevedere (din legea respectivă) care nu este reglementată de litera ei, adică numai în cazul prevederilor legale insuficient reglementate, neclare, confuze, susceptibile de interpretări diferite, chiar contradictorii [10].

Viața a oferit și ne oferă cazuri frecvente în care, în interpretarea și în aplicarea aceleiași prevederi legale, în rezolvarea aceleiași spețe, „*spiritul legii*” a fost aplicat diferit, uneori chiar total diferit, cu bună știință sau din eroare, lucru imposibil de stabilit, de la un judecător la altul.

Susținem că interpretarea unei norme juridice este o artă bazată pe cunoaștere științifică, logică și intuiție. Deși există multiple instrumente de interpretare, libertatea și curajul juristului în interpretarea normei juridice implică responsabilitatea unei interpretări științifice echilibrate, în litera, în spiritul legii și în context.

Digitalizarea excesivă ar putea aduce atingere asupra conceptului de *litera și spiritul legii*, în sensul că practicienii dreptului și nu numai vor fi tentați să abandoneze puțin câte puțin din *spiritul legii*. Dacă digitalizarea și tehnologizarea excesivă vor genera ajungerea la o educație axată preponderant pe un palier îngust, pentru ca individul să obțină performanță exclusiv numai într-un anumit segment social, de regulă în cadrul unei corporații, fără ca individul să aibă o idee pertinentă despre imaginea de ansamblu a fenomenului social atunci, acest tip de educație nu va conduce în final decât la mutilarea caracterului unui astfel de individ.

Un astfel de individ educat să fie concentrat doar pe performanța dintr-o nișă a unui domeniu, va fi un

individ handicapat social care va înceta cu siguranță să aibă alte preocupări, ar avea dificultăți în a descoperi frumusețea spiritului unui act juridic și nu ar reuși să se bucure pe deplin când ar descoperi diverse minunății ale vieții sociale.

O cauză a acestui efect, potrivit profesorului și economistului John Charalambakis, la conferința “*Do we raise a generation without perspective?*”, organizată sub auspiciile “Free Market Road Show 2021” [2], este faptul că “guvernele lumii nu își educă cetățenii. Școlile, fie că sunt școli primare, licee sau chiar universități, nu educă ci mai degrabă antrenează (dresează) elevii sau studenții. Aceasta este o tragedie, pentru că dacă eșuezi în procesul de educație și te concentrezi mai degrabă pe anumite discipline punctuale, efectele pentru economie, pentru societate și pentru democrație sunt dezastruoase”.

În opinia profesorului Charalambakis, “sistemul de învățământ de stat a ajuns să promoveze mai degrabă forme de activism, decât educația adevărată. Acest lucru pleacă, conform profesorului, și de la faptul că elevii și mai ales studenții nu sunt învățați să gândească, prin predarea unor categorii ample de materii. Din păcate, astăzi activismul se deghizează în sistem de educație. Deci în loc să educăm o persoană, mai degrabă o distrugem, pregătind, de fapt, un robot să îndeplinească anumite sarcini punctuale, specifice. O adevărată educație civică integrează o multitudine de discipline. De la științe politice la religie, de la literatură la economie. Totul trebuie predat în așa fel încât studentul să poată integra noțiunile din aceste discipline și să devină astfel un om cu gândirea liberă (*engl. freethinker*), capabil să ia decizii”.

Aceste interferențe asupra mentalităților oamenilor sunt generate, potrivit fostului președinte american Abraham Lincoln, asasinat în anul 1865, de către elita financiar-bancară [20]. Acesta concluzionează că: „puterea banilor vânează națiunea pe timp de pace și conspiră împotriva ei în vremuri de adversitate.

Băncile sunt mai despotice decât o monarhie, mai insolente decât autocrația, mai egoiste decât birocracia. Acestea îi consideră inamici publici pe toți ei care îi pun la îndoială metodele care aduc lumină asupra crimelor lor”.

Impactul digitalizării asupra activității mediatorilor autorizați

În calitate de practicieni ai dreptului și mediatorii autorizați au aceleași obiecțiuni în privința digitalizării ca și ceilalți practicieni ai dreptului. Mediatorii care activează în soluționarea litigiilor comerciale pot profita din plin de avantajele digitalizării datorită caracterului particular al acestor litigii.

În legislația românească este legiferat doar stilul de mediere facilitativ denumit de literatura de specialitate, *mediere facilitativă*, și care presupune o anumită abilitate a mediatorului de a ghida părțile, prin intermediul procesului de comunicare, ca să se concentreze pe propriile opinii, abținându-se, totodată, în a-și exprima opinia cu privire la un anumit acord încheiat între părți [16].

În cazul în care mediatorul abordează stilul de mediere evaluativ, considerat a fi cel mai performant stil de abordare a procesului de mediere, și în care prestația mediatorului se apropie ca substanță de rolul judecătorului într-un litigiu soluționat de instanța statală [9], instrumentul digitalizării este esențial datorită numărului uriaș de date care necesită a fi analizate.

După cum putem constata, rolul unui mediator într-un litigiu comercial, în care comunicarea părților nu se rezumă doar la aspecte de ordin subiectiv de comunicare ci, trebuie să dezbată probleme punctuale, de contabilitate, de marketing, de studiu de piață, de previziune, de expertiză, curs valutar, asociați, dividende, acționari, parteneri de afaceri, fond de comerț etc., putem presupune că reducerea rolului mediatorului doar la facilitarea dialogului, nu este suficient.

În schimb, în cazul medierilor în care se întâlnesc elemente de ordin subiectiv, cum ar fi mediile în litigiile de familie, al medierii penale, al relațiilor de muncă, al protecției consumatorului, etc., avem de-a face cu o multitudine de factori subiectivi, digitalizarea are o mai mică însemnătate, folosindu-se doar în cazuri limitate și de cele mai multe ori cu acordul părților.

Digitalizarea și consolidarea instituției medierii, mai ales în acest context internațional, devine o necesitate obiectivă stringentă. Îmbucurător este faptul că tinerii din România și Republica Moldova au posibilitatea să învețe și să-și dezvolte și ei aceste aptitudini digitale, însă revine și legiuitorului o obligație imensă de a crea un cadru legal adecvat acestui scop.

Într-un viitor apropiat, odată ce progresul științific se va instala ireversibil în toată lumea civilizată și digitalizarea va cunoaște o dezvoltare fără precedent, caz în care se vor ivi o sumedenie de noi oportunități, și mediatorii se vor confrunța cu aceleași probleme ca și în cazul celorlalți profesioniști în drept.

Concluzii

Generalizând cele relatate în prezentul demers științific, considerăm că digitalizarea nu ar trebui să influențeze calitatea activităților practicienilor în drept și, implicit, calitatea actului de justiție. Aceasta ar trebui să contribuie decisiv la decongestionarea instanțelor de judecată de multitudinea de dosare aflate pe rol. Justițiabilii nu ar mai trebui să fie nevoiți să aștepte ani în șir o soluție dată de instanță, timp în care, chiar dacă ar avea câștig de cauză, așteptările lor nu s-ar mai realiza.

O atenție deosebită ar trebui acordată protejării componentei *spiritului* actului juridic, fără de care s-ar periclita unul sau mai multe din principiile fundamentale ale dreptului.

Referințe bibliografice

1. Boroș Alexandru, *Drept penal – Partea generală*, Ediția a II-a, Ed. ALL BECK, București, p.91, ISBN 973-655-037-0, 352 p
2. Charalambakis John - Conferința “ *Do we raise a generation without perspective?*”, https://www.economica.net/do-we-raise-a-generation-without-perspective-specialisti-cunoscuti-din-mediul-academic-raspund-online-pe-17-iunie-la-intrebari-esentiale-despre-viitorul-copiilor-nostri_517077.html (accesat 15.12.2021).
3. Cod CAEN 6910 – România, <https://www.coduri-caen.ro/6910-activitati-juridice> (accesat 15.12.2021).
4. Cod CAEM – 2 – 7523 – Republica Moldova – <https://statistica.gov.md/pageview.php?l=ro&idc=385> (accesat 15.12.2021).
5. Comitetul Reprezentanților Guvernelor Statelor Membre din Uniunea Europeană - <https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2020/10/13/digital-justice-council-adopts-conclusions-on-digitalisation-to-improve-access-to-justice/> (accesat 15.12.2021).
6. Curtea de Justiție a Uniunii Europene, <https://legalup.ro/izvoarele-de-drept-este-jurisprudenta-izvor-de-drept-in-romania/> (accesat 15.12.2021).
7. Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție din România, pronunțată la 07.03.2019, Secția I civilă, dosar nr. 520/2019, sursa: www.csj.ro
8. IACOBUȚĂ, Ioan. *Criminologie*. Junimea: Iași, 2002, p. 177, ISBN 973-37-0693-0, p.380
9. James Paula. *The Divorce Mediation Handbook: Everything You Need to Know*, John Wiley & Sons, Inc., Jossey-Bass Publishers, San Francisco, 1997.
10. Lăcrița N. G., *Legea trebuie interpretată și aplicată atât în litera, cât și în spiritual ei*, juridice.ro, 18.02.2021.
11. Legea nr.192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator (România), publicată în Monitorul Oficial al României, 2006, nr.441.
12. Legea R.M. nr.134/2007 cu privire la mediere, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr.188-191 (Abrogată).
13. Legea R.M. nr.137/2015 cu privire la mediere, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2015, nr.224-233.

14. Planului Național de Redresare și Reziliență – <https://mfc.gov.ro/wp-content/uploads/2020/11/587f2474d66bdf5f222009242d23f292.pdf> (accesat 15.12.2021).

15. Portalului informativ privind sectorul justiției, <https://www.justitietransparenta.md/digitalizarea-justitiei-raportarea-statistica-electronica-implementata-cu-succes-instantele-pilot/> (accesat 15.12.2021).

16. RISKIN, L.L. *Understanding mediators, orientations, strategies and techniques: A grid for the perplexed*, Harvard Negotiation Law Review, nr.1, 1996.

17. <https://www.bursa.ro/dike-supliment-dedicat-activitatii-de-drept-cerem-stoparea-experimentelor-sanitare-si-genetice-asupra-omului-si-oprirea-tehnologiei-arnmesager-82059444?fbclid=IwAR0HxiPldkAD5GAJmy->

[LyTbHnt17fgqRaPPsNDh4ws-IJYjAbmXP4R_FOLIA](https://www.bursa.ro/dike-supliment-dedicat-activitatii-de-drept-cerem-stoparea-experimentelor-sanitare-si-genetice-asupra-omului-si-oprirea-tehnologiei-arnmesager-82059444?fbclid=IwAR0HxiPldkAD5GAJmy-LyTbHnt17fgqRaPPsNDh4ws-IJYjAbmXP4R_FOLIA) (accesat 14.12.2021).

18. <https://www.clujjust.ro/> (accesat 15.12.2021).

19. <https://riseearth.org/> (accesat 12.12.2021).

20. <https://www.scj.ro/1093/Detalii-jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=180161> (accesat 15.12.2021).

21. Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție din România, pronunțată la 21.10.2020, Secția de Contencios Administrativ și Fiscal, dosar nr. 5399/2020, sursa: www.csj.ro.

22. <https://www.wall-street.ro/articol/Legal-Business/279269/a-fost-lansata-aplicatia-prin-care-pot-fi-accesate-hotararile-instantelor-de-justitie.html?fbclid=IwAR1jSFMEWqhOdDxoKX8VNuYbP71CNAibeHPFdF0mGvCbPdBzZAslGalQwqA> (accesat 12.12.2021).

RAPORTUL DE CONSTATARE TEHNICO-ȘTIINȚIFICĂ SAU MEDICO-LEGALĂ ȘI CORELAȚIA ACESTUIA CU EXPERTIZA JUDICIARĂ

Artiom PILAT

Doctorand, Școala doctorală „Științe penale și drept public”,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova, Chișinău, Republica Moldova

e-mail: artiom92@yandex.ru

<https://orcid.org/0000-0002-6606-1952>

În cadrul procesului penal, fără cunoașterea riguroasă de către judecători a faptei penale, produsă în realitate, a persoanei făptuitorului, a circumstanțelor obiective care au premers, au însoțit sau au urmat săvârșirii infracțiunii, a circumstanțelor subiective, precum și fără cunoașterea clară a altor împrejurări conexe cauzei, realizarea justiției este, uneori, imposibilă. Pentru constatarea adevărului obiectiv pe cazurile penale ale datelor de fapt în marea majoritate a cazurilor este necesar de a aplica cunoștințe speciale. În toate cazurile în care se vorbește despre expertiză se are în vedere o cercetare efectuată de către expertul judiciar pentru clarificarea unor întrebări care necesită cunoștințe speciale într-un anumit domeniu. Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar definește expertiza judiciară ca fiind activitatea de cercetare științifico-practică, efectuată în cadrul procesului civil, penal sau contravențional (denumit în continuare proces judiciar) în scopul aflării adevărului prin efectuarea unor cercetări metodice cu aplicarea de cunoștințe speciale și procedee tehnico-științifice pentru formularea unor concluzii argumentate cu privire la anumite fapte, circumstanțe, obiecte materiale, fenomene și procese, corpul și psihicul uman, ce pot servi drept probe într-un proces judiciar.

Cuvinte-cheie: raport de expertiză judiciară, raport de constatare tehnico-științifică, raport de constatare medico-legală, expert judiciar; ordonator; examen de calificare.

THE REPORT OF TECHNICAL-SCIENTIFIC OR MEDICO-LEGAL FINDING AND ITS CORRELATION WITH THE JUDICIAL EXPERTISE REPORT

In the criminal process, without the judges' rigorous knowledge of the criminal act, actually produced, of the perpetrator's person, of the objective circumstances that preceded, accompanied or followed the commission of the crime, of the subjective circumstances, as well as without clear knowledge of other circumstances. related to the case, the administration of justice is sometimes impossible. In order to ascertain the objective truth in the criminal cases of the factual data in the vast majority of cases it is necessary to apply special knowledge. In all the cases in which the expertise is spoken, a research carried out by the judicial expert is considered in order to clarify some questions that require special knowledge in one area or another. The most frequently asked questions are in the field of science, technique, art or craft. The law on judicial expertise and the status of the judicial expert defines judicial expertise as a scientific-practical research activity, carried out in the civil, criminal or contravenational process (hereinafter referred to as the judicial process) in order to find out the truth by carrying out methodical investigations with the application of special knowledge and technical-scientific procedures for drawing some argued conclusions about certain facts, circumstances, material objects, phenomena and processes, the human body and psyche, which can serve as evidence in a judicial process.

Keywords: judicial expertise report, technical-scientific report, medico-legal finding report, judicial expert, authorizing officer, qualifying exam.

LE RAPPORT DE CONSTATATION TECHNIQUE-SCIENTIFIQUE OU MÉDICO-JURIDIQUE ET SA CORRÉLATION AVEC LE RAPPORT D'EXPERTISE JUDICIAIRE

Au cours de la procédure pénale, sans la connaissance rigoureuse des juges de l'acte criminel effectivement produit, de la personne de l'auteur, des circonstances objectives qui ont précédé, accompagné ou suivi la commission du crime, des circonstances subjectives, ainsi que sans connaissance d'autres circonstances liées à l'affaire, l'administration de la justice est parfois impossible. Afin de déterminer la vérité objective sur les affaires pénales des données factuelles dans la grande majorité des cas, il est nécessaire d'appliquer des connaissances spéciales. Dans tous les cas où l'expertise est discutée, une recherche menée par l'expert judiciaire est considérée comme éclairant des questions qui nécessitent des connaissances particulières dans un domaine particulier. La loi sur l'expertise judiciaire et le statut de l'expert judiciaire définit l'expertise judiciaire comme l'activité de recherche pratique, effectuée dans le cadre du processus civil, pénal ou contraventionnel (ci-après dénommé processus judiciaire) afin de découvrir la vérité en effectuant des recherches méthodiques avec l'application de connaissances spéciales et de procédures technico-scientifiques pour formuler des conclusions motivées sur certains faits, les circonstances, les objets matériels, les phénomènes et les processus, le corps humain et le psychisme, qui peuvent servir de preuves dans un processus judiciaire.

Mots-clés: rapport médico-légal, rapport technico-scientifique, constatation médico-légal, expertise judiciaire, ordonnateur, examen de qualification.

ОТЧЕТ О ЗАКЛЮЧЕНИИ НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКОЙ ИЛИ СУДЕБНО-МЕДИЦИНСКОЙ ЭКСПЕРТИЗЫ И ИХ ВЗАИМОСВЯЗЬ С ЗАКЛЮЧЕНИЕМ СУДЕБНОЙ ЭКСПЕРТИЗЫ

В уголовном процессе без знания судьями о совершенном преступником деяния, объективных обстоятельств, которые предшествовали, сопровождали или последовали за совершением преступления, субъективных обстоятельств, а также без четких указаний, знания других обстоятельств, связанных с делом, свершение правосудия порой невозможно. Для установления объективной истины по уголовным делам из фактических данных в подавляющем большинстве случаев необходимо применять специальные знания. Во всех случаях, когда речь идет об экспертизе, считается, что исследование, проведенное судебным экспертом, позволяет прояснить вопросы, требующие специальных знаний в определенной области. Закон о судебной экспертизе и статус судебного эксперта определяют судебную экспертизу как научно-практическое исследование, проводимое в гражданском, уголовном или административном процессе (далее - судебный процесс) с целью установления истины путем проведения методических исследований с применением специальных знаний и научно-технических процедур для формулирования обоснованных выводов об определенных фактах, обстоятельствах, материальных объектов, явлений и процессов, тела и психики человека, которые могут служить доказательствами в судебном процессе.

Ключевые слова: судебно-медицинская экспертиза, научно-техническое заключение, судебно-медицинское заключение, судебно-медицинский эксперт, уполномоченное лицо, квалификационный экзамен.

Introducere

În scopul asigurării unei juste și obiective soluționări a cauzei penale, legea procesual penală admite sau și obligă în art.143 C. proc. pen., că în anumite situații când sunt necesare cunoștințe speciale să se apeleze la specialiști în domeniu, care la

rândul său vor cerceta obiecte materiale, fenomene și procese etc., importante pentru justa soluționare a cauzei penale.

Metode aplicate și materiale utilizate

În scopul realizării obiectivului trasat, în respectivul articol științific au fost utilizate: metoda logică

(bazată pe analiza inductivă și deductivă) și metoda comparativă, sistemică.

În procesul elaborării articolului științific, au fost consultate următoarele materiale: Cod de procedură penală al Republicii Moldova, Tanoviceanu, Ion. „Tratat de drept și procedură penală”, Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar al Republicii Moldova, Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale din 4 noiembrie 1950 (Roma), Ratificată de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului privind ratificarea Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale etc.

Idei principale ale cercetării

Ca urmare a dispunerii expertizei judiciare în cadrul procesului penal, expertul judiciar materializează concluziile sale într-un raport de expertiză judiciară.

Probele în procesul penal sunt acele elemente de fapt cu care ne întâlnim în viața zi de zi, care devin astfel numai în condițiile stabilite de lege și numai cu condiția interdependenței acesteia cu acel fenomen, eveniment, fapt care constituie obiectul probațiunii [13, p. 11].

Pornind de la regula conform căreia înfăptuirea justiției se realizează în funcție de sistemul probelor, acest sistem cunoaște o permanentă perfecționare pe parcursul istoriei [11, p. 606].

În totalmente susținem părerea autorului Tanoviceanu I., menționat *supra*, precum că progresul științific contribuie la perfecționarea și elaborarea noilor metode de efectuare a expertizei judiciare.

Probleme referitoare la natura și esența raportului de expertiză judiciară precum și importanța acestui mijloc de probă în coraportul cu celelalte mijloace de probă în cadrul procesului penal sunt actuale, dar normele juridice ce reglementează această instituție, conform legislației naționale, nu sunt cele mai perfecte.

Pentru a cerceta detaliat această instituție, vom reda definiția expertizei judiciare conform Legii cu privire la expertiză judiciară și statutul expertului judiciar [9], astfel, expertiza judiciară reprezintă activitatea de cercetare științifico-practică, efectuată în cadrul procesului civil, penal sau contravențional (denumit în continuare proces judiciar) în scopul aflării adevărului prin efectuarea unor cercetări metodice cu aplicarea de cunoștințe speciale și procedee tehnico-științifice pentru formularea unor concluzii argumentate cu privire la anumite fapte, circumstanțe, obiecte materiale, fenomene și procese, corpul și psihicul uman, ce pot servi drept probe într-un proces judiciar.

La rândul său, cod de procedură penală nu a prevăzut expres definiția expertizei judiciare, dar această definiție o deducem din temeiul de fapt privind dispunerea expertizei judiciare, astfel, expertiza judiciară se dispune în cazurile în care pentru constatarea, clarificarea sau evaluarea circumstanțelor ce pot avea importanță probatorie pentru cauza penală sunt necesare cunoștințe specializate în domeniul științei, tehnicii, artei, meșteșugului sau în alte domenii [3].

Reieșind din definițiile redată mai sus, deducem următoarele particularități individuale a raportului de expertiză judiciară:

- forma și conținutul acestuia este reglementat de lege;
- raportul de expertiză judiciară este întocmit de către expert judiciar;
- în raportul de expertiză judiciară este reflectat rezultatul aplicării cunoștințelor speciale, fără folosirea cărora nu poate fi efectuată expertiza judiciară;
- raportul de expertiză judiciară se întocmește numai în urma efectuării expertizei judiciare, și numai după pornirea urmăririi penale;
- raportul de expertiză judiciară are o valoare probatorie, din motiv că în concluzia acestuia este reflectată informația cu privire la circumstanțele cauzei.

Expert judiciar este persoana calificată și abilitată conform legii să efectueze expertize judiciare și să formuleze concluzii în specialitatea în care este autorizată, cu privire la anumite fapte, circumstanțe, obiecte materiale, fenomene și procese, organismul și psihicul uman, și care este inclus în Registrul de stat al experților judiciari.

Analizând Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertul judiciar, constatăm că legiuitorul a stabilit condiții speciale pentru admiterea în profesie de expert judiciar. Însă, în comparație cu Legea cu privire la expertiza judiciară, constatările tehnico științifice sau medico-legale nr. 1086 din 23 iunie 2000 [10], legiuitorul nu s-a referit la constatările tehnico-științifice sau medico-legale, limitându-se la reglementarea acestora doar în C. proc. pen.

Prin astfel de „inacțiuni” a legiuitorului *de facto* a fost redusă valoarea probatorie a raportului de constatare tehnico-științifică sau medico-legală, dar *de iure* toate mijloace de probă au aceeași valoare probatorie.

În doctrină precum și în activitatea practică, nu este bine definită și separată noțiunea de expert judiciar și specialist. În unele cazuri aceste două noțiuni sunt confundate și nu se face diferența dintre specialist și expert judiciar.

Prin urmare, T. V. Averianova afirmă că expertul este persoana (specialistul) care posedă cunoștințe speciale în domeniul științei, tehnicii, artei, meșteșugului și care conform prevederilor C. proc. Pen., are anumite drepturi și obligații în cadrul procesului penal [12, p. 29].

Sușinem părerea autorului A. R. Belkin, care menționează că specialistul este persoana chemată pentru a participa la efectuarea unor acțiuni procesuale, la fel, contribuie la ridicarea, cercetarea și aprecierea probelor. Ulterior, A.R. Belkin a completat că persoana care este citată ca specialist trebuie să posede o calitate specială: să fie erudit [13, p. 325].

Autorul Igor Dolea reiterează că specialistul ca subiect procedural activează de regulă în cadrul organului de urmărire penală. Prin urmare, pot apărea probleme de independență a acestora în sensul art. 6 al CtEDO. În al doilea rând, specialiștii sunt chemați potrivit art. 87 să participe la efectuarea unei acțiuni procesuale și nu doar la efectuarea cercetării și întocmirea rapoartelor de constatare tehnico-științifică sau medico-legale. În al treilea rând, norma legală indică la necesitatea de a poseda cunoștințe și deprinderi speciale pentru acordarea ajutorului necesar și nu de a efectua unele cercetări independente [8, p. 238].

Autorul C. Bîrsan afirmă că prin intrarea unui stat în Consiliul Europei, acesta se angajează în mod ferm ca, printre alte obligații pe care astfel și le asumă, să respecte drepturile omului apărute prin Convenția europeană în materie, adică să asigure pe plan național respectul acestor drepturi și să contribuie pe plan european la realizarea garanției lor colective instituită prin Convenție [1 p. 113].

Astfel, reieșind din cele menționate de către autorul Corneliu Bîrsan, concluzionăm că statul trebuie să respecte drepturile omului apărute prin Convenția europeană în materie, astfel statul are obligația pozitivă de a garanta respectarea drepturilor și a libertăților fundamentale, însă, art. 89 alin. (1) pct. 5 a C. proc. pen. care prevede cazuri de recuzare a expertului, contravine principiului contradictorialității.

Deci, conform art. 89 alin. (1) pct. 5 a C. proc. pen., persoana nu poate lua parte la proces în calitate de expert judiciar dacă a participat în calitate de specialist în acest proces, cu excepția cazurilor de participare a medicului legist la examinarea exterioră a cadavrului și a cazurilor de participare a specialiștilor în materie la cercetare a exploziilor și la demontarea dispozitivelor explozive.

Potrivit principiilor generale ale dreptului internațional coraborate cu spiritul Convenției și cu acela al lucrărilor ei preparatorii, părțile contractante au obligația de a veghea ca legislația lor internă să fie

compatibilă cu prevederile sale și, la nevoie, să ia măsurile necesare în acest scop, deoarece ea se impune tuturor autorităților statelor contractante, inclusiv puterii legislative [2].

Prin urmare, susținem părerea că art. 89 alin. (1) pct. 5 al C. proc. pen., contravine prevederilor art. 6 a Convenției Europene a Drepturilor Omului, astfel, propunem de exclus din pct. 5 alin. (1) a art. 89 C. proc. pen., expresia: cu excepția cazurilor de participare a medicului legist la examinarea exterioară a cadavrului și a cazurilor de participare a specialiștilor în materie la cercetarea exploziilor și la demontarea dispozitivelor explozive.

Faptul că constatările tehnico-științifice sau medico-legale sunt incluse în categoria mijloacelor de probă în cadrul procesului penal trezesc anumite întrebări atât cu privire la esența acestuia, cât și cu privire la reglementarea legală a acestui mijloc de probă, cum ar fi:

- Concluziile specialistului, reprezintă rezultatul aplicării cunoștințelor speciale?
- Care este structura și conținutul raportului de constatare tehnico-științifică sau medico-legală?
- Care este diferența dintre raportul de expertiză judiciară și raportul de constatare tehnico-științifică sau medico-legală?

Întrebările menționate *supra* ridică multe semne de întrebare cu privire la acest mijloc de probă, astfel, nu este clar cum specialistul ajunge la o concluzie în urma efectuării constatării tehnico-științifică sau medico-legală, care este structura și conținutul acestui mijloc de probă, cum acest mijloc de probă va fi cercetat și apreciat de către instanța de judecată. Acestea tot sunt întrebări

Pentru a răspunde la întrebările, menționate mai sus vom purcede la o examinare comparativă a definiției legale a raportului de expertiză judiciară și a unor prevederi reformulează complet să reglementeze definiția raportului de constatare tehnico-științifică sau medico-legală.

Cuvântul cheie la definirea raportului de expertiză judiciară este „*cercetări metodice*” și la raport de constatare „*explicarea*”.

Dicționarul explicativ al limbii române definește cuvântul „*cercetare*” [5] ca analiză, control, examinare, expertiză. Cuvântul „*metodice*” [6] organizat, sistematic.

Astfel, raportul de expertiză judiciară reprezintă o activitate de analiză, de examinare efectuată organizat și sistematic.

La rândul său, Dicționarul explicativ al limbii române definește cuvântul „*explicarea*” [7] după cum urmează: a lămuri, a face să fie mai ușor de înțeles, dar nu reprezintă o activitate de examinare care este sistematică și de cercetare doar explică anumite detalii care nu sunt clare.

Reieșind din cele menționate mai sus, reiese că în raportul de constatare, specialistul nu va examina obiecte, ci doar le va reda, va explica anumite detalii cu privire la obiecte prezentate.

După efectuarea investigațiilor necesare, expertul judiciar întocmește un raport, în formă scrisă, tipărită, în limba română, care este structurat în trei părți: partea introductivă, partea descriptivă și concluziile, la fel, legiuitorul trebuie să stabilească care este structura și conținutul unui raport de constatare precum și limba în care acesta va fi întocmit.

Deci, concluzionăm că legiuitorul nu a reglementat din punct de vedere legal structura și conținutul raportului de constatare, dar o atenție sporită a fost acordată raportului de expertiză judiciară, structura și conținutul căruia este redat atât de C.proc. pen., cât și de legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar.

Însă, din punct de vedere legal, noi avem o întrebare: cine este specialistul?

Răspuns la această întrebare o găsim în art. 6 pct. 43, astfel, specialistul este persoană care cunoaște temeinic o disciplină sau o anumită problemă și

este antrenată în procesul penal, în modul prevăzut de lege, pentru a contribui la stabilirea adevărului.

Legea RM nr. 68 din cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar prevede, poate obține calitatea de expert judiciar, persoana care întrunește următoarele condiții:

- este cetățean al Republicii Moldova;
- cunoaște limba română;
- nu este supus unei măsuri de ocrotire judiciară sub forma tutelei;
- are diplomă de studii superioare de licență sau echivalentul acesteia în specialitatea pentru care solicită calificarea de expert judiciar; pentru obținerea calității de expert judiciar în domeniul expertizei medico-legale sau psihiatrico-legale – diplomă de studii superioare de specialitate și de studii postuniversitare de rezidențiat/de master; pentru obținerea calității de expert judiciar în domeniul expertizelor judiciare criminalistice – diplomă de studii superioare de licență sau un act echivalent acesteia și certificatul de calificare în specializarea respectivă;
- corespunde condițiilor prevăzute la alin. (3), dacă este cazul;
- a efectuat un stagiul profesional în specialitatea de expertiză pentru care solicită calificarea de expert judiciar;
- este apt din punct de vedere medical pentru exercitarea atribuțiilor de expert judiciar în specializarea pentru care solicită calificarea de expert judiciar;
- nu are antecedente penale;
- are reputație ireproșabilă;
- a susținut examenul de calificare.

Dar, cu privire la specialist legiuitorul nu a prevăzut nici o cerință față de astfel de persoane. Prin urmare, concluzionăm că statutul de specialist poate avea orice persoană care posedă careva cunoștințe într-un anumit domeniu. Din punct de vedere legislativ, legiuitorul a redat doar definiția de specialist, drepturile și obligațiile acestuia și atât.

Însă, ca urmare a modificării legislației procesual penale, constatarea tehnico-științifică sau medico-legală poate fi efectuată și de către un expert judiciar înscris în Registrul de stat al experților judiciari.

Sub aspect teoretic, cât și cel practic, persistă o întrebare care din aceste două mijloace de probă are o valoare probatorie mai mare raportul de expertiză judiciară sau raportul de constatare?

Expres, răspuns la această întrebare nu este prevăzut de legiuitor, dar reieșind din cele menționate mai sus constatăm că raportului de expertiză judiciară legiuitorul i-a acordat o atenție mai sporită precum și la dispunerea expertizei judiciare, ordonatorul este obligat să respecte anumite garanții procesuale ale participanților la proces.

Pentru desfășurarea procesului penal este deosebit de important ca organele de stat abilitate cu împuternicirile speciale să nu aibă posibilitatea unor abuzuri, iar persoanele participante să-și realizeze drepturile și interesele legitime fără nici o îngrădire.

Deci, pentru a respecta dreptul la apărare și contradictorialitatea procesului penal, ordonatorul este obligat ca înainte de a dispune efectuarea expertizei judiciare să informeze părțile cu privire la dispunerea expertizei iar părțile la rândul său sunt în drept să formuleze întrebări suplimentare expertului sau să desemneze un expert pentru efectuarea expertizei. Totodată, părțile, **din inițiativă proprie și pe cont propriu**, sunt în drept prin intermediul organului de urmărire penală, al procurorului sau al instanței de judecată, să înainteze instituției publice de expertiză judiciară/biroului de expertiză judiciară o cerere privind efectuarea expertizei judiciare pentru constatarea circumstanțelor care în opinia lor vor putea fi utilizate în apărarea intereselor lor. La fel, după efectuarea expertizei judiciare părțile fac cunoștință cu raportul de expertiză judiciară.

Astfel de reglementare detaliată îi lipsește constatării tehnico-științifice sau medico-legale. Totodată și garanțiile participanților la proces sunt mai reduse, dar ordonatorul în cazul întocmirii constatării de că-

tre un specialist îi aduce la cunoștință părților despre faptul că acestea sunt în drept să facă cunoștință cu raportul de constatare dar nu este și o obligație a organului de urmărire penală.

Conform noțiunii de specialist, redată de legiuitor, acesta este persoana care cunoaște temeinic o anumită disciplină, dar oare este suficient să cunoști o singură disciplină pentru a avea statut de specialist? În afara **unei** discipline pe care o cunoaște specialistul, este necesar să cunoască structura raportului de constatare (care nu este prevăzută legal), rolul acestuia în procesul penal precum și alte aspecte procesuale referitoare la constatare. În cazul în care o persoană este specialist în domeniul ingineriei asta nu înseamnă că el cunoaște aspecte legale referitoare la raportul de constatare. Prin urmare, menționăm, că este binevenit ca persoana cu cunoștințe profunde într-un anumit domeniu să fie instruită și în urma cursurilor de instruire într-un anumit domeniu aceasta să susțină **examenul de calificare și atestare a specialiștilor**. Persoana care va susține acest examen să fie inclusă în **Registrul de stat al specialiștilor**.

Concluzii

Efectuând o analiză comparativă a raportului de expertiză judiciară și a constatării tehnico-științifice sau medico-legale, evidențiem unele omisiuni legislative a legiuitorului cu privire la raportul de constatare. În această ordine de idei, considerăm că este necesară o reglementare legislativă a condițiilor de fond și de formă a acestui mijloc de probă, pornindu-se de la faptul că valoare probatorie a acestuia este aceeași ca și a raportului de expertiză judiciară, care este reglementat atât de codul de procedură penală cât și de Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar.

Referințe bibliografice

1. BÎRSAN, Corneliu. Convenția europeană a drepturilor omului. Comentarii pe articole, Drepturi și libertăți,

vol. I. București: Ed. „All Beck”, 2005. p. 113. 1121 p. ISBN 973-655-663-8.

2. Cauza *Silver and others c. Regatului Unit*, paragraf. 8. Hotărârea din 24 octombrie 1983. Accesibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57576> (accesat la 20.11.2021).

3. Cod de procedură penală al Republicii Moldova: nr. 22 din 14.03.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2013, nr. 248-251.

4. Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale din 4 noiembrie 1950 (Roma), Ratificată de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului privind ratificarea Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, precum și a unor protocoale adiționale la această convenție. Nr. 1298-XIII din 24.07.1997. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova din 21.08.1997, nr. 54-55/502.

5. Dicționarul explicativ al limbii române. Accesibil: <https://www.dex.ro/cercetare> (accesat la 20.11.2021).

6. Dicționarul explicativ al limbii române. Accesibil: <https://www.dex.ro/metodic> (accesat la 20.11.2021).

7. Dicționarul explicativ al limbii române. Accesibil: <https://www.dex.ro/explicare> (accesat la 20.11.2021).

8. DOLEA, Igor. Cod de procedură penală. Comentariu aplicativ. Chișinău: Cartea Juridică. 2016. P. 238 1172 p. ISBN 978-9975-3111-3-7.

9. Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar al Republicii Moldova: nr. 68 din 14.04.2016. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr. 157-162.

10. Legea cu privire la expertiza judiciară, constatările tehnico științifice sau medico-legale nr. 1086 din 23 iunie 2000. (abrogată).

11. TANOVICIANU, Ion. Tratat de drept și procedură penală. Vol. IV. București: Curierul judiciar. 1927. P. 609.

12. АВЕРЬЯНОВА, Т.В. Субъекты экспертной деятельности //Вестник криминалистики / Отв. ред. А.Г. Филиппов. Вып. 2. Москва: Спарк, 2001. С. 29. ISSN: 2220-847X.

13. БЕЛКИН, А.Р. Теория доказывания: Научно-методическое пособие. Москва: Норма. 1999. С. 11. 429 с. ISBN 5-89123-323-1.

LEGISLATIVE ISSUES REGARDING PUBLIC POLICY DOCUMENTS IN THE MANAGEMENT OF LABOR MIGRATION. THE CASE OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Mihail CEBOTARI

PHD Student, State University of Moldova,
Chişinău, Republica Moldova
e-mail: cebotari.mihai@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-1434-5128>

The present research is conducted in a field that is at the crossroads of the disciplines of labor law, migration, and administrative law. The article will reflect some of the aspects of labor migration policies and policy documents with which the author interacts in his current activity, but especially as a result of the ex-post evaluation of the Migration and Asylum Strategy (2011 - 2020) as a National Consultant for the International Organization for Migration. As we will argue, the impact and role of policies and policy documents in the field of labor migration is little researched both nationally and internationally, however as we will mention in this article the role of the policy framework is significant for the field of labor migration. Also regarding the issue of protection of migrants' rights, policy documents intervene in detail on aspects that are not regulated or are insufficiently covered by the current legal framework.

Keywords: policy documents, migration, labor migration, public administration, migrant protection.

ASPECTE LEGISLATIVE PRIVIND DOCUMENTELE DE POLITICI PUBLICE ÎN GESTIONAREA MIGRAȚIEI DE MUNCĂ. CAZUL REPUBLICII MOLDOVA

Prezentul articol este realizat într-un domeniu care se află la răscrucea disciplinelor de drept al muncii, migrațional și administrativ. În articol vor fi reflectate câteva dintre aspectele cu privire la politicile din domeniul migrației muncii și documentele de politici, cu care autorul interacționează în activitatea sa curentă, dar în special ca urmare a realizării evaluării ex-post a Strategiei Migrație și Azil (2011 - 2020) în calitate de Consultant Național pentru Organizația Internațională pentru Migrație. În opinia bint argumentată a autorului, impactul și rolul politicilor și documentelor de politici în domeniul migrației de muncă este puțin cercetat atât la nivel național cât și internațional, cu toate acestea în prezentul articol se menționează impactul acestui cadru de politici drept unul semnificativ pentru domeniul migrației muncii. De asemenea, pe aspectul protecției drepturilor migranților documentele de politici intervin detaliat pe aspecte care nu sunt reglementate, sau sunt insuficient acoperite de cadrul legal în vigoare.

Cuvintele-cheie: documente de politici, migrație, migrație de muncă, administrare publică, protecția migranților.

ASPECTS LÉGISLATIFS CONCERNANT LES DOCUMENTS DE POLITIQUE PUBLIQUES DANS LA GESTION DE LA MIGRATION DE TRAVAIL. LE CAS DE LA REPUBLIQUE DE MOLDOVA

La présente recherche est menée dans un domaine qui se situe au carrefour des disciplines du droit du travail, des migration et du droit administratif. L'article reflétera certains aspects concernant des politiques de migration de travail et des documents politiques avec lesquels l'auteur interagit dans son activité courant, mais surtout à la suite

de l'évaluation *ex-post* de la Stratégie de Migration et d'Asile (2011 - 2020) en tant que consultant national pour le L'Organisation Internationale pour les Migrations. Comme nous le montrerons, l'impact et le rôle des politiques et des documents des politiques dans le domaine de la migration de travail font l'objet de peu de recherches, tant au niveau national qu'international. Aussi, en ce qui concerne la question de la protection des droits des migrants, les documents politiques interviennent en détail sur des questions qui ne sont pas réglementées ou sont insuffisamment couvertes par le cadre juridique actuel.

Mots-clés: documents des politiques, migration, migration de travail, administration publique, protection des migrants.

ЗАКОНОДАТЕЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ ДОКУМЕНТОВ ПУБЛИЧНЫХ ПОЛИТИК В УПРАВЛЕНИИ ТРУДОВОЙ МИГРАЦИЕЙ. ПРИМЕР РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА

Данная статья представляет собой анализ области, находящейся на стыке дисциплин трудового, миграционного и административного права. В статье отражены некоторые аспекты политик в области трудовой миграции и документов, с которыми автор взаимодействует в своей текущей работе, но особенно после оценки (*ex-post*) Стратегии Миграции и убежища на 2011-2020 годы в качестве национального консультанта Международной Организации по Миграции. Согласно аргументированному мнению автора, существует мало исследований о влиянии и роли политик и документов публичных политик в области трудовой миграции как на национальном, так и на международном уровне. Также, относительно вопроса защиты прав мигрантов, в документах публичных политик подробно рассматриваются вопросы, которые не регулируются или недостаточно охвачены действующей правовой базой.

Ключевые слова: документы публичных политик, миграция, трудовая миграция, публичная администрация, защита мигрантов.

Introduction

Research of public policies and policy documents in the field of labor migration by legal specialists is quite insignificant because as we will argue and show in this research, policy documents are not legal acts *per se* and do not contain legal norms. Yet, examining the case of the Republic of Moldova we will show that in practice policy documents contain and affect aspects related to labor migration which are not covered by the law. From this point of view we can say, that *de facto*, such policy documents are sources of law. This specific situation motivates us to research their impact from the perspective of legal disciplines.

Research methodology. Qualitative methodology is the main research tool used for the preparation of the present article. This also includes mostly a desk research activity for the documentation work.

An important source of information is the vast experience the author has as a National Consultant for various international organizations operating and interacting with the policy documents examined in the present paper. Also, the historic, logical, and comparative research methods were widely used.

Definitions

An initial analysis of the concepts examined in this article calls for the demarcation of the field of research by defining the terms „migration policy” and “policy document”. Regarding the first definition we have to emphasize that according to some sources, the term immigration policy has not been defined in a rigorous and systematic manner [1, p. 558]. „This is all the more important as so far hardly any systematic definitions have been provided. This lack of rigor, in turn, causes the first obstacle to policy-index building, as what is badly defined is

likely to be badly measured” [1, op cit p. 558].

Another important aspect to be considered is the fact that much of the existing research on this topic is published in economically developed countries, which are mostly interested in immigration issues, and offer less importance to emigration which affects developing countries. These specifics together with the various international context on labor migration means that the approach to policies and policy documents is very different in the international arena, this also explains the absence of an international widely accepted definition of the term „migration policy”.

Another important aspect that must be mentioned is that the concept of migration policy is general and includes both the legal documents as well as other public policy documents which define the policy of the state in the field of labor migration. For example, we can mention the definition of the term from a detailed article researching immigration policies: „we define immigration policy as: government’s statements of what it intends to do or not do (including laws, regulations, decisions or orders) in regards to the selection, admission, settlement and deportation of foreign citizens residing in the country [1, op cit p. 559]. The authors of this detailed research emphasize the diversity of policies in these fields and the complexity of formulating a universal definition, therefore this study mentions that the provided definition is not absolute but mostly a call for discussing the concept.

Another similar definition is also based on a broad definition of migration policies as “rules (i.e., laws, regulations, and measures) that national states define and [enact] with the objective of affecting the volume, origin, direction, and internal composition of [...] migration flows” [2].

In the national legislation of Moldova, the definition of the concept of public policy can be found in the Government Decision Nr. 386/2020 approving the Regulation on the planning, elaboration, appro-

val, implementation, monitoring, and evaluation of public policy documents. The point 3 of this Decision stipulates that: „Public policy is the coordinated decision or decisions of the state, which produce changes or influence society and the economy, contributing to solving problems and achieving the objectives assumed in a certain field of activity of the Government” [5].

The same Decision at point 4, defines the concept of Public Policy Document: „The Public Policy Document describes the manner and resources needed to address the identified public policy issues, achieve development objectives in a particular field or subfield of Government activity and describes the expected impact on the state and society” [5]. This Government Decision is very clear on which type of document can be considered as a public policy document, stipulating at point 5 that there are only two types of policy documents in the Republic of Moldova: the strategy and the program.

We therefore can conclude some general aspects that characterize a policy document: 1. It is not a normative act in the legal sense of the word. 2. It is rather a planning document that sets out a certain direction of activity and evolution for the authorities. 3. It is not mandatory for the authorities in the sense a legal norm is, failure to implement its provisions being subject to administrative control and monitoring by the responsible bodies.

Historic evolution

From a historic perspective, research on migration policies indicates that: „Over the 1945–2014 period, there has been an increase in the number of policy changes recorded. On one hand, this may partly reveal the difficulty in identifying migration policy changes in the earlier historical periods. On the other hand, this surely also reflects a real proliferation of migration policies, including their frequent adjustments. This growth is particularly noticeable

between 1985–1989 and 1990–1994 when the number of policy changes recorded more than doubled, and a further major increase in 2000–2004. The introduction of complex migration policy packages targeting multiple objectives and migrant groups are bound to result in the rapid growth in the number of policy changes.” The same study mentions that since 1945 across the 45 countries included in DEMIG POLICY. On average, 130 migration policy changes were recorded per country and for two-thirds of the countries, between 90 and 170 changes were tracked. The largest number of policy changes were recorded for Canada and France, as well as other countries with long immigration histories such as the United States and Australia or that play a crucial role as regional migration hub, such as Germany and Spain. The lowest number of policy changes were recorded for Czechoslovakia, Yugoslavia and the German Democratic Republic, reflecting the fact that these countries ceased to exist before migration became a phenomenon of great importance. Surprisingly, some countries with high migration volumes, such as Luxembourg and Israel, have relatively few migration policy changes [2].

From a chronological point of view in the Republic of Moldova, an initial comprehensive policy on migration was adopted in 2002, through the Government Decision Nr.1386/2002 on approving the Concept of migration policy of the Republic of Moldova [6]. This was the first initiative of the national authorities to adopt such a policy document. This was a very brief document encompassing around seven pages of text and correspondingly examining superficially many issues regarding labor migration. This concept included in the chapter on the priority directions of the migrational policy, many aspects regarding labor emigration or which impacted it, ex.: new modernized legal framework in this field, protection of migrants, reintegration of migrants, international cooperation with international bodies, and the need

to adopt international conventions and sign agreements with destination countries for labor migration etc.

In 2011 through the Government Decision Nr.655/2011 the National Strategy on Migration and Asylum (2011-2020) was adopted [7]. This policy document was planned as a universal and general strategy covering the field of migration. As a policy document, it has content and structure which corresponds to the international practices in this field and has many similarities to the national Strategies on migration of other countries. This Strategy has as one of its main objectives the issues of emigration and reintegration of migrants. It proposes a detailed list of objectives and measures for implementation for both these fields. It is important to mention here that an obvious issue of this strategy is the absence of coherence between its objectives, measures of implementation, and indicators for implementation. This aspect makes it very difficult and even sometimes impossible to appreciate the impact of the Strategy after the end term of its implementation.

In the field of labor migration in the last decade, two sectoral strategies managed by the Ministry of Labor and Social Protection were implemented. Namely, the National strategy on employment policies for 2007-2015 [8] and the National employment strategy for the years 2017–2021 [9]. Much of the content of these Strategies include the aspects already stipulated and regulated in the National Strategy for Migration and Asylum 2011 - 2020. Also, the activities included in the action plans of these strategies are sometimes mirrored in the action plans for the implementation of the National Strategy for Migration and Asylum. This aspect contributes to a situation of implementation in the same time of similar activities by two national Strategies. While, apparently this can not be perceived as an issue, in reality, the existence of a separate Strategy, means that aspects such as reporting, monitoring, and in some cases co-

ordination were separated from the General Strategy on Migration and Asylum (2011 - 2020). Therefore the implementation of the last-mentioned more complex Strategy did not take place in a whole, holistic manner, being fragmented between other Strategies implemented in the period 2011 - 2020.

Impact on labor migration and migrant workers

An important and specific impact of the policy documents on the situation of migrant workers from the Republic of Moldova is the practical implementation through them of new concepts and even regulations that are not present in the general legal framework. We can provide at least three distinct examples when policy documents included new legal relations. An initial example would be the migration of high qualified migrants. While a general legal framework on the emigration of high-skilled migrants does not exist, general stipulations on the need to monitor and control this type of migration exist in the National Strategy on Migration and Asylum 2011 - 2020. A more detailed approach can be found in the Government Decision Nr. 452/2016 on the approval of the Strategy for the development of human resources in the health system for the years 2016-2025. This Strategy regulates in more detail aspects regarding the emigration of medical workers. The action plan for the implementation of this policy document has the specific objective Nr.21 which establishes and implements effective actions to manage the mobility of healthcare professionals. This objective includes four separate actions, some of them are: reintegration of returned migrant medical workers, creation of remote training platforms so that migrants can obtain medical studies while being abroad, etc. [10].

Other policy documents that regulate new relations are the action plans on supporting the reintegration of returned citizens from abroad. In the last decade two action plans on this topic were implemented, one in the period 2014 - 2016 [11] and

another in the period 2017 - 2020 [12]. While the general legal framework of the Republic of Moldova does not include regulations on the reintegration of Moldovan emigrants returning to Moldova, these action plans have detailed measures and activities for this purpose. The 2014 - 2016 action plan, for example, provided for a contingency mechanism for the cases when a Moldovan emigrant is in a precarious situation abroad, this very ambitious action was not implemented. Another interesting action in the same action plan was to create a database for the registration of returned migrants. This was not achieved immediately but continued in the action plan for the period 2017 - 2020. Currently a monitoring mechanism exists, but only for those migrants which apply for certain governmental services on their return.

And finally, we need to mention the National Strategy "Diaspora-2025" and the Action Plan (2016-2018), for its implementation [13]. This policy document is important because it regulates and defines the term of diaspora. We can observe a difference in the term used in the Strategy and the one from the Government Decision Nr. 657/2009 [14]. The point 7 letter j¹⁾ of the Decision Nr. 657/2009 defines diaspora as being „the citizens of the Republic of Moldova temporarily or permanently established abroad". While the Strategy Diaspora 2025 stipulates that it applies only to the persons who have moved abroad permanently and long-term migrants, while the indirect beneficiaries are members of their families from the Republic of Moldova. Here we observe that the policy Document applies to a narrower category of persons than that stipulated in the Government Decision 657/2009.

Also, this policy document stipulates, that it, together with the National Strategy on Migration and Asylum (2011 - 2020) ensures the elaboration and initiation of the implementation process by the Government of a comprehensive framework of secto-

ral policies, to coordinate the areas associated with the migration process [13]. Therefore this Strategy is presented as a framework policy document in the field of migration, covering practically the majority of Moldovan emigrants. While we agree that the issues regarding diaspora need to have a leading role in the migration policy of the Republic of Moldova, we consider that a further and clearer definition of the terms „Diaspora”, as well as some basic legal norms serving as guidelines in this field should be adopted.

Even considering some of the above-mentioned issues, the impact of these strategies and action plans, was positive for the Moldovan migrant workers. The measures and mechanisms created and implemented by these policy documents covered problematic areas which sometimes needed quick intervention. But, speaking from a legal point of view, sometimes the questions of form can prevail over good intentions. For example, hypothetically a returned migrant could invoke in the national courts the action plans on reintegration because he could feel discriminated in the access for a certain procedure or services from the public bodies. A question arises in this case, will such a request be accepted, especially if the mechanisms to which the migrant is referring are included in a policy document? Many other similar situations could appear, which brings us to the conclusion on the need for a certain formal, legal regulation of some of the aspects included in public policy documents in the field of migration.

Perspectives for a new framework of policy documents

At this moment the ex-post evaluation of the National Strategy on Migration and Asylum (2011-2020) has been finished and the procedures for preparing a new framework policy document in the field of migration have been launched.

From the list of mentioned *supra* policy docu-

ments only a few will continue to be implemented in the next decade, but it is not clear if they will be implemented to a finality. The Government decision Nr.386/2020 stipulates that all the documents which do not correspond to the conditions and requirements of this Decision have to be canceled in a two-year term from the adoption of this normative act [5]. This could potentially include the majority of policy documents in force at this moment. Also, this means that a new architecture of policy documents must be adopted.

In this context the Government Decision Nr.386/2020 institutes new types of policy documents. The Strategy is a long-term policy document for a 6 - 10 years implementation period and which is adopted only for the fields of activity of the Government. Currently, the Law on Government Nr.136/2017 regulates at art.4 only 17 areas of activity, and also letter r) of the same article stipulates that other fields where the involvement of the government could be required can be considered. In the named *supra* 17 areas of activity, the field of migration is included at the letter o): demography, migration, and asylum [4]. The other type of policy document is the Program, which is a document for the implementation over a medium period of time (3-5 years). The Program is derived from the Strategy and subordinated to it, detailing the activities which must be realized in a specific field. The program includes a detailed action plan for the implementation of each action. At the implementation level, each state body has its annual action plan for the implementation of the relevant program.

We consider that a significant change and reformatting of the current policy framework will take place in the next period. But a change so systemic and important contributes to significant discussions and debates over the future architecture and general framework of policy documents. We consider that a separate Strategy in the migration field is necessary

and that the demographic aspect has to be separated from it. This is because the migration field is vitally important for our country, and is very large in itself. Including the demography aspect, will complicate too much the implementation of a specialized Strategy in the field of migration. Such a Strategy will serve as the guiding template for the implementation of a range of programs covering all the fields of migration issues, including labor migration, reintegration of migrants, interaction with diaspora, etc.

The well-known authority in the field of migration studies, Stephen Castles mentions that: „the forces driving international migration are extremely complex and deeply embedded in general processes of social transformation. In turn, they interact with another complex set of forces in the processes of policy formation and implementation. It is not surprising that the results are often poorly conceived, narrow and contradictory policies, which may have unintended consequences. The very complexity of the factors involved makes any attempt at a general framework or theory impractical. However, this is not meant as a justification for resignation. It is essential for social scientists and policy-makers to examine the way these factors (and indeed others) interact in specific processes of migration and community formation, in order to achieve more balanced and realistic policies. Such analyses need to take account of certain crucial aspects of migration [3, p. 222]”.

We fully agree with this author and the necessity of a very well documented and scientifically planned work on a future framework of policy documents in the field of labor migration. We hope that this recommendation will be considered by national authorities and a multidisciplinary and well-informed team of scientists will be involved in the creation of the framework of policy documents in the field of migration and labor migration in particular.

Conclusions

1. In the actual regulatory field of labor migration in the Republic of Moldova policy documents play a significant role, regulating and intervening on aspects that are not covered by legislation, or that are covered insignificantly.

2. The significant influence of policy documents in the field of labor migration is due to several factors:

A. It is easier to regulate certain aspects regarding migration through policy documents because this permits avoiding the lengthy procedure of initiating and adopting legislative acts.

B. These types of regulations offer more flexibility to national authorities because they are not mandatory for implementation as the normative acts, therefore the consequences of not implementing a certain action from an action plan is in the worst case of an administrative nature.

C. They permit to regulate and intervene on a wider area of issues in this field.

3. The framework of policy documents in the last decade permitted the intervention of the state authorities in many fields which were not regulated by law, namely: reintegration of Moldovan migrants, interaction with diaspora, emigration of high skilled workers etc. This unorthodox approach permitted to the state authorities to intervene and protect migrant workers in situations that could not be possible otherwise.

Recommendations

1. It is necessary to ensure that the aspects covered in policy documents are regulated at least generally, at the concept level, in the national normative acts. The policy documents cannot serve as sources of law in themselves, because this aspect contravenes the basic principle of lawmaking.

2. It is recommended to involve in the drafting of policy documents specialized legal professionals to ensure a holistic and professional approach regarding the creation and planning of policy documents.

3. A general Strategy in the field of migration is necessary for the next 6-10 years with specialized programs for the emigration aspect and the reintegration of returned migrants.

Reference list

1. LIV BJERRE, MARC HELBLING, FRIEDERIKE ROMER, MALISA ZOBEL. Conceptualizing and Measuring Immigration Policies: A Comparative Perspective. În: *International Migration Review*. 2015, Nr. 3, p. 555–600. Electronic ISSN 1747-7379.
2. HEIN DE HAAS, KATHARINA NATTER, SIMONA VEZZOLI. Conceptualizing and measuring migration policy change [online]. În: *Comparative Migration Studies*. 2015, Vol 3, [citat 21.12.2021]. Disponibil: <https://comparativemigrationstudies.springeropen.com/articles/10.1186/s40878-015-0016-5>.
3. STEPHEN CASTLES. Why migration policies fail. În: *Ethnic and Racial Studies*. 2004, Nr.2, p. 205-227. ISSN 1466-4356.
4. Lege Cu privire la Guvern, Nr. 136 din 07.07.2017, În: *Monitorul Oficial* Nr. 252 art. 412.
5. Hotărâre cu privire la planificarea, elaborarea, aprobarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea documentelor de politici publice, Nr. 386 din 17.06.2020. În: *Monitorul Oficial* Nr. 153-158 art. 509.
6. Hotărâre privind aprobarea Concepției politicii migraționale a Republicii Moldova Nr. 1386 din 11.10.2002. În: *Monitorul Oficial* Nr. 146-148 art. 1140.
7. Hotărâre cu privire la aprobarea Strategiei naționale în domeniul migrației și azilului (2011-2020) Nr. 655 din 08.09.2011. În: *Monitorul Oficial* Nr. 152-155 art. 726.
8. Hotărâre Nr. 605 din 31-05-2007 pentru aprobarea Strategiei naționale privind politicile de ocupare a forței de muncă pe anii 2007-2015. În: *Monitorul Oficial* Nr. 82-85 art. 660.
9. Hotărâre cu privire la aprobarea Strategiei naționale privind ocuparea forței de muncă pentru anii 2017–2021, Nr. 1473 din 30-12-2016. În: *Monitorul Oficial* Nr. 109-118 art. 272.
10. Hotărâre cu privire la aprobarea Strategiei de dezvoltare a resurselor umane din sistemul sănătății pentru anii 2016-2025, Nr. 452 din 15.04.2016. În: *Monitorul Oficial* Nr. 106-113 art. 506.
11. Hotărâre Nr. 339 din 20.05.2014, cu privire la aprobarea Planului de acțiuni pentru anii 2014-2016 privind susținerea reintegrării cetățenilor reînțorși de peste hotare, Publicat: 30.05.2014 în *Monitorul Oficial* Nr. 134-141, art Nr: 381.
12. Hotărâre cu privire la aprobarea Planului de acțiuni pentru anii 2017-2020 privind (re)integrarea cetățenilor Republicii Moldova reînțorși de peste hotare, Nr. 724 din 08.09.2017. În: *Monitorul Oficial* Nr. 335-339 art. 828.
13. Hotărâre cu privire la aprobarea Strategiei naționale „Diaspora-2025” și a Planului de acțiuni pentru anii 2016-2018 privind implementarea acesteia, Nr. 200 din 26.02.2016. În: *Monitorul Oficial* Nr. 49-54 art. 230.
14. Hotărâre pentru aprobarea Regulamentului privind organizarea și funcționarea, structurii și efectivului-limită ale Cancelariei de Stat, Nr. 657 din 06.11.2009. În: *Monitorul Oficial* Nr. 162 art. 724.

REGLEMENTĂRI INTERNAȚIONALE PRIVIND MIGRAȚIA

Victor FRUMUSACHI

Doctorand, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”,

Chișinău, Republica Moldova

e-mail: frumusaky90@mail.ru

<https://orcid.org/0000-0002-7167-7700>

Migrația ilegală reprezintă unul dintre fenomenele infracționale cu dimensiuni internaționale, care a caracterizat societățile din toate timpurile. La etapa curentă, însă, acest fenomen a luat amploare și dimensiuni foarte înalte. Procesele migratorii se desfășoară simultan și sunt în creștere în multe țări ale lumii. Or, un management eficient și o reglementare corespunzătoare a migrației pot juca un rol important în ceea ce privește dezvoltarea societăților și reducerea sărăciei umane. În acest sens, reglementarea corespunzătoare a fenomenului migrației imprimă situației adoptarea și implementarea unor standarde internaționale și naționale aferente. În fapt, standardele internaționale au format și formează în continuare bazele prevenirii și descoperirii infracțiunii de organizare a migrației ilegale, prevăzută de art. 362¹ CP RM, caracterul căreia vizează elemente transnaționale.

Cuvinte-cheie: globalizare, globalizare economică, internaționalizare, migrație, migrație ilegală, migrație internațională, infractor de frontieră.

ANALYSIS OF INTERNATIONAL REGULATIONS REGARDING MIGRATION

This article is an analysis of the system and content of international migration regulations, in terms of the evolutionary element and the significance of international standards in this regard. Illegal migration is one of the international criminal phenomena that has characterized societies of all times. At the current stage, however, this phenomenon has taken on a very large scale. Migration processes are taking place simultaneously and are growing in many countries around the world. However, effective management and proper regulation of migration can play an important role in the development of societies and the reduction of human poverty. In this respect, the regulation of the migration phenomenon imposes on the situation the adoption and implementation of related international and national standards. In fact, international standards have formed and continue to form the basis for the prevention and detection of the crime of organizing illegal migration, provided by art. 362¹CP the RM, the character of which concerns transnational elements of this phenomenon.

Keywords: globalization, economic globalization, internationalization, migration, illegal migration, international migration, border offender.

ANALYSE DES REGLEMENTATIONS INTERNATIONALES SUR LA MIGRATION

Cet article représente une analyse du système et du contenu des réglementations internationales sur les migrations, à travers l'élément d'évolution et de l'importance des normes internationales à cet égard. La migration illégale est l'un des phénomènes criminels à dimension internationale qui a caractérisé les sociétés de tous les temps. Au stade actuel, cependant, ce phénomène a pris une échelle et des dimensions très élevées. Les processus migratoires sont menés simultanément et augmentent dans de nombreux pays du monde. Une gestion efficace et une réglementation appropriée des migrations peuvent jouer un rôle important dans le développement des sociétés et la réduction de la pauvreté humaine.

En ce sens, la régulation du phénomène de la migration impressionne la situation avec l'adoption et la mise en œuvre de normes internationales et nationales connexes. En fait, les normes internationales ont formé et constituent toujours la base de la prévention et de la découverte du crime d'organisation de la migration illégale, prévu par l'art. 3621 CP RM, dont le caractère concerne des éléments transnationaux de ce phénomène.

Mots-clés: mondialisation, mondialisation économique, internationalisation, migration, migration illégale, migration internationale, délinquant frontalier.

АНАЛИЗ МЕЖДУНАРОДНОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ФЕНОМЕНА МИГРАЦИИ

Данная статья представляет собой анализ системы и содержания правил международной миграции с точки зрения элемента эволюции и значения международных стандартов в этом отношении. Незаконная миграция является одним из международных преступных явлений, характерных для обществ всех времен. Однако, на современном этапе этот феномен принял весьма внушительные масштабы. Миграционные процессы происходят одновременно и нарастают во многих странах мира. Однако, эффективное управление и надлежащее регулирование миграции может сыграть важную роль в развитии общества и сокращении масштабов нищеты. В этом смысле, регулирование миграции отражается на принятии и реализации соответствующих международных и национальных стандартов. Фактически, международные стандарты сформировали и продолжают составлять основу предупреждения и раскрытия преступлений, связанных с организацией незаконной миграции, предусмотренного ст. 3621 УПК РМ, характер которой касается транснациональных элементов данного явления.

Ключевые слова: глобализация, экономическая глобализация, интернационализация, миграция, нелегальная миграция, международная миграция, нарушитель границы.

Introducere

Prezentul articol vizează redarea și analiza sistemului și conținutului reglementărilor internaționale privind migrația, prin prisma elementului de evoluție și a semnificației unor standarde internaționale în acest sens. În raport cu scopul publicației, au fost tratate anumite obiective (sarcini de bază), care s-au limitat la:

- cercetarea punctuală a reglementărilor internaționale, care se conțin în multiple acte normative la nivel internațional;

- stabilirea unor standarde internaționale care au pus în evidență limitele reglementării migrației la nivel național, în particular în Republica Moldova, cele din urmă constituind cadrul normativ extrapenal pentru conceptualizarea juridico-penală a infracțiunii prevăzute la art.362¹ CP al RM (organizarea migrației ilegale).

Scopul și obiectivele tratate au fost materializate prin operarea mai multor metode și procedee științifice,

principalele fiind: metoda logică, metoda istorică (procedeul științific al analizei istorico-comparative), metoda sistematică, metoda comparată etc.

Migrația reprezintă o realitate care a existat de la începuturile omenirii și care va continua să existe atât timp cât vor fi discrepanțe din punct de vedere al bunăstării și al dezvoltării între diferitele regiuni ale lumii. Fenomenul nu a încetat în timp și este o problemă complexă, care indică la examinarea concomitentă a următoarelor elemente:

- siguranța persoanelor care solicită protecție internațională sau caută o viață mai bună,

- preocupările țărilor dezvoltate, care manifestă îngrijorare că presiunile exercitate de migrație le vor depăși capacitățile și care au nevoie de solidaritate din partea altor țări,

- preocupările celorlalte state cărora referitoare la capacitățile propriilor sisteme naționale de azil, integrare sau returnare de a face față fluxurilor importante în cazul nerespectării procedurilor la frontierele externe etc.

Abordând problema migrației, trebuie să facem distincție între formele acesteia:

- internă/externă și
- legală/ilegală,

care de altfel a redefinit autonomia statelor-națiune, accentul fiind pus pe multiculturalism [2].

Deși fluxuri migratorii importante întâlnim într-un număr relativ moderat de state ale lumii, „analizele precedente contestă ideea comună conform căreia a existat o creștere globală a volumului, diversității și sferei geografice a migrației. În timp ce migrația internațională nu s-a accelerat la nivel global, schimbările principale ale migrației globale au fost direcționale și sunt legate de schimbările majore politice și economice (...). Acest lucru subliniază importanța critică pentru a încorpora analiza riguroasă a modelelor de migrație internațională în analize mai largi ale schimbărilor economice și demografice” [3, p. 314]. În fapt, proporția migrației internaționale invocă asupra unui nivel al procesului general de globalizare și necesitatea/oportunitatea/realitatea cooperării în acest domeniu complex. În discursul său, Christos STYLIANIDES (*Comisar pentru ajutor umanitar și gestionarea crizelor*), sublinia că migrația reprezintă o realitate globală, pe care nicio țară nu o poate aborda de una singură. Prin urmare, se menționa că este necesar să se găsească soluții globale și să se partajeze responsabilitatea la scară mondială, pe baza unei cooperări internaționale [4].

Conținut de bază

Globalizarea și internaționalizarea piețelor determină noi comportamente migratorii, o fluiditate sporită a deplasărilor teritoriale, fenomenele migratorii având o semnificație aparte. Schimburile de populație inter-statale joacă un rol tot mai important, definit în principal pe două paliere:

- al transferurilor interculturale dintre state și
- al impactului politic al fluxurilor migratorii atât

asupra statelor de origine, cât mai ales asupra celor primitoare.

În fapt, treptat, fenomenul migrației, dintr-un obiectiv de studiu secundar sau rezidual a devenit unul principal, intensificându-se eforturile pentru evidențierea diferitelor aspecte de reglementare în mod sistematic și sistemic [8].

Cu atât mai mult, formarea spațiului comun al liberei circulații, în contextul migrației globale, determină statele membre cu o serie de implicații pentru autonomia și suveranitatea statelor-națiune.

Mai întâi, fluxul de imigranți ilegali și fără acte, pe motive economice sau de altă natură, demonstrează capacitatea limitată a multor state-națiune de a-și supraveghea independent frontierele.

În al doilea rând, nici statele care și-au extins supravegherea frontierelor nu au fost capabile să oprească în totalitate fluxul de imigranți ilegali.

În al treilea rând, numărul în creștere a încercărilor internaționale de a controla și coordona standardele naționale în privința migrațiilor demonstrează o recunoaștere a naturii în schimbare a autonomiei și suveranității statale și necesitatea de a spori cooperarea transfrontalieră în acest domeniu.

În al patrulea rând, în sfera standardelor economice și culturale, migrația a transformat mediul politic intern, în cadrul căruia operează statele capitaliste avansate: puterea colectivă și modelul de alianțe între actorii politici s-au schimbat, iar migrația a redefinit interesele politice, economice și de altă natură, precum și perceperea acestora [1].

În același timp, Pactul european privind imigrația și azilul evoca faptul că „crearea unui spațiu comun al liberei circulații confruntă statele membre cu noi provocări. Acțiunile unui stat pot afecta interesele altora. Accesul pe teritoriul unuia dintre statele membre poate fi urmat de accesul pe teritoriul altor state membre. Este imperativ ca fiecare stat să țină seama de interesele partenerilor săi în definirea și în

punerea în aplicare a politicilor sale în materie de reglementare a migrației, integrare și azil.” [9]

De aceea este firească tendința statelor și organismelor internaționale de a gestiona procesele migraționiste, de a promova o politică bine chibzuită, orientată spre obținerea unor avantaje maxime și spre minimizarea efectelor negative de la strămutările în masă ale populației. Un pas important este valorificarea relației dintre migrație și dezvoltare, prin asigurarea unui cadru de reglementare și standarde care ar pune în discuții și ar integra procesele migrației în strategiile de redefinire a acestui fenomen.

Odată cu adoptarea DUDO, de către Adunarea Generală a ONU la 10 decembrie 1948 [10], ratificat de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului nr. 217 din 28 iulie 1990 [11] orice persoană are dreptul să se mute și să trăiască în interiorul granițelor oricărui stat, dreptul în cauză a fost recunoscut tuturor - „oricine are dreptul să-și părăsească țara și să se reîntoarcă în ea” (art. 13).

Conferința generală a OIM din 8 iunie 1949, convocată la Geneva, după ce a înaintat unele propuneri referitoare la revederea Convenției privind migrațiunea în scop de Angajare din 1939, hotărăște, la 1 iulie 1949, adoptarea Convenției privind migrațiunea în scop de Angajare (revăzută) nr. 97, în vigoare la 22 ianuarie 1952 [12]. Având 23 de articole și 3 anexe, Convenția abordează incluziunea migranților, somând într-un fel statele semnatare să faciliteze migrația internațională pentru ocuparea forței de muncă. Republica Moldova a ratificat actul respectiv prin Legea nr. 209 din 29 iulie 2005 [13].

Mai mult ca atât, OIM a înaintat o Recomandare nr. 86 privind lucrătorii migrați (revăzută) din 1949 [14], cuprinzând opt părți cu 21 de paragrafe și o anexă, care descriu un șir de măsuri amendamente la Convenția privind migrațiunea în scop de Angajare (revăzută) nr. 97, în particular asistența migranților (*partea III*), recrutarea și selecția (*partea IV*), tratamentul egal în ceea ce privește accesul la angajare în câmpul muncii

și supravegherea condițiilor de angajare și muncă (*partea V*), protecția lucrătorilor migrați împotriva expulzării, ținându-se cont de insuficiența resurselor lucrătorului sau starea peții de ocupare a forței de muncă (*partea VI*).

Potrivit art. 2-4 din Protocolul nr. 4 la CEDO (adoptată la Roma, la 4 noiembrie 1950), orice persoană este liberă să părăsească orice țară, inclusiv pe a sa. Exercitarea acestor drepturi nu poate face obiectul altor restrângeri decât acelea care, prevăzute de lege, constituie măsuri necesare într-o societate democratică pentru securitatea națională, siguranța publică, menținerea ordinii publice, prevenirea faptelor penale, protecția sănătății sau a moralei, ori pentru protejarea drepturilor și libertăților altora. (...) Nimeni nu poate fi privat de dreptul de a intra pe teritoriul statului al cărui cetățean este. (...) Expulzările colective de străini sunt interzise [5].

În anul 1951, la nivel internațional, sub egida ONU, a fost adoptată Convenția privind statutul refugiaților [15], completată cu Protocolul privind statutul refugiaților din 1967 [16]. În înțelesul acestora, refugiatul este orice persoană care în urma unor temeri justificate de a fi persecutată, pe motive de rasă, religie, naționalitate, apartenență la un anumit grup social sau opinie politică, se găsește în afara țării sale de origine și nu poate, sau din cauza acestor temeri, nu dorește să revină în această țară (*art. 1*). Principiul de bază al tratatului este cel al nereturnării, conform căruia un refugiat nu ar trebui să fie trimis înapoi într-o țară în care viața sau libertatea lui sunt grav amenințate, considerată în zilele noastre o regulă a dreptului internațional public. RM a ratificat actul respectiv prin Legea nr. 677 din 23 noiembrie 2001 [17].

Totodată, Adunarea Generală a ONU a înființat la 14 decembrie 1950, Înalțul Comisariat pentru Refugiați al Națiunilor Unite (UNHCR), mandatându-l să conducă și să coordoneze operațiuni internaționale pentru protecția refugiaților, apărând drepturile și

bunăstarea refugiaților. Pe lângă refugiați, în decursul anilor, UNHCR s-a implicat și pentru rezolvarea problemei apatrizilor - atribut care nu a fost inclus în mod explicit în mandatul său la momentul înființării. Acest lucru s-a întâmplat în anul 1974, când UNHCR a devenit Agenția ONU cu responsabilități pe linia monitorizării situației apatrizilor [18].

De altfel, UNHCR a devenit un actor foarte important în abordarea de tip „cluster” a ONU referitor la fenomenul migrației, iar în martie 2016 acesta a prezentat *Planul UNHCR pentru gestionarea situației imigranților și refugiaților*, adresat statelor membre ale UE, care cuprinde mai multe linii cadru [19]:

- aplicarea integrală a abordărilor de tip „hotspot” și relocarea solicitanților de azil din Grecia și Italia concomitent cu returnarea persoanelor care nu se califică pentru protecția refugiaților, inclusiv în baza acordurilor de readmisie existente;

- sporirea sprijinului acordat Greciei, pentru a gestiona urgența umanitară, inclusiv în ceea ce privește relocarea și returnarea sau readmisia;

- asigurarea respectării tuturor legilor și directive-
lor UE în materie de azil între statele membre;

- existența mai multor căi sigure, legale, disponibile pentru imigranți și refugiați să călătorească în Europa în cadrul programelor gestionate - de exemplu admisie umanitară, sponsorizări private, reunificarea familiei, burse pentru studenți și programe de mobilitate a muncii, astfel încât refugiații să nu recurgă la contrabandiști și traficanți pentru a găsi siguranță;

- protecția persoanelor în fața riscurilor fizice, inclusiv prin sistemele de protecție a copiilor neînsoțiți și separați, măsuri de prevenire și combatere a violenței sexuale și pe criterii de gen, îmbunătățirea operațiunilor de căutare și salvare pe mare, salvarea de vieți omenești prin combaterea traficului de ființe umane, precum și combaterea xenofobiei și a rasismului care vizează refugiații și migranții;

- dezvoltarea la nivel european a unor sisteme de responsabilitate pentru solicitanții de azil, inclusiv

crearea de centre pentru înregistrarea în principalele țări de sosire, precum și înființarea unui centru de distribuire a cererilor de azil într-un mod echitabil între statele membre ale UE.

Pe lângă UNHCR, începând cu anul 1952, ONU pentru Educație, Știință și Cultură (*UNESCO*) [20], fondată în anul 1945, la Paris (Franța), a început să fie tot mai preocupat de promovarea studiilor sociale și de aspectele culturale ale migrației internaționale. Prin urmare, a elaborat un studiu asupra cercetării în privința migrației internaționale în care a fost analizată migrația din punct de vedere economic și demografic [21].

Luând în considerație schimbările economice și sociale majore pe plan mondial, fluxurile migraționale globale, s-a conturat o altă paradigmă, reversă celei facilitări a mișcării forței de muncă, în particular controlul procesului migrației, eliminării migrației ilegale și contracararea organizatorilor migrației clandestine.

Convenția privind migrația în condiții abuzive și promovarea egalității de șanse și a tratamentului lucrătorilor migranți nr. 143 din 1975 (*24 articole*) [22] oferă măsuri referitor la controlul procesului migrației, combaterea migrației ilegale, stabilind, în același timp, obligația generală de a respecta drepturile fundamentale ale tuturor lucrătorilor migranți. Se extinde, de asemenea, domeniul de aplicare al egalității între lucrătorii migranți rezidenți legal și lucrătorii naționali în afara prevederilor Convenției din 1949, pentru a asigura egalitatea de șanse și tratament în ceea ce privește ocuparea forței de muncă, securitatea socială, drepturile sindicale și culturale și libertățile individuale și colective pentru persoanele care, în calitate de lucrători migranți sau membri ai familiilor lor, se află în mod legal pe teritoriul unui stat de ratificare, precum și solicitând statelor ratificatoare să faciliteze reunificarea familiilor lucrătorilor migranți cu ședere legală pe teritoriul lor.

În acest sens, OIM a înaintat o Recomandare nr. 151 privind lucrătorii migranți din 4 iunie 1975 [23], cuprinzând trei părți:

- măsuri care trebuie luate pentru a asigura respectarea principiului egalității tratamentului și oportunității între lucrătorii migranți aflați legal pe teritoriul statului membru, cetățenilor săi (*partea I*),

- principiile politicii sociale și dreptul lucrătorilor migranți și a familiilor de a se bucura, în aceeași măsură, de avantajele acordate naționalilor, ținând cont de acele necesități specifice, pe care ei le pot avea până când se vor adapta la societatea țării de angajare (*partea II*),

- adoptarea unui număr de măsuri care ar asigura minimumul de protecție al lucrătorilor migranți, în particular în caz de pierdere a locului de muncă, expulzării și plecării din țara de angajare (*partea III*).

Un instrument care aplică expres drepturile consacrate în bilul internațional al drepturilor (*DUDO și Pactele internaționale cu privire la drepturile politice și civile și cu privire la drepturile economice, sociale și culturale*) la situația specifică a muncitorilor migranți și membrilor familiilor lor este Convenția internațională pentru protecția drepturilor tuturor muncitorilor migranți și ale membrilor familiilor acestora din 18 decembrie 1990 [24], care, după părerea lui A. LUCA, devine un instrument complex de îndrumare juridică pentru statele care formulează politici de migrație [25].

Luând în considerație problematica migrației internaționale, Adunarea Generală a ONU, la 21 decembrie 2001, a adoptat Rezoluția /RES/56/203 [26], prin care îndeamnă statele membre și sistemul Națiunilor Unite să întărească cooperarea internațională în domeniul migrației și dezvoltării internaționale pentru a aborda problemele profunde ale migrației. Autorul, O. RUSU specifică că elementul principal al luptei cu organizarea migrației ilegale este necesitatea lărgirii colaborării internaționale, fortificării coordonării naționale și elaborării de comun

acord a legilor pentru lichidarea punctelor vulnerabile. Pentru încetarea migrației ilegale este necesară interacțiunea tuturor părților cointeresate în țările de origine, de tranzit și cele de destinație [27].

Pentru prevenirea și combaterea traficului ilegal de migranți, promovarea cooperării între țările semnatare și protejarea drepturilor migranților introduși ilegal, ONU a adoptat, la 15 noiembrie 2000, la New York, Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate, ratificată de către RM prin Legea nr. 15 din 17 februarie 2005 [28] și Protocolul împotriva traficului ilegal de migranți pe cale terestră, a aerului și pe mare adițional la Convenție, ratificat de RM prin Legea nr. 16 din 17 februarie 2005 [29]. Astfel, victimele traficului ilegal de migranți nu trebuie să fie pasibile de urmărire penală, stabilindu-se drept infracțiuni penale următoarele acte, dacă acestea sunt comise intenționat, în scopul unui câștig financiar sau material, în particular:

- traficul ilegal de migranți, adică introducerea ilegală a unei persoane într-un stat care nu este nici statul de cetățenie, nici de reședință permanentă al persoanei respective;

- producerea, procurarea, furnizarea sau posesia de documente de călătorie sau de identitate frauduloase, având scopul de a permite traficul ilegal de migranți;

- facilitarea șederii unei persoane într-un stat fără îndeplinirea cerințelor necesare pentru șederea legală;

- tentativele, participarea și instigarea la comiterea acestor infracțiuni.

Cu atât mai mult, țările semnatare trebuie să considere următoarele circumstanțe ca sporind gravitatea infracțiunii (*circumstanțe agravante*):

- punerea în pericol a vieții sau a siguranței migranților în cauză;

- supunerea migranților respectivi la tratamente inumane sau degradante, inclusiv cu scopul exploatarei [30].

Autorul A.-A. CUȘMIR reține că, deși atât traficul de persoane, cât și migrația ilegală presupun facilitarea pătrunderii ilegale într-un stat a unor grupuri de persoane, scopul în care se realizează acest lucru și relația stabilită între traficanți și persoanele transportate fac diferența între cele două fenomene. În ambele cazuri, scopul final al traficantilor este reprezentat de obținerea unor profituri materiale, însă acest lucru se realizează în cazul traficului ilegal de migranți exclusiv prin transportarea acestora, ei furnizându-le migranților acest serviciu contra unei sume de bani, iar în cazul traficului de persoane acest lucru se realizează prin exploatarea ființei umane, prin menținerea acesteia într-o stare de dependență totală față de traficanți și prin lipsirea ei de orice drepturi, transportul acesteia fiind doar un pas intermediar în acest proces. Traficul ilegal de migranți este caracterizat deci de o relație de echilibru, de egalitate între persoana care furnizează un serviciu și cea care beneficiază de acest serviciu, în timp ce traficul ilegal de persoane este caracterizat de o relație de victimă – infractor, de o relație de sclavaj între cei doi actori [6, p. 287-301].

Susținem aserțiunea lui A.-A. CUȘMIR, cu anumite excepții, prin prisma noțiunii formulate de Protocol la trafic ilegal de migranți, care se referă la aspectul invocat că „*traficul ilegal de migranți se realizează exclusiv prin transportarea acestora*”, pe măsură ce s-a omis de a analiza antrenarea altor acțiuni de realizare a acestei fapte prejudiciabile, precum perfectarea actelor, coruperea, organizarea trecerii etc. Aici este relevantă și constatarea autorilor S. NEAGOE, I. TENDER, Gh. VĂDUVA, precum că existau în principal trei mari modalități de trecere a graniței:

- prin forțarea frontierei de către migranți organizați în grupuri de până la 15 persoane;
- prin coruperea unor cetățeni din zonă sau a grănicerilor;
- prin folosirea călăuzelor care, contra unor sume substanțiale de bani, îi transportau până la graniță și

le facilitau trecerea frontierei prin locuri stabilite [7, p. 423-425].

Semnul distinctiv al organizării migrației ilegale constă în faptul că aceasta nu este realizată de victimă, ci de un grup criminal organizat, specializat pe tipul dat de activitate criminală, opinează autorul V. VOINIKOV [31]. Este necesar de menționat că organizarea migrației ilegale nu întotdeauna este un element al traficului de persoane. Organizarea migrației ilegale realizată în cadrul traficului de persoane urmează a fi deosebită de organizarea migrației ilegale realizată la rugămintea sau cu acordul migrantului [32].

În același timp, în cadrul sesiunii nr. 69 a ONU au fost adoptate mai multe rezoluții cu privire la migrație, care au conturat aspectul standardizat al reglementării acestui fenomen, în particular:

- Rezoluția ONU A/RES/69/167 din 18 decembrie 2014, care cuprinde 17 prevederi și recomandări referitoare la protecția migranților [33];

- Rezoluția ONU A/RES/69/187 din 18 decembrie 2014, care cuprinde 19 prevederi adresate statelor membre în scopul asigurării unei atenții speciale acestei categorii vulnerabile, și anume copiilor migranți [33].

Urmare a rezoluțiilor anterioare, la 10-11 decembrie 2018 a fost adoptat, în Maroc, Pactul Global pentru o Migrație Sigură, Ordonată și Regulată - un instrument interguvernamental neconstrângător [34]. Textul acestuia este menit să stimuleze „*cooperarea internațională în materie de migrație între toți actorii competenți, conștienți fiind că niciun stat nu poate gestiona singur problema migrațiilor*”, în condițiile în care se reafirmă „*respectarea suveranității statelor și a obligațiilor care le revin din dreptul internațional*”. Plecând de la ideea conform căreia „*migrațiile au, în mod indubitabil, repercusiuni foarte diferite și uneori imprevizibile asupra țărilor, precum și asupra comunităților, migranților și familiilor lor*”, Pactul apreciază că „*este crucial să nu ne lăsăm divizați și să rămânem uniți în fața dificultăților, pe care le pun*

migrațiile internaționale și a ocaziilor pe care ele le oferă”. În concretizarea scopurilor sale fundamentale, Pactul stabilește un număr de 23 de obiective (par. 16), care vizează aspecte cum sunt „lupta împotriva factorilor negativi și a problemelor structurale care împing persoane să-și părăsească țara de origine”, „salvarea de vieți”, „întărirea acțiunii transnaționale în fața traficului de migranți”, „nerecurgerea la plasarea în retenție administrativă a migranților decât în ultimă instanță” sau „asigurarea accesului migranților la servicii de bază”.

În această gamă de reglementări normative internaționale își găsesc eficiență reglementările naționale care pun în evidență mijloacele juridico-penale de luptă cu infracționalitatea transnațională și transfrontalieră, în particular cele ce incriminează infracțiunea de organizare a migrației ilegale (art. 362¹ CP al RM). Or, mecanismele și mijloacele juridice de combatere a infracționalității de acest gen se proliferază în baza unor reglementări naționale de blanchetă și a unor elemente de normativitate internațională.

Concluzii

- Un pas important este valorificarea relației dintre migrație și dezvoltare, prin asigurarea unui cadru de reglementare și standarde care ar pune în discuții și ar integra procesele migratorii în strategiile de redefinire a acestui fenomen.

- Luând în considerație schimbările economice și sociale majore pe plan mondial, fluxurile migraționale globale, s-a conturat o altă paradigmă, reversă celei facilitări a mișcării forței de muncă, în particular controlul procesului migrațiunii, eliminării migrațiunii ilegale și contracararea organizatorilor migrației clandestine.

- Fenomenul nu a încetat în timp și este o problemă complexă, care indică la examinarea concomitentă a următoarelor elemente: siguranța persoanelor care solicită protecție internațională sau caută o viață mai bună; preocupările țărilor dezvoltate, care se tem

că presiunile exercitate de migrație le vor depăși capacitățile și care au nevoie de solidaritate din partea altor țări; preocupările celorlalte state cărora le este teamă că dacă nu se respectă procedurile la frontierele externe, propriile lor sisteme naționale de azil, integrare sau returnare nu vor putea face față în caz de fluxuri importante etc.

- Politicile migraționiste internaționale sunt bazate pe coeziune și incluziune, care respectă drepturile fundamentale ale omului, în cadrul unor economii sociale de piață solide, oferind cetățenilor un spațiu de libertate, securitate și justiție fără frontiere interne.

- Abordarea problematicii migrației s-ar fundamenta pe două direcții principale care vor continua să coexiste: prima abordare - strâns legată de noul concept de „spațiu comun de libertate, securitate și justiție”, asigurând securitizarea migrației prin elaborarea, implementarea și dezvoltarea măsurilor de control al frontierei, prevenirea și combaterea migrației ilegale; a doua abordare - axată pe conceptul „socio-economic”, centrată pe dimensiunea socială și economică a migrației - ca componentă a modelului social-european.

- Reglementările internaționale și standardele care rezultă din aceste reglementări internaționale au conturat principial conceptul și semnificația reglementării fenomenului migrației la nivel național, în particular punând în evidență cazul Republicii Moldova; or, anume aceste reglementări oferă eficiență normativelor naționale referitor la mijloacele juridice de luptă cu infracționalitatea transnațională și transfrontalieră, în particular în cazul infracțiunii de organizare a migrației ilegale (art. 362¹ CP al RM). Deducem că mecanismele și mijloacele juridice de combatere a infracționalității de acest gen se proliferază în baza unor reglementări naționale de blanchetă și a unor elemente de normativitate internațională.

- În limitele combaterii fenomenului migrației, în special operând cu infracțiunea de organizare a migrației ilegale, un rol aparte îl au reglementări-

le internaționale. Or, infracțiunea de organizare a migrației ilegale, prevăzută la art.362¹ CP al RM în parte, ține de domeniul infracționalității transnaționale/transfrontaliere.

Referințe bibliografice

1. MOȘNEAGA, V. Migrație și dezvoltare: aspecte politico-juridice: OIM, Misiunea în Moldova. Chișinău: 2017. 118 p.

2. SINESCU, C., TROFIN, L. Impactul migrației asupra contextului internațional actual. În: Revista Sfera Politicii, 2009, nr. 137, p. 14-22 [citată 19.01.2021]. Disponibil: http://revistasferapoliticii.ro/sfera/pdf/Sfera_137.pdf.

3. CZAİKA, Mathias, H. de HAAS, The Globalization of Migration: Has the World Become More Migratory? University of Oxford. IMR – Internațional Migration Review, 323 p.[citată 8.09.2021]. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/imre.12095>.

4. Speech delivered by Commissioner Stylianides on behalf of HR/VP Mogherini, during the EP Debate on the Global Compact on Migration, 13.11.2018 [citată 19.01.2021]. Disponibil: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/53754/speech-delivered-commissioner-stylianides-behalf-hrvp-mogherini-during-ep-debate-global_en.

5. Convenția europeană a Drepturilor Omului, amendată de Protocoalele nr. 11, 14 și 15, completată de Protocolul adițional și de Protocoalele nr. 4, 6, 7, 12, 13 și 16 [citată 19.10.2021]. Disponibil: https://www.echr.coe.int/documents/convention_rom.pdf.

6. CUȘMIR, A.A. România în circuitul mondial al crimei, Revista Română de Sociologie. Serie nouă, XVI. București: 2005, nr. 3–4, p. 287–301 [citată 8.09.2021]. Disponibil: <https://www.revistadesociologie.ro/pdf-uri/nr.3-4-2005/Adriana%20Anca%20Cusmir.pdf>.

7. NEAGOE, S., TENDER, I., VĂDUVA, Gh. Istoria grănicerilor și a începutului poliției de frontieră. București: Editura Scaiul, 2003, p. 422 [citată 19.01.2021]. Disponibil: <http://gheorghevaduva.ro/Altevolume/istoria-granicerilor.pdf>.

8. CONSTANTIN, Daniela-Luminița, VASILE, Valentina, PREDĂ, Diana, NICOLESCU, Luminița. Studiu

nr. 5 privind fenomenul migraționist din perspectiva aderării României la UE, Institutul European din România. București: 2004, 113 p. [citată 14.02.2021]. Disponibil: http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/publicatii/Pais2_studiu_5_ro.pdf.

9. Pactul european privind imigrația și azilul din 24.09.2008 [citată 19.01.2021]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=LEGISSU M:j10038&from=RO>.

10. Declarația Universală a Drepturilor Omului [citată 19.01.2021]. Disponibil: https://www.ohchr.org/en/udhr/documents/udhr_translations/rom.pdf.

11. Hotărârea Parlamentului nr. 217 din 28.07.1990. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=115562&lang=ro.

12. Конвенция 97 о рабочих-мигрантах (пересмотренная в 1949 году). Дата вступления в силу: 22 января 1952 года [citată 19.01.2021]. Disponibil: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---normes/documents/normativeinstrument/wcms_c097_ru.htm.

13. Legea nr. 209 din 29.06.2005 [citată 12.02.2021]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=118272&lang=ru.

14. Recomandarea Organizației Internaționale pentru Migrație nr.86 privind lucrătorii migrați (revăzută), 1949 citată după LUCA A. *op. cit.* (nr. 35).

15. Convenția privind statutul refugiaților, încheiată la Geneva la 28.06.1951 [citată 19.01.2021]. Disponibil: https://www.unhcr.org/ro/wp-content/uploads/sites/23/2016/12/1951_Convention_ROM.pdf.

16. Protocol privind statutul refugiaților, încheiat la New York la 31.01.1967 [citată 19.01.2021]. Disponibil: https://www.unhcr.org/ro/wp-content/uploads/sites/23/2016/12/1967_Protocol_ROM.pdf.

17. Legea nr. 677 din 23.11.2001 [citată 13.02.2021]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=61722&lang=ro.

18. The High Commissioner [citată 19.01.2021]. Disponibil: <https://www.unhcr.org/the-high-commissioner.html>.

19. UNHCR. Stabilizing the situation of refugees and migrants in Europe Proposals to the Meeting of EU Heads of State or Government and Turkey on 7.03.2016 [citată 19.01.2021]. Disponibil: <https://www.unhcr.org/56d94f7e9.html>.

20. [citată 19.01.2021]. Disponibil: <https://en.unesco.org/>.

21. THOMAS, Brinley. Organisation des Nations Unies pour l'éducation, la science et la culture. International migration and economic development: A trend report and bibliography by Brinley Thomas. Paris: 1961: UNESCO. 85 p.

22. Convenția OIM cu privire la lucrătorii migranți (Reglementare Suplimentară) 1975, nr. 143 [citată 19.01.2021]. Disponibil: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---declaration/documents/publication/wcms_100458.pdf.

23. Recomandarea OIM nr. 151 privind lucrătorii migranți din 4.06.1975 [citată 19.01.2021]. Disponibil: https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_INSTRUMENT_ID:312489.

24. Convenția internațională pentru protecția drepturilor tuturor muncitorilor migranți și ale membrilor familiilor acestora din 18.12.1990 [citată 19.01.2021]. Disponibil: <https://www.ohchr.org/FR/ProfessionalInterest/Pages/CMW.aspx>.

25. LUCA, A. Reglementări internaționale speciale privind lucrătorii migranți la nivel universal. În: Revista Națională de Drept, 2015, nr. 8 [citată 19.01.2021]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Reglementari%20internationale%20speciale%20privind%20lucratorii%20migranti%20la%20nivel%20universal.pdf.

26. Resolution adopted by the General Assembly [on the report of the Second Committee (A/56/563)] [citată 19.01.2021]. Disponibil: https://www.iam.int/jahia/webdav/shared/shared/mainsite/policy_and_research/un/56/A_RES_56_203_en.pdf.

27. RUSU, O. Organizarea migrației ilegale ca formă de

manifestare a criminalității organizate transnaționale. În: Materialele Conferinței științifico-practice internaționale - Criminalitatea transfrontalieră și transnațională: tendințe și forme actuale de manifestare, probleme de prevenire și combatere. Chișinău: Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, S.n., 2018. 500 p. (p. 181-187) [citată 05.03.2020]. Disponibil: <http://academy.police.md/assets/files/pdf/conferintu.pdf>.

28. Legea nr. 15 din 17.02.2005 [citată 12.02.2021]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=26556&lang=ro.

29. Legea nr. 16 din 17.02.2005 [citată 12.02.2021]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=26562&lang=ro.

30. Traficul ilegal de migranți pe cale terestră, maritimă și aeriană – protocolul ONU [citată 19.01.2021]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/summary/RO/I33271>.

31. ВОЙНИКОВ, В. Правовое регулирование европейского пространства свободы, безопасности и правосудия. Калининград: 2013. 397 p.

32. ПОТЕМКИНА, О. Иммиграционная политика Европейского Союза: проблемы и перспективы. Москва: 2010, p. 38. 368 p.

33. Rezoluția ONU A/RES/69/167 din 18.12.2014 [citată 19.01.2021]. Disponibil: https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_69_167.pdf.

34. Pactul Global pentru o Migrație Sigură, Ordonată și Regulată din 10-11 decembrie 2018 (Maroc) [citată 19.01.2021]. Disponibil: <https://revista.un.md/republica-moldova-a-beneficiat-de-sprijinul-oim-%C8%99i-pnud-%C3%AEn-procesul-de-preg%C4%83tire-pentru-conferin%C8%9Ba-c55baec721ee>.

CRIMINALITATEA ORGANIZATĂ: RĂSPUNDEREA PENALĂ PENTRU INFRAȚIUNEA DE ORGANIZARE A MIGRAȚIEI ILEGALE

Ion COJOCARI

Doctorand,

Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova

e-mail: ioncojocarimihail@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-5107-614X>

Criminalitatea organizată este un fenomen complex. Elementele cheie de conținut a acestui fenomen sunt abordate diferit în doctrină și în actele normative a statelor membre a Organizației Națiunilor Unite. Lupta împotriva criminalității organizate constituie unul din cele mai importante subiecte la acest moment pentru întreaga comunitate mondială. Această preocupare își are originea pe fundalul răspândirii globale a acestui fenomen. Prezentul articol definește noțiunile de grup criminal organizat și organizație criminală. O atenție deosebită se acordă expresiei „asociație criminală”. În articol agravarea este legată de standardele internaționale privind lupta împotriva crimei organizate. Se efectuează o analiză juridico-penală comparativă a Standardelor Uniunii Europene în lupta împotriva crimei organizate. Potrivit Acordului de Asociere încheiat între Republica Moldova și Uniunea Europeană, țara noastră se obligă „să prevină și să combată toate formele de criminalitate organizată, traficul de ființe umane și corupția, precum și să își intensifice cooperarea în lupta împotriva terorismului”. Asigurarea protecției de un „grup criminal organizat” sau „organizație criminală” constituie o obligație pozitivă a statului, care trebuie să urmărească scopul legal prevăzut în Convenția Europeană pentru Drepturile Omului.

Cuvinte cheie: crimă organizată, grup infracțional organizat, organizație criminală, asociație criminală, migrație ilegală, siguranță publică, act transnațional.

ORGANIZED CRIME: CRIMINAL LIABILITY FOR THE CRIME OF ORGANIZING ILLEGAL MIGRATION

Organized crime is a complex phenomenon. The key elements of the content of this phenomenon are addressed differently in the doctrine and regulatory acts of the Member States of the United Nations. The fight against organized crime is one of the most important issues for the entire world community at the moment. This concern stems from the global spread of this phenomenon. This article defines the concepts of organized criminal group and criminal organization. Particular attention is paid to the term “criminal association”. In the article, the aggravation is related to the international standards on the fight against organized crime. A comparative legal-criminal analysis of the European Union Standards in the fight against organized crime is carried out. According to the Association Agreement concluded between the Republic of Moldova and the European Union, our country undertakes: “to prevent and combat all forms of organized crime, trafficking in human beings and corruption, as well as to intensify its cooperation in the fight against terrorism.” Ensuring the protection of an “organized criminal group” or “criminal organization” is a positive obligation of the state, which must pursue the legal purpose set out in the European Convention on Human Rights.

Keywords: organized crime, organized criminal group, criminal organization, criminal association, illegal migration, public safety, transnational act.

CRIME ORGANISÉ: RESPONSABILITÉ PÉNALE POUR LE CRIME D'ORGANISATION DE LA MIGRATION ILLÉGALE

Le crime organisé est un phénomène complexe. Les éléments clés du contenu de ce phénomène sont traités différemment dans la doctrine et dans les actes normatifs des États membres des Nations Unies. La lutte contre le crime organisé est l'un des sujets les plus importants en ce moment pour l'ensemble de la communauté mondiale. Cette préoccupation trouve son origine dans le contexte de la propagation mondiale de ce phénomène. Cet article définit les concepts de groupe criminel organisé et d'organisation criminelle. Une attention particulière est accordée à l'expression "association de malfaiteurs". Dans l'article, l'aggravation est liée aux normes internationales de lutte contre le crime organisé. Une analyse juridique et pénale comparée des normes de l'Union européenne dans la lutte contre le crime organisé est réalisée. Selon l'Accord d'association conclu entre la République de Moldova et l'Union Européenne, notre pays s'engage à: "prévenir et combattre toutes les formes de criminalité organisée, la traite des êtres humains et la corruption, ainsi qu'à intensifier sa coopération dans la lutte contre le terrorisme". Assurer la protection contre un "groupe criminel organisé" ou une "organisation criminelle" est une obligation positive de l'État, qui doit poursuivre l'objectif juridique énoncé dans la Convention Européenne des Droits de l'Homme.

Mots-clés: crime organisé, groupe criminel organisé, organisation criminelle, association criminelle, migration illégale, sécurité publique, acte transnational.

ОРГАНИЗОВАННАЯ ПРЕСТУПНОСТЬ: УГОЛОВНАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЗА ОРГАНИЗАЦИЮ НЕЗАКОННОЙ МИГРАЦИИ

Организованная преступность представляет собой сложное явление. Ключевые элементы содержания этого явления по-разному отражены в доктринах и нормативных актах государств-членов ООН. На сегодняшний день борьба с организованной преступностью является одним из важнейших вопросов для всего мирового сообщества. Это беспокойство связано с глобальным распространением данного феномена. В статье определяются понятия организованной преступной группы и преступной организации. Особое внимание уделено термину «преступное сообщество». В статье указывается, что острота проблемы связана с международными стандартами по борьбе с организованной преступностью. Проведен сравнительный уголовно-правовой анализ стандартов Европейского Союза в этой сфере. В соответствии с Соглашением об ассоциации, заключенному между Республикой Молдова и Европейским союзом, наша страна обязуется «предотвращать и бороться со всеми формами организованной преступности, торговли людьми и коррупцией, а также активизировать свое сотрудничество в борьбе с терроризмом». Обеспечение защиты от «организованной преступной группы» или «преступной организации» является позитивным обязательством государства, которое должно преследовать правовую цель, изложенную в Европейской конвенции о правах человека.

Ключевые слова: организованная преступность, организованная преступная группа, преступная организация, преступное сообщество, незаконная миграция, общественная безопасность, транснациональное деяние.

Introducere

Infracțiunea de „organizarea migrației ilegale săvârșite de un grup organizat sau de organizație criminală” este prevăzută de dispoziția lit. „a” alin. 3 art. 362¹ a Codului penal al Republicii Moldova. Incluziunea acestei norme la alin. 3 relevă un factor important și anume că Republica Moldova are o pri-

oritate în lupta împotriva infracționalității organizate și o prioritate de a proteja valorile fundamentale a drepturilor migranților.

Criminalitatea organizată este un fenomen complex. Elementele cheie de conținut a acestui fenomen sunt abordate diferit în doctrină și în actele normative a statelor membre a Organizației Națiunilor

Unite (în continuare – ONU). Un rol primordial, pe care îl joacă statul în lupta cu crima organizată constă în obligația pozitivă de a conferi noțiune sintagmei de „grup criminal organizat” sau de „organizație criminală”.

După destrămarea Uniunii Sovietice, criminalitatea organizată nu a dispărut, ba chiar s-a intensificat și au fost create grupări criminale noi, ținându-se cont de tendințele de dezvoltare a țării. Astfel, doar în Republica Moldova puteau fi găsite cca 300 de grupări criminale organizate [1]. Iar, lupta împotriva criminalității organizate, constituie unul din cele mai importante subiecte la acest moment pentru întreaga comunitate mondială. Această preocupare își are originea pe fundalul răspândirii globale a acestui fenomen [2]. Astfel, statele comunității europene au primordial scopul de a controla efectiv frontierele regiunii ”Shengen”, altele sunt nevoite cu forțele proprii să-și asigure securitatea la frontierele de stat [3; 4].

Este necesar de remarcat că, crimele organizate s-au intensificat pe fundalul multor schimbări apărute la frontierele statelor [5, 6]. Totuși, politica soluționării conflictelor interstatale, este de o procedură de lungă durată, adeseori chiar și aplicarea practicii internaționale în alte cazuri analogice nu poate fi relevantă, deoarece unele state se bucură de o anumită protecție internațională [7, 8]. Astfel, în urma conflictelor apărute dintre state, organizațiile criminale se bucură de așa numitele „coridoare”, prin care pot să-și realizeze facilitat scopurile sale infracționale. Astfel, eliminarea granițelor, inclusiv și dezvoltarea tehnologiilor informaționale, au produs internaționalizarea crimei.

Potrivit lui Antonio Maria Costa: „Crima organizată s-a globalizat și a devenit una dintre principalele puteri economice și armate ale lumii” [9]. Fostul secretar general al ONU, Kofi Annan, menționează că: „globalizarea este o sursă de noi provocări pentru umanitate. Numai o organizare mondială este

capabilă să facă față provocărilor la nivel planetar. Când acționăm împreună, suntem mai puțin vulnerabili față de catastrofele ce ne lovesc pe fiecare dintre noi,, [10].

Așadar, concluziile raportului „Globalizarea criminalității cu referire la situația din regiunea Europeană” reprezintă un sumar care atrage atenția asupra rapidității dezvoltării criminalității organizate de organizațiile criminale specializate pe categoriile de infracțiuni a traficului de ființe umane [10]. În raport atenție și asupra procesului de dezvoltarea a criminalității organizate. Astfel, conform raportului, se atrage atenție asupra următoarei concluzii: „Pe plan mondial, există milioane de sclavi moderni al căror preț este negociat la valori reale, practica nefiind mult diferită de cea utilizată în urmă cu secole”, aprecia același Antonio Maria Costa [10].

Astfel, în articol, noi vom pute în discuție provocările cu care se confruntă fiecare stat în lupta cu infracțiunile organizate pe dimensiunea traficului de ființe umane și de migranți; vom pune în discuție subiectul abordat într-o manieră comparativă cu legislația altor state, raportându-l la standardele internaționale de protecție a drepturilor omului.

Rezultatele obținute și discuții

Noțiunea „grup criminal organizat” sau „organizație criminală” sunt definite potrivit prevederilor art. 46 și 47 a Codului penal al Republicii Moldova (în continuare - CP RM), fiindu-le atribuite următorul conținut: „Grupul criminal organizat este o reuniune stabilă de persoane care s-au organizat în prealabil pentru a comite una sau mai multe infracțiuni” [11]. Astfel, potrivit art.47 a CP RM, se impune următoarea noțiune: „se consideră organizație (asociație) criminală o reuniune de grupuri criminale organizate într-o comunitate stabilă, a cărei activitate se întemeiază pe diviziune, între membrii organizației și structurile ei, a funcțiilor de administrare, asigurare și executare a intențiilor cri-

minale ale organizației în scopul de a influența activitatea economică și de altă natură a persoanelor fizice și juridice sau de a o controla, în alte forme, în vederea obținerii de avantaje și realizării de interese economice, financiare sau politice” [11]. În urma analizei operate a terminologiei utilizate de legiuitor cu referire la componența nominalizată, se poate susține teza că, fapta prejudiciabilă de organizare migrației ilegale nu este destul de clară și precisă, deoarece necesită o anumită interpretare complinitoare. La baza acestei concluzii afirmăm că sintagma „organizație” se asimilează cu sintagma „asociație”.

Obligația pozitivă a statului cu privire la respectarea vieții private a migranților în sensul art.8 a Convenției Europene a Drepturilor Omului (în continuare-CEDO sau Convenție), constă în conferirea noțiunii de „grup criminal organizat” sau „organizație criminală”, prin prisma standardelor internaționale de protecție a drepturilor omului și a luptei împotriva crimei organizate. Convenția garantează interzicerea sclaviei și/sau respectarea dreptului la viață privată a migrantului. În acest context, respectarea standardelor internaționale de protecție a drepturilor omului sunt asigurate de convențiile internaționale care combat viciile fundamentale care nu pot fi tolerate de o societate democratică. Astfel, protecția drepturilor fundamentale a migranților este asigurată de Convenția ONU privind infracțiunile transnaționale organizate (Convenția ONU TOC) și Protocolul Adițional la Convenție privind interzicerea traficului de migranți (în continuare – Protocol SM la Convenția ONU TOC sau Protocol).

În jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului (în continuare – CtEDO sau Curte) putem identifica un consens în lupta cu traficul de ființe umane. Astfel, în cauza *M și alții împotriva Bulgariei și Italiei*, Curtea a statuat: „Traficul de persoane, prin însăși natura sa și prin scopul acestuia de exploatare a altora, se bazează pe exercitarea atributelor confe-

rite de dreptul de proprietate. În acest sistem, ființele umane sunt tratate asemenea unor mărfuri care pot fi cumpărate, vândute și supuse muncii forțate, cel mai adesea fiind plătite cu sume de bani foarte mici sau nefiind plătite deloc, de obicei în industria sexului, dar și în alte domenii. Acesta implică supravegherea îndeaproape a activităților victimelor, a căror libertate de mișcare este adesea restricționată. Implică acte de violență împotriva victimelor și amenințări la adresa lor, acestea trăind și muncind în condiții precare. Traficul de persoane este descris în raportul explicativ, anexat la Convenția privind lupta împotriva traficului de ființe umane, drept o formă modernă a vechiului comerț cu sclavi la nivel mondial” [12; 13, p. 6].

În contextul principiului legalității, Curtea Europeană a Drepturilor Omului specifică că, protecția victimelor traficării fără îndoială ține de demnitatea umană. În justificarea acestei poziții, în cauza *Rantsev împotriva Ciprului și Federației Ruse* a specificat că, obligația pozitivă primordială a statului constă în crearea unui cadru penal efectiv pentru a preveni săvârșirea faptelor internaționale stabilite în scopul asigurării valorilor fundamentale garantate de convențiile regionale și universale [14]. În viziunea noastră, Curtea sugerează ca, statul trebuie să creeze așa norme, ca să acopere toate circumstanțele în care persoana poate fi pusă în condiții de servitute. Or, infracțiunea de „organizarea migrației ilegale”, este o faptă penală transnațională, iar specificul acesteia dese ori ține de activitatea „grupărilor criminale internaționale” sau „organizațiilor criminale”.

Autorul rus A. Adrianov, face deosebire dintre „comunitatea criminală” și „organizația criminală”. Potrivit opiniei acestuia, legislația penală rusă nu face distincție dintre acestea două sintagme. Totuși, admite că diferența există, făcând referire la distincția dintre „grupul criminal organizat” și „banda”. Astfel, aceste diferențieri țin de mai multe trăsături ca: „scopul și obiectul atentării; cum se formează și

care este structura organizației criminale; specificul funcționalității; mecanismul activității infracționale; măsuri de mușamalizare a urmelor infracționale” [15]. A. Adrianov ajunge la concluzia că funcțiile „asociației criminale” sunt importante și decisive la săvârșirea infracțiunii în următorul context: „asigurarea colaborării dintre grupuri, bande, organizații criminale; schimbul de informații dintre grupurile nominalizate; se ocupă cu concentrarea eforturilor comune în vederea centralizării utilizării sistemului de aplicare a legii” [15, p. 7].

Este de remarcat faptul că la art. 362¹ a Codului penal al Republicii Moldova nu este inclusă sintagma „asociația criminală”, ci „organizația criminală”. Astfel, legiuitorul dă de înțeles ca ambele noțiuni sunt sinonime. Specificul constă în faptul că în cadrul asociațiilor criminale activează reprezentanții grupurilor criminale organizate care se ocupă cu spălări de bani, asigură protecția întreprinderilor sau gestionează banii comuni a organizațiilor criminale, mai mult ca atât – aceste asociații au un grad de pericol sporit în ceea ce ține de principiile și spiritul deontologic al acestora (reguli) la îndeplinirea sarcinilor. Or, „asociația criminală” este constituită dintr-un grup coerent, format din reprezentanți ai organizațiilor criminale, pentru a coordona activitățile criminale organizate sau pentru a-și uni eforturile comune în aceleași scopuri. Astfel, „asociația criminală” poate fi constituită din o reuniune de organizații criminale sau de grupuri criminale organizate care funcționează după anumite reguli conspirative și infracționale.

Autorul A. Barbăneagră, specifică că: „grupul criminal organizat este constituit în baza statorniciei (timpului) membrilor. Adică acest termen în sine conține o reuniune stabilită de persoane care s-au organizat în prealabil pentru a comite una sau mai multe infracțiuni pe durata unui anumit timp” [16, pct.6]. Astfel autorul vrea să comunice, că nu fiecare participant la infracțiune este membru la faptele săvârșite de „organizația criminală” sau de „grupul

criminal organizat și invers”. În același context, autorul ne sugerează că, articolul 47 a CP RM, nu face deosebire dintre „organizație criminală” și „asociație criminală” [16, pct.6].

A. Mondrohonov consideră că în Codul penal rusesc sintagmele „asociație criminală” și „organizație criminală” sunt combinate în mod nerezonabil ca sinonime, deoarece „organizație” este un concept mai larg și mai complex decât „asociație”. Autorul consideră următoarele: „oportun să se utilizeze conceptul de „organizare criminală” ca singurul nume pentru o infracțiune sau să introducă în dreptul penal numele - organizarea unei formațiuni criminale, care, în opinia sa, reflectă mai exact esența crimă coorganizatoare” [17].

În acest sens, putem ajunge la concluzia că, legea penală nu este suficient de clară, deoarece asimilarea termenului „organizație” cu „asociație”, ar presupune mai mult asimilarea acestora sub aspect civil decât, sub forma structurală al acesteia. Este important de remarcat că, în cazul dacă persoana nu este membru a organizației criminale, însă ea în lumea „criminală” are o poziție de influență asupra organizațiilor criminale, atunci conținutul sintagmei „asociației criminale” se poate lărgi. Activitățile așa ziselor „hoți în lege” poate să nu cuprindă activitatea unei organizații criminale sau a unui grup criminal organizat. Însă, aceștia pot îndeplini anumite activități infracționale separate, deseori în calitatea de „organizator” sau „autor”, nefiind membru al organizației criminale. Totodată, au mai mare influență la realizarea infracțiunii, prin așa zisele „reuniuni ale organizațiilor criminale”. În acest context, dispoziția art.47 a Codului penal, trebuie să cuprindă și aceste aspecte infracționale, cu o ilustrare mai previzibilă a sintagmei „asociație criminală”.

D. Obadă și A. Cazacicov, în aceeași ordine de idei, atrag atenția asupra faptului că „grupul criminal organizat” este constituit având la bază două scopuri: cel primar – în comiterea infracțiunilor și secundar

– tragerea de foloase în urma săvârșirii acestora [18, p. 28]. La fel, autorii încearcă să se expune asupra previzibilității normei precum că, sintagmele de „grup criminal organizat” și „grup infracțional organizat” se suprapun și denotă o sferă mai restrânsă de aplicabilitate a ultimului concept invocând prevederile Curții Europene pentru Drepturile Omului [18, p. 28].

Drept concluzie la cele relatate, de D. Obadă și A. Cazaciov specifică că, afirmațiile internaționale au un sens mai larg și cuprind un concept mai universal. În viziunea noastră, sintagma de „criminalitate” vis-a-vis de „infracționalitate”. În viziunea noastră, ratificând convențiile internaționale, statele au găsit consens admisibil asupra aplicabilității sintagmei de „infracționalitate”, deoarece este recunoscut în legislația internă a multor state europene. Deci, în ciuda faptului că, sintagma este internațională, statul în acest caz are mai mare marjă de apreciere a legii naționale. Această concluzie este justificată prin esența și natura dreptului intern, care îi oferă satului dreptul de a urmări scopul prevăzut în CEDO utilizând sintagma „infracționalitate” sau „infracțiune”, în baza principiului legalității.

Concluzii

Așadar, din cele enunțate anterior, concluzionăm că în doctrină sunt ridicate multe întrebări cu privire la identitatea sintagmelor de „grup criminal organizat”, „organizație criminală” sau „asociație criminală”. Totodată, Convenția ONU TOC a identificat câteva noțiuni cu referire la organizațiile criminale. Astfel, s-a dat o definiție pentru următoarele expresii, și anume:

a) grup infracțional organizat înseamnă: „grupul structurat alcătuit din trei sau mai multe persoane, care există de o anumită perioadă și acționează în înțelegere, în scopul săvârșirii uneia ori mai multor infracțiunilor grave sau infracțiunii prevăzute de prezenta convenție, pentru a obține, direct

ori indirect, un avantaj financiar sau un alt avantaj material” [19];

b) iar infracțiunea gravă înseamnă: „actul care constituie o infracțiune pasibilă de o pedeapsă privată de libertate al cărei maxim nu trebuie să fie mai mic de 4 ani sau de o pedeapsă mai grea” [19];

c) grup structurat un grup care nu s-a constituit la întâmplare pentru a comite neapărat o infracțiune și care nu deține neapărat un anumit rol de continuitate sau de structură elaborată pentru membrii săi” [20].

Așadar, potrivit Acțiunii Comune (în continuare-AC a UE), statele membre a Uniunii Europene au ajuns la un consens privind asumarea angajamentelor de a prevedea în legea penală următoarele fapte:

a) „comportamentul oricărei persoane care, în mod intenționat și cunoscând fie scopul activității criminale generale a organizației, fie intenția organizației de a comite infracțiunile respective, participă activ la: activitățile criminale ale organizației menționate la articolul 1, chiar în cazul în care persoana respectivă nu participă la comiterea propriu-zisă a infracțiunilor în cauză și, sub rezerva principiilor generale din dreptul penal al statului membru respectiv, chiar atunci când executarea infracțiunilor în cauză nu se realizează efectiv [21];

b) alte activități ale organizației, având, de asemenea, cunoștință de faptul că participarea sa va contribui la realizarea activităților criminale ale organizației, iar comportamentul oricărei persoane, constând în încheierea unui acord cu una sau mai multe persoane cu privire la exercitarea unei activități care, în cazul în care ar fi pusă în aplicare, ar echivala cu comiterea infracțiunilor prevăzute în decizie, chiar atunci când persoana respectivă nu participă la executarea propriu-zisă a respectivei activități” [21].

În viziunea noastră, prevederile universale (Convenția ONU) și regionale (AC al UE), diferă prin scopul infracțional urmărit de făptuitor: în obținerea directă sau indirectă a unui beneficiu financiar sau de altă natură materială. Astfel, acest lucru se află

în detrimentul aplicabilității terminologice asupra normei de „organizarea migrației ilegale”, prevăzută de Codul penal al Republicii Moldova. Iar prevederile „Deciziei-Cadru” Convenția ONU clarifică și o definiție a „asociației structurate”: “asociație care nu este formată la întâmplare pentru comiterea imediată a unei infracțiuni și care nu prezintă în mod necesar roluri definite formal pentru membrii săi, continuitatea membrilor sau o structură dezvoltată” [22].

Potrivit Acordului de Asociere încheiat între Republica Moldova și Uniunea Europeană, Republica Moldova se obligă: „să prevină și să combată toate formele de criminalitate organizată, traficul de ființe umane și corupția, precum și să își intensifice cooperarea în lupta împotriva terorismului” [23]. Potrivit dispoziției art. 16 al aceluiași Acord: „Părțile cooperează în ceea ce privește prevenirea și combaterea tuturor formelor de activități infracționale și ilegale, organizate sau nu, inclusiv cele cu caracter transnațional, cum ar fi: ”traficul de migranți și traficul de persoane”” [23].

Curtea Constituțională al Republicii Moldova s-a expus cu referire la constituționalitatea normei de organizarea migrației ilegale în special în detrimentul „grupului criminal organizat” sau a „organizației criminale”. Aceasta a specificat: ” că prin Legea nr. 16-XV din 17 februarie 2005 Republica Moldova a ratificat Protocolul împotriva traficului ilegal de migranți pe cale terestră, aeriană și maritimă, adițional la Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate” . Curtea a reținut următoarele: „organizarea migrației ilegale este o infracțiune transnațională, iar migrația presupune și trecerea teritoriilor altor state, decât doar a Republicii Moldova. Prin instituirea sintagmei „teritoriul statului” voința legiuitorului a fost de a circumscribe faptele de organizare a migrației ilegale nu doar la teritoriul Republicii Moldova, ci a preluat elementul transnațional datorită complexității fenomenului infracțional”. În același context Curtea a specificat

că: ”interpretarea dată de către jurisdicțiile naționale unei prevederi ce emană din dreptul internațional public, Curtea Europeană, în cauza Jorgic v. Germania, a reținut că norma penală națională trebuie interpretată și aplicată în lumina prevederilor din care își are originea” [24; 25].

În urma celor menționate *supra*, putem concludiona că pentru o previzibilitate mai clară a aplicabilității legii este necesar, de a introduce în Partea generală a CP RM sintagmei de „asociație infracțională”, care va cuprinde și activitățile infracționale ale persoanelor care nu cad în categoriile de participanți direct la infracțiune. Totodată, să fie utilizată sintagma „infracțiune” sau „infracțională” în scimbul sintagmelor „crimă” sau „criminală”.

Referințe bibliografice

1. GUMENCO, A., Catedra “Drept Public” al Academiei „ Ștefan cel Mare” a MAI. „Științe socioumane, ediția a XII-a, nr-2 ”.
2. MALAN, J., *et al.* The Impact of Schemes revealed by the Panama Papers on the Economy and Finances of a Sample of Member States/ Study for the Panama Committee/ European Parliament. Policy Department D for Budgetary Affairs Directorate General for Internal Policies of the Union PE 572.717 - April 2017.
3. GUILD, E., *et al.* Justice, Freedom and Security/ Internal border controls in the Schengen area: is Schengen crisis-proof?/ European Parliament, European Union, 2016. Disponibil (accesat la 06.02.2022):http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/571356/IPOL_STU%282016%29571356_EN.pdf
4. POLNER, M. Coordinated border management: from theory to practice/ World Customs Journal. Volume 5, Number 2.pag.49-64. Disponibil (accesat la 06.02.2022): http://www.wcoomd.org/en/topics/research/activities-and-programmes/~/_/media/799443EF399B48C0B18DA2285B034F36.ashx
5. United Nations, Office on Drugs and Crime. An Assessment of transnational organised crime in Central Asia. New York, 2007. Disponibil (accesat la 06.02.2022):

https://www.unodc.org/documents/organized-crime/Central_Asia_Crime_Assessment.pdf

6. The case of Ciad versus Libia, International Court of Justice. Disponibil (accesat la 06.02.2022): <https://www.icj-cij.org/en/case/83>

7. The case of Iran versus United States, friendly agreement form 1955, International Court Of Justice, 2016. Disponibil (accesat la 06.02.2022): <https://www.icj-cij.org/en/case/175>

8. The case of Ukraine versus Russia, European Court on Human Rights, inter-state case. Disponibil (accesat la 06.02.2022): <https://www.ejiltalk.org/ukraine-russia-and-crimea-in-the-european-court-of-human-rights/>

9. MARIA A. COSTA, director executiv al Biroului Națiunilor Unite de luptă împotriva drogurilor și a criminalității (UNODC).

10. DINICU A. la lansarea unui nou raport intitulat *Globalizarea criminalității: Evaluarea pericolului crimei organizate transnaționale* Kofi Annan. Disponibil (accesat la 06.02.2022): <http://www.armyacademy.ro/biblioteca/anuare/2004/a28.pdf>

11. Codul penal al Republicii Moldova. Publicat la 14.04.2009 în Monitorul Oficial Nr. 72 74 art. 195. Modificat prin LP116 din 09.07.20, MO193/27.07.20, art.372; în vigoare 27.07.20. Articolul 46. Disponibil (accesat la 06.02.2022): https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=122429&lang=ro#

12. Case of M. and others versus Italy and Bulgaria, (Application no. 40020/03), JUDGMENT, STRASBOURG , 31 July 2012, FINAL, 17/12/2012, pct. 281. Disponibil (accesat la 06.02.2022): <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-112576%22%5D%7D>

13. Ghid privind art. 4 din Convenția europeană a drepturilor omului/ Interzicerea sclaviei și a muncii forțate/ Actualizat la 31 august 2018. Disponibil (accesat la 06.02.2022): https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_4_ROM.pdf

14. Case of Rantsev versus Cyprus and Russia (Application no. 25965/04), Judgment, Strasbourg, 7 January 2010, FINAL, 10/05/2010, pct.282. Disponibil (accesat la 06.02.2022): <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-96549%22%5D%7D>

15. АНДРИАНОВ Б. А. *Преступная организация и преступное сообщество - самостоятельные уголовно-*

правовые категории/ Уголовное право. 2004 г., N 1, С. 7-8

16. Barbăneagră A. Comentariu Codul penal, art.47 pct. 6. Disponibil (accesat la 06.02.2022): <https://ru.scribd.com/doc/120706654/Comentariu-Cod-Penal-al-RM-Partea-Generala>

17. МОИДОХОНОВ, А.Н. *Ответственность за организацию преступного сообщества (преступной организации) или участие в нем (ней): научно-практический комментарий: научная специальность 12.00.08 «Уголовное право, криминология, уголовно-исполнительное право* / ЮНИТИ-ДАНА, Москва. 2011 г. Disponibil (accesat la 06.02.2022): <https://wiselawyer.ru/poleznoe/36708-prestupnaya-organizaciya-prestupnoe-soobshhestvo>

18. OBADĂ, D. și CAZACICOV, A., Grupul infracțional organizat în contextul criminalității transnaționale/ Revista Institutului Național al Justiției NR. 2 (45), 2018, pag.28. Disponibil(accesat la 06.02.2022): https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/24-31_2.pdf

19. Rezoluție adoptată de Adunarea Generală [fără referire la o comisie principală (A / 55/383)] 55/25. Convenția Națiunilor Unite împotriva transnaționalului Crima organizată. Dispoziție (accesat la 06.02.2022): https://www.unodc.org/pdf/crime/a_res_55/res5525e.pdf

20. General Assembly of United Nations. Resolution adopted by the General Assembly [without reference to a Main Committee (A/55/383)] 55/25. United Nations Convention against Transnational Organized Crime. 8 January 2001. Disponibil (accesat la 06.02.2022): https://www.unodc.org/pdf/crime/a_res_55/res5525e.pdf

21. ACȚIUNEA COMUNĂ din 21 decembrie 1998 adoptată de Consiliu în temeiul articolului K.3 din Tratatul privind Uniunea Europeană, privind incriminarea participării la o organizație criminală în statele membre ale Uniunii Europene” (98/733/JAI), JURNALUL OFICIAL AL UNIUNII EUROPENE, 19/Volumul 01, 31998F0733, L 351/1. Disponibil (accesat la 06.02.2022): <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:31998F0733>

22. DECIZIA-CADRU 2008/841/JAI A CONSILIULUI, din 24 octombrie 2008, privind lupta împo-

triva crimei organizate, Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, 11.11.2008, L300/42. Disponibil (accesat la 06.02.2022): <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ro/TXT/?uri=CELEX%3A32008F0841>

23. Preambul *Acord de Asociere între Republica Moldova și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și Statele membre ale acestora*. Disponibil (accesat la 06.02.2022): <https://mfa.gov.md/img/docs/Acordul-de-Asociere-RM-UE.pdf>

24. Case of Jorgic versus Germany, (Application no. 74613/01), Judgment, Strasbourg, 12 July 2007, FINAL,

12/10/2007. Disponibil (accesat la 06.02.2022): <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22appno%22:%5B%2274613/01%22%5D,%22itemid%22:%5B%22001-81608%22%5D%7D>

25. NICOARĂ, V. SPÎNU, I. Sesizările depuse către Curtea Constituțională (Sesizarea Nr.149g și Sesizarea 145g/2016), în cadrul unor cauze aflate pe rolul Curții de Apel. Disponibil (accesat la 06.02.2022): <https://constcourt.md/libview.php?l=ro&idc=7&id=946&t=/Media/Noutati/Prevederile-privind-incriminarea-organizarii-migratiei-ilegale-constitutionale>

ASPECTE JURIDICE PRIVIND FORMAREA ȘI STRUCTURA CAPITALULUI SOCIAL AL SOCIETĂȚII PE ACȚIUNI

Valentina REVENCO

Doctorand, Școala Doctorală în Drept, Științe Politice și Administrare din Moldova,

Chișinău, Republica Moldova

e-mail: revencuv@yahoo.com

<https://orcid.org/0000-0001-9341-4840>

Capitalul social al societății pe acțiuni este o cifră de referință, contractuală (prevăzută în actul constitutiv) și contabilă (înscrisă în pasivul bilanșului) ce indică, sub aspect juridic, nivelul obligației de aport al asociaților și, implicit, limita răspunderii asociaților, precum și valoarea bunurilor din activul societății care sunt supuse regimului juridic al capitalului social, acesta fiind numit și capital nominal sau capital cifră. Capitalul social al unei societăți pe acțiuni se formează prin plasarea de acțiuni de către acționari și reprezintă valoarea în natură și în bani, exclusiv pentru anumite categorii de societăți pe acțiuni, vărsat proporțional numărului și valorilor acțiunilor subscrise. Analizând prevederile actelor normative, precum și opiniile doctrinare, concluzionăm că aportul reprezintă manifestarea de voință a asociaților care constă în asumarea obligației de a contribui la formarea capitalului social al unei societăți pe acțiuni determinate prin transmiterea în proprietate sau în folosință a unui bun în patrimoniul acelei societăți, în schimbul unor acțiuni, precum și executarea de fapt și de drept a acestei obligații prin transmiterea efectivă a bunului respectiv către societate. Capitalul social al societății pe acțiuni cuprinde valoarea aporturilor în numerar și în natură vărsate la momentul constituirii societății sau ulterior prin subscrieri suplimentare. Legea nu impune ca aporturile asociaților (acționarilor) să fie egale ca valoare sau să aibă același obiect. De asemenea, în cazul unui singur acționar, să fie ca un obiect unitar. Deoarece, bunurile care formează capitalul social al societății pe acțiuni, asigură activitatea economică a acesteia și participarea liberă în circuitul civil.

Cuvinte-cheie: acțiune, societate pe acțiuni, capital social, asociați, acționari, subscriere, vărsământ.

LEGAL ASPECTS REGARDING THE FORMATION AND STRUCTURE OF THE SHARE CAPITAL OF THE JOINT STOCK COMPANY

The share capital of the Joint Stock Company is a baseline figure, contractual (provided in the Articles of association) and accounting (recorded in the liabilities side of the balance sheet) which shows, from a legal point of view, the level of the shareholders' contribution obligation and, by default, the limit of shareholders' liability, and the value of the goods of the company's assets that are subject to the legal rules of the share capital, this being also called nominal capital or figure capital. The share capital of a Joint Stock Company is created by the shares placed by the shareholders and represents the value in kind and in cash, exclusively for certain categories of Joint Stock Companies, paid proportionally to the number and value of the subscribed shares. Analyzing the provisions of the legal acts, as well as the doctrinal opinions, we conclude that the contribution represents the manifestation of will of the shareholders, which consists in undertaking the obligation to contribute to the formation of the share capital of a Joint Stock Company determined by the transfer in ownership or use of a property in the assets of that company, in exchange for any shares, as well as the factual and legal fulfilment of such obligation by the actual transfer of such property to the company. The

share capital of the Joint Stock Company includes the value of the cash and in-kind contributions paid at the time of the company's incorporation or subsequently, by additional subscriptions. The law does not require that the contributions of the shareholders (stockholders) be equal in value or have the same object, and in the event of a single shareholder to be as a unitary object. Because, the property that forms the share capital of the Joint Stock Company ensures its economic activity and free participation in the civil circuit.

Keywords: *stock, Joint Stock Company, share capital, associates, shareholders, subscription, offer, payment.*

ASPECTS JURIDIQUES DE LA FORMATION ET DE LA STRUCTURE DU CAPITAL SOCIAL DE LA SOCIÉTÉ PAR ACTIONS

Le capital social de la société par actions est un chiffre de référence, contractuel (prévu dans les statuts) et comptable (inclus dans le passif du bilan) qui indique, en termes juridiques, le niveau de l'obligation d'apport des associés et, implicitement, la limite de la responsabilité des associés, ainsi que la valeur des actifs de la société soumis au régime juridique du capital social, également appelé capital nominal ou capital chiffré. Le capital autorisé d'une société par actions est constitué par le placement d'actions par les actionnaires et représente la valeur en nature et en argent, exclusivement pour certaines catégories de sociétés par actions, payée proportionnellement au nombre et à la valeur des Actions souscrites. En analysant les dispositions des actes normatifs, ainsi que les opinions doctrinales, nous concluons que l'apport représente la manifestation de la volonté des associés qui consiste à assumer l'obligation de contribuer à la formation du capital social d'une société par actions déterminée par le transfert en propriété ou en utilisation d'un bien du patrimoine de cette société, en échange de certaines actions, ainsi que l'exécution effective et légale de cette obligation par la transmission effective du bien respectif à la société. Le capital social de la société par actions comprend le montant des contributions en espèces et en nature versées au moment de la constitution de la société ou ultérieurement par des souscriptions supplémentaires. La loi n'exige pas que les contributions des associés (actionnaires) soient de valeur égale ou aient le même objet, y compris dans le cas d'un actionnaire unique comme objet unitaire. En effet, les actifs qui forment le capital autorisé de la société par actions assurent son activité économique et sa libre participation au circuit civil.

Mots-clés: *action, société par actions, capital social, associés, actionnaires, souscription, paiement.*

ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ И СТРУКТУРЫ УСТАВНОГО КАПИТАЛА АКЦИОНЕРНОГО ОБЩЕСТВА

Уставной капитал акционерного общества является ориентировочной величиной, договорной (предусмотренной в уставе) и бухгалтерской (учтенной в обязательствах бухгалтерского баланса), отражающей с юридической точки зрения уровень обязательства и, косвенно, ограничение стоимости активов компании, на которые распространяется правовой режим акционерного капитала, который также называется номинальным капиталом или фигурным капиталом. Уставной капитал акционерного общества формируется путем размещения акционерами акций и представляет собой стоимость в натуральной и денежной форме исключительно для отдельных категорий акционерных обществ, оплачиваемую пропорционально количеству и стоимости размещенных акций. Анализируя положения нормативных актов, а также доктринальные заключения, приходим к выводу, что вклад представляет собой волеизъявление участников, заключающееся в принятии на себя обязательств внести вклад в формирование уставного капитала акционерного общества в обмен на акции, а также фактическое и юридическое исполнение этого обязательства путем фактической передачи соответствующего товара обществу. Уставной капитал акционерного общества включает сумму денежных и натуральных взносов, уплаченных при учреждении общества или впоследствии путем дополнительных подписок. Закон не требует, чтобы вклады акционеров были равными по стоимости или имели один и тот же

объект, а также в случае единственного акционера быть единым объектом. Ведь товары, составляющие уставной капитал акционерного общества, обеспечивают его хозяйственную деятельность и свободное участие в гражданско-правовом обороте.

Ключевые слова: акция, акционерное общество, уставной капитал, акционеры, пайщики, подписка, платеж.

Introducere

Societatea pe acțiuni rămâne a fi forma cea mai complexă și, exponențial, cea mai evoluată dintre societățile comerciale, la constituirea căreia contează cel mai mult aportul de capital, decât calitățile personale ale asociațiilor. Societatea pe acțiuni funcționează ca un organism democratic, în care, minoritatea se supune hotărârilor majorității în cadrul adunărilor generale ale acționarilor, organul executiv (unipersonal sau colegial) gestionează societatea în baza unui mandat, iar cenzorii verifică și supraveghează legalitatea gestionării societății. Capitalul social al societății pe acțiuni reprezintă temeiul juridic în baza căruia aceasta își desfășoară activitatea, pe de o parte, iar pe de altă parte, asigură interesele patrimoniale ale creditorilor și ale acționarilor, care la rândul lor sunt expuși riscului de a pierde în limitele corespunzătoare, acțiunile ce le aparțin.

Metodologia de cercetare

Pentru realizarea prezentului studiu au fost utilizate metode cantitative și calitative de cercetare, de asemenea metoda inducției și deducției, metoda logică și comparativă. Articolul este realizat urmând a cercetării surselor bibliografice naționale și internaționale, consultare de site-uri oficiale, biblioteci virtuale, acte normative, având ca scop final determinarea principalelor obiective teoretice și practice ale temei supuse cercetării. Mijloacele avute în vedere la realizarea prezentului studiu reprezintă diverse surse bibliografice menționate la sfârșitul articolului, urmărind o documentare cât mai profundă, bazându-ne inclusiv pe literatura conexasă domeniului, folosind și interpretând ideile celor mai importanți

autori din domeniul dreptului civil și comercial din Republica Moldova, România și Federația Rusă, care prin lucrările teoretice și practice au creat concepte utile pentru cei interesați de domeniul societății pe acțiuni, în vederea documentării, perfecționării și informării.

Formarea capitalului social al societății pe acțiuni

Una dintre condițiile esențiale ale constituirii și funcționării unei societăți pe acțiuni ca persoană juridică este înzestrarea acesteia cu anumite valori patrimoniale care permit subiectului de drept să participe la circuitul civil. Conform principului general al dreptului, potrivit căruia orice persoană dispune de un patrimoniu, societatea pe acțiuni ia naștere cu anumite drepturi și obligații civile. Temelia patrimoniului o constituie drepturile cu care o înzestrează asociații societății, ansamblul cărora formează la constituire acesteia capitalul propriu, numit și capital social sau capital nominal. Condițiile în baza cărora apare și funcționează o societate pe acțiuni sunt stipulate și în legislația Republicii Moldova [1].

Astfel, în conformitate cu prevederile art. 251 din Codul Civil al RM [2], capitalul social determină valoarea minimă a activelor pe care societatea comercială trebuie să le dețină. Capitalul social al unei societăți comerciale, inclusiv a societății pe acțiuni, se formează din aporturile fondatorilor, exprimate în lei acesta fiind vărsat integral de către fondatori în cel mult 6 luni de la data înregistrării societății, iar potrivit art. 38 alin. (1) din Legea privind societățile pe acțiuni nr. 1134/1997 [3], capitalul social al societății determină valoarea minimă a activelor nete

ale societății, care asigură interesele patrimoniale ale creditorilor și acționarilor.

Așadar, după părerea autorului Sebastian Bodu, formarea capitalului social reprezintă cumulativ o operațiune financiară, contabilă și juridică constând, pe de o parte, în stabilirea cifrei care va figura, cu titlu de capital social, în actul constitutiv al societății pe acțiuni care va fi reflectată ulterior în pasivul bilanțului contabil, iar pe de altă parte, reprezintă efectuarea de către asociați a aporturilor în numerar și în natură, de o valoare egală cu cifra stabilită în actul de constituire a societății, adică în statutul societății pe acțiuni [4].

Suntem de acord cu opinia în general acceptată că, la constituirea unei societăți pe acțiuni, una dintre primele operațiuni pe care trebuie să le întreprindă asociații care au căzut de comun acord să fondeze societatea este stabilirea capitalului social necesar pentru începerea și desfășurarea activității acesteia. În acest sens, aportul va reprezenta bunul sau bunurile, inclusiv mijloacele bănești, pe care fiecare asociat se obligă să-l transmită societății, în condițiile și la termenele stipulate în actul de constituire, în vederea formării sau majorării capitalului social în schimbul unor acțiuni. Respectiv, pentru ca capitalul social să fie format, să existe de fapt în realitate, fiecare asociat trebuie să transmită aportul la care s-a obligat.

În acest sens, legislația națională stabilește cuantumul minim al capitalului social pe care trebuie să-l dețină și cu care trebuie să contribuie asociații pentru a constitui o societate pe acțiuni. Astfel, angajamentul asociatului de a contribui la formarea capitalului este fixat în actul de constituire al societății pe acțiuni și nu trebuie să fie mai mic decât minimumul stabilit de lege. Alin. (2) art. 38 din Legea privind societățile pe acțiuni, capitalul social al societății nu poate fi mai mic de 600 000 lei.

Pentru unele categorii de societăți pe acțiuni, legea stabilește un minim garantat al capitalului social, în cazul băncilor comerciale acesta fiind reglementat

de legea domeniului bancar. Subiectul care supraveghează respectarea prevederilor legale privind capitalul social de către băncile comerciale este Banca Națională a Moldovei. La acordarea licenței unei bănci ea urmărește dacă aceasta dispune de un nivel al capitalului inițial cel puțin egal cu nivelul minim stabilit prin actele normative ale Băncii Naționale a Moldovei. Acest nivel nu poate fi mai mic de 100 de milioane de lei, în conformitate cu prevederile art. 9 din Legea privind activitatea băncilor nr.202/2017 [5].

Capitalul social al unei bănci trebuie vărsat integral în mijloace bănești, la momentul subscrierii, sau cu valori mobiliare de stat în cazul capitalului inițial al băncii-punte, inclusiv în cazul majorării acestuia. Capitalul social se constituie din valoarea aporturilor primite în contul achitării acțiunilor.

Pentru a desfășura activitatea de asigurare (re-asigurare), societatea comercială trebuie să îmbrace forma societății pe acțiuni, inclusiv cu investiții străine.

Capitalul social minim al asigurătorului (reasiguratorului) este de 15 milioane de lei, la care se aplică:

- a) coeficientul 1 – pentru activitate de asigurări generale;
- b) coeficientul 1,5 – pentru activitate de asigurări de viață;
- c) coeficientul 2 – pentru activitate de reasigurare exclusivă.

Prin derogare de la alin. (1) lit. a) art. 22 din Legea cu privire la asigurări nr.407/2006, la capitalul social minim al asigurătorilor care practică asigurarea obligatorie de răspundere civilă auto externă se aplica coeficientul 1,5.

La momentul înregistrării de stat, capitalul social al asigurătorului (reasiguratorului) trebuie să fie deus integral de către fondatorii săi. Aporturile la capitalul social se depun integral în formă bănească atât la constituire, cât și la majorare [6].

Reieșind din cele menționate supra reținem că, capitalul social al unei societăți pe acțiuni se formează prin plasarea de acțiuni de către acționari și reprezintă valoarea în natură și în bani, exclusiv pentru anumite categorii de societăți pe acțiuni, vărsat proporțional numărului și valorilor acțiunilor subscrise.

În acest sens se pronunță și alin. (3) art. 38 din Legea privind societățile pe acțiuni care prevede că capitalul social trebuie să fie egal cu suma valorii nominale a acțiunilor plasate dacă aceasta a fost stabilită în actele de constituire.

Dacă societatea a plasat acțiuni a căror valoare nominală nu a fost stabilită, capitalul social trebuie să fie egal cu valoarea sumară a aporturilor depuse în contul plăților acțiunilor. Nu se include în capitalul social valoarea acțiunilor autorizate spre plasare, dar neplasate (nesubscrise).

Unii autori consideră că subscrierea este manifestarea de voință a unei persoane prin care se obligă să devină acționar al societății, prin efectuarea unui aport la capitalul social al acesteia, în schimbul căruia va primi acțiuni de o valoare nominală egală. Rezultatele subscrierii acțiunilor trebuie verificate și validate de către adunarea constitutivă a subscriitorilor (acceptanților). Adunarea constitutivă urmează să discute și să aprobe și actele constitutive ale viitoareii societăți [7].

Astfel, studiind cadrul normativ în vigoare care reglementează instituția societății pe acțiuni (Legea privind societățile pe acțiuni), precum și cea a titlurilor de capital (Legea privind piața de capital), susținem că, capitalul social al societății pe acțiuni se formează prin: (1) subscrierea integrală și simultană a capitalului social de către semnatarii actului de constituire la momentul creării societății pe acțiuni și (2) ofertă publică sau închisă pe parcursul activității societății.

Confirmăm că, indiferent de forma societară, capitalul social trebuie subscris în întregime, întrucât

nu pot exista titluri de participare emise și nesubscrise, iar ceea ce nu a fost subscris într-o emisiune, fie ea continuată (publică) sau simultană, trebuie anulat. Subscrierile trebuie să asigure societății existența reală a capitalului. De asemenea, capitalul subscris trebuie vărsat integral sau parțial, simpla subscriere nefiind suficientă pentru a garanta existența capitalului. Vărsământul trebuie depus integral fie chiar de la momentul subscripției, fie în anumite situații permise în mod limitativ de legiuitor, parțial la acest moment, iar restul ulterior, într-un termen maxim general. Așadar, afirmă autorul Sebastian Bodu, subscrierea nu trebuie confundată cu vărsământul, acesta din urmă reprezentând executarea obligației de plată a titlurilor subscrise născută din raportul juridic al subscripției [5, p. 228].

Prin urmare, constată alți autori, societatea pe acțiuni emite titluri de capital [7, p. 443] (acțiuni) atât la înființarea acesteia, cât și pe parcursul existenței societății. La înființare, societățile pe acțiuni efectuează o emisie închisă [8] la care participă doar asociații.

Oferta închisă (emisiune închisă) reprezintă plasarea valorilor mobiliare între acționarii/asociații emitentului și/sau într-un cerc limitat de persoane, aprobat de adunarea generală a acționarilor/asociaților.

După înregistrarea de stat a acțiunilor plasate la înființarea societății, societatea poate plasa acțiuni suplimentare, în corespundere cu prevederile Statutului și ale deciziei de emiterie suplimentară de acțiuni.

În corespundere cu prevederile art. 42 din Legea privind societățile pe acțiuni, condițiile emiterii suplimentare de acțiuni, inclusiv costul plasării acestora, sunt aceleași pentru toți achizitorii de acțiuni. Costul plasării acțiunilor de aceeași clasă va fi nu mai mic decât valoarea nominală sau valoarea fixată a acestora. Acțiunile emisiunii suplimentare plătite în întregime cu activele nete (capitalul propriu) ale

societății se repartizează între acționarii societății fără plată, în corespundere cu clasele și proporțional numărului de acțiuni care le aparțin.

Societatea pe acțiuni are dreptul să emită acțiuni prin emisiune închisă sau publică. Legea privind piața de capital [9] definește noțiunea de ofertă publică de valori mobiliare ca fiind o comunicare adresată unor persoane, făcută sub orice formă și prin orice mijloace, care prezintă informații suficiente despre termenele ofertei și despre valorile mobiliare oferite, astfel încât să permită investitorului să adopte o decizie cu privire la cumpărarea sau subscrierea acestor valori mobiliare.

De asemenea, oferta publică pe piața primară are ca obiect valorile mobiliare care sunt oferite de către emitent pentru prima dată spre a fi subscrise de către publicul cărui îi este adresată o astfel de ofertă.

Oferta publică de valori mobiliare pe piața primară se efectuează doar prin intermediul societăților de investiții ce dețin licențele de categoria “B” (numai în cadrul plasării valorilor mobiliare fără angajamentul ferm), de categoria “C”, care conform Regulamentului privind licențierea și autorizarea pe piața de capital, aprobat prin Hotărârea Comisiei Naționale a Pieței Financiare (CNPF) nr. 56/11 din 14 noiembrie 2014 [10], sunt în drept să presteze servicii și activități de investiții financiare pe teritoriul Republicii Moldova (pct. 51 din Hotărârea CNPF cu privire la aprobarea Instrucțiunii privind etapele, termenele, modul și procedurile de înregistrare a valorilor mobiliare nr. 13/10 din 13.03.2018) [11].

Oferta publică de valori mobiliare poate fi inițiată de către orice emitent numai după publicarea unui prospect de ofertă, aprobat de către Comisia Națională a Pieței Financiare, în condițiile stabilite de Legea nr. 171/2012, de Instrucțiunea nr. 13/10 din 13.03.2018 și de alte acte normative ale CNPF.

Inițierea și derularea ofertei publice fără publicarea prospectului de ofertă, aprobat de autorita-

tea pieței de capital în condițiile stabilite de Legea nr.171/2012 și Instrucțiunea nr. 13/10 din 13.03.2018, este interzisă și nulă și, la rândul său, atrage răspunderea persoanelor vinovate și aplicarea sancțiunilor prevăzute de legislația în vigoare. Emitentul, care derulează o astfel de ofertă, este responsabil pentru orice prejudicii cauzate investitorilor, acesta fiind obligat față de investitori la restituirea plăților decurgând din nulitatea tranzacțiilor încheiate pe baza unei astfel de oferte publice (pct. 56 din Hotărârea CNPF cu privire la aprobarea Instrucțiunii privind etapele, termenele, modul și procedurile de înregistrare a valorilor mobiliare nr. 13/10 din 13.03.2018).

Analizând prevederile acestor acte normative conchidem că aportul reprezintă manifestarea de voință a asociaților care constă în asumarea obligației de a contribui la formarea capitalului social al unei societăți pe acțiuni determinate prin transmiterea în proprietate sau în folosință a unui bun în patrimoniul acelei societăți, în schimbul unor acțiuni, precum și executarea de fapt și de drept a acestei obligații prin transmiterea efectivă a bunului respectiv către societate.

Capitalul social al societății pe acțiuni va cuprinde valoarea aporturilor în numerar și în natură vărsate la momentul constituirii societății sau ulterior prin subscrieri suplimentare. Legea nu impune ca aporturile asociaților (acționarilor) să fi egale ca valoare sau să aibă același obiect, de asemenea în cazul unui singur acționar să fie ca un obiect unitar. Deoarece, după cum am menționat mai sus, bunurile care formează capitalul social al societății pe acțiuni asigură activitatea economică a acesteia și participarea liberă în circuitul civil.

Societatea pe acțiuni trebuie să activeze cu atât capital cu cât are necesar pentru realizarea activității economice într-un anumit moment. Lipsa și/sau insuficiența acestuia poate duce la dificultăți financiare, uneori creând chiar premise de solvabilitate.

Aporturile la capitalul social al societății pe acțiuni

Capitalul social al societății pe acțiuni se constituie urmare a integrării tuturor aporturilor pe care asociații se obligă să le efectueze.

Inițial ținem să facem referință asupra noțiunii de aport, ca fiind valoarea patrimonială cu care orice asociat convine, prin actul constitutiv sau prin subscripții ulterioare, să contribuie la alcătuirea sau majorarea capitalului social, în condițiile și la termenele stipulate [12].

Ca orice act juridic, aportul la capitalul social include două laturi distincte:

- *manifestarea de voință a asociatului unei societăți comerciale privind contribuirea la constituirea capitalului social – capital subscris;*
- *predarea bunului subscris la data convenită (de regulă fiind un termen reglementat de lege) – capital vărsat* [5, p. 226].

Aportul asociaților la formarea capitalului social al societății pe acțiuni, se caracterizează prin următoarele:

a) constituie o condiție specifică și obligatorie pentru constituirea unei societăți pe acțiuni, ceea ce nu se regăsește la comercianții persoane fizice,

b) este obligatoriu pentru fiecare asociat, deoarece aportul reprezintă condiția obligatorie pentru obținerea calității de asociat la societatea pe acțiuni.

Or alin. (2) art. 246 din Codul civil al RM, reține că fiecare fondator al societății comerciale trebuie să contribuie, în mărimea stabilită de actul de constituire, la formarea capitalului social.

Mai mult, toți asociații trebuie să participe la formarea capitalului social, dacă unul sau mai mulți asociați nu participă cu aporturi sau acestea sunt fictive, societatea se consideră inexistentă, deoarece îi lipsește unul dintre elementele sale esențiale – patrimoniul societății, care este creat din aporturile asociaților și cel dobândit de societatea comercială

în procesul de activitate și care aparține societății cu drept de proprietate [12, p. 43].

Legea nu impune ca valoarea aporturilor să fie egală între asociați sau să aibă același obiect. Aportul implică o obligație personală a fiecărui asociat, excluzând promisiunea pentru altul. Mărimea aporturilor vărsate ale asociaților acordă drepturi patrimoniale acestora proporțional aportului efectiv vărsat.

Totodată, alin. (4) art. 252 din Codul civil al RM, reglementează consecințele nerespectării obligației asociatului de a vărsa în termen aportul, și anume: în cazul în care asociatul nu a vărsat în termen aportul, fiecare asociat are dreptul să-i ceară în scris aceasta (o declarație de plată), stabilindu-i un termen suplimentar, de cel mult o lună de la data limită stabilită și avertizându-l că termenul este de decădere și este posibilă excluderea lui din societate.

Dacă asociatul nu varsă aportul în termenul suplimentar acordat, acesta pierde dreptul asupra părții sociale și asupra fracțiunii vărsate, fapt despre care trebuie notificat.

c) bunurile aduse de asociați cu titlu de aport la formarea capitalului social trebuie să fie proprietatea acestora. Chiar dacă nici Codul civil al RM și nici Legea privind societățile pe acțiuni nu prevăd expres acest fapt, aceasta se subînțelege, deoarece art. 39 alin. (3) din Legea societăților pe acțiuni prevede că aporturile ne bănești la capitalul social pot fi transmise societății cu drept de proprietate sau de folosință.

Bunul vărsat în capitalul social al societății iese din circuitul și patrimoniul asociatului și devine proprietate a societății la momentul înregistrării acesteia. În cazul în care bunul este transmis cu drept de folosință, între asociat și societate se aplică corespunzător regulile cu privire la locațiune, cu excepția cazului când societatea nu datorează chirie în schimbul folosinței [13].

Cel care aduce aportul trebuie să fie titularul dreptului, astfel ca prin aport să fie transmis exact ceea ce

stăpânește titularul, întrucât noul titular al dreptului aportat este societatea. Această calitate trebuie întrunită la data când vărsământul trebuie realizat. Aportarea unui drept aparținând unei alte persoane nu este posibilă. Dovada dreptului de proprietate asupra bunului ce se vrea să fie transmis pe calea aportului se face în funcție de modul de dobândire, respectiv facturi, contracte, hotărâri judecătorești, certificate de moștenitor, pentru imobile se va prezenta extrasul din Registrul bunurilor imobile [13, p. 331].

Dacă aportul la capital aparține mai multor persoane, acestea sunt obligate solidar față de societate și trebuie să desemneze un reprezentant comun pentru exercitarea drepturilor decurgând din acest aport. Unicul titular al dreptului de proprietate nu va putea subscrie ca aport numai o cotă-parte din acest drept, păstrându-și pentru sine celelalte cote-părți sau transferându-le în favoarea altei persoane [12, p. 41].

d) aportul asociaților la capitalul social trebuie să fie unul real din punct de vedere economic, astfel încât, (i) societatea să răspundă cu patrimoniul său față de terți și (ii) să-l poată valorifica pentru desfășurarea activității.

Art. 253 alin. (6) din Codul civil al RM, expres prevede că aporturile în natură se evaluează în bani de către un evaluator independent și se aprobă de adunarea generală a asociaților.

Această condiție rezultă expres și din prevederile art. 39 alin. (5), (6) și (7) din Legea privind societățile pe acțiuni, potrivit cărora valoarea de piață a aporturilor ne bănești transmise societății cu drept de folosință se determină pornind de la plata pentru folosință calculată pe perioada stabilită în documentele de constituire ale societății sau în hotărârea adunării generale a acționarilor.

Valoarea de piață a aporturilor ne bănești se aprobă prin hotărârea adunării constitutive sau a adunării generale a acționarilor ori prin decizia consiliului societății, pornindu-se de la prețurile pieței organizate publicate la data transmiterii acestor aporturi. Valoa-

rea de piață a aportului nebănesc în capitalul social al societății se aprobă în temeiul raportului societății de audit sau al unei alte organizații specializate care nu este persoană afiliată a societății.

Scopul evaluării în sine, este acela de a preveni supraevaluarea bunurilor aduse ca aport, care ar avea drept consecință subscrierea mai mare a titlurilor mobiliare, fapt care ar prejudicia, pe de o parte, pe asociați, iar pe de altă parte, pe terți care se vor încrede în valoarea aporturilor înscrise în actul constitutiv al societății și/sau în bilanțul contabil.

Odată realizat aportul, în lipsa prevederilor contractare, după cum am menționat mai sus, bunul devine proprietatea exclusivă a societății, asociații fiind lipsiți de dreptul asupra bunurilor respective.

Transmiterea proprietății asupra bunului, urmare a aportului asociaților, se realizează la data înregistrării societății la organul înregistrării de stat, după cum am precizat anterior, la o dată prescrisă în actul de constituire sau prevăzut de lege. Explicația subzistă în următoarele, până la data înregistrării de stat societatea nu deține statut de persoană juridică, deci nu poate avea patrimoniu și nici actul de constituire nu are forță juridică decât la momentul înregistrării societății.

După transmiterea proprietății cu titlu de aport la capitalul social, asociatul poartă răspundere față de societate similar vânzătorului din contractul de vânzare-cumpărare a bunurilor. Aceasta înseamnă că asociatul răspunde pentru evicțiune și viciile ascunse ale bunului aportat [14].

Ținem să remarcăm, că odată bunul transmis în proprietatea societății cu titlu de aport la capitalul social, acesta nu se mai întoarce în proprietatea asociatului nici chiar în caz de lichidare a societății. Ca efect al lichidării societății asociații primesc eventualii bani rămași, după valorificarea masei debitoare și achitarea creanțelor creditorilor societății [15].

Într-o accepțiune, conform dispozițiilor art. 252 și 253 din Codul civil al RM aportul la capitalul social al unei societăți comerciale poate fi în bani dacă

actul de constituire nu prevede altfel sau orice alt bun aflat în circuitul civil.

Într-o altă accepțiune, categoriile aporturilor în cazul societăților pe acțiuni este reglementat de art. 39 din Legea privind societățile pe acțiuni prevede că aporturi la capitalul social pot fi: a) mijloace bănești; b) valori mobiliare plătite în întregime; c) alte bunuri, inclusiv drepturi patrimoniale sau alte drepturi care pot fi evaluate în bani; d) obligațiile (datoriile) societății față de creditori.

Art. 41 din Legea privind societățile pe acțiuni prevede că felurile aporturilor se stabilesc de actul de constituire al societății pe acțiuni sau de hotărârea privind emisia suplimentară de acțiuni.

Aportul în numerar are ca obiect transmiterea de către asociat a unei sume către societate la momentul constituirii societății (formarea capitalului social) sau pe parcursul activității acesteia (majorarea capitalului social) în schimbul titlurilor subscribe [16]. Aportul în numerar se face prin transferul mijloacelor bănești la contul bancar deschis în acest scop. Aportul în numerar se face în valută națională conform regulilor stabilite de legislația în vigoare.

Dispozițiile art. 36 alin. (1) din Legea privind societățile pe acțiuni prevăd că adunarea constitutivă se ține în termenul prevăzut de contractul de societate, sub condiția vărsării în întregime de către fondatorii societății a mijloacelor bănești în contul achitării acțiunilor plasate la înființarea societății.

Altă condiție obligatorie pentru efectuarea înregistrării acțiunilor plasate la înființarea societății și efectuarea primelor înscrieri în registrul acționarilor este prezentarea de către societate Comisiei Naționale a Pieței Financiare a confirmării bancare a depunerii mijloacelor bănești în contul achitării acțiunilor plasate la înființarea societății.

Textul art. 34 alin. (4) din Legea privind societățile pe acțiuni prevede că mijloacele bănești în contul achitării acțiunilor se depun de către fondatori la conturile bancare provizorii în temeiul contractului

de societate (declarația de constituire a societății). La aceleași conturi se virează dobânda obținută ca rezultat al utilizării acestor mijloace de către bancă, fondatorii neavând dreptul de a utiliza mijloacele menționate până la înregistrarea societății sau până la momentul considerării societății ca nefiind constituită.

Aportul în natură. Orice aport, altul decât în numerar sau în industrie, este un aport în natură. El poate fi constituit din bunurile cele mai variate, mobile sau imobile, corporale sau încorporale, precum și clădiri, terenuri, construcții speciale, mașini și utilaje, fonduri de comerț, drepturi de proprietate industrială, titluri de valoare. Bunurile constituite ca aport trebuie să dețină o valoare economică și să fie evaluabile în bani, să fie apte de a servi scopului societății și să fie susceptibile de urmărire silită. Îndeplinirea cerinței de a avea o valoare economică implică, printre altele, ca bunul să fie în "stare de utilizare" [17].

Prin urmare, în timp ce aporturile în numerar sunt obligatorii, indiferent de forma juridică de organizare a societății, aporturile în natură sunt opționale, acestea fiind lăsate la latitudinea asociaților, deoarece o societate pe acțiuni poate fi constituită fără aporturi în natură, dar nu și fără aporturi în numerar.

Vărsarea aporturilor în natură se realizează printr-o dublă operațiune, cu semnificații juridice și factice: a) prin transferarea către societate a drepturilor corespunzătoare asupra bunurilor constituite ca aport și b) prin predarea lor efectivă către societate.

Prima etapă a vărsării aportului în natură se realizează prin și în momentul semnării actului constitutiv. În cazul când transmiterea unor drepturi de proprietate necesită formă autentică, actul constitutiv, pentru a produce efectul legal al vărsământului, se va încheia în formă autentică, sub sancțiunea nulității acestuia.

Predarea efectivă către societate a bunurilor în natură reprezintă o condiție pentru efectuarea vărsă-

mântului de către asociați. Predarea bunurilor nu mai reprezintă doar o operațiune tehnico-materială, ci o condiție pentru validitatea transferării către societatea comercială a drepturilor corespunzătoare bunurilor aduse ca aport [18].

Drept urmare, predarea trebuie constatată printr-un înscris probatoriu, care să ateste realizarea acestei operațiuni și să probeze vărsământul. În lipsa acestuia, în opinia profesorului Ioan Schiau, nu este îndeplinită condiția vărsării integrale sau, după caz, în limita legală, a capitalului societății comerciale ce se constituie cu aport în natură.

Potrivit normei generale cuprinse la alin. (1) art. 253 din Codul civil al RM aportul în natură la capitalul social al unei societăți comerciale are ca obiect orice bunuri aflate în circuitul civil.

Aportul în natură la capitalul social al societății pe acțiuni se consideră cel efectuat în bunuri corporale și incorporale, din categoria bunurilor corporale făcând parte bunurile mobile și imobile.

Din categoria bunurilor corporale care pot fi aduse ca aport la formarea capitalului social al societății pe acțiuni pot fi: terenuri, construcții, mijloace de transport, tehnică de calcul, mobilă, utilaje și mijloace de producție.

Bunurile incorporale pe care asociații le pot transmite societății ca aport la capitalul social pot fi: mărcile de producție și comerț, desene și modele industriale, inovații, drepturi de folosință a bunurilor corporale (uzufruct), tehnologii, precum și alte drepturi patrimoniale.

O condiție esențială pentru asociați este ca bunurile corporale aduse ca aport la capitalul social al societății pe acțiuni este ca acestea să fie în circuitul civil. Or, regula generală ne spune că se consideră a fi bunuri în circuitul civil toate bunurile al căror circuit nu este interzis prin lege.

În acest sens, art. 39 alin. (13) din Legea privind societățile pe acțiuni, prevede că nu pot fi aduse ca aport la capitalul social: **a)** evaluarea în bani a

activității fondatorilor pentru înființarea societății, precum și oricare angajament de prestare a activității de muncă sau de servicii de către acționari sau de alte persoane; **b)** obligațiile (datoriile) fondatorilor, acționarilor societății și ale altor persoane; **c)** bunurile mobiliare și imobiliare neînregistrate, inclusiv produsele activității intelectuale, supuse înregistrării în conformitate cu legislația; **d)** bunurile aparținând achizitorului de acțiuni cu drept de administrare economică sau gestionare operativă, fără acordul proprietarului acestor bunuri; **e)** bunurile destinate consumului populației civile, a căror circulație este interzisă ori limitată de actele legislative.

Aportul în natură se realizează prin transferarea drepturilor corespunzătoare asupra respectivelor bunuri și predarea efectivă a acestora către societatea pe acțiuni.

Alin. (5) art. 32 din Legea privind societățile pe acțiuni prevede că aporturile ne bănești în contul achitării acțiunilor se predau prin act de predare-primire de către fondatorii societății organului executiv al societății în termen de o lună de la data înregistrării de stat a societății.

În cazul în care fondatorii societății pe acțiuni nu au făcut aporturi ne bănești în capitalul social al societății în volum deplin, în termenul prevăzut de actul de constituire, aceștia: (1) vor răspunde solidar, în limita părții neachitate a acestor aporturi, pentru obligațiile societății apărute după înregistrarea ei de stat și (2) vor putea să transmită terților obligațiile lor față de societate numai pe calea transferului societății.

Cea mai esențială și des întâlnită problemă în cursul vărsării aportului ne bănesc sau în natură în capitalul social al societății pe acțiuni este cea a evaluării bunurilor transmise de către fondatori societății, ca aport la capitalul social al societății pe acțiuni.

De obicei, fondatorii au obișnuința și tendința de a supraevalua bunurile aportate, fapt care poate genera următoarele consecințe:

- afectarea capitalului social al societății și solvabilitatea acesteia;

- repartizarea drepturilor între fondatori, or cel care a supraevaluat aportul în natură la capitalul social al societății va deține o cotă de acțiuni mai mare, înregistrând toate consecințele care decurg din acest act juridic.

O opinie în acest sens, sunt stipulațiile art. 39 alin. (6) și (7) din Legea RM privind societățile pe acțiuni, care prevăd că valoarea de piață a aporturilor ne bănești se aprobă prin hotărârea adunării constitutive sau a adunării generale a acționarilor, ori prin decizia consiliului societății, pornindu-se de la prețurile pieței organizate publicate la data transmiterii acestor rapoarte. Valoarea de piață a aportului ne bănesc în capitalul social al societății se aprobă în temeiul raportului societății de audit sau al unei alte organizații specializate care nu este persoană afiliată societății.

Pe când, art. 37 și 38 din Legea României privind societățile comerciale nr. 31/1990, prevăd că la societățile pe acțiuni, dacă există aporturi în natură, judecătorul delegat în registrul comerțului numește, în termen de 5 zile de la înregistrarea cererii, unul sau mai mulți experți din lista experților autorizați. Aceștia vor întocmi un raport cuprinzând descrierea și modul de evaluare a fiecărui bun aportat și vor evidenția dacă valoarea lui corespunde numărului și valorii acțiunilor acordate în schimb, precum și alte elemente indicate de judecătorul delegat. Pentru bunurile mobile noi va fi luată în considerare factura. Raportul experților va fi depus în termen de 15 zile la oficiul registrului comerțului și va putea fi examinat de creditorii personali ai asociaților sau de alte persoane. La cererea și pe cheltuiela acestora, li se pot elibera copii integrale sau parțiale de pe raport. În cazul societăților pe acțiuni ce se constituie prin subscripție publică, aporturile în natură se evaluează de unul sau mai mulți experți, numiți de adunarea constitutivă. A doua adunare constitutivă examinează

și validează raportul experților de evaluare a aportului. Acționarilor care au constituit aporturi în natură nu au drept de vot în deliberările referitoare la aporturile lor, chiar dacă ei sunt și subscriitorii de acțiuni în numerar ori sunt mandatarii ai altor acționați [17, p. 287].

Aportul valorilor mobiliare. La fel, prezintă interes și anumite particularități privind aportul valorilor mobiliare în capitalul social al societăților pe acțiuni.

După părerea profesorilor Sergiu Băieș și Nicolae Roșca, fondatorii sunt în drept să transmită, la fondarea societății, acțiuni și obligațiuni ale societăților comerciale înregistrate în Republica Moldova sau în străinătate. În versiunea inițială a Legii privind societățile pe acțiuni nr. 1134/1997 erau prevăzute ca aporturi hârtiile de valoare, ceea ce reprezenta un concept mai larg decât valorile mobiliare. Transmiterea valorilor mobiliare și a altor titluri de valoare în capitalul social trebuie să fie acceptată de fondatori. Pentru o asemenea acceptare trebuie prezentate rezultatele tranzacțiilor bursiere ori extra bursiere cu hârtiile de valoare ce se transmit pentru aprecierea justă a costului lor. Transmiterea dreptului de proprietate asupra acțiunilor și obligațiunilor va fi înscrisă în registrul acționarilor societății emitente. Acțiunile și obligațiunile pot fi transmise în capitalul social al societăților pe acțiuni care se constituie pentru a concentra pachetele de acțiuni ale altor emitenți [19].

Ca procedură reglementată de lege, aportul hârtiilor de valoare la capitalul social al societății pe acțiuni se va face cu respectarea prevederilor art. 34 alin. (4) din Legea privind societățile pe acțiuni, și anume: adunarea constitutivă va aproba valoarea aporturilor ne bănești ce urmează a fi făcute în contul achitării acțiunilor plasate la înființarea societății. Valoarea de piață a aporturilor ne bănești se va aproba prin hotărârea adunării constitutive sau a adunării generale a acționarilor ori prin decizia consiliului societății, pornindu-se de la prețurile pieței organi-

zate publicate la data transmiterii acestor aporturi, conform prevederilor art. 39 alin. (6) din Legea privind societățile pe acțiuni.

În esență aportarea valorilor mobiliare în capitalul social al societății pe acțiuni presupune transferul de drepturi (drept de proprietate) asupra valorilor mobiliare de la un deținător de valori mobiliare la altul. În acest sens, considerăm că pentru realizarea cu succes a respectivei operațiuni juridice este nevoie să se țină cont de prevederile Regulamentului cu privire la modul de ținere a registrului deținătorilor de valori mobiliare de către registrator și deținătorul nominal, aprobat de Comisia Națională a Pieței Financiare prin hotărârea nr. 15/1/2007.

În acest sens, reținem atenția asupra a două definiții, care de fapt atribuie statutul persoanei fizice sau juridice ce are drept de aportare a valorilor mobiliare la capitalul social la societății, și anume **(1)** deținătorul de valori mobiliare ca fiind persoana care deține valori mobiliare în baza dreptului de proprietate (proprietar) sau în bază de contract (deținător nominal) și **(2)** deținătorul nominal de valori mobiliare ca fiind participantul profesionist la piața valorilor mobiliare, care deține, în numele său, valori mobiliare din însărcinarea proprietarilor de valori mobiliare sau a altor deținători nominali, nefiind proprietar al acestora [20].

Transferul dreptului de proprietate asupra valorilor mobiliare din contul personal al fondatorului în contul personal al societății se efectuează în baza dispoziției de transmitere, care se semnează de către deținătorul de valori mobiliare care transmite aceste valori sau de către o altă persoană stabilită de legislație, pe de o parte, și de către societate, în persoana legal împuternicită, care primește valorile mobiliare, pe de altă parte.

Deținătorul de valori mobiliare care semnează dispoziția de transmitere garantează registratorului și societății pe acțiuni, căreia îi transmite valorile mobiliare, precum că:

a) ea este persoana care are dreptul să efectueze un astfel de transfer de drepturi. Dacă dispoziția de transmitere este semnată de către reprezentant, acesta va prezenta documentele care dovedesc că el dispune de împuternicirile respective de către persoana reprezentată;

b) valorile mobiliare care se aduc sunt valabile și nu sunt grevate cu obligațiuni.

La înregistrarea transferului de drepturi asupra valorilor mobiliare, registratorul urmează să se asigure că numărul de valori mobiliare virate din contul persoanei ce transmite valorile mobiliare corespunde cu numărul de valori mobiliare ce urmează a fi înregistrate în contul societății-beneficiar.

Reținem că nu se admite înregistrarea transferului de drepturi asupra valorilor mobiliare blocate dintr-un cont personal în altul. Blocarea poate avea loc în cazul constituirii gajului, inițierii operațiunilor de vânzare, sechestrării valorilor mobiliare și în alte cazuri prevăzute de legislație [21].

Aportarea valorilor mobiliare grevate poate avea loc doar după anularea înscrierii privind blocarea valorilor mobiliare care se efectuează în baza dispoziției scrise a organelor și persoanelor împuternicite din inițiativa cărora s-a efectuat blocarea sau a persoanelor în interesul cărora s-a efectuat blocarea.

În sfârșit, toate înscrierile din sistemul registrului deținătorilor de valori mobiliare trebuie să se bazeze pe documentele primare. Registratorul este obligat să noteze pe fiecare document primit data și ora primirii acestuia și să-l introducă în registrele respective.

Aportul obligațiilor (datoriilor) societății față de creditorii. După cum am menționat anterior, la categoria aporturilor în capitalul social al societății pe acțiuni, în corespundere cu prevederile art. 41 alin. (1) lit. d) din Legea privind societățile pe acțiuni se atribuie și obligațiile (datoriile) societății față de creditorii.

Aportul obligațiilor societății față de creditorii prevăzută expres în acest articol reprezintă de fapt

procedura prin care societatea, la adunarea generală a acționarilor de cele mai dese ori extraordinare, hotărăște ca, în loc de a plăti o datorie a societății față de creditorii care poate fi asociat sau terț, să ofere acestuia în schimb valori mobiliare nou - emise.

Doctrina românească califică această operațiune juridico-contabilă ca fiind o compensare de creanțe. Astfel, compensarea de creanțe apare în practică, precum și în unele acte normative sub denumirea de conversie a creanțelor ori a datoriilor, după cum operațiunea este privită dinspre creditor, respectiv, dinspre societatea debitoare. Compensarea de creanțe cu acțiuni nou - emise este o instituție contemporană, legislația anterioară românească (Codul comercial) nepermițând decât stingerea prin plată a obligației rezultată din subscripție. Deși textul art. 210 alin. (2) din Legea privind societățile comerciale nr. 31/1990 vorbește despre emisia de noi acțiuni prin compensarea unor creanțe lichide și exigibile asupra societății pe acțiuni, procedura nu este proprie doar societății de capitaluri, ci poate fi folosită de orice societate, indiferent de formă sau tip [22].

Analizând textul legii, putem conchide că operațiunea de aport a datoriilor societății față de creditorii rezultă din activitatea societății și că de fapt aceasta intervine nu la momentul constituirii societății, ca în celelalte cazuri de aportare, ci la momentul înregistrării unei modificări a capitalului social.

Așadar, majorarea capitalului social prin emisia de noi acțiuni se va face din contul stingerii datoriei societății față de creditorii săi. O condiție esențială pentru realizarea acestei operațiuni este ca creanța să fie certă și eligibilă. În atare situație, în vederea înregistrării operațiunii de majorare a capitalului social la Comisia Națională a Pieței Financiare, pe lângă actele cerute în mod obișnuit la majorarea capitalului, societatea pe acțiuni trebuie să depună și actul care atestă creanța certă, lichidă și exigibilă și situațiile financiare, astfel încât Comisia Financiară, pe lângă

verificarea actelor care exprimă voința acționarilor de a majora capitalul societății pe acțiuni, să poată să aprecieze existența elementelor contabile care dovedesc că creanțele nu sunt fictive, deoarece aceasta ar echivala cu inexistența aporturilor.

Spre deosebire de celelalte aporturi, în cazul dat nu este necesară efectuarea unei evaluări a creanțelor, întrucât la baza expertizei sau evaluării ar sta situațiile financiare ale societății pe acțiuni. Creanțele nu se evaluează precum aporturile în natură, ci se cedează societății la valoarea nominală a acestora [5, p. 54].

În final, reținem că majorarea capitalului prin aportul creanțelor față de creditorii societății reprezintă un hibrid juridic, contabil și financiar între majorarea din surse externe și cea a majorării din surse interne ale societății, împrumutând caracteristici ale ambelor procedee. Comparativ cu majorarea din surse externe (aporturi noi), asemănarea constă în aceea că valorile mobiliare sunt dobândite prin subscriere individuală, subscriitorul devenind astfel asociat sau, dacă era deja, obținând un număr suplimentar de acțiuni, spre deosebire de majorarea din surse interne (încorporarea profitului, a rezervelor sau a primelor de emisiune), unde titlurile de valoare sunt emise și revin automat și gratuit asociaților existenți la data operațiunii, proporțional cu participarea lor la capitalul social, fără ca aceștia să-și exprime fiecare voința individuală.

Comparativ cu majorarea capitalului societății din surse interne, asemănarea constă în aceea că în societate nu se includ valori noi, valori patrimoniale, precum în cazul noilor aporturi. Prin urmare, operațiunea nu este una de finanțare, majorarea capitalului societății se face doar contabil, prin trecerea contravalorii acțiunilor la valoarea de emisie, din contul contabil de pasiv (datorii față de terț) în contul contabil de activ, legate de capital.

Ca urmare a aportării creanțelor față de creditorii societății, societatea pe acțiuni își îmbunătățește

situația patrimonială și indicatorii financiari, putând fi competitivă și obținând credibilitatea creditorilor și finanțatorilor.

Aportul cu drept de proprietate. Fondatorii, prin actul de constituire a societății pe acțiuni, pot decide liber dacă bunurile ce constituie aport în natură la fondarea societății se transmit în proprietatea sau folosința acesteia. Norma legală cuprinsă la art. 39 alin. (3) din Legea privind societățile pe acțiuni prevede că aporturile ne bănești la capitalul social pot fi transmise societății cu drept de proprietate sau cu drept de folosință.

În consecință de cauză, bunurile transmise societății cu drept de proprietate vor fi scoase din patrimoniul fondatorului. Contractul de constituire al societății, care va avea ca obiect transmiterea bunurilor cu drept de proprietate în capitalul social al societății este unul translativ de proprietate, deoarece, pe de o parte, exprimă libera voință a fondatorilor, iar pe de altă parte este actul care va sta la baza înregistrării acestora la organele competente ale statului.

Odată cu transmiterea bunurilor în proprietatea societății, fondatorul pierde dreptul asupra acestuia, iar societatea îl va înregistra ca parte a patrimoniului acesteia. Creditorii asociatului vor decădea din dreptul de a urmări bunurile aportate la capitalul social.

În cazul lichidării societății acționarul nu va primi bunul aportat la capitalul social al societății ci valoarea acestuia. Distribuirea bunurilor între acționari la lichidarea societății se va face respectându-se prevederile art. 98 din Legea privind societățile pe acțiuni nr. 1134/1997.

În susținerea celor expuse, menționăm că transferul dreptului de proprietate asupra bunurilor aportate către societate presupune și transferul riscului pieririi fortuite a acestora.

Prin urmare, după părerea cercetătorului R. Rizoiu, în lipsa unor stipulații derogatorii, dacă lucrul pierde fortuit în intervalul de timp cuprins între mo-

mentul subscrierii aportului și momentul predării acestuia (vărsământul aportului), riscul lucrului îl suportă societatea pe acțiuni în calitate de proprietar al bunului. Această soluție poate fi însă contrară intereselor colective ale asociaților, deoarece efectele prejudiciabile ale pieririi fortuite a bunului se răsfrâng în mod nejustificat asupra tuturor celorlalți asociați [23].

Un regim derogator de la regula generală în sensul că transferul riscurilor are loc odată cu predarea efectivă a lucrului către societate este prevăzut în legislația României. Art. 16 alin. (2) din Legea privind societățile comerciale nr. 31/1990 prevede că aporturile în natură trebuie să fie evaluabile din punct de vedere economic. Ele sunt admise la toate formele de societate și sunt vărsate prin transferarea drepturilor corespunzătoare și prin predarea efectivă către societate a bunurilor aflate în stare de utilizare.

Astfel, dacă bunul care face obiectul aportului piere înainte de predare, asociatul rămâne obligat să predea un alt bun sau echivalentul bănesc al acestuia. Se evită în acest fel două inconveniente majore, și anume: (1) că asociatul ar dobândi această calitate și drepturile aferente chiar dacă nu a contribuit efectiv cu nimic la constituirea capitalului social și (2) terții ar avea drept de gaj asupra unui patrimoniu diminuat [12, p. 48].

O astfel de reglementare în legislația Republicii Moldova nu se regăsește, restricții și termeni de referință fiind cuprinse în alin. (6) art. 39 din Legea privind societățile pe acțiuni care prevede că, valoarea de piață a aportului ne bănesc se aprobă în temeiul raportului întreprinderii de evaluare, întocmit în conformitate cu prevederile legislației în vigoare, care nu este persoană afiliată societății, fondatorilor sau acționarilor societății. Data întocmirii raportului de evaluare nu poate preceda cu mai mult de 6 luni data adoptării de către adunarea generală sau consiliul societății, potrivit prevederilor statutului, a valorii de piață a aporturilor ne bănești.

Aportul cu drept de folosință. Aportul bunurilor în capitalul social al societății pe acțiuni cu drept de folosință presupune că bunurile sunt puse la dispoziția societății înafara transferului dreptului de proprietate, aplicându-se față de acest raport juridic regulile privind locațiunea și nu în ultimul rând termenul pentru aceste bunuri sunt transmise în folosință [5, pag.364]. Ideea merită să fie reținută întrucât, în cazul dat, spre deosebire de situația transmiterii dreptului de proprietate asupra bunului aportat de către asociat, în situația transmiterii dreptului de folosință asupra bunului, la lichidarea societății subscriitorul rămâne titularul dreptului de proprietate și are dreptul la restituirea bunului.

În plus, suntem de acord că sub aspectul chestiunii abordate și aplicării regulilor de locațiune societatea pe acțiuni care deține în capitalul social bunuri transmise în folosință nu va putea aduce ca aport la capitalul social al unei alte societăți comerciale dreptul său de folosință asupra bunurilor, pe motiv că acest aport ar echivala cu o sublocațiune de bunuri sau cu o cesiune de drepturi. Or, în aceste situații, aportul în folosință va fi adus doar cu acordul proprietarului. O reglementare legală în acest sens se regăsește la art. 39 alin. (11) lit. d) din Legea privind societățile pe acțiuni nr. 1134/1997 care prevede că aporturi la capitalul social nu pot fi bunurile care aparțin achizitorului de acțiuni cu drept de administrare economică sau gestionare operativă, fără acordul proprietarului acestor bunuri.

În același context constatăm că Legea privind societățile pe acțiuni nr. 1134/1997 prevede că anumite bunuri pot fi aportate doar cu drept de folosință. Astfel, bunurile proprietății publice care nu sunt supuse privatizării pot fi transmise societății pe acțiuni în calitate de aport la capitalul social numai cu drept de folosință.

Examinând norma cuprinsă în art. 39 din Legea privind societățile pe acțiuni nr. 1134/1997, evidențiem condițiile distinctive obligatorii pentru

realizarea transmiterii dreptului de folosință asupra bunurilor aportate, după cum urmează:

- valoarea de piață a aporturilor ne bănești transmise societății cu drept de folosință se determină pornind de la plata pentru folosință calculată pentru perioada stabilită în documentele de constituire ale societății sau în hotărârea adunării generale a acționarilor (alin. (5) art. 39);

- în cazul prelungirii dreptului de folosință a aporturilor ne bănești, cesionat societății, societatea va fi obligată să elibereze suplimentar acțiuni proprietarului acestor aporturi în modul prevăzut de documentele de constituire sau de hotărârea adunării generale a acționarilor societății;

- în cazul încetării înainte de termen a dreptului de folosință a aporturilor ne bănești, cesionat societății, acționarul este obligat să restituie societății dividendele și acțiunile primite în plus, în modul prevăzut de documentele de constituire sau de hotărârea adunării generale a acționarilor societății.

Concluzii

Instituția capitalului social al societății pe acțiuni în Republica Moldova a fost supusă modificării în urma introducerii amendamentelor în Legea nr. 1134/1997 privind societățile pe acțiuni, lege armonizată cu standardele europene, inclusiv cu Directiva (UE) 2017/1132 a Parlamentului European și Consiliului din 14 iunie 2017 cu privire la anumite aspecte ale dreptului societăților comerciale și cu Directiva 2007/36/CE a Parlamentului European din 11 iulie 2007 privind exercitarea anumitor drepturi ale acționarilor în cadrul societăților comerciale cotate la bursă.

Prin intermediul noilor modificări ale Legii nr. 1134/1997 au fost stabilite prevederi cu referire la cuantumul și pragul minim până la care poate fi redus capitalul social al societății pe acțiuni. Astfel, este prevăzută o creștere graduală a mărimii minime a capitalului social de la 20 000 de lei, și conform Legii

nr. 18/2020, până la: a) capitalul social al societății nu poate fi mai mic de 120 000 de lei la un an de la data intrării în vigoare a prezentei legi; b) capitalul social al societății nu poate fi mai mic de 360 000 de lei la doi ani de la data intrării în vigoare a prezentei legi și c) capitalul social al societății nu poate fi mai mic de 600 000 de lei la trei ani de la data intrării în vigoare a prezentei legi.

Conform dispozițiilor art. 252 și 253 din Codul civil al RM aportul la capitalul social al unei societăți comerciale poate fi în bani dacă actul de constituire nu prevede altfel sau orice alt bun aflat în circuitul civil.

Categoriile aporturilor în cazul societăților pe acțiuni este reglementat de prevederile Legii privind societățile pe acțiuni, care reține că aporturi la capitalul social pot fi: mijloace bănești; valori mobiliare plătite în întregime; alte bunuri, inclusiv drepturi patrimoniale sau alte drepturi care pot fi evaluate în bani; obligațiile (datoriile) societății față de creditori. Adicional, art. 41 din Legea privind societățile pe acțiuni prevede că felurile aporturilor se stabilesc de actul de constituire al societății pe acțiuni sau de hotărârea privind emisia suplimentară de acțiuni.

Astfel, concluzionăm că capitalul social al societății pe acțiuni reprezintă chintesența unei societăți, care asigură buna funcționare și dezvoltarea economică a acesteia, la fel garantând drepturile creditorilor societății și nu în ultimul rând reprezintă contribuția proporțională a asociaților/acționarilor la constituirea societății.

Referințe bibliografice

1. BĂIEȘU, A., BURUIANĂ, M., Comentariu la Codul civil al Republicii Moldova, vol.1, editura Tipografia Centrală, Chișinău 2006, 511 p.
2. Codul civil al Republicii Moldova, republicat în temeiul Legii nr.133 din 15.11.2018. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova (în continuare MO al RM)

nr.66-75 din 01.03.2019, https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=125043&lang=ro#, vizualizat la data 03.12.2021.

3. Legea privind societățile pe acțiuni nr.1134/1997, republicată în temeiul Art. III din Legea nr.18 din 20 februarie 2020. În: MO al RM nr. 99-100 din 31.12.2020, https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=124769&lang=ro#, vizualizat la data de 03.12.2021.

4. BODU, S., Tratat de drept societar, Editura Rosetti International, București 2014, 639 p.

5. Legea privind activitatea băncilor nr.202/2017. În: MO al RM nr. 434-439 din 15.12.2017, https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=105712&lang=ro, vizualizat la data de 03.12.2021.

6. STOICA, Cristiana Irinel, Subscripția internațională de acțiuni și de obligațiuni, Editura All Beck, București 2000, 268 p.

7. HARAGA, Cr., CUCU, Cr., Dicționar de drept comercial, Editura CH Beck, București 2011, 543 p.

8. HÎNCU. Rodica, IORDACHI Victoria, etc. Bazele funcționării pieței de capital, Editura ASEM, Chișinău 2012, 129 p.

9. Legea privind piața de capital nr. 171/2012. În: MO al RM nr. 193-197 din 14.09.2012, https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=121985&lang=ro#, vizualizat la data de 03.12.2021.

10. Hotărârea Comisiei Naționale a Pieței Financiare (CNPF) nr. 56/11 din 14 noiembrie 2014 cu privire la aprobarea Regulamentului privind licențierea și autorizarea pe piața de capital, https://www.cnpf.md/storage/files/files/hot_56_11.pdf, vizualizat la data de 03.12.2021.

11. Hotărârea CNPF cu privire la aprobarea Instrucțiunii privind etapele, termenele, modul și procedurile de înregistrare a valorilor mobiliare nr. 13/10 din 13.03.2018, https://www.cnpf.md/storage/files/files/Hot_13_10_2018.pdf, vizualizat la data de 03.12.2021.

12. ÎVANOV, E., Patrimoniul societăților comerciale, Editura Hamangiu, București 2008, 189 p.

13. TUDORIU, F., Înființarea unei societăți comerciale pe acțiuni, Editura Universul Juridic, București 2000, 246 p.

14. BRATIȘ, M., Constituirea societății comerciale pe acțiuni, Editura Hamangiu, București 2008, 354 p.

15. LETEA, Crina-Mihaela, Dizolvarea și lichidarea

societăților comerciale, Editura Hamangiu, București 2008, 193 p.

16. GHEORGHE, Cr., Societăți comerciale. Voința asociaților și voința socială, Editura All Beck, București 2003, 73p.

17. MORICA, R. I., BERCEA, L., Drept comercial român și drept bancar, Editura Lumina Lex, București 2005, 498 p.

18. SHIAU, I., Drept comercial, Editura Hamangiu, București 2009, 576 p.

19. ROȘCA, N., BAIES, S., Dreptul afacerilor, vol. II, Editura Tipografia Centrală, Chișinău 2006, 433 p.

20. DUȚESCU, Cr., Legea privind piața de capital. Comentarii pe articole. Editura C.H. Beck, București 2009, 364 p.

21. DUȚESCU, Cr., Contractul de vânzare-cumpărare de acțiuni. Editura C.H. Beck, București 2012, 267 p.

22. BODU, S., Majorarea capitalului social al unei societăți comerciale prin compensarea (conversia) creanțelor, Revista Universul Juridic nr.12, decembrie 2015, 54 p.

23. RIZOIU, R., Garanții reale mobiliare, o abordare funcțională, Editura Universul Juridic, București 2011, 175 p.

INSTITUȚIA CONSUMATORULUI DE RESURSE ENERGETICE: PRACTICA JUDICIARĂ A REPUBLICII MOLDOVA ȘI A UNIUNII EUROPENE

Silvia STICI

Doctorand, Școala Doctorală în Științe Juridice,
Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova
e-mail: stici.silvia22@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-7178-1276>

În prezentul articol este abordată tematica instituției consumatorului de resurse energetice în legislația și practica judiciară a Republicii Moldova și a Uniunii Europene. Abordarea instituției consumatorului în domeniul energetic în Republica Moldova trebuie făcută prin prisma a mai mulți factori, inclusiv noțiunea de consumator, istoricul, drepturile și obligațiile consumatorilor. Expunerea materiei s-a efectuat atât prin prisma legislației Republicii Moldova cât și normelor Uniunii Europene. În opinia autorului, prezintă interes și legislația României, care este armonizată cu Directiva 2009/72/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piața internă a energiei electrice și de abrogare a Directivei 2003/54/CE și, respectiv, Directiva 2009/73/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piața internă în sectorul gazelor naturale și de abrogare a Directivei 2003/55/CE. În scopul îmbunătățirii statutului consumatorului de resurse energetice e necesar de a revizui cadrul legal primar în materie de protecție a consumatorilor, inclusiv normele ce țin de statutul lor, drepturile și obligațiunile. O atenție deosebită s-a acordat raporturilor juridice ce reglementează statutul consumatorului de resurse energetice, inclusiv înaintării unor propuneri de lege ferenda în vederea îmbunătățirii acestui statut.

Cuvinte-cheie: clauze abuzive, consumator, energie electrică, energie termică, gaze naturale.

ENERGY RESOURCES CONSUMER INSTITUTION: THE JUDICIAL PRACTICE OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA AND THE EUROPEAN UNION

This article addresses the issue of the institution of the consumer of energy resources in the legislation and judicial practice of the Republic of Moldova and the European Union. The approach of the consumer institution in the energy field in the Republic of Moldova must be done through the prism of several factors, including the concept of consumer, history, rights and obligations of consumers. The presentation of the matter was carried out both in the light of the legislation of the Republic of Moldova and the norms of the European Union. According to the author, the Romanian legislation, which is harmonized with Directive 2009/72 / EC of the European Parliament and of the Council of 13 July 2009 on common rules for the internal market in electricity and repealing Directive 2003/54 / EC, is also of interest, respectively Directive 2009/73 / EC of the European Parliament and of the Council of 13 July 2009 on common rules for the internal market in natural gas and repealing Directive 2003/55 / EC. In order to improve the consumer status of energy resources, it is necessary to review the primary legal framework on consumer protection, including the rules on their status, rights and obligations. Particular attention has been paid to the legal relationships governing the status of the consumer of energy resources, including the submission of legislative proposals to improve this status.

Keywords: unfair terms, consumer, electricity, thermal energy, natural gas.

INSTITUTION DU CONSOMMATEUR DE RESSOURCES ÉNERGÉTIQUES: PRATIQUE JUDICIAIRE DE LA RÉPUBLIQUE DE MOLDOVA ET DE L'UNION EUROPÉENNE

Dans cet article, le sujet de l'institution du consommateur de ressources énergétiques dans la législation et la pratique judiciaire de la République de Moldova et de l'Union Européenne est abordé. L'approche de l'institution de protection des consommateurs dans le secteur de l'énergie en République de Moldova devrait être fondée sur plusieurs facteurs, notamment la notion de consommateur, l'histoire, les droits et les obligations des consommateurs. L'exposé de la question a été réalisé à la fois à travers le prisme de la législation de la République de Moldova et des normes de l'Union Européenne. De l'avis de l'auteur, la législation roumaine présente également un intérêt, qui est harmonisée avec la directive 2009/72/CE du Parlement Européen et du Conseil du 13 juillet 2009 relative à des règles communes pour le marché intérieur de l'électricité et abrogeant la directive 2003/54/CE et la directive 2009/73/CE du Parlement Européen et du Conseil du 13 juillet 2009 relative à des règles communes pour le marché intérieur du gaz naturel et abrogeant la directive 2003/55/CE. Afin d'améliorer le statut du consommateur de ressources énergétiques, il est nécessaire de réviser le cadre juridique principal de la protection des consommateurs, y compris les règles relatives à leur statut, à leurs droits et à leurs obligations. Une attention particulière a été accordée aux relations juridiques régissant le statut du consommateur de ressources énergétiques, y compris la soumission de propositions pour lege ferenda afin d'améliorer ce statut.

Mots-clés: clauses abusives, consommateur, électricité, énergie thermique, gaz naturel.

ИНСТИТУТ ПОТРЕБИТЕЛЯ ЭНЕРГОРЕСУРСОВ: СУДЕБНАЯ ПРАКТИКА РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА И ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА

В данной статье рассматривается вопрос института потребителя энергоресурсов в законодательстве и судебной практике Республики Молдова и Европейского Союза. Подход института потребителей в области энергетики в Республике Молдова должен осуществляться сквозь призму нескольких факторов, включая понятие потребителя, историю, права и обязанности потребителей. Презентация темы была сделана как с точки зрения законодательства Республики Молдова, так и норм Европейского Союза. По мнению автора, также представляет интерес румынское законодательство, гармонизированное с Директивой 2009/72/ЕС Европейского парламента и Совета от 13 июля 2009 г. об общих правилах внутреннего рынка электроэнергии и отменяющей Директиву 2003/54/ЕС, соответственно, Директива 2009/73/ЕС Европейского парламента и Совета от 13 июля 2009 года об общих правилах внутреннего рынка природного газа и отменяющая Директиву 2003/55/ЕС. В целях улучшения статуса потребителя энергоресурсов, необходимо пересмотреть первичную правовую базу по защите прав потребителей, в том числе нормы, касающиеся их статуса, прав и обязанностей. Особое внимание было уделено правоотношениям, регулирующим статус потребителя энергоресурсов, в том числе внесение законодательных предложений по совершенствованию этого статуса.

Ключевые слова: несправедливые условия, потребитель, электроэнергия, тепловая энергия, природный газ.

Introducere

Abordarea instituției consumatorului în domeniul energetic în Republica Moldova, trebuie făcută prin prisma a mai mulți factori, inclusiv noțiunea de consumator, istoricul, drepturile și obligațiile consumatorilor, etc.

Noțiunea de consumator de resurse energetice. Pentru prima dată, după proclamarea independenței

Republicii Moldova noțiunea de consumator se regăsea în Legea nr. 1453/din 25.05.1993 privind protecția consumatorilor potrivit căreia prin noțiunea de consumator se avea în vedere persoană fizică care dobânda, utiliza ori consuma, ca destinatar final, produse obținute de la agenți economici sau care beneficia de servicii prestate de aceștia [1].

Ulterior, prin art. 1 din Legea nr. 105/din 13.03.2003 privind protecția consumatorilor noțiunea de consumator a fost extinsă și în cazul persoanelor fizice ce intenționează să comande sau să procure produse, servicii pentru necesități nelegate de activitatea de întreprinzător sau profesională [2]. Această definiție nu se înscrie cu prevederile art. 3 din Codul civil prin care se prezumă existența unui raport juridic civil. Până la încheierea raportului juridic civil persoana care intenționează să comande sau să procure produse, servicii pentru necesități nelegate de activitatea de întreprinzător sau profesională nu poate avea calitatea de consumator, ci mai degrabă de un potențial consumator.

În același context, noțiunea de consumator dată de Codul civil are un caracter deficitar în raport cu noțiunea de consumator prevăzută de Directivele europene în materie de protecția consumatorilor. După cum prevede Codul civil, are calitatea de consumator orice persoană fizică care, în cadrul unui raport juridic civil, acționează predominant în scopuri ce nu țin de activitatea de întreprinzător sau profesională. Persoana fizică nu are calitatea de consumator dacă cealaltă parte a raportului juridic civil nu are calitatea de profesionist. Cât privește calitatea de profesionist, această calitate o are orice persoană fizică sau juridică de drept public sau de drept privat care, în cadrul unui raport juridic civil, acționează în scopuri ce țin de activitatea de întreprinzător sau profesională, chiar dacă persoana nu are scopul de a obține un profit din această activitate [3]. În acest sens, Directivele europene nu stabilesc posibilitatea de a acționa predominant în scopuri ce nu țin de activitatea de întreprinzător sau profesională. Redacția în cauză este interpretabilă, presupunând că consumatorul poate acționa chiar și în scopuri cu caracter comercial. O astfel de abordare este una incorectă și nu se înscrie cu conținutul Directivelor. Pentru argumentare voi invoca doar unele prevederi din aceste Directive.

Directiva 2005/29/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 11 mai 2005 prevede expres că prin noțiunea de „consumator” se are în vedere orice persoană fizică ce acționează, în legătură cu practicile comerciale reglementate de directiva menționată, în scopuri care nu se încadrează în activitatea sa comercială, industrială, artizanală sau liberală, iar „comerciant” înseamnă orice persoană fizică sau juridică ce acționează, în legătură cu practicile comerciale reglementate de directivă, în scopuri care se încadrează în activitatea sa comercială, industrială, artizanală sau liberală și orice persoană care acționează în numele sau în beneficiul unui comerciant [4]. Din conținutul acestei norme este indiscutabil că scopul activităților desfășurate de consumator în toate situațiile nu trebuie să conțină elemente specifice unei activități comerciale, industrială, artizanale sau liberale. La fel și în cazul comercianților, în toate situațiile scopul desfășurării unor activități este cel de a obține profit și nu este admis contrariul - ”chiar dacă persoana nu are scopul de a obține un profit din această activitate”, așa cum este stipulate în Codul civil.

Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii la art. 2 prevede că „consumator” înseamnă orice persoană fizică ce, în cadrul contractelor reglementate de directivă, acționează în scopuri care se află în afara activității sale profesionale, iar „vânzător sau furnizor” înseamnă orice persoană fizică sau juridică care, în cadrul contractelor reglementate de directive în cauză, acționează în scopuri legate de activitatea sa profesională, publică sau privată. Spre deosebire de conținutul de ”consumator” dat de Directiva 2005/29/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 11 mai 2005 unde scopul activităților nu se încadrează în activitatea sa comercială, industrială, artizanală sau libera, Directiva 93/13/CEE nu mai enumeră tipurile de activități, utilizând o formulare mai concisă – ”în scopuri care

se află în afara activității sale profesionale”. Această nouă abordare reiese din obiectivele trasate de Directiva 93/13/CEE, și în special:

- oportunitatea adoptării unor măsuri în vederea instituirii treptate a pieței interne, întrucât piața internă cuprinde un teritoriu fără frontiere interne în care mărfurile, persoanele, serviciile și capitalul circulă liber;

- diferențele pe care le prezintă legislația statelor membre privind clauzele contractelor încheiate între vânzătorul de bunuri sau furnizorul de servicii, pe de o parte, și consumatorul acestora, pe de altă parte, având ca efect posibilitatea apariției unor denaturări a concurenței dintre vânzători și furnizori, mai ales atunci când aceștia vând bunuri sau furnizează servicii în alte state membre;

- responsabilitatea statelor membre de a se asigura că contractele încheiate cu consumatorii nu conțin clauze abuzive;

- facilitarea instituirii pieței interne în scopul protejării cetățeanului, în rolul său de consumator, la achiziționarea de bunuri și servicii în temeiul unor contracte care sunt reglementate de legislația unui alt stat membru decât statul său membru, este esențial să se elimine clauzele abuzive în aceste contracte;

- necesitatea protejării persoanelor care achiziționează bunuri și servicii împotriva abuzului de putere de către vânzător sau furnizor, mai ales împotriva contractelor de adeziune și împotriva excluderii abuzive a unor drepturi esențiale din contracte [5].

Este indiscutabil că aceste obiective prevăzute de Directiva 93/13/CEE trebuie luate în considerare în procesul de armonizare a legislației Republicii Moldova în materie de protejare a consumatorilor de resurse energetice.

Directiva 2011/83/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2011 privind drepturile consumatorilor la art. 2 prevede că „consumator” este orice persoană fizică ce, în cadrul contractelor

reglementate de directivă, acționează în scopuri care se află în afara activității sale comerciale, industriale, artisanale sau profesionale, iar „comerciant” înseamnă orice persoană fizică sau juridică, indiferent dacă este publică sau privată, care acționează, inclusiv prin intermediul unei alte persoane care acționează în numele sau în contul ei, în scopuri ce țin de activitatea sa comercială, de afaceri, meșteșugărească sau profesională în legătură cu contractele care intră sub incidența directivei menționate [6].

Obiectivele Directivei menționate sunt centrate pe astfel de obiective cum ar fi:

- piața internă este concepută să cuprindă un spațiu fără frontiere interne, în care sunt garantate libera circulație a mărfurilor și serviciilor, precum și libertatea de stabilire. Armonizarea anumitor aspecte în materie de contracte cu consumatorii negociate la distanță și în afara spațiilor comerciale este necesară pentru promovarea unei piețe interne reale a consumatorilor care să mențină echilibrul corect între un nivel ridicat de protecție a consumatorilor și competitivitatea întreprinderilor, asigurând în același timp respectarea principiului subsidiarității [7];

- anumite disparități creează bariere interne semnificative în cadrul pieței interne, care afectează comerțanții și consumatorii. Disparitățile respective cresc costurile de conformare suportate de comerțanții care doresc să se angajeze în activități de vânzare transfrontalieră de bunuri sau de prestare de servicii. Fragmentarea disproporționată subminează de asemenea încrederea consumatorului în piața internă [8];

- contractele legate de încălzirea centralizată ar trebui să facă obiectul Directivei menționate, în mod similar contractelor de furnizare a apei, gazului și electricității. Încălzirea centralizată înseamnă furnizarea energiei termice, printre altele sub formă de aburi sau apă fierbinte, de la o sursă centrală de producție, printr-un sistem de transport și distribuție la mai multe clădiri, în scopul încălzirii [9];

- comerciantul ar trebui să transmită consumatorului informații clare și inteligibile înainte ca acesta din urmă să își asume obligații în temeiul unui contract la distanță sau al unui negociat în afara spațiilor comerciale sau al oricărui contract, altul decât un contract la distanță sau unul negociat în afara spațiilor comerciale, sau al oricărei oferte similare. Atunci când furnizează informațiile respective, comerciantul ar trebui să țină seama de nevoile specifice ale consumatorilor care prezintă o vulnerabilitate deosebită ca urmare a infirmității psihice, fizice sau psihologice a acestora, a vârstei sau a credulității lor, într-un mod pe care comerciantul l-ar putea prevedea în mod rezonabil. Cu toate acestea, faptul că se ține seama de astfel de nevoi specifice nu ar trebui să ducă la niveluri diferite de protecție a consumatorului [10];

- persoanele sau organizațiile despre care se consideră, în baza legislației interne, că ar avea un interes legitim cu privire la protecția drepturilor contractuale ale consumatorilor ar trebui să aibă dreptul de a iniția proceduri, fie în fața unei instanțe judecătorești, fie a unei autorități administrative care are competența de a decide în cazul reclamațiilor sau de a iniția procedurile judiciare corespunzătoare [11].

După cum vedem, Directiva 2011/83/UE are ca obiect și contractele legate de încălzirea centralizată, contractele de furnizare a apei, gazului și electricității. În acest context trebuie să menționăm că prevederile Directivelor sectoriale (Directiva 2009/72/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piața internă a energiei electrice, Directiva 2009/73/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piața internă în sectorul gazelor naturale, Directiva din 25 octombrie 2012 privind eficiența energetică, Directiva din 3 noiembrie 1998 privind calitatea apei destinate consumului uman) sunt corelate cu prevederile Directivei 2011/83/UE.

Cât privește Legile sectoriale naționale ce stau la baza reglementării contractelor legate de încălzirea centralizată, contractele de furnizare a apei, gazului și electricității, inclusiv statutul consumatorilor, și în speță cel al noțiunii de consumator, sub unele aspecte ele au un caracter deficitar și nu întotdeauna sunt corelate cu directivele sectoriale.

Astfel, de exemplu, Legea cu privire la energia electrică nr. 107 din 27.05.2016 (Monitorul Oficial nr.193-203/413 din 08.07.2016) a fost armonizată cu Directiva 2009/72/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piața internă a energiei electrice și de abrogare a Directivei 2003/54/CE [12]. A se menționa că Directiva în cauză la art. 2 utilizează astfel de noțiuni, cum ar fi: "client" în loc de "consumator", noțiune prevăzută de Legea nr.107/2016, "client eligibil" în loc de "consumator eligibil", "client final" în loc de "consumator final", "client necasnic" în loc de "consumator" noncasnic, etc. Cu toate acestea, legiuitorul din Republica Moldova atât în raport cu persoanele fizice cât și juridice care cumpără energie electrică a utilizat noțiunea de "consumator", și nu "client" cum este prevăzut la art. 2 din Directiva 2009/72/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piața internă a energiei electrice și de abrogare a Directivei 2003/54/CE. Același concept a fost aplicat de legiuitor și la adoptarea Legii cu privire la gazele naturale nr. 108 din 27.05.2016 (Monitorul Oficial nr.193-203/415 din 08.07.2016), lege care a fost armonizată cu Directiva 2009/73/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piața internă în sectorul gazelor naturale și de abrogare a Directivei 2003/55/CE [13]. Considerăm că aplicarea acestui concept de legiuitorul moldovean nu este unul îndreptățit. În acest sens, pentru a argumenta poziția dată, voi invoca următoarele considerente.

În primul rând, la adoptarea atât a Legii cu privire la energia electrică nr. 107 din 27.05.2016 cât și Legii cu privire la gazele naturale nr. 108 din 27.05.2016 urma să luăm în considerare normele generale în materie de protecție a consumatorului prevăzute de legislația națională aplicabilă în domeniu. Astfel, în corespundere cu art. 1 din Legea privind protecția consumatorilor nr. 105-XV din 13.03.2003 prin noțiunea de "consumator" se are în vedere orice persoană fizică ce intenționează să comande sau să procure ori care comandă, procură sau folosește produse, servicii pentru necesități nelegate de activitatea de întreprinzător sau profesională. Deci, "consumator" este orice persoană fizică ce intenționează să comande sau să procure ori care comandă, procură sau folosește produse, servicii pentru necesități nelegate de activitatea de întreprinzător sau profesională. Din noțiunea dată se desprind mai multe elemente, inclusiv:

- consumatorul în calitatea sa de persoană fizică, este persoana, privită individual, ca titular de drepturi și de obligații;

- dreptul persoanei fizice de a comanda, se referă la cererea din partea unui consumator privind un serviciu sau produs care urmează a fi confecționat sau distribuit de un agent economic;

- dreptul persoanei fizice "de a procura", este un drept care înglobează în sine dreptul de a procura anumite bunuri (ex: contractul de vânzare – cumpărare), cât și servicii (exemplu, contractul de furnizare a energiei electrice și gaze naturale).

- dreptul persoanei fizice "de a folosi", este un drept care se referă atât la utilizarea bunurilor, cât și utilizarea serviciilor.

Precizăm că nu numai pentru Legea privind protecția consumatorilor nr. 105-XV din 13.03.2003 este caracteristic acest concept, ci și pentru alte Legi generale adoptate de Parlamentul Republicii Moldova. În acest sens, conform art. 3 din Legea privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii nr. 256 din 09.12.2011 (Monito-

rul Oficial nr. 38-41/115 din 24.02.2012 - abrogată), prin noțiunea de "consumator" la fel se avea în vedere, orice persoană fizică ce intenționează să comande sau să procure ori care comandă, procură sau folosește produse, servicii pentru necesități nelegate de activitatea sa de întreprinzător sau de activitatea sa profesională. Scopul acestei legi era de a crea un cadru legal corespunzător în vederea asigurării protecției intereselor economice ale consumatorilor prin interzicerea și prevenirea utilizării de clauze abuzive în contractele încheiate între comercianți și consumatori. Prin clauză abuzivă se are în vedere clauză contractuală care, nefiind negociată în mod individual cu consumatorul, prin ea însăși sau împreună cu alte prevederi din contract, creează, în detrimentul consumatorului, contrar cerințelor de bună-credință, un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract.

Prezintă interes și legislația României, care este armonizată cu Directiva 2009/72/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piața internă a energiei electrice și de abrogare a Directivei 2003/54/CE și respectiv Directiva 2009/73/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piața internă în sectorul gazelor naturale și de abrogare a Directivei 2003/55/CE. În speță se are în vedere Legea nr. 123/2012 energiei electrice și a gazelor naturale (M. Of. nr. 485 din 16.7.2012) care la art. 3 stipulează că prin noțiunea de "client" se are în vedere clientul angro sau final de energie electrică. Același articol cuprinde și alte noțiuni, inclusiv:

- client angro – persoana fizică sau juridică ce cumpără energie electrică în vederea revânzării în interiorul sau în exteriorul sistemului în cadrul căruia este stabilită;

- client eligibil – clientul care este liber să își aleagă furnizorul de energie electrică de la care cum-

pără energie electrică, în sensul art. 33 din Directiva 2009/72/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piața internă a energiei electrice și de abrogare a Directivei 2003/54/CE;

- client final – orice persoană fizică sau juridică ce cumpără energie electrică pentru consum propriu; în cuprinsul legii noțiunile de „client final“ și „consumator“ sunt echivalente;

- client noncasnic – orice persoană fizică sau juridică ce cumpără energie electrică ce nu este pentru propriul consum casnic; această categorie include și producători de energie electrică, operatori de rețea și clienți angro;

- client casnic – clientul care cumpără energie electrică pentru propriul consum casnic, excluzând consumul pentru activități comerciale sau profesionale;

- client vulnerabil – clientul final aparținând unei categorii de clienți casnici care, din motive de vârstă, sănătate sau venituri reduse, se află în risc de marginalizare socială și care, pentru prevenirea acestui risc, beneficiază de măsuri de protecție socială, inclusiv de natură financiară. Măsurile de protecție socială, precum și criteriile de eligibilitate pentru acestea se stabilesc prin acte normative.

După cum vedem, legiuitorul român a precizat că doar în cazul noțiunii de ”client final”, noțiunea dată este echivalentă cu noțiunea de consumator.

A se menționa că Legea cu privire la energia electrică nr. 107 din 27.05.2016 și Legea cu privire la gazele naturale nr. 108 din 27.05.2016 reglementează doar raporturile ce țin de drepturile, obligațiile și răspunderea consumatorului final, nu și a celorlalte categorii de consumatori. În speță, la art. 65 din Legea cu privire la energia electrică nr. 107 din 27.05.2016 sunt prevăzute drepturile consumatorilor finali, inclusiv:

- să respecte condițiile contractuale, să instaleze doar receptoare electrice, utilaje și echipamente

care corespund documentelor normativ-tehnice și să utilizeze energia electrică doar prin receptoare electrice omologate, în mod rațional, inofensiv, eficient și fără fraude;

- să achite integral plata datorată pentru energia electrică furnizată și penalitățile calculate, conform condițiilor contractuale și în termenele stabilite în factura de plată;

- să păstreze intacte echipamentul de măsurare și sigiliile aplicate, să nu întreprindă acțiuni menite să sustragă energie electrică prin ocolirea echipamentului de măsurare sau prin denaturarea indicațiilor acestuia și să sesizeze imediat furnizorul în cazul în care depistează defecțiuni în funcționarea echipamentului de măsurare sau violarea sigiliilor operatorului de sistem;

- dacă nu mai dorește să achiziționeze energie electrică de la furnizorul respectiv, să rezilieze contractul de furnizare a energiei electrice și să achite integral furnizorului plata pentru energia electrică consumată și, după caz, penalitățile aferente, în conformitate cu contractul de furnizare a energiei electrice;

- să asigure, în conformitate cu condițiile stipulate în Regulamentul privind măsurarea energiei electrice în scopuri comerciale, acces personalului operatorului de sistem pentru controlul și pentru citirea indicațiilor echipamentului de măsurare, precum și pentru controlul, deservirea și reparația instalațiilor electrice care aparțin operatorului de sistem și sunt amplasate pe proprietatea consumatorului final;

- să nu intervină și să nu permită altor persoane să intervină în utilajul rețelelor electrice ale operatorului de sistem amplasate pe proprietatea consumatorului final;

- să nu utilizeze receptoarele electrice în situația în care acestea provoacă deranjamente în funcționarea utilajului operatorului de sistem sau influențează negativ parametrii de calitate a energiei electrice furnizate altor consumatori finali;

- să respecte cerințele privind securitatea la exploatarea instalațiilor electrice.

În Directiva 2012/27/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2012 privind eficiența energetică găsim o altă abordare a noțiunii de „consumator final” în care se specifică că prin această noțiune se are în vedere atât o persoană fizică cât și o persoană juridică care achiziționează energie pentru propriul său consum final [14].

În opinia noastră, în cazul dat, nu ne aflăm în prezența unui nou concept de abordare a noțiunii de consumator, așa cum este prevăzut în Directiva 2011/83, prin care este stipulat că consumator este doar o persoană fizică. Voi argumenta poziția data prin următoarele:

În primul rând, Directiva 2012/27/UE în cazul persoanelor juridice face referire la destinația consumului de energie – ”pentru propriul său consum final” și nu în alte scopuri;

În al doilea rând, pentru a valorifica potențialul de economisire a energiei în anumite segmente ale pieței unde auditurile energetice nu sunt în general oferite cu titlu comercial (cum ar fi întreprinderile mici și mijlocii (IMM), statele membre ar trebui să elaboreze programe care să încurajeze IMM-urile să se supună unor audituri energetice. Auditurile energetice ar trebui să aibă un caracter obligatoriu și periodic pentru întreprinderile mari, întrucât economiile de energie pot fi semnificative. Auditurile energetice ar trebui să țină seama de standardele europene sau internaționale relevante, precum EN ISO 50001 (sisteme de gestionare a energiei) sau EN 16247-1 (audituri energetice) sau EN ISO 14000 (sisteme de gestionare a mediului) în cazul în care includ un audit energetic, fiind astfel în conformitate cu dispozițiile anexei VI la prezenta directivă deoarece aceste dispoziții nu depășesc cerințele prevăzute în standardele relevante respective. În prezent se află în curs de elaborare un standard european specific privind auditurile energetice [15].

În al treilea rând, noțiunea de ”consumator final” care poate fi ”atât o persoană fizică cât și o persoană juridică care achiziționează energie pentru propriul său consum final” prevăzută de Directiva 2012/27/UE, trebuie abordată prin prisma Directivei 2009/72/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piața internă a energiei electrice și de abrogare a Directivei 2003/54/CE prin care au fost statuate drepturi de a beneficia de un nivel înalt de protecție atât pentru clienții casnici, precum și pentru întreprinderile mici, atunci când statele membre consideră oportun acest lucru [16].

Situația data este condiționată de posibilitatea de a beneficia de garanții specifice serviciului public, în special în ceea ce privește siguranța alimentării și tarifele rezonabile, din motive de echitate, competitivitate și, indirect, pentru crearea de locuri de muncă. Clienții în cauză ar trebui să beneficieze, de asemenea, de posibilitatea de a alege, de echitate, de reprezentare și de mecanisme de soluționare a litigiilor. În același context și Legea nr. 107/2016 prevede că consumatorii casnici și societățile comerciale mici au dreptul de a fi aprovizionați cu energie electrică de către furnizorul serviciului universal la parametrii de calitate stabiliți, la prețuri reglementate, transparente, nediscriminatorii și ușor de comparat [17].

Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție obligațiile de serviciu public urmează a fi îndeplinite în mod transparent, nediscriminatoriu și ușor de verificat și trebuie să garanteze accesul egal și pe bază de reciprocitate al întreprinderilor electroenergetice din țările părți ale Comunității Energetice la consumatorii finali din Republica Moldova. Orice forme de retribuție financiară sau de alt gen, precum și drepturile exclusive care pot fi acordate pentru îndeplinirea obligațiilor de serviciu public se impun și se realizează în mod transparent și nediscriminatoriu [18].

Obligația asigurării continuității în livrării energiei termice către consumatori, pe criterii de transparență și nediscriminare aprobate de autoritatea de reglementare în scopul garantării transportului și distribuției energiei electrice produse în regim de cogenerare de înaltă eficiență în baza contractelor încheiate între participanții la piața energiei electrice este prevăzută și prin normele Legii nr. 92/ 29.05.2014 cu privire la energia termică și promovarea cogenerării [19]. Prin Legea menționată în afara de noțiunea de ”consumator” care este persoana fizică sau juridică care utilizează energie termică pe bază de contract, prin racordarea instalației sale de utilizare a energiei termice la rețeaua termică a distribuitorului, a fost introdusă noțiunea de ”subconsumator” calitate ce o are persoană fizică sau juridică ale cărei instalații termice sunt racordate la instalațiile de utilizare a energiei termice ale unui alt consumator cu care are încheiat un contract. Această noțiune este discutabilă întrucât Directiva 2012/27/UE prevede doar noțiunea „consumator final” (înseamnă o persoană fizică sau juridică care achiziționează energie pentru propriul său consum final), dar nu și pe cea de ”subconsumator” [20].

În domeniul apei potabile, Directiva (UE) 2020/2184 a Parlamentului European și a Consiliului din 16 decembrie 2020 privind calitatea apei destinate consumului uman nu este centrată pe statutul calității de consumator ci pe destinația apei pentru consumul uman care înseamnă:

- orice tip de apă, fie în starea sa inițială, fie după tratare, destinată băutului, gătitului, preparării de alimente sau oricărui alt scop casnic atât în spații publice, cât și în spații private, indiferent de originea acesteia și indiferent dacă este furnizată dintr-o rețea de distribuție, sau dintr-o cisternă ori este îmbuteliată în sticle sau recipiente, inclusiv ape de izvor;

- orice tip de apă folosită în orice întreținere cu profil alimentar pentru producerea, prelucrarea, conservarea sau comercializarea produselor sau a

substanțelor destinate consumului uman [21]. Directiva face referire doar la noțiunea de „sistem de distribuție casnică” care înseamnă conductele, fittingurile și dispozitivele instalate între robinetele care sunt folosite în mod normal pentru apa destinată consumului uman atât în spații publice, cât și în spații private și rețeaua de distribuție, dar numai dacă acestea nu constituie responsabilitatea furnizorului de apă, în calitatea acestuia de furnizor de apă, în temeiul dreptului intern aplicabil [22].

În acest context, prevederile din Legea nr. 303 din 13.12.2013 privind serviciul public de alimentare cu apă și de canalizare, potrivit cărora consumatorul este persoana fizică sau juridică care beneficiază, direct ori indirect, individual sau colectiv, de serviciile de alimentare cu apă și de canalizare, iar calitatea de consumator casnic o are persoana fizică care utilizează serviciul public de alimentare cu apă și de canalizare furnizat/prestat de operator, în bază de contract, pentru necesități casnice nelegate de activitatea de întreprinzător sau de cea profesională sunt deficitare [23].

În primul rând, potrivit Directivei 2011/83/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2011 privind drepturile consumatorilor, calitatea de consumator o are orice persoană fizică ce, în cadrul contractelor reglementate de directivă, acționează în scopuri care se află în afara activității sale comerciale, industriale, artizanale sau profesionale [24].

În al doilea rând, contractele încheiate dintre consumatorii din domeniul apei potabile și prestatorii de servicii după natura lor juridică nu întrunesc elementele unui contract de prestări servicii. În sensul Directivei 2011/83/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2011 privind drepturile consumatorilor, „contractul de prestări de servicii” este orice contract, altul decât un contract de vânzare, în temeiul căruia comerciantul furnizează sau se angajează să furnizeze un serviciu

consumatorului, iar acesta plătește sau se angajează să plătească prețul acestuia. Deci, în cazul dat e vorba de prețul unui serviciu. Directiva face referire la noțiunea de „bunuri” ceea ce înseamnă orice obiect corporal mobil, cu excepția obiectelor vândute prin executare silită sau altfel, prin autoritatea legii; apa, gazul și energia electrică sunt considerate „bunuri” în sensul directivei atunci când acestea sunt puse în vânzare în volum limitat sau în cantitate fixă [25]. Consumatorul, prin contractele de furnizare a apei potabile, se obligă să achite prestatorului de servicii volumele de apă achiziționate și nicidecum serviciul prestat. Prin prisma practicii europene din domeniul jurisprudenței noțiunea de ”consumator” este interpretată în spiritul normelor Directivelor europene și legislațiilor naționale.

Cu referire la noțiunea de consumator în procesul de examinare a unei cereri de decizie preliminară, formulate de Oberster Gerichtshof (Curtea Supremă, Austria), în cauza C 498/16 Maximilian Schrems împotriva Facebook Ireland Limited s-a făcut referire la interpretarea obiectului contractului: profesional sau personal. Demersul de interpretare a articolului 15 alineatul (1) din Regulamentul nr. 44/2001 pare să decurgă dintr-o orientare jurisprudențială constantă a Curții. În trecut, Curtea a respins o abordare a calității de consumator care este legată de o percepție generală asupra activităților sau a cunoștințelor unei anumite persoane. Determinarea calității de consumator trebuie să fie făcută prin raportare la poziția persoanei respective în cadrul unui anumit contract, având în vedere natura și scopul contractului respectiv. Prin urmare, astfel cum au explicat cu luciditate mai mulți avocați generali și astfel cum a confirmat Curtea, noțiunea „consumator” are „un caracter obiectiv și este independentă de cunoștințele concrete pe care persoana în cauză le poate avea sau de informațiile de care această persoană dispune în mod real”. Aceasta înseamnă că aceeași persoană poate, chiar în aceeași zi, să aibă atât calitatea de profesio-

nist, cât și pe cea de consumator, în funcție de natura și de obiectivul contractului care a fost încheiat. De exemplu, un avocat specializat în protecția consumatorilor poate fi totuși consumator, în pofida activității sale profesionale și a cunoștințelor pe care le deține, ori de câte ori intră într-un raport contractual în scopuri personale.

Concluzii

În scopul îmbunătățirii statutului consumatorului de resurse energetice e necesar de a revizui cadrul legal primar în materie de protecție a consumatorilor, inclusiv normele ce țin de statutul lor, drepturile și obligațiile.

Referindu-ne la cadrul legal în materie de protecție a consumatorului, în special Legea cu privire la energia electrică și Legea cu privire la gazele naturale, considerăm că unele prevederi din ele nu sunt conforme cu Directiva 2011/83/ UE și directivele sectoriale.

Codul civil trebuie să reprezinte unul dintre actele normative fundamentale, care urmează să asigure reglementarea efectivă a raporturilor privind protecția consumatorului, asigurând cadrul de stabilitate, claritate și previzibilitate legislativă în acest domeniu. În acest sens, se impune adaptarea normelor Codului civil la Directivele europene, reieșind din particularitățile și tradițiile naționale. Însăși Parlamentul European, în Rezoluția din 23 noiembrie 2010, a menționat că, ținând cont de acest plan ambițios și de realizările remarcabile ale UE în acest domeniu, a venit momentul să ne detașăm și să reflectăm asupra situației dreptului civil, în special cu scopul de a adopta o abordare mai strategică și mai puțin fragmentată, bazată pe nevoile reale ale cetățenilor și ale întreprinderilor, atunci când aceștia își exercită drepturile și libertățile în cadrul pieței unice și, cunoscând dificultățile legiferării într-un domeniu în care competența este partajată, în care armonizarea este doar arareori o opțiune și în care

suprapunerea trebuie evitată, din aceasta decurgând necesitatea respectării și conviețuirii unor abordări juridice și tradiții constituționale radical diferite, precum și a conceptualizării abordării acestui domeniu de către Uniune, pentru a înțelege mai bine obiectivul nostru și care sunt cele mai bune soluții la problemele de rezolvat, ca parte a unui plan global. Întrucât este esențial să se aibă în vedere, în primul rând, asigurarea funcționalității măsurilor deja puse în practică și consolidarea progreselor deja realizate.

Referințe bibliografice

1. Art. 1 din Legea nr. 1453 din 25.05.1993 privind protecția consumatorilor, publicată în Monitorul Oficial nr. 10 art. 281.
2. Art. 1 din Legea nr. 105/13.03.2003 privind protecția consumatorilor, publicată în Monitorul Oficial nr. 126-131 art. 507.
3. Codul Civil al Republicii Moldova, publicat în Monitorul Oficial Nr. 82-86 art. 661.
4. Având în vedere legătura indisolubilă dintre noțiunea de "consumator" și "comerciant" precum și conținutul acestor noțiuni prevăzute la art.3 din Codul civil în textul redat sunt expuse ambele noțiuni. A se vedea și art. 2 din Directiva 2005/29/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 11 mai 2005 privind practicile comerciale neloiale ale întreprinderilor de pe piața internă față de consumatori și de modificare a Directivei 84/450/CEE a Consiliului, a Directivelor 97/7/CE, 98/27/CE și 2002/65/CE ale Parlamentului European și ale Consiliului și a Regulamentului (CE) nr. 2006/2004 al Parlamentului European și al Consiliului („Directiva privind practicile comerciale neloiale”), publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, L 149/22.
5. Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, L 095/29.
6. Art. 2 din Directiva 2011/83/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2011 privind

drepturile consumatorilor, de modificare a Directivei 93/13/CEE a Consiliului și a Directivei 1999/44/CE a Parlamentului European și a Consiliului și de abrogare a Directivei 85/577/CEE a Consiliului și a Directivei 97/7/CE a Parlamentului European și a Consiliului, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, L 304/64 din 22.11.2011.

7. Considerentul 4 din Directiva 2011/83/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2011 privind drepturile consumatorilor, de modificare a Directivei 93/13/CEE a Consiliului și a Directivei 1999/44/CE a Parlamentului European și a Consiliului și de abrogare a Directivei 85/577/CEE a Consiliului și a Directivei 97/7/CE a Parlamentului European și a Consiliului, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, L 304/64 din 22.11.2011.

8. Considerentul 6 din Directiva 2011/83/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2011 privind drepturile consumatorilor, de modificare a Directivei 93/13/CEE a Consiliului și a Directivei 1999/44/CE a Parlamentului European și a Consiliului și de abrogare a Directivei 85/577/CEE a Consiliului și a Directivei 97/7/CE a Parlamentului European și a Consiliului, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, L 304/64 din 22.11.2011.

9. Considerentul 25 din Directiva 2011/83/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2011 privind drepturile consumatorilor, de modificare a Directivei 93/13/CEE a Consiliului și a Directivei 1999/44/CE a Parlamentului European și a Consiliului și de abrogare a Directivei 85/577/CEE a Consiliului și a Directivei 97/7/CE a Parlamentului European și a Consiliului, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, L 304/64 din 22.11.2011.

10. Considerentul 34 din Directiva 2011/83/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2011 privind drepturile consumatorilor, de modificare a Directivei 93/13/CEE a Consiliului și a Directivei 1999/44/CE a Parlamentului European și a Consiliului și de abrogare a Directivei 85/577/CEE a Consiliului și a Directivei 97/7/CE a Parlamentului European și a Consiliului, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, L 304/64 din 22.11.2011.

11. Considerentul 56 din Directiva 2011/83/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2011 privind drepturile consumatorilor, de modificare a Directivei 93/13/CEE a Consiliului și a Directivei 1999/44/CE a Parlamentului European și a Consiliului și de abrogare a Directivei 85/577/CEE a Consiliului și a Directivei 97/7/CE a Parlamentului European și a Consiliului, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, L 304/64 din 22.11.2011.

12. Directiva 2009/72/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piața internă a energiei electrice și de abrogare a Directivei 2003/54/CE, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L211/55 din 14 august 2009.

13. Directiva 2009/73/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piața internă în sectorul gazelor naturale și de abrogare a Directivei 2003/55/CE, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L211/94 din 14 august 2009.

14. Art. 2, pct. 23 din Directiva 2012/27/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2012 privind eficiența energetică, de modificare a Directivelor 2009/125/CE și 2010/30/UE și de abrogare a Directivelor 2004/8/CE și 2006/32/CE publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, L 315/1 din 14.11.2012.

15. Considerentul 24 din Directiva 2012/27/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2012 privind eficiența energetică, de modificare a Directivelor 2009/125/CE și 2010/30/UE și de abrogare a Directivelor 2004/8/CE și 2006/32/CE publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, L 315/1 din 14.11.2012.

16. Considerentul 42 din Directiva 2009/72/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piața internă a energiei electrice și de abrogare a Directivei 2003/54/CE, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L211/55 din 14 august 2009.

17. Art. 72 din Legea nr. 107 din 27.05.2016 cu privire la energia electrică, publicată în Monitorul Oficial Nr. 193-203, art. 413.

18. Decizia din 2 octombrie 2019 a Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție, Cauza Asociația obștească „Juriștii pentru Drepturile Omului” împotriva Întreprinderii de Stat „Moldelectrica”.

19. Art. 15 din Legea nr. 92 din 29.05.2014 cu privire la energia termică și promovarea cogenerării, publicată în Monitorul Oficial Nr. 178-184 art. 415.

20. Art. 2 din Directiva 2012/27/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2012 privind eficiența energetică, de modificare a Directivelor 2009/125/CE și 2010/30/UE și de abrogare a Directivelor 2004/8/CE și 2006/32/CE publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, L 315/1 din 14.11.2012.

21. Art. 2 din Directiva (UE) 2020/2184 a Parlamentului European și a Consiliului din 16 decembrie 2020 privind calitatea apei destinate consumului uman, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, L 435/1 din 23.12.2020.

22. Art. 4 din Legea nr. 303 din 13.12.2013 privind serviciul public de alimentare cu apă și de canalizare, publicată în Monitorul Oficial Nr. 60-65 art. 1237.

23. Art. 2 din Directiva 2011/83/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2011 privind drepturile consumatorilor, de modificare a Directivei 93/13/CEE a Consiliului și a Directivei 1999/44/CE a Parlamentului European și a Consiliului și de abrogare a Directivei 85/577/CEE a Consiliului și a Directivei 97/7/CE a Parlamentului European și a Consiliului, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, L 304/64 din 22.11.2011.

24. Ibidem, art. 2.

25. Ibidem, art. 2.

POLITICA DE GEN ÎN CADRUL POLIȚIEI – REALITĂȚI ȘI PERSPECTIVE

Ianuș ERHAN

Doctor în drept, conferențiar universitar, cercetător științific superior,
Institutul de Cercetare și Inovare al Universității de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova
e-mail: ianuserhan@yahoo.com
<https://orcid.org/0000-0003-4110-8133>

Mariana CARABANOV

Magistru în drept și sociologie, ofițer principal,
Direcția Managementul Proiectelor a Inspectoratului General al Poliției,
co-fondatoarea Asociației Femeilor din Poliție, Chișinău, Republica Moldova
e-mail: mariana.carabanov@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-8527-9343>

*„Egalitatea de gen este mai mult decât un scop în sine.
Este o condiție prealabilă pentru a face față provocării de a reduce sărăcia,
de a promova dezvoltarea durabilă și de a construi o bună guvernare”.*
Kofi Annan, ex-secretar general al Organizației Națiunilor Unite

Egalitatea de gen este un drept fundamental al oamenilor și un scop pe care guvernele și organizațiile internaționale și l-au asumat. Egalitatea de gen înseamnă că, drepturile, responsabilitățile și șansele oamenilor nu vor depinde de faptul că s-au născut de sex masculin sau feminin. Obiectivul 5 de dezvoltare durabilă al ONU care se referă la egalitatea de gen, solicită eliminarea violenței, iar obiectivul 16 solicită instituții judiciare puternice și stabile. În acest sens, compoziția și cultura forței de poliție a unei națiuni joacă un rol esențial în capacitatea acesteia de a atinge aceste obiective. Astfel, favorizarea egalității de gen este o obligație legală internațională, dar și o necesitate pentru realizarea obiectivelor de dezvoltare națională, iar la nivelul serviciilor de poliție, integrarea perspectivei de gen este fundamentală pentru protejarea drepturilor la locul de muncă, eficientizarea serviciilor de poliție, dar și pentru a avea societăți mai sigure și un stat de drept mai puternic. În aceste condiții, realizarea politicii de gen în cadrul poliției este un angajament și proces continuu, iar de câțiva ani dezideratul de a majora numărul femeilor în poliție a devenit o prioritate, care, credem că, va avea continuitate și în următorii ani.

Cuvinte-cheie: poliție, dimensiune de gen, politică de gen, egalitate de gen, drepturile și libertățile omului, activitate polițienească.

GENDER POLICY IN THE POLICE – REALITIES AND PERSPECTIVES

Gender equality is a fundamental human right and a goal that governments and international organizations have assumed. Gender equality means that people's rights, responsibilities and opportunities will not depend on whether they

were born male or female. Sustainable Development Goal 5, which addresses gender equality, calls for the elimination of violence, and Goal 16 calls for strong and stable judicial institutions. In this regard, the composition and culture of a police force play a key role in the ability to achieve these goals. Thus, the promotion of gender equality is an international legal obligation, but also a necessity for achieving national development goals, and at the level of police services, gender mainstreaming is fundamental for protecting workplace rights, streamlining police services, but, and to have safer societies and a stronger rule of law. Under these conditions, the implementation of gender policies within the Police is a continuous commitment and process, and for several years the desire to increase the number of women in the Police has become a priority, which, we believe, will continue in the coming years.

Keywords: police, gender dimension, gender policy, gender equality, human rights and freedoms, police activity.

POLITIQUE DE GENRE DANS LA POLICE – RÉALITÉS ET PERSPECTIVES

L'égalité entre les hommes et les femmes est un droit humain fondamental et un objectif pour lequel les gouvernements et les organisations internationales se sont engagés. L'égalité des sexes signifie que les droits, les responsabilités et les opportunités des personnes ne dépendront pas du fait qu'elles soient nées hommes ou femmes. L'objectif 5 de développement durable de l'ONU sur l'égalité des sexes appelle à l'élimination de la violence et l'objectif 16 appelle à des institutions judiciaires fortes et stables. À cet égard, la composition et la culture de la force de police d'une nation jouent un rôle essentiel dans sa capacité à atteindre ces objectifs. Ainsi, la promotion de l'égalité entre les hommes et les femmes est une obligation légale internationale, mais aussi une nécessité pour atteindre les objectifs de développement nationaux. Mais au niveau de la police, l'intégration de la dimension de genre est fondamentale pour protéger les droits au travail, pour rendre la police plus efficace, pour rendre les sociétés plus sûres et pour renforcer l'État de droit. Dans ces circonstances, la mise en œuvre de la politique d'égalité des sexes dans la police est un engagement et un processus permanent, et depuis quelques années, les desiderata d'augmenter le nombre de femmes dans la police est devenu une priorité, qui, selon nous, se poursuivra dans les années à venir.

Mots-clés: police, dimension de genre, politique de genre, égalité des sexes, droits et libertés de l'homme, activité policière.

ГЕНДЕРНАЯ ПОЛИТИКА В ПОЛИЦИИ – РЕАЛИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ

Гендерное равенство является фундаментальным правом человека и целью, которую поставили перед собой правительства и международные организации. Гендерное равенство означает, что права, обязанности и возможности людей не будут зависеть от того, родились они мужчинами или женщинами. Задачей, обозначенной под номером 5 в области устойчивого развития ООН, которая касается гендерного равенства, призывает к искоренению насилия, а задачей под номером 16 – создание сильных и стабильных институтов права. В этой связи, состав и культура национальных сил полиции играют ключевую роль в реализации этих задач. Таким образом, продвижение гендерного равенства является международно-правовым обязательством, но также необходимостью для достижения целей национального развития, и на уровне полицейских служб учет гендерной проблематики имеет основополагающее значение для защиты прав на рабочем месте, оптимизации полицейских подразделений, включая создание более безопасного общества и сильного правового государства. В этих условиях, реализация гендерной политики в полиции является постоянным обязательством и процессом, и в течение нескольких лет стремление увеличить число женщин в полиции стало приоритетной задачей, которая, как мы полагаем, сохранится в ближайшие годы.

Ключевые слова: полиция, гендерное измерение, гендерная политика, гендерное равенство, права и свободы человека, полицейская деятельность.

Introducere

La nivel global, asistăm la un impuls încurajator spre crearea unui serviciu de siguranță publică mai echilibrat, alimentat parțial de o apreciere crescândă a calităților profesionale valoroase pe care femeile le aduc deseori forțelor de ordine. Cu toate acestea, în ciuda faptului că femeile sunt în domeniul de aplicare a legii de peste o sută de ani, ele încă se confruntă cu discriminare și hărțuire [1].

Se consideră că femeile răspund mai eficient la incidentele de violență împotriva femeilor, care reprezintă aproximativ jumătate din apelurile către poliție din unele țări. De asemenea, cercetările indică faptul că femeile sunt mai puțin susceptibile să folosească excesiv forța sau să aplice arma din dotare.

Totodată, este recunoscut faptul că, angajatele Poliției acționează ca modele pentru egalitatea de gen, inspirând alte femei și fete să pledeze pentru propriile drepturi și să urmeze o carieră în domeniul de aplicare a legii. Mai mult, femeile polițiste oferă un sentiment mai mare de siguranță femeilor și copiilor și îmbunătățesc accesul și sprijinul oferit de agențiile de aplicare a legii femeilor din diferite comunități [2].

Principalele idei ale cercetării

Egalitatea de gen este un drept fundamental al oamenilor și un scop pe care guvernele și organizațiile internaționale și l-au asumat. Egalitatea de gen înseamnă că „drepturile, responsabilitățile și șansele oamenilor nu vor depinde de faptul că s-au născut de sex masculin sau feminin”. În contextul sectorului de securitate, acest lucru înseamnă că femeile și bărbații au șanse egale de a participa în prestarea, gestionarea și controlul serviciilor de securitate și că necesitățile în materie de securitate a femeilor, bărbaților, fetelor și băieților sunt luate în calcul într-un mod echitabil [3, p. 8].

Egalitatea de gen nu este doar un drept fundamental al omului, ci și o bază necesară pentru o

lume pașnică, prosperă și durabilă. Chiar dacă s-au înregistrat progrese în ultimele decenii: mai multe fete merg la școală, mai puține fete sunt forțate să se căsătorească timpuriu, mai multe femei lucrează în parlament și în funcții de conducere, iar legile sunt reformate pentru a promova egalitatea de gen. În ciuda acestor realizări, rămân multe provocări: legile discriminatorii și normele sociale rămân omniprezente, femeile continuă să fie subreprezentate la toate nivelurile de conducere politică și 1 din 5 femei și fete cu vârste cuprinse între 15 și 49 de ani raportează că a suferit violență fizică sau sexuală din partea unui partener într-o perioadă de 12 luni [4].

Națiunile Unite (ONU) în Republica Moldova și Guvernul au semnat Cadrul de Parteneriat pentru Dezvoltare Durabilă 2018-2022 care se focusează pe (i) guvernarea, drepturile omului și egalitatea de gen; (ii) creșterea economică durabilă, incluzivă și echitabilă; (iii) durabilitatea și reziliența mediului înconjurător; și (iv) dezvoltarea socială incluzivă și echitabilă [5].

Obiectivul 5 de dezvoltare durabilă al ONU care se referă la egalitatea de gen, solicită eliminarea violenței, iar obiectivul 16 solicită instituții judiciare puternice și stabile. Compoziția și cultura forței de poliție a unei națiuni joacă un rol esențial în capacitatea acesteia de a atinge aceste obiective. Angajarea unei forțe de muncă diverse, în special în ceea ce privește reprezentarea femeilor în toate gradele din cadrul structurii de comandă a poliției, este un factor determinant și vital pentru oricare din forțele de poliție [6, p. 80-85].

Un mare număr de convenții și acorduri privind diverse aspecte ale drepturilor omului adoptate ulterior *Declarației Universale a Drepturilor Omului (1948)*, se referă la eliminarea discriminării rasiale, drepturile femeii, drepturile copilului ș.a. Printre ele sunt: Convenția ONU pentru prevenirea și reprimarea crimei de genocid din 1948, Convenția ONU cu privire la eliminarea tuturor formelor de discrimina-

re rasială din 1965, Convenția privind eliminarea și reprimarea crimei de apartheid din 1979, Convenția asupra eliminării discriminărilor împotriva femeilor din 1979, Convenția împotriva torturii, tratamentele și pedepselor inumane și degradante din 1984, Convenția privind drepturile copilului din 1990. În total aproximativ 40 convenții, pacte, acorduri internaționale [7, p. 23].

În acest sens, favorizarea egalității de gen este o obligație legală internațională, dar și o necesitate pentru realizarea obiectivelor de dezvoltare națională. La nivelul serviciilor de poliție, integrarea perspectivei de gen este fundamentală pentru protejarea drepturilor la locul de muncă, eficientizarea serviciilor de poliție, dar și pentru a avea societăți mai sigure și un stat de drept mai puternic. Aceasta pentru că realizarea egalității de gen previne violența, protejează drepturile oamenilor și permite tuturor să contribuie semnificativ la viața publică [3, p.7].

Documentul de politici național, *Strategia pentru asigurarea egalității între femei și bărbați în Republica Moldova pe anii 2017-2021 și Planul de acțiuni privind implementarea acesteia* [8], în punctul 2.9., Aria de intervenție: Egalitatea de gen în sectorul de securitate și apărare indică că: „reprezentarea egală a femeilor și bărbaților în sectorul de securitate și apărare este garantată de prevederile constituționale și legale la nivel național. De asemenea, există instrumente și norme internaționale privind perspectiva de gen, care necesită o abordare sensibilă în contextul sectorului de securitate și apărare. Totodată, se constată o dinamică pozitivă privind implementarea acțiunilor de sporire ale nivelului de încadrare a femeilor în domeniul respectiv.”

Alte aspecte pozitive scoase în evidență sunt: existența unui cadru legal-normativ cu referire la egalitatea de gen; intensificarea tendințelor privind respectarea angajamentelor internaționale; aplicarea unor politici privind eliminarea stereotipurilor de gen.

La capitolul probleme identificate sunt indicate:

- numărul scăzut de femei în funcții de conducere și de execuție în toate subdiviziunile instituțiilor din sectorul de securitate și apărare, inclusiv în serviciul activ;
  - nomenclatorul funcțiilor restricționat și transparență redusă în procesul de ocupare a funcțiilor;
  - lipsa politicilor de conciliere a vieții profesionale și a celei de familie în sectorul de securitate și apărare;
  - lipsa studiilor de bază în domeniu, ceea ce diminuează participarea eficientă la instruirea femeilor și prezintă bariere în certificarea acestora pentru eligibilitate în misiuni;
  - existența stereotipurilor privind rolul femeii în sectorul de securitate și apărare, acesta fiind în continuare perceput ca un domeniu masculinizat;
  - netranspunerea în cadrul legislativ și de politici a Rezoluției 1325 a Consiliului de Securitate al ONU privind femeile, pacea și securitatea și a rezoluțiilor conexe.
- La rândul său, obiectivul general 4: Promovarea egalității de gen în sectorul de securitate și apărare, conține obiectivul specific 4.1: Asigurarea accesului femeilor la funcții de conducere și execuție în domeniul de securitate și apărare și obiectivul specific 4.2: Integrarea dimensiunii de gen în politicile sectoriale de securitate și apărare, iar ca și rezultate scontate sunt mai multe activități dedicate domeniului de ordine și securitate publică, cum ar fi:
- măsuri afirmative realizate în instituțiile de învățământ din domeniile securității și ordinii publice și altor sectoare de activitate pentru promovarea femeilor în carieră;
  - percepția reprezentanților instituțiilor privind egalitatea de gen schimbată/sensibilizată;
  - cadru normativ revizuit și aprobat prin prisma dimensiunii de gen;

- mecanism instituțional fortificat de asigurare a egalității de gen.

În ordinea de idei expusă supra, lipsa unui cadru legislativ și de politici a Rezoluției 1325 și a rezoluțiilor conexe, precum și necesitatea promovării egalității de gen în sectorul de securitate și apărare, au constituit unele din premisele importante ce au determinat adoptarea unui **Program național de implementare a Rezoluției date pentru anii 2018-2021** și a Planului de acțiuni cu privire la punerea în aplicare a acestuia.

Rezoluția 1325 privind femeile, pacea și securitatea adoptată unanim de Consiliul de Securitate al Organizației Națiunilor Unite la 31 octombrie 2000 este primul document internațional care evidențiază impactul conflictelor asupra femeilor și fetelor, recunoscând rolul important al acestora în instaurarea păcii și asigurarea securității. Rezoluția are caracter obligatoriu pentru toate statele membre ale ONU, fără necesitatea de a fi ratificată suplimentar.

Rezoluția 1325 solicită tuturor actorilor să protejeze drepturile femeilor, să prevină violența asupra femeilor și fetelor, să țină seama de nevoile și prioritățile acestora și să implice femeile în procesele de prevenire a conflictelor, de reglementare a conflictelor, precum și de reconstrucție post-conflict. Rezoluția 1325 prevede extinderea rolului și contribuției femeilor, în special, în rândul observatorilor militari, al poliției civile și al personalului pentru drepturile omului și personalului umanitar, precum și încorporarea perspectivei de gen în operațiunile de pace [9].

Analiza procesului de participare a femeilor în sectorul de securitate și apărare, care a precedat elaborarea Programului național, a reliefat două probleme semnificative: 1) rata mică de reprezentare a femeilor în acest sector și 2) faptul că sectorul nu este suficient de incluziv, fiind identificate **8 bariere care reduc din reprezentarea și influența femeilor în sectorul de securitate și apărare**, și anume:

1. În cadrul sectorului (dar și în afara acestuia) persistă stereotipuri de gen despre participarea femeilor în sectorul de securitate și apărare;

2. Sectorul de securitate și apărare nu permite bărbaților și femeilor să îmbine viața profesională cu cea de familie;

3. Sectorul de securitate și apărare nu are capacitatea deplină de a preveni și combate discriminarea, hărțuirea sexuală și violența în bază de gen;

4. Sectorul de securitate și apărare nu dispune de un sistem incluziv și proactiv de management al resurselor umane;

5. Sectorul de securitate și apărare nu aplică acomodarea rezonabilă și măsurile pozitive pentru a permite o reprezentare mai largă a femeilor;

6. Sectorul de securitate și apărare nu este suficient de transparent și deschis față de participarea societății civile și a organizațiilor de femei;

7. Politicile din sectorul de securitate și apărare sunt insensibile la dimensiunea egalității de gen;

8. Politici limitate privind asigurarea participării egale în procesul de consolidare a păcii și în cadrul misiunilor de menținere a păcii [10, p.60].

Barierile specifice privind participarea femeilor în sectorul de securitate și în cel de apărare, cu atenție asupra problemelor structurale care împiedică incluziunea femeilor au fost examinate mai profund în cadrul *Studiului de fezabilitate cu privire la implementarea măsurilor speciale temporare și de acomodare rezonabilă pentru promovarea egalității de gen în sectorul Afacerilor Interne și Apărării*, realizat de Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare. În acest context, au fost evidențiate unele constatări pentru Ministerul Afacerilor Interne și instituțiile subordonate:

- actele normative speciale mențin cerințe fizice diferențiate pentru candidații și candidatele la Academia de Poliție și persoanele care optează pentru angajarea în instituțiile subordonate;

- comisiile de evaluare create în baza Regulamentului cu privire la organizarea pregătirii fizice și

sportului în cadrul IGP și IGC din cadrul Ministerului Afacerilor Interne sunt formate preponderent din bărbați;

- polițiștele nu sunt instruite suficient cu privire la aplicarea forței fizice și a mijloacelor speciale;
- Regulamentul de admitere al candidaților pentru locurile cu finanțare bugetară la facultățile Academiei „Ștefan cel Mare” prevede cerințe nejustificate în raport cu candidații de sex masculin, în special la cerințe de vârstă și înălțime;
- în domeniul recrutării, se constată prevederi discriminatorii care ar putea duce la refuzul de a admite și angaja femeile gravide;
- în cadrul MAI și al instituțiilor subordonate nu au fost stabilite cote de promovare în funcție pe criteriu de gen;
- doar 11% dintre funcțiile de conducere sunt ocupate de femei;
- comisiile de angajare și promovare sunt formate preponderent din bărbați;
- reglementările legale de ajustare a orarului de muncă nu sunt valorificate de toate instituțiile subordonate MAI;
- numărul femeilor și bărbaților care au beneficiat de concediu de maternitate și paternitate est unul destul de redus, etc. [11].

Ca urmare a unei analize multidimensionale a barierelor care reduc din reprezentarea și influența femeilor în sectorul de securitate și apărare, au fost identificate mai multe soluții care vor contribui la promovarea femeilor și a egalității de gen, după cum urmează:

1. reducerea stereotipurilor legate de rolul femeilor în sectorul de securitate și apărare;
2. creșterea posibilităților pentru femeile și bărbații din sector de a îmbina viața profesională cu cea de familie;
3. prevenirea și combaterea discriminării, hărțuirii sexuale și violenței în bază de gen din cadrul sectorului de securitate și apărare;

4. dezvoltarea unui sistem incluziv și pro activ de management al resurselor umane;

5. implementarea acomodării rezonabile și a măsurilor pozitive în cadrul sectorului de securitate și apărare;

6. consolidarea transparenței și implicării societății civile în deciziile adoptate în cadrul sectorului de securitate și apărare;

7. dezvoltarea capacităților instituționale pentru integrarea dimensiunii de gen în politicile de securitate și apărare;

8. sporirea participării femeilor în procesul de consolidare a păcii și în cadrul misiunilor de menținere a păcii [10, p.60-61].

Reafirmarea importanței rolului pe care îl au femeile atât în prevenirea și soluționarea conflictelor, dar și în operațiunile de instaurare a păcii, subliniază importanța participării egale și a implicării pe deplin a acestora în toate eforturile de menținere și de promovare a păcii și securității, precum și necesitatea de a crește rolul lor în procesele decizionale privind prevenirea și soluționarea conflictelor [12, p.24].

Un alt document de politici, *Planul de acțiuni al Guvernului pentru anii 2021 – 2022*, în partea introductivă, prevede expres că a fost elaborat în vederea realizării obiectivelor de dezvoltare durabilă setate în Programul de guvernare, precum și angajamentelor internaționale ale Republicii Moldova, în mod special, celor ce derivă din Acordul de Asociere între RM și UE și Agenda de Dezvoltare Durabilă 2030.

Capitolul XII al Planului de acțiuni – Protecția socială, demografie și egalitate de șanse între femei și bărbați, statuează Obiectivul “12.1. Promovarea drepturilor și libertăților omului”, având mai multe acțiuni dedicate în acest sens, inclusiv cele incidente subiectului supus cercetării, cum ar fi: elaborarea și aprobarea Planului de acțiuni pe anii 2022-2023 pentru implementarea Strategiei naționale de prevenire și combatere a violenței față de femei și a violenței

în familie pe anii 2018-2023, cât și elaborarea și aprobarea noului document de politici publice în domeniul asigurării egalității între femei și bărbați [8].

După cum vedem, o prioritate pentru Guvern este asigurarea unei continuități a documentelor de politici sectoriale în domeniul egalității de gen, cât și prevenirii diferitor manifestări negative cu impact asupra drepturilor femeilor.

Recent, la 30 septembrie 2021, cabinetul de miniștri a aprobat structura Clasificatorului ocupațiilor din Republica Moldova [13]. Documentul prevede expunerea la feminin a ocupațiilor în Clasificator, conform propunerilor Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității, precum și a recomandărilor instituțiilor europene privind asigurarea principiului egalității și echității între femei și bărbați [14].

Ce ține de **Strategia Națională de dezvoltare „Moldova 2030”** [15] (principalul document de planificare strategică a țării), aceasta își propune drept obiectiv principal creșterea bunăstării, siguranței și calității vieții cetățenilor și prevede, la capitolul „Calitatea vieții și drepturile omului” asigurarea unui nivel ridicat de siguranță și securitate publică. Realizarea Obiectivului 9 (Promovarea unei societăți pașnice, sigure și incluzive) ține, în mare parte, de responsabilitatea Ministerului Afacerilor Interne și vizează o paletă întregă de activități, dintre care una din acțiunile prioritare se referă la sporirea rolului femeilor în poliția comunitară pentru a oferi un sentiment mai mare de securitate pentru populație, în special pentru femei și copii, cât și crearea condițiilor de muncă de calitate înaltă pentru a stimula creșterea eficienței angajaților, motivarea personalului, eliminarea barierelor legate de discriminare, creșterea numărului femeilor în sectoarele de securitate.

Pe bună dreptate se consideră că, un serviciu de poliție reprezentativ pentru populație ajută la restabilirea încrederii în poliție, în special din partea feme-

ilor și copiilor, pe măsură ce instituția polițienească este reformată și restructurată.

În ultimii ani Poliția din Republica Moldova a trecut prin ample procese de transformare menite să asigure modernizarea și dezvoltarea acesteia, astfel în cât cetățenilor să le fie oferite servicii de calitate prin asigurarea unui climat adecvat de legalitate în domeniul ordinii și securității publice.

În special, procesul de transformare prin care a trecut Poliția Națională fost marcat de Strategia de Dezvoltare a Poliției pentru anii 2016–2020 (SDP) și Planul de acțiuni privind implementarea acesteia [16].

În Obiectivul 1.1. Sistem transparent de selectare și promovare a personalului, bazat pe concurs și criterii clare de selectare, evaluare și promovare a personalului, a fost inclusă subacțiunea 1.1.4. Respectarea principiului egalității de gen în procesul de angajare și promovare în Poliție, având ca și indicator de performanță – numărul femeilor angajate în Poliție, inclusiv în posturile de conducere în dinamică pozitivă.

Astfel, pentru a avea o reformă multilaterală și cuprinzătoare în cadrul Poliției, realizarea unei politici de gen este inherentă și indispensabilă.

Strategia a asigurat continuitatea procesului de reformare demarat prin Concepția de reformare a Ministerului Afacerilor Interne (MAI) [17, p.9] și a structurilor subordonate și desconcentrate, și reprezintă o aliniere a acțiunilor planificate la prevederile Acordului de asociere Uniunea Europeană – Republica Moldova (Titlul II: „Dialogul politic și reforma, cooperarea pe domeniul politicilor externe și de securitate” și Titlul III: „Justiție, libertate și securitate”).

Suntem de acord cu opinia că, acele transformări prin care a trecut Poliția, sunt mai degrabă o continuitate a proceselor lansate cu mulți ani în urmă, reprezentând o etapă de consolidare a reformei demarate în anul 2010. Totodată, necesitatea reformării Poliției

a fost dictată nu doar de aspirațiile de integrare europeană ale Republicii Moldova, ci și de necesitatea soluționării stringente a multiplelor probleme constatate în funcționarea sistemului afacerilor interne și în activitatea polițienească, inclusiv cele legate de politica de gen.

Chiar dacă femeile reprezintă 52% din populația R. Moldova, ele rămân a fi subreprezentate în sectorul păcii și securității. Din numărul total al persoanelor angajate în poliție doar 17.4% erau femei, conform datelor din 2015 ale Biroului Național de Statistică. În cadrul Ministerului Afacerilor Interne, în anul 2015, din efectivul total, 16,3% erau femei. În funcții de conducere și de execuție ale MAI femeile reprezentau doar 6% [18].

În acest sens, la momentul negocierii, definitivării și aprobării Acordului de finanțare: Contractul de Reformă „Suport pentru Reforma Poliției” (Suport Bugetar)[19], una din cele nouă componente care au fost incluse, și anume *A.1.2* a fost dedicat **creșterii participării femeilor în Poliție**.

Ce ține de Obiectivul general al Programului pentru Suport Bugetar, acesta era să asiste Guvernul Republicii Moldova în asigurarea statului de drept, consolidarea ordinii și securității publice, combaterea crimelor organizate și protecția drepturilor omului prin dezvoltarea unei poliții transparente, eficiente, responsabile și accesibile.

Ca și rezultat al implementării Strategiei, cât și Acordului de finanțare – „Suport pentru Reforma Poliției”, prin Ordinul IGP nr. 521/2017 a fost aprobat Planul de acțiuni privind creșterea ponderii și rolului femeilor în Poliție pentru perioada 2018-2020 [20].

Ulterior, în perioada de implementare, ca mijloc de verificare conform Matricei de Politici, a fost solicitată opinia Asociației Femeilor din Poliție (AFP) pe marginea acestui Plan de acțiuni. Asociația Femeilor din Poliție, care este o organizație obștească, neguvernamentală, fiind creată în scopul promovării

egalității de șanse și gen în Poliție, a salutat inițiativa Inspectoratului General al Poliției de a asigura majorarea numărului femeilor în Poliție și de a încorpora dimensiunea de gen în activitățile sale, inclusiv prin elaborarea unui Plan concret de acțiuni pe domeniul vizat.

Acest plan cuprinde cele mai importante aspecte care vin să consolideze capacitatea instituțională în promovarea egalității de gen, cum ar fi: instruirile, prevenirea discriminării, hărțuirii sexuale, mediatizarea profesiei de polițist, combaterea stereotipurilor, precum și îmbunătățirea condițiilor de lucru și concilierea vieții personale și profesionale. Activitățile respective sunt foarte importante și pentru susținerea, perfecționarea profesională/dezvoltarea personală și menținerea în serviciul polițienesc a femeilor care deja activează în Poliție [21].

În afară de aspectele menționate, Asociația s-a referit și la problema atractivității profesiei de polițist, pentru femei și bărbați, care rămâne în continuare una actuală.

Ce ține nemijlocit de Planul de acțiuni menționat, acesta cuprindea următoarele obiective:

1. Consolidarea capacităților angajaților și angajatei Poliției în domeniul egalității de gen;
2. Consolidarea capacităților instituționale în asigurarea egalității de gen;
3. Ajustarea și elaborarea cadrului normativ din perspectiva de gen;
4. Promovarea profesiei de polițist pentru femei și bărbați;
5. Angajarea și promovarea femeilor în Poliție prin asigurarea șanselor egale pentru femei și bărbați [20].

Urmare încadrării politicilor de gen în activitatea Poliției, raportat la anul 2017, când a fost demarat procesul de implementare al Programului de Suport bugetar pentru anii 2017-2020, numărul femeilor în Poliție a crescut semnificativ, de la 1496 finele anului 2016 la 1873 către finele anului 2020. Astfel, ponde-

rea femeilor în Poliție în 2020 a constituit 23,29 % din numărul total de angajați pe listă, luând în considerare și numărul femeilor aflate în concediu de îngrijire a copilului, comparativ cu 17,84 % înregistrate la finele anului 2016. Rezultatele obținute prevalează criteriul de progres stabilit în Matrice, ce constituie 20%. Această situație, raportată la finele anului 2016, indică o creștere a numărului femeilor în Poliție cu 377 persoane, sau 25,20 %, ceea ce reprezintă o confirmare a succeselor înregistrate [22, p.8].

De asemenea, coraportul ponderii femeilor și bărbaților ofițeri din cadrul subdiviziunilor Poliției care ocupă funcții de conducere la finele anului 2020 constituie 10,74 % din totalul funcțiilor de conducere prevăzute în statul de personal.

Avantajele creșterii numărului femeilor în Poliție, au fost constatate și de unele studii (*Recruiting and Retaining Women: A Self-Assesmeuide for Law Enforcement (Harrington, 2000)*):

- Femeile încadrate în Poliție sunt la fel de competente ca și colegii lor bărbați;
- Femeile se implică activ la implementarea activității poliției comunitare;
- Mai multe femei încadrate vor îmbunătăți reacția Poliției față de violența împotriva femeilor;
- Creșterea numărului de femei reduce problemele privind hărțuirea și discriminarea de gen din cadrul Poliției;
- Prezența femeilor poate aduce schimbări benefice de politici pentru întreg personalul.

Fiind ghidați de aceste argumente, s-a reușit consolidarea parteneriatelor stabilite cu Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare, Centrul de Drept al Femeilor, AO Gender-Centru, UN Women în Moldova, Ambasada SUA, Ambasada Suediei și Delegația Uniunii Europene care au jucat un rol determinant în realizarea rezultatelor considerabile, în special în organizarea instruirilor și preluarea bunelor practici [23].

Totodată, datorită implementării politicilor de gen în cadrul subdiviziunilor Poliției, s-a constatat

o dinamică pozitivă de participare a femeilor pentru pozițiile scoase la concurs în cadrul Poliției, comparativ cu anii precedenți, fiind înregistrată și o rată înaltă a promovării examenelor urmare a desfășurării acestora, pentru anul 2020 aceasta constituind 92,72% comparativ cu cea a bărbaților de 91%.

Conform Avizului final al Asociației Femeilor în Poliție, pe parcursul celor 4 ani în care Poliția Republicii Moldova a trecut prin-un amplu proces de reformare, integrarea dimensiunii de gen a fost un obiectiv ce s-a materializat prin acțiuni concrete care au contribuit la realizarea criteriului de performanță – creșterea numărului femeilor în Poliție, de la 15% în 2016 la circa 21% în 2020 [24].

Conform Raportului nr. 5 întocmit de către Asociația “Promo-Lex”, în cadrul proiectului de „Monitorizare civică a Reformei Poliției în Republica Moldova”, fiind făcută o retrospectivă a anului 2020, care a fost și ultimul an de implementare a Strategiei, subacțiunea 1.1.4 a fost apreciată ca fiind realizată. Totodată, Asociația menționează că atingerea indicatorului stabilit pentru această subacțiune nu înseamnă neapărat și respectarea egalității de gen în angajarea și promovarea în Poliție [17, p. 15-16].

Aceeași concluzie se regăsește și în Avizul final al Asociației Femeilor în Poliție, care menționează că “cu toate acestea, creșterea numărului femeilor în Poliție și realizarea criteriului de performanță nu presupune neapărat îmbunătățirea situației lor. Astfel, 63,8% dintre angajate considera că situația femeilor din Poliție s-a îmbunătățit, în ultimii ani. Totuși, 18,9% care considera ca situația nu s-a schimbat, iar 17,3% nu au venit cu o apreciere. Acest rezultat face să credem că Poliția, cu suportul partenerilor de dezvoltare trebuie să își consolideze în continuare eforturile în îmbunătățirea situației femeilor din Poliție, pentru că acestea continuă să fie subreprezentate. În acest sens, considerăm necesară includerea obiectivului privind integrarea dimensiunii de gen în noua

Strategie de dezvoltare a Poliției, care este în proces de elaborare” [24].

Astfel, pentru a garanta egalitatea de gen în activitățile polițienești nu este suficient să fie mărit numărul femeilor. Este necesară transformarea relațiilor de putere care sprijină inegalitatea și violența bazată pe gen. Obiectivul constă în protejarea drepturilor tuturor oamenilor și de a le oferi posibilitatea de a participa pe deplin în viața publică. Integrarea perspectivei de gen în serviciile de poliție este necesară în virtutea obligațiilor dictate de legislația națională și internațională, precum și pentru a avea o activitate polițienească mai eficientă, societăți mai sigure și un stat de drept mai puternic [3, p.1].

Totodată, din punctul de vedere al Asociației „Promo Lex”, ponderea femeilor în Poliție ar trebui calculată din numărul persoanelor angajate și aflate în funcție efectiv, din calcul urmând a fi exclus numărul persoanelor al căror contract de muncă este suspendat din varii motive. Mai mult, potrivit Codului european de etică al poliției „este o realitate că femeile în general sunt mult subreprezentate în poliție în statele membre ale UE și aceasta este mult mai vizibil în pozițiile de conducere și de rang înalt decât în pozițiile de bază. O situație similară poate fi în general descrisă pentru grupurile minoritare, inclusiv grupurile etnice minoritare, în statele membre. Se apreciază că relațiile dintre poliție și societate vor beneficia de compoziția poliției, care o va reflecta pe cea a societății”. Respectiv, se consideră că, limita procentuală minimă stabilită pentru femeile din Poliție trebuie să fie reprezentativă și vizibilă în societate. Din acest motiv, este important ca femeile să fie reprezentate corespunzător, inclusiv în structurile teritoriale ale Poliției [17, p. 37].

În aceeași ordine de idei, un serviciu de poliție reprezentativ pentru comunitatea diversă pe care o servește, inclusiv în materie de gen, este mai ușor de accesat și inspiră încredere acelei comunități. Comunitatea este mai susceptibilă de a raporta infracțiunile

și de a coopera cu poliția atunci când și femeile și bărbații se simt confortabil să lucreze cu poliția – de exemplu, atunci când o femeie, victimă a violenței sexuale, poate raporta acest lucru unei femei polițiste. Un serviciu de poliție diversificat înțelege mai bine necesitățile comunităților și poate construi o relație mai puternică cu ele. Acest lucru simplifică prestarea unor servicii de poliție mai eficiente [3, p.10].

În 2019, peste 30% din populație consideră că prezența femeilor în aceste structuri ar contribui la combaterea infracțiunilor, la păstrarea ordinii publice sau chiar la sporirea încrederii populației în instituțiile de securitate, comparativ cu peste 20% care afirmă același lucru în 2017. Aceste cifre încă o dată accentuează progresul înregistrat de societatea moldovenească în acceptarea femeilor ca angajate ale instituțiilor de securitate și apărare, unde până nu demult doar bărbații se considerau a fi potriviți pentru asemenea funcții [25].

Dacă revenim la Planul de acțiuni privind creșterea ponderii și rolului femeilor în Poliție pentru perioada 2018-2020, făcând o analiză detaliată a executării acestuia, deducem că în mare parte și-a atins scopul propus [26].

Astfel, ce ține de armonizarea curriculei de dezvoltare profesională (inițială și continuă) prin completarea acesteia cu tematica egalității de gen în cadrul Centrului Integrat de Pregătire pentru Aplicarea Legii, a fost aprobat curriculum la modulul „Integrarea dimensiunii de gen în activitatea Poliției” pentru programa de specializare a subofițerilor de poliție din domeniul ordinii publice.

La acțiunea ce vizează dezvoltarea nivelului de pregătire și de comportament al personalului cu funcții de conducere pe aspecte privind egalitatea de gen și consolidarea capacităților acestora de analiză a actelor/deciziilor din perspectiva de gen au fost realizate mai multe activități de instruire dedicate.

Referitor la consolidarea capacităților de analiză, elaborare și executare a actelor administrative

din perspectiva domeniului egalității de gen pentru angajații direcțiilor/secțiilor juridice și resurse umane în cadrul proiectului „Susținerea liderismului și participării femeilor la luarea deciziilor în Republica Moldova” a fost elaborat proiectul raportului “Buge-tare sensibilă la gen” pentru livrarea de către IGP a serviciilor de siguranță și ordine publică.

Acest document conține descrierea unui exercițiu de identificare a costurilor sensibile la gen și bugetare a resurselor necesare, aplicat pentru serviciile de siguranță și ordine publică pe care le livrează IGP. Documentul prezintă produsele analizei în consecutivitatea etapelor desfășurate conform metodologiei propuse. Analiza este finalizată cu o serie de recomandări specifice, care au drept scop integrarea perspectivelor de gen în procesul de bugetare al resurselor necesare pentru îmbunătățirea atât a procesului, cât și a impactului de prestarea de către IGP a serviciilor de siguranță și ordine publică [26].

În aceeași ordine de idei, pe parcursul ultimilor 4 ani, au fost realizate mai multe informări ale personalului Poliției cu privire la mecanismele internaționale privind eliminarea discriminării de gen și promovării egalității de gen în sectorul de securitate și apărare (recomandările CEDAW, Rezoluția 1325 a Consiliului de Securitate al ONU și altele).

Totodată, în această perioadă s-a reușit consolidarea capacităților Grupului coordonator în domeniul gender în cadrul Poliției și a unităților gender (entități constituite ad-hoc pe problemele egalității de gen), cât și au fost desemnate unitățile gender în subdiviziunile Poliției.

Prin Ordinul MAI nr.392 din 04.09.2020 a fost aprobat un Regulament dedicat care stabilește liniile directorii, obiectivele și principiile privind modalitățile de prevenire, combatere și raportare a cazurilor de discriminare pe criteriul de sex, hărțuire și hărțuire sexuală în cadrul subdiviziunilor aparatului central, autorităților administrative și instituțiilor

din subordinea MAI și subdiviziunilor subordonate acestora.

Fenomenul hărțuirii sexuale a constituit obiectul studiului „Percepțiile femeilor din Poliție privind fenomenul hărțuirii sexuale”, care a fost realizat în contextul recomandării Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității (*Decizia pe cauza nr. 221/18 din 11 februarie 2019*), la inițiativa Asociației Femeilor din Poliție. Acest studiu este important, deoarece reprezintă o platformă de consultare și dialog cu femeile din Poliție, privind expunerea propriilor opinii referitor la aceste comportamente și identificarea celor mai eficiente metode de prevenire a fenomenului hărțuirii sexuale în Poliție. Prin realizarea acestei cercetări, s-a reiterat angajamentul de a nu tolera nici un comportament care lezează demnitatea persoanei și creează un mediu intimidant și ostil, inclusiv în mediul polițienesc.

Ce ține de desfășurarea activităților de sensibilizare și informare ale personalului Poliției, pe parcursul anului 2020, au fost influențate de restricțiile impuse de pandemie. Cu toate acestea, periodic au fost organizate diferite instruirii, cu suportul partenerilor de dezvoltare, în domeniul egalității de gen și non-discriminării, care au avut ca grup țintă mai multe categorii de angajați/angajate: unitățile gender, noile angajate, absolventele Academiei „Ștefan cel Mare”, subofițerii pentru pregătirea inițială în cadrul Centrului integrat de pregătire pentru aplicarea legii, efectivul pentru cursurile de pregătire managerială de bază, etc.

Cu referință la rolul conducerii, în mod general, cultura instituțională a serviciului de poliție trebuie să creeze condiții propice, pentru a angaja personal mai diversificat din punct de vedere al genului, inclusiv prin asigurarea participării incluzive în procesul de luare a deciziilor organizaționale [3, p. 5].

Totodată, conform constatărilor AFP, majoritatea funcțiilor de conducere, cu putere decizională au fost suplinite cu angajați (bărbați) deja existenți, ei fiind

promovați, fără a fi organizate concursuri, fapt ce a limitat promovarea femeilor cu experiență, care corespundeau cerințelor [24].

Generalizând constatările menționate, AFP a venit cu anumite propuneri, importante pentru a îmbunătăți situația femeilor din Poliție:

- recrutarea și menținerea femeilor în Poliție să constituie o prioritate și după finisarea Suportului Bugetar pentru reforma Poliției;

- desemnarea unei persoane responsabile în cadrul Inspectoratului General al Poliției, care ar coordona și monitoriza integrarea dimensiunii de gen în a cărei fișe de post să fie prevăzute aceste atribuții;

- implicarea femeilor în procesul decizional, astfel încât să fie consultate la luarea deciziilor, în egală măsură ca și bărbații;

- ajustarea atât a sistemelor informaționale existente, cât și a formatului statisticilor produse de/in cadrul instituției, fapt ce va permite analiza și monitorizarea transparentă a datelor statistice referitoare la personal dezagregate în funcție de sex;

- integrarea bugetării sensibile la gen;

- implicarea activă a bărbaților, în special a conducătorilor în susținerea și promovarea femeilor în Poliție.

Asociația Femeilor din Poliție și-a reiterat poziția că integrarea dimensiunii de gen în activitatea Poliției nu trebuie văzută doar ca un angajament asumat, dar și ca o garanție că fiecare femeie și bărbat din cadrul Poliției au oportunități egale de a se angaja, de a activa într-un mediu sigur, fiindu-i recunoscute necesitățile și diferențele, de a avea posibilitate de a concilia viața profesională cu cea familială, de a se dezvolta și de a-și consolida capacitățile profesionale și manageriale și de a fi promovat/ă [24].

Eforturile de integrare a dimensiunii de gen în procesele care au loc în Poliție au fost recunoscute prin:

- **„Distincția Egalitatea de gen în instituțiile publice”**, oferită de Programul Națiunilor Unite pen-

tru Dezvoltare, ca rezultat al unui exercițiu de evaluare în care au fost analizate documentele pregătite de grupul de lucru și realizate interviuri cu membrii grupului [27];

- **Mențiunea specială pentru Asociația Femeilor din Poliție**, în cadrul Galei de premiere a inițiativelor tangibile, realizate de către organizațiile societății civile, oferită de Delegația Uniunii Europene în Moldova, în 2019, pentru promovarea egalității de gen și emancipării femeilor [28].

Concluzii

Generalizând, putem menționa că, realizarea politicii de gen în cadrul Poliției este un angajament și proces continuu. De câțiva ani dezideratul de a majora numărul femeilor în Poliție a devenit o prioritate, care considerăm cu nu își va reduce din intensitate și în anii următori. Totodată, implementarea și realizarea unor activități și măsuri dedicate pe acest palier, vor spori în continuare creșterea gradului de încredere în Poliție, cât și o apropiere mai mare față de societate și problemele sale.

Mai mult ca atât, se impune necesitatea elaborării și aprobării unui nou plan de acțiuni dedicate acestui proces care să asigure continuitatea și sustenabilitatea activităților realizate, dar și cele care se propun a fi implementate în următorii ani, luând în calcul lecțiile învățate, evaluările efectuate, dar și indicatorii propuși de a fi atinși.

Nu în ultimul rând, politica de gen în cadrul Poliției trebuie să devină și o prioritate pentru conducătorii de orice nivel, or aceștia prin propriul exemplu de susținere și promovare vor asigura o politică de gen consecventă, echilibrată și bazată pe meritocrație și obiectivitate.

Referințe bibliografice

1. [https://www.seesac.org/Gender-Equality-in-Policing-/](https://www.seesac.org/Gender-Equality-in-Policing/) (accesat la 23.10.2021)

2. <https://police.un.org/en/un-police-gender-initiatives> (accesat la 23.10.2021)

3. DENNEY, L. Activitatea polițienească și dimensiunea de gen, Set de instrumente privind aspecte de gen și Securitate, DCAF, OSCE/ODIHR, UN Women, 2019

4. <https://moldova.un.org/ro/sdgs> (accesat la 27.10.2021)

5. <https://www.un.org/sustainabledevelopment/gender-equality/> (accesat la 23.10.2021)

6. SEBIRE, J. Why gender equality in policing is important for achieving United Nations Sustainable Development Goals 5 and 16. *International Journal for Crime, Justice and Social Democracy* 9 (2020): 80-85, <https://www.crimejusticejournal.com/article/view/1452> (accesat la 27.10.2021)

7. ARHILIUC, V. Aspectul juridic universal al drepturilor omului, Universitatea de Stat din Moldova, Conferința științifico-practică internațională “Statul, securitatea și drepturile omului în condițiile societății informaționale”, Chișinău 2019 / coordonatori: Rodica Ciobanu, Veronica Mocanu. Chișinău: S. n., 2020 (Tipogr. “Artpoligraf”)

8. Hotărârea Guvernului nr. 259 din 28.04.2017 cu privire la aprobarea Strategiei pentru asigurarea egalității între femei și bărbați în Republica Moldova pe anii 2017-2021 și a Planului de acțiuni privind implementarea acesteia, publicată la 02-06-2017 în Monitorul Oficial Nr. 171-180 art. 410

9. https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/intr20_104.pdf (accesat la 28.10.2021)

10. BODRUG-LUNGU, V., DRĂGULEAN, A., ȚARĂLUNGĂ, E. Valorificarea dimensiunii de gen în domeniul apărării naționale. Ghid pentru formatori și formatoare, Chișinău, 2021

11. <https://progen.md/wp-content/uploads/2020/12/7023studiuldefezabilitatemaisimafinal.pdf> (accesat la 03.11.2021)

12. ALBU, N. Dimensiunea de gen în sectorul de securitate și apărare. Manual. Modulul II: Politici și direcții de promovare a perspectivei de gen în domeniul păcii și securității, Chișinău, 2017, pag. 24

13. Hotărârea Guvernului nr. 208 din 30.09.2021/Monitorului Oficial din 8 octombrie 2021.

14. <https://gov.md/ro/content/structura-clasicatorului-ocupatiilor-din-republica-moldova-aprobata-de-guvern> (accesat la 03.11.2021)

15. https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/intr40_12_0.pdf (accesat la 28.10.2021)

16. Hotărârea Guvernului nr. 587 din 12.05.2016 pentru aprobarea Strategiei de dezvoltare a Poliției pentru anii 2016-2020 și a Planului de acțiuni privind implementarea acesteia. Publicat la 20.05.2016 în Monitorul Oficial Nr. 134-139 art. 645

17. Raportul nr. 5, Monitorizarea civică a Reformei Poliției în Republica Moldova, Promo-Lex, retrospectiva anului 2020

18. <https://moldova.un.org/ro/13595-institutiile-de-forța-introduc-dimensiunea-de-gen-activitatea-lor> (accesat la 03.11.2021)

19. Hotărârea Guvernului Nr. 1257 din 16.11.2016 cu privire la inițierea negocierilor și aprobarea semnării Acordului de finanțare dintre Guvernul Republicii Moldova și Uniunea Europeană privind Programul de suport bugetar pentru reforma poliției în Republica Moldova pentru anii 2017-2020, Publicat la 18.11.2016 în Monitorul Oficial Nr. 399-404 art. 1348

20. https://politia.md/sites/default/files/ord_igp_nr_521_din_21.12.2017_planul_de_actiuni_privind_rolul_femeilor_in_politie.pdf (accesat la 27.10.2021)

21. https://politia.md/sites/default/files/opinia_afp_pentru_anul_2017.pdf (accesat la 27.10.2021)

22. Raport privind evoluțiile înregistrate în procesul de reformare al Poliției (2016 – 2020), Chișinău 2021

23. https://www.politia.md/sites/default/files/aviz_afp_2019.pdf (accesat la 28.10.2021)

24. https://politia.md/sites/default/files/aviz_afp_2020.pdf (accesat la 28.10.2021)

25. https://progen.md/wp-content/uploads/2021/08/6529_cpd_femei_in_securitate_perceptii_2019.pdf (accesat la 03.11.2021)

26. https://politia.md/sites/default/files/raport_de_progres_cresterea_participarii_femeilor_in_politie_2020_ro.pdf (accesat la 28.10.2021)

27. https://www.politia.md/sites/default/files/raport_plan_de_actiuni_ord.521-17_pentru_2018_ro.pdf (accesat la 28.10.2021)

28. https://www.ipn.md/ro/premiile-ue-pentru-societatea-civila-din-moldova-7967_1049177.html (accesat la 03.11.2021).

CONSECINȚELE VICTIMIZĂRII FEMEII ȘI STABILIREA UNOR MĂSURI DE COMBATERE ȘI PREVENIRE A PROCESULUI DE VICTIMIZARE

Daniela ȘTIRBU

Master în drept, audient al Institutului Național al Justiției,

Chișinău, Republica Moldova

e-mail: stirbudaniela95@mail.ru

<https://orcid.org/0000-0001-6209-3175>

În Republica Moldova, majoritatea femeilor, în special cele din mediul rural, au statutul de victime, astfel fiind agreate, supuse violenței din partea soțului sau a partenerului, însă prea puține din ele sunt conștiente că această violență reprezintă o infracțiune și, bineînțeles, aceste femei nu cunosc de unde să ceară ajutor. Femeia este una din ființe care face parte din categoriile de victime, având un nivel înalt de vulnerabilitate victimală. Victimele dispun de dreptul de a fi tratate și să li se respecte demnitatea. Ele dispun de dreptul fundamental la acces în instanțele de judecată pentru a-și apăra onoarea și a repara prejudiciul cauzat în baza prevederilor legale. Pentru prevenirea acestui fenomen, este necesar de a percepe complexitatea acestuia, cauzele care provoacă victimizarea, pentru a elucida mijloacele de combatere a victimizării. În vederea combaterii fenomenului victimizării care are o influență negativă asupra societății, un rol activ și important îi revine procesului prevenirii.

Cuvinte-cheie: abuz, agresor, victimă, consiliere, ajutor, victimizare, prevenirea victimizării.

THE CONSEQUENCES OF VICTIMIZATION OF WOMEN AND THE ESTABLISHMENT OF MEASURES TO COMBAT AND PREVENT THE VICTIMIZATION PROCESS

In the Republic of Moldova, most women, especially in rural areas, have the status of victims, thus having been assaulted and subjected to violence by their husbands or partners, and too few of them are aware that this violence is a crime and of course, these women do not know where to turn for help. A woman is a human being who belongs to the categories of victims with a high level of victim vulnerability. Victims have the right to be treated and respected with dignity. They have the fundamental right of access to the courts in order to defend their honor and to repair the caused damage under the legal provisions. To prevent this phenomenon, it is necessary to realize the complexity of this phenomenon, the reasons that cause victimization, to find out the means of combating victimization. In the fight against the phenomenon of victimization, which has a negative impact on the society, the prevention process plays an active and important part.

Keywords: abuse, aggressor, victim, counseling, help, victimization, prevention of victimization.

LES CONSÉQUENCES DE LA VICTIMISATION DES FEMMES ET LA MISE EN PLACE DE MESURES POUR COMBATTRE ET PRÉVENIR LE PROCESUS DE VICTIMISATION

En République de Moldova, la plupart des femmes, surtout dans les zones rurales, ont le statut de victimes, étant ainsi agressées, soumises à des violences de leurs maris ou partenaires, mais trop peu d'entre elles sont conscientes que cette violence est un crime et bien sûr, que ces femmes ne savent pas où demander de l'aide. La femme est l'un des êtres qui appartiennent aux catégories de victimes, ayant un niveau élevé de vulnérabilité de victime. Les victimes ont le droit d'être

corectement traitées et de respecter leur dignité. Elles ont le droit fondamental d'accéder aux tribunaux pour défendre leur honneur et réparer les dommages causés en vertu des dispositions légales. Pour prévenir ce phénomène, il faut percevoir la complexité de ce phénomène, les causes qui provoquent la victimisation, afin d'élucider les moyens de lutter contre la victimisation. Afin de lutter contre le phénomène de victimisation qui a une influence négative sur la société, un rôle actif et important appartient au processus de prévention.

Mots-clés : maltraitance, agresseur, victime, conseils, aide, victimisation, prévention de la victimisation.

ПОСЛЕДСТВИЯ ВИКТИМИЗАЦИИ ЖЕНЩИН И ПРИНЯТИЕ МЕР ПО БОРЬБЕ И ПРЕДОТВРАЩЕНИЮ ДАННОГО ЯВЛЕНИЯ

В Республике Молдова большинство женщин, особенно в сельской местности, имеют статус жертв, подвергаясь насилию со стороны супруга или партнера, но немногие из них осознают, что это насилие является преступлением и, конечно же, эти женщины не знают, куда обратиться за помощью. Женщина является существом, принадлежащим к категории жертв с высоким уровнем уязвимости. Жертвы имеют право на гуманное обращение и на уважение их достоинства. Они обладают фундаментальным правом на доступ в суд для защиты своей чести и возмещения причиненного ущерба в соответствии с положениями закона. Чтобы предупредить данное явление, необходимо осознать его сложность, причины, вызывающие виктимизацию для выявления средств борьбы с этим феноменом. В борьбе с виктимизацией, которая оказывает негативное влияние на общество, активная и важная роль принадлежит процессу предупреждения.

Ключевые слова: насилие, агрессор, жертва, консультирование, помощь, виктимизация, предупреждение виктимизации.

Introducere

Una din cele mai de preț valori universale este ființa umană, viața omului. Astfel, printre cele mai grave probleme la nivel național este nivelul ridicat de violență, și anume victimizarea femeii. *Actualitatea temei* se atestă și prin faptul că femeia este ființa umană care este supusă cel mai des victimizării, deoarece violența împotriva femeilor este un fenomen, întâlnit atât la nivel mondial, cât și în Republica Moldova.

Fenomenul de victimizare a femeii este determinat de factorul abuziv de alcool, gelozia și infidelitatea. În cele mai multe cazuri femeile sunt victimizate de către membrii de familie.

Cazurile de violență asupra femeii devin un fenomen latent datorită faptului că persistă caracterul închis al conflictelor parvenite în viața familială, care se produc în limitele unui teritoriu concret și bine determinat, și nu în ultimul rând sunt întâlnite cazuri în care o persoană să fie lovită sau ucisă în propria

sa familie, femeia este victima și a altor infracțiuni, cel mai des întâlnit fiind violul. Aceste forme de violență cauzează victimelor daune și suferințe fizice atât morale cât și material. Făcând o distincție dintre victimele de sex masculin care, datorită percepției de conservare, încearcă să evite, să combată efectele agresiunii practicând la rândul lor o agresiune, victimele de sex feminin, sunt stăpânite de sentimentul de frică, rezultate din amenințările din partea masculină și agresiunea, suferință care determină, de regulă, acceptarea efectului victimal. Astfel, victimizarea femeii este o problemă destul de abordată, deoarece dintre cele mai dese victime le putem întâlni anume femeile, care sunt supuse actului de viol, maltratării, tâlhăriei, traficului de ființe umane, etc.

Femeile sunt supuse victimizării datorită faptului că dispun de trăsături care favorizează actul criminal, drept exemplu ne pot servi trăsăturile fine ale femeii, sensibilitatea și forța fizică limitată. Reacția societății asupra victimizării este una diferită, sunt foarte multe opinii că anume femeia are o anumită vinovăție în

statutul său de victimizare, deoarece prin comportamentul său poate conduce făptașul la comiterea faptei criminale, sau chiar comportamentul său activ duce la favorizarea infracțiunii. Dar indiferent de gradul de vinovăție al victimei, infractorul trebuie să fie supus răspunderii și pedepsei penale.

Prin urmare, afirm că victimizarea femeii este una din cele mai stringente probleme, care necesită acordarea unei atenții mai sporite și intervenirea cu soluții în vederea prevenirii și combaterii fenomenului victimizării femeii și nu în ultimul rând, stopării violenței în familie.

Acest fenomen este răspândit pe întreg teritoriul Republicii Moldova, cu consecințe negative față de întreaga societate, consecințe grave asupra stării de sănătate a femeilor, care sunt victimizate.

Acțiunile de violență afectează negativ integritatea fizică, psihică, morală a persoanei, constituind o încălcare a vieții, siguranței, libertății individuale, astfel fiind încălcate drepturile fundamentale ale omului.

Fenomenul victimizării femeii prin prisma prevederilor Legii nr. 45-XVI din 01.03.2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie

Victimizarea este o noțiune largă care constituie procesul și rezultatul în care are loc transformarea personalității în victimă a infracțiunii. Victimizarea este acea formă de discriminare care se regăsește în diverse împrejurări sociale, cum ar fi familie, loc de muncă și altele. În viziunea lui Frank, victimizarea este procesul de a deveni o victimă, indiferent de faptul dacă este un caz unic sau un caz în masă. Unii consideră că conceptul de victimizare s-ar încadra ca o formă de discriminare. Diferența dintre agresivitate și violență este una de grad, violența implicând acte agresive extreme și excesive trimite la ideea de putere, de dominație, de utilizare a superiorității fizice asupra altuia [1, p. 189].

Prin victimizarea femeii se subînțelege împiedicarea femeii de a-și exercita în mod liber drepturile și libertățile fundamentale, astfel ea fiind controlată de agresor.

Pentru criminologi violența reprezintă o formă de manifestare a criminalității, o atitudine antisocială care solicită aplicarea unor pedepse, orice devianță născându-se din transgresarea unei norme, din depășirea limitelor acesteia [2, p. 22].

Victimizarea este procesul prin care are loc transformarea persoanei în victima infracțiunii. Studierea multilaterală a criminalității implică stabilirea gradului de afectare a societății de victimizare. În literatura de specialitate și din practica națională și internațională ca cea mai des întâlnită formă de victimizare a femeii este violul care își găsește un loc aparte foarte important în societate. De cele mai dese cazuri violul este însoțit și de acțiuni manifestate cu cruzime sau în cel mai rău caz duce la moartea victimei. Femeia-victimă este stăpânită de sentimentul de frică, de izolare și neîncredere în sine. Femeile sunt victimizate prin orice formă de agresiune, fie fizică fie morală, economică, însă în cele mai multe cazuri este supusă infracțiunilor sexuale. Dacă vorbim de impactul asupra victimei, pe care aceasta-l suportă în momentul și după petrecerea episodului violent, poate fi devastator, în funcție de următoarele caracteristici ale victimei: psihice; cognitive; emoționale; contextuale [3, p. 128].

Multe femei sunt victime ale violenței din partea bărbaților, partenerilor sau foștilor soți. Societatea a ajuns să privească victimizarea femeilor ca ceva firesc. Violența continuă deoarece în cazul în care suntem martori nu reacționăm pentru a ajuta victimele.

Cu referire la adoptarea Legii nr. 45-XVI cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie (în continuare Legea nr. 45-XVI), este o novație destul de benefică și importantă al statului de drept privind combaterea și consilierea fenomenului violent în Republica Moldova.

Prevederile acestei legi stabilesc detaliat competența și atribuțiile de bază a serviciilor sau centrelor, după caz, care au menirea de a întreprinde toate măsurile privind reabilitarea victimelor și agresorilor în vederea soluționării cazurilor de violență, precum și protecția victimelor de atentatele criminale. Datorită Legii nr.45-XVI, au fost incluse careva modificări în legea penală și procesual penală, Codul familiei și Codului civil, și nu în ultimul rând și legea cu privire la activitatea și statutul polițistului. Prin intermediul acestei legi statul și-a asumat rolul de a interveni prompt și în mod urgent, de a contracara acțiunile violente îndreptate asupra femeii și familiei, totodată a instituit organe abilitate cu atribuții certe de a oferi răspuns la soluționarea conflictelor violente. Dispozițiile normelor juridice din cadrul Legii nr.45-XVI menționează subiecți ai violenței în familie, care sunt victima și agresorul.

Aceștea pot fi atât cetățeni ai Republicii Moldova cât și cetățeni străini. Potrivit prevederilor acestei legi, violența în familie reprezintă actele de violență fizică, sexuală, psihologică, spirituală sau economică, cu excepția acțiunilor de autoapărare sau de apărare a altei persoane, inclusiv amenințarea cu asemenea acte, comise de către un membru de familie în privința altui membru al aceleiași familii, prin care s-a cauzat victimei prejudiciu material sau moral.

Subiecți ai violenței în familie pot fi: a) persoanele care se află în condiții de conlocuire – în această categorie se include persoanele căsătorite, persoane care sunt divorțate, concubinajul, tutela, curatela, rudele apropiate, soții rudelor, și alte persoane care sunt întreținute de către acestea; b) a doua categorie include persoane care locuiesc separat – adică cele căsătorite, copiii lor, precum și cei adoptați, copii care sunt înafara căsătoriei, cei aflați sub tutelă, curatelă, sau alte persoane aflate la întreținerea acestora.

Orice act de violență îndreptat împotriva femeii este o atentare la demnitatea persoanei. Potrivit statisticii, formele violenței în familie, cu care se con-

fruntă femeile, sunt multiple, circa 60% dintre acestea pe parcursul vieții s-au confruntat cu violența psihologică, 55% cu forme ale violenței psihologice orientate spre izolare socială, iar fiecare a zecea femeie cel puțin o dată a suferit din cauza violenței economice.

De asemenea, circa 40% dintre femei au fost supuse cel puțin o dată violenței fizice, iar circa 19% dintre acestea - violenței sexuale [4].

Femeile de cele mai dese ori au statut de victime ale violenței în familie, deoarece este o poziție de inegalitate dintre două puteri. Implementarea acestei legi este un pas spre stop violență, ceea ce a instituit responsabilități și atribuții organelor de combatere și supraveghere a actelor de violență. Scopul propus de această lege este de a reduce formele de violență și de a asigura protecția victimei, totodată prin prevederile dictate de normele acestei legi a legiferat drepturile victimei. Prevederile acestei legi asigură asistența victimei din partea statului.

Pe lângă aceste prevederi, Republica Moldova a lărgit spectrul legislativ, fiind adoptate și altele, cum ar fi: Legea cu privire la prevenirea și combaterea traficului de ființe umane nr. 241-XVI din 20 octombrie 2005, care garantează asistența juridică gratuită victimelor, inclusiv femeilor care sunt exploatate sexual. Dispozițiile normelor juridice din cadrul Legii nr.45-XVI, asigură suport juridic atât persoanelor care locuiesc împreună, conlocuirii cât și persoanelor care locuiesc separat. Prin noțiunea de conlocuire cuprinde cercul de persoane care sunt căsătorite, raporturile juridice care sunt legate prin tutelă, curatelă, cât și persoanele care se află în concubinaj.

Persoanele care se află în relații separate cum ar fi: persoane care sunt căsătorite dar locuiesc separat, persoane divorțate, copii aflați sub tutelă. Legea sus menționată acordă anumite servicii de supraveghere, de asigurare juridică și protecția drepturilor acestora victimelor care sunt supuse violenței în familie, de cele mai dese cazuri femeia.

Potrivit reglementărilor juridice a acestei legi, victima este în drept:

- să fie informată despre organele abilitate de combaterea și prevenirea violenței, precum și atribuțiile acestora;

- să cunoască despre serviciile de la care poate cere ajutor;

- despre modul de depunere a plângerii și etapele care urmează după aceasta;

- măsurile și condițiile pentru a avea acces la consiliere juridică;

- despre modalitatea de a obține ordonanță de protecție.

Legea indicată nu prevede dacă serviciile acordate sunt gratuite sau contra plată, sau dacă aceste servicii sunt divizate în generale sau speciale.

Însă organele de stat sunt într-o strânsă colaborare cu organizațiile non-guvernamentale. Prevederile acestei legi vin să se ocupe cu sprijinirea și siguranța familiei, deoarece prevenirea acestui flagel este de o importanță majoră, dar fiind faptul că violența în familie afectează sănătatea publică. Astfel, este foarte necesar de a soluționa cât mai rapid prevenirea acestor acte violente, de a aplica măsurile de protecție, de a emite ordonanța de protecție.

Victimizarea femeii este o problemă agravată cu care se ciocnește societatea, deoarece datorită atentatului criminal se încalcă drepturile fundamentale ale omului.

Aceste încălcări grave cauzează femeilor daune considerabile și irecuperabile, astfel fiind un obstacol în exercitarea pe deplin a drepturilor consfințite de lege.

Nu în ultimul rând, este obiectiv de a atrage o atenție cât mai sporită asupra violenței față de femeie, consecințele violenței asupra familiei și sănătății femeii.

La rândul său, Republica Moldova trebuie să întrunească și să îndeplinească condițiile unui stat de drept și democratic, ca să asigure respectarea pe

deplin a drepturilor victimelor violenței în familie. Siguranța victimei se asigură prin exercitarea echitabilă a actului de justiție.

Făcând o analiză din practica judiciară, multe dintre femeii care au avut statut de victimă, nu au cunoscut despre obținerea ordonanței de protecție, astfel fiind supusă actului de violență mulți ani. Este necesar ca victimele violenței în familie să cunoască despre prevederile acestei legi și de organele competente care sunt învestite cu atribuții, de a asigura protecția victimei.

Este oportun ca victimele, să fie înștiințate despre drepturile sale și procedura de apelare la organele de drept pentru a solicita protecție juridică. Astfel, ordonanța de protecție, este prevăzută și ea ca o măsură de ocrotire a vieții și sănătății victimei violenței în familie, cât și o măsură care pune careva restricții agresorului, limitându-i de careva drepturi.

Potrivit exigențelor Legii nr.45, violență în familie reprezintă orice acțiune sau inacțiune intenționată, cu excepția acțiunilor de autoapărare sau de apărare a altei persoane, manifestată fizic sau verbal de un membru de familie contra altor membri ai aceleiași familii, inclusiv copii, precum și contra proprietății comune sau proprietății personale a victimei.

Dispozițiile acestei legi reglementează următoarele tipuri de violență: violența fizică, psihologică, sexuală, economică și spirituală. Violența în familie reprezintă amenințarea, făcută în trecut sau în prezent, de către un membru al familiei, cu cauzarea unui prejudiciu de ordin material, fizic sau psihologic. Rezoluția nr. 48/104 din 20.12.1993 a Adunării Generale ONU, în art. 2 se menționează faptul că „*violența asupra femeii include violența fizică, violența sexuală și psihologică, care au loc în cadrul familiei, abuzul sexual al copiilor și altele*”. Conferința din 1995 de la Beijing definește violența femeii ca orice act de violență fundamentat care are ca consecință suferință fizică, psihică, inclusiv amenințări cu asemenea acte. [5].

Potrivit acestei legi, Codul penal al Republicii Moldova prevede ca infracțiune violența în familie fiind reglementată de dispozițiile penale consfințite în art.201¹ CP.

Dat fiind faptul, că multe victime fie nu cunosc unde să se adreseze după ajutor, fie ca multe dintre victime rabdă acțiunile violente deoarece, trăiesc cu gândul că „, dacă mă bate mă iubește,,. Astfel, legiuitorul venind în apărarea victimei a inclus în legea penală această componentă de infracțiune, și plângerea victimei, deoarece datorită fricii față de agresor, victimele nu își apără drepturile sale. În conformitate cu prevederile legii sus menționate, organele cu funcții de prevenire și combatere a violenței în familie sunt:

- autoritățile administrației publice centrale de specialitate: Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, Ministerul Educației, Ministerul Sănătății, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Justiției;

- autoritățile administrației publice locale de specialitate: secțiile/direcțiile de asistență socială și de protecție a familiei; direcțiile generale de educație; organele ocrotirii sănătății; organele afacerilor interne;

- comisiile pentru probleme sociale de pe lângă autoritățile administrației publice locale;

- centrele/serviciile de reabilitare a victimelor și agresorilor;

- alte organizații cu activități specializate în domeniu. Victimei violenței în familie i se asigură și se garantează drepturile și interesele sale legitime.

Securitatea victimei este o problemă de o importanță majoră. Victima trebuie să fie protejată de oricare act violent, intimidare sau acte de răzbunare, astfel trebuie să-i fie asigurat pe deplin accesul liber la justiție. Riscul de victimizare trebuie să fie înlăturat într-un mod respectuos, încât victima să dispună de încredere în organele competente.

Organele competente trebuie să prevadă care este riscul victimizării, și care sunt procedurile pentru

înlăturarea acestor fenomene. Siguranța victimei și protecția vieții private este un impact pozitiv ce ține de înlăturarea fenomenului victimizării. Legea nr.45 stabilește organele abilitate cu activități de prevenire și de combatere a violenței în familie. Codul Familiei al Republicii Moldova în art.5 prevede „că toate persoanele căsătorite au drepturi egale în relații familiale,,.

Realizarea acestor drepturi nu trebuie să afecteze cumva drepturile, libertățile și interesele legitime a membrilor familiei.

Concluzii

Victimizarea femeii este un fenomen întâlnit atât la nivel național cât și internațional, determinând reacții diverse de la un mediu social la altul. Familia este temelia importantă de formare a societății, prin funcțiile sale familia contribuie la întărirea societății. Codul Familiei în prevederile art.2 alin.(1) stipulează că familia și relațiile familiale sunt ocrotite de stat. [6].

De aceea orice problemă parvenită în familie este în atribuția statului de a interveni și a combate orice formă de discriminare și violență, dar nu ezităm și faptul că membrii societății urmează să se implice activ în vederea prevenirii fenomenului victimizării.

Victimizarea femeii poate avea consecințe nu doar de ordin material, fizic și psihologic, dar pot avea repercusiuni și de alt ordin. Drept urmare, violența poate fi transmisă de la o generație la alta. Analiza și generalizarea materialului expus în prezenta investigație științifică permite de a formula următoarele recomandări pentru a reduce nivelul de victimizare a femeii.

Este necesar de a fi implementate cât mai multe centre specializate în vederea reabilitării victimei, unde acestea pot obține consultații juridice, consiliere psihologică, adăpost pe o perioadă determinată. Este necesar ca victimele să poată să se angajeze undeva la lucru pentru a nu depinde financiar de agre-

sor, deoarece acesta ar fi un temei de a se debarasa de locul agresiv.

Publicului trebuie de adus la cunoștință măsurile de prevenire a victimizării, soluțiile în cazul în care se ciocnesc cu asemenea situații de criză. Cadrul legislativ trebuie să fie perfecționat cu modalități de acționare promptă în cazuri de violență în familie.

Respectarea drepturilor omului este o condiție primordială a unui stat de drept.

În acest temei, legislația Republicii Moldova reglementează drepturile omului în conformitate cu prevederile internaționale. Victima infracțiunii dispune de un spectru larg de drepturi în vederea apărării intereselor sale lezate prin infracțiune. Din analiza legislației în vigoare s-a constatat că victima dispune de dreptul la protecție și compensare, precum și dreptul de a depune o cerere privind aplicarea măsurilor de protecție. În acest context, legislația Republicii Moldova prevede toate posibilitățile legale în vederea asigurării securității victimei. Practica Republicii Moldova ne-a demonstrat că au fost cazuri că victimele sau părțile vătămate nefiind protejate, având sentimentul de frică sau de nesiguranță că vor fi din nou amenințate sau victimizate, fie au refuzat la poziția anterioară, au schimbat locul de trai, sau au părăsit hotarele țării. În acest sens legea permite aplicarea măsurilor de protecție a victimei, a părții vătămate în vederea asigurării siguranței. Scopul măsurilor de protecție este de a crea victimei certitudinea că statul are menirea de a proteja victima.

Practica a demonstrat că cele mai multe femei sunt victimizate prin comiterea infracțiunilor de viol, trafic de ființe umane și proxenitism. Aceste categorii de infracțiuni sunt supuse femeile sau fetele care fac parte dintr-o pătură vulnerabilă a societății, care nu au un loc permanent de trai, sunt în căutarea unui loc de muncă ș.a. Statul trebuie să acorde o atenție sporită situației economice din țară, deoarece una din princi-

palele cauze de violență în familie, care la rândul său duce la victimizarea femeii, este sărăcia. Victimizarea femeii se datorează inegalității dintre sexe.

Nu trebuie de uitat și de agresor, ar fi necesar crearea centrelor de educație pentru agresori, și cel puțin să dispună de un adăpost temporar. În practica judiciară am întâlnit cazuri în care agresorul nu a executat ordonanța de protecție sau a încălcat condițiile stabilite de către aceasta, deoarece agresorul a menționat că s-a întors la domiciliu deoarece nu are un alt loc de trai.

Republica Moldova este un stat de drept, democratic în care demnitatea omului, drepturile și libertățile acestuia sunt valori supreme și garantate de către stat.

Combaterea fenomenului victimizării rămâne în sarcina organelor de poliție.

Abuzul de alcool, sărăcia, nivelul scăzut al valorilor morale sunt considerați principalii factori care duc spre criminalitate.

Referințe bibliografice

1. VOZIAN, R. Noțiunea, esența și caracteristicile definitorii ale conceptului de violență în familie, Chișinău, 2010.
2. ROTARIU, N., ROTARIU, I., *Violența domestică în dreptul penal român, Princeps Edit*” Iași, 2005, [cit.01.11.2021]. ISBN: 973-7730-33-X. Disponibil: <http://catalog.bnrm.md/>.
3. BONEA, G.V. *Violența asupra femeii în familie*, București 2011, [accesat - 01.11.2021]. ISBN:978-606-727-134-8. Disponibil: [http://academia.edu /](http://academia.edu/).
4. VREMIȘ, M. *Profilul femeilor victime ale violenței*, Chișinău 2016, [accesat - 03.11.2021]. ISBN: 978-9975-53-652-3, [364.262+316.346.2] -055.2(478)(083.41) V98 Disponibil: www.statistica.gov.md.
5. <https://egalitatedegen.md/> [accesat - 03.11.2021].
6. Codul familiei al RM din 2000 Monitorul Oficial al R.Moldova nr.47-48 din 26.04.2001.

ROLUL MECANISMULUI COMPENSATORIU ÎN REALIZAREA POLITICII PENALE ȘI POLITICII EXECUȚIONAL PENALE

Albert ANTOCI

Doctor în drept, conferențiar universitar,
Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Chișinău, Republica Moldova
e-mail: antoci22@mail.ru
<https://orcid.org/0000-0001-6304-2046>

Anatolie CANANĂU

Doctor în drept, șef catedră Drept polițienesc și securitate publică,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova, Chișinău, Republica Moldova
e-mail: an_cananau@mail.ru
<https://orcid.org/0000-0003-0274-2908>

Cererile repetate depuse de reclamanți în adresa Curții Europene a Drepturilor Omului contra Republicii Moldova, unde erau descrise aceleași probleme legate de condițiile materiale de detenție cum ar fi, spre exemplu, supraaglomerarea penitenciarelor, lipsa de igienă și a condițiilor materiale adecvate, de proastă calitate și cantitate insuficientă de alimente, precum și de lipsa de îngrijiri medicale adecvate, a determinat Curtea să constate faptul că condițiile precare de detenție în Republica Moldova reprezintă o problemă sistemică. Starea de fapt în care s-a pomenit Republica Moldova a condiționat punerea în aplicare fără întârziere al unor remedii cu efecte preventive și compensatorii care să garanteze o despăgubire eficientă din partea statului pentru încălcările Convenției, încălcări care au avut loc nu numai în timpul detenției dar și în timpul cât persoana s-a aflat sub cercetare penală. Un astfel de remediu a fost recunoscut ca fiind mecanismul compensatoriu, prin intermediul căruia reclamantul poate să înainteze o cerere către instanța de judecată națională, care în caz că constată prezența unei încălcări a Convenției, este în drept prin aplicarea mecanismului compensatoriu să reducă o parte din pedeapsa privativă de libertate aplicată.

Cuvinte-cheie: mecanism compensatoriu, politică penală, politică execuțională penală, încălcare, condiții de detenție, infracțiune, pedeapsă.

THE ROLE OF THE COMPENSATORY MECHANISM IN THE IMPLEMENTATION OF CRIMINAL POLICY AND CRIMINAL ENFORCEMENT POLICY

Repeated requests from applicants to the European Court of Human Rights v. The Republic of Moldova described the same problems with material conditions of detention, such as overcrowding in prisons, lack of hygiene and adequate material conditions of poor quality and quantity. Insufficient food, as well as a lack of adequate medical care, led the Court to find that poor detention conditions in the Republic of Moldova are a systemic problem. The state of affairs in which the Republic of Moldova was mentioned conditioned the immediate implementation of remedies with preventive and compensatory effects that would guarantee an effective compensation from the state for violations of the Convention, violations that occurred not only during detention but also in the time the person was under criminal investigation. Such

a remedy has been recognized as a compensatory mechanism, through which the claimant can submit a claim to the national court, which, if it finds that there has been a violation of the Convention, is entitled to reduce part of the compensation mechanism by applying the compensatory mechanism. the custodial sentence applied.

Keywords: *compensation mechanism, criminal policy, criminal enforcement policy, violation, conditions of detention, crime, punishment.*

LE RÔLE DU MÉCANISME DE COMPENSATION DANS LA MISE EN ŒUVRE DE LA POLITIQUE PÉNALE ET DE LA POLITIQUE D'EXÉCUTION PÉNALE

Les demandes répétées de requérants auprès de la Cour européenne des droits de l'homme c. ainsi que le manque de soins médicaux adéquats, ont conduit la Cour à conclure que les mauvaises conditions de détention en République de Moldova constituent un problème systémique.

L'état de choses dans lequel la République de Moldova était mentionnée conditionnait la mise en œuvre immédiate de recours ayant des effets préventifs et compensatoires qui garantiraient une réparation effective de la part de l'État pour les violations de la Convention, violations survenues non seulement pendant la détention mais aussi dans le temps la personne faisait l'objet d'une enquête criminelle. Un tel recours a été reconnu comme un mécanisme compensatoire, par le biais duquel le demandeur peut introduire une réclamation auprès du tribunal national, qui, s'il constate qu'il y a eu violation de la Convention, est en droit de réduire une partie du mécanisme d'indemnisation en appliquant le mécanisme compensatoire la peine privative de liberté appliquée.

Mots-clés: *mécanisme compensatoire, politique pénale, politique exécutif pénale, violation, conditions de détention, délit, peine.*

РОЛЬ КОМПЕНСАЦИОННОГО МЕХАНИЗМА В РЕАЛИЗАЦИИ УГОЛОВНОЙ ПОЛИТИКИ И УГОЛОВНО-ИСПОЛНИТЕЛЬНОЙ ПОЛИТИКИ

В неоднократных запросах заявителей в Европейский суд по правам человека против Республики Молдова указывались одни и те же проблемы, связанные с материальными условиями содержания в пенитенциарных учреждениях, среди которых - переполненность тюрем, отсутствие гигиены и низкого качества материальные условия. Неудовлетворительное питание, а также отсутствие надлежащей медицинской помощи, привело Суд к выводу, что плохие условия содержания в Республике Молдова представляют собой системную проблему. Положение дел, в котором упоминалась Республика Молдова, обусловило немедленное применение средств правовой защиты с превентивным и компенсационным эффектом, которые гарантировали бы эффективную компенсацию от государства за нарушения Конвенции, нарушения, которые имели место не только во время содержания под стражей, но и в период уголовного преследования. Таким средством правовой защиты был признан компенсационный механизм, при помощи которого истец может подать иск в национальный суд, который, если обнаружит, что имело место нарушение Конвенции, то инстанция имеет право сократить часть наказания, применив компенсационный механизм.

Ключевые слова: *компенсационный механизм, уголовная политика, уголовно-исполнительная политика, нарушение, условия содержания, преступление, наказание.*

Introducere

În conformitate cu art. 4 din Constituția R. Moldova: „Dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile omului se interpretează și se aplică în

concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care Republica Moldova este parte.

Dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului la

care Republica Moldova este parte și legile ei interne, prioritate au reglementările internaționale [1]”.

Aceste prevederi se regăsesc și în art.2 Cod de procedura penală, în care se menționează că: „Procesul penal se reglementează de prevederile Constituției Republicii Moldova, de tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte și de prezentul cod. Principiile generale și normele dreptului internațional și ale tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte constituie elemente integrante ale dreptului procesual penal și nemijlocit dau naștere drepturilor și libertăților omului în procesul penal [2]”.

Reiterăm faptul că Republica Moldova a devenit membru al Consiliului Europei pe data de 13 iulie 1995. Parlamentul Republicii Moldova a ratificat Convenția europeană a drepturilor omului pe data de 24 iulie 1997 [3].

Efectiv de-a lungul istoriei sale de peste 60 de ani, Consiliul Europei a adoptat un număr semnificativ de convenții, rezoluții și recomandări, referitoare la executarea pedepselor penale, modalitatea reținerii persoanelor acuzate de săvârșirea infracțiunilor, cât și tratamentul persoanelor arestate și condamnate.

Prin puterea lor juridică aceste acte poartă diferite caractere și formulează cerințe specifice către autoritățile ce supraveghează modul de executare al pedepselor privative de libertate, cerințe ce se îndeplinesc luând în considerare politica actuală în Europa referitoare la aplicarea pedepselor și măsurilor preventive privative de libertate.

Metodologia cercetării. La baza elaborării cercetării au fost utilizate numeroase metode și principii. Au fost utilizate următoarele metode: metoda analizei, metoda documentară, metoda studiului comparat, metoda logică etc..

Analiza profundă a tuturor aspectelor și conceptelor a fost posibilă datorită aplicării următoarelor principii: principiul științific, principiul obiectivității precum și principiul dialectic.

Idei principale ale cercetării

Interzicerea și stabilirea răspunderii penale pentru conduitele umane prejudiciabile reprezintă o sarcină importantă a legii penale și este determinată de necesitatea socială de a proteja/apăra relațiile sociale cu ajutorul mijloacelor juridic penale.

În context, trebuie să recunoaștem că prohibiția juridic penală devine un instrument efectiv în cadrul politicii penale, doar atunci când includerea sa în mecanismul reglementării juridic penale este determinată de necesitățile sociale cu respectarea condiției reflectării adecvate în norma penală a pericolului social al conduitei interzise [4].

Din perspectiva dată, cercetătorii destul de justificat afirmă [5] că: „legea penală trebuie să dispună de asemenea calități care să-i permită, pe de o parte, să reacționeze oportun la transformările sociale, adică să fie flexibilă, iar pe de altă parte, - să nu se transforme într-un „teren de testare” a normelor a căror instituire nu este determinată de necesitatea socială”. De aici putem deduce un adevăr incontestabil, norma penală trebuie să fie justificată suficient din punct de vedere social.

În mare parte, o astfel de sarcină revine politicii penale, apreciată de specialiști [6] ca fiind unul din principalii factori de configurare a legii penale (dacă nu chiar principalul), de care depinde calitatea și eficiența acesteia. Acest moment permite identificarea coraportului dintre dreptul penal și politica penală. Dreptul penal, după cum se știe, reprezintă un sistem de norme juridice, în timp ce politica penală cuprinde ideile directe care determină conținutul normelor și instituțiilor juridice penale, direcția activității structurilor de stat și a organelor de ocrotire a normelor de drept în vederea luptei cu criminalitatea [7].

Franz von Liszt definește politica penală după cum urmează: „O totalitate sistemică de prescripții (temeiuri), ce se bazează pe studiul științific al ca-

uzelor infraționalității și impactului produs de pedeapsă – temeuri, conducându-se de care statul, cu ajutorul pedepsei și instituțiilor înrudite acesteia, trebuie să lupte cu criminalitatea” [8, p. 7].

În această definiție a politicii penale accentul se pune pe pedeapsa penală și instituțiile înrudite cu aceasta. Dar vom fi atenți și la ideea, că prescripțiile (temeiurile) politicii penale trebuie să se bazeze pe studiul științific al cauzelor criminalității și al impactului produs de pedeapsă. Definiția în cauză este precedată de afirmația că, cele mai importante cunoștințe pentru cei preocupați de politica penală sunt cele ce țin de antropologie în sens larg și de istoria popoarelor – o abordare conformă evoluției științei în epoca respectivă.

Într-o altă sursă, prin *politica penală*, se identifică disciplina care studiază căile și metodele luptei împotriva criminalității, în raport cu cauzele acestui fenomen și cu condițiile social-politice în care se desfășoară această activitate. Politica penală aparține atât științei criminale, cât și științei politice [9].

Între timp, savanții și practicienii deocamdată nu au ajuns la un numitor comun nici în privința noțiunii, nici a definiției politicii penale.

De altfel, în doctrina internațională nu există o unitate de opinii nici în ceea ce ține de numele savantului, care pentru prima dată a lansat expresia „politica penală” și a definit noțiunea de politică penală. Astfel, conform uneia din ipotezele înaintate de mai mulți savanți din Federația Rusă, se consideră, că noțiunea de „politică penală” a apărut pentru prima dată în anul 1804 în lucrarea „Verzuch einer Criminal jurisprudenzen des Koran) (Studiul jurisprudenței criminale în Koran) aparținând renumitului savant penalist Anselm Feuerbach (1775 – 1883, tatăl filozofului Ludvig Feuerbach), definiția noțiunii de politică penală nefiind formulată de acesta [10, p.59-60].

În spațiul ex-sovietic, afirmării politicii penale i s-a acordat o atenție deosebită începând cu a doua ju-

mătate a sec. XX. Putem presupune că această atitudine a fost generată de încercările de a asigura o bază științifică solidă combaterii criminalității, concepută ideologic ca un rudiment al orânduirii capitaliste. În susținerea afirmației enunțate propunem atenției următoarea definiție, ce scoate în evidență scopurile politicii penale sovietice, expusă de cercetătorii P.S. Daghel, I.M. Galiperin, V.I. Kurleandski, M.I. Kovaliov și Iu.A. Voronin aceștia concepând politica penală ca orientare a activității statului privind realizarea măsurilor social-politice și economice în vederea elaborării mijloacelor juridico-penale optime cu scopul lichidării criminalității în țară [11, p.15].

Chiar dacă la nivel doctrinar după cum am prezentat succint, nu este o unicitate de opinii referitor la esența politicii penale, continuând logica ideii date considerăm că politica penală pentru a atinge efectul scontat, urmează să fie realizată prin politica execuțional-penală, adică legea penală prevede care fapte constituie infracțiuni, pedepsele ce se aplică infractorilor și măsurile ce se pot lua în cazul săvârșirii acestor fapte [12], iar politica execuțional penală asigură executarea pedepsei aplicate.

Sub aspect sancționator, Republica Moldova s-a obligat, prin tratatele încheiate cu statele membre, să ia toate măsurile ca *faptele ce îmbracă forma infracțiunii să fie sancționate penal, iar sancțiunile să fie proporționale și educative*. Justificarea colaborării între state în domeniul penal și execuțional penal este dată de faptul internaționalizării crimei, căreia trebuie să i se răspundă prin măsuri eficiente de represiune cu caracter național și internațional.

Pentru a continua susținerea reformelor în sectorul justiției penale în Republica Moldova Consiliul European a lansat două proiecte: „*Consolidarea reformelor din sistemul penitenciar, de probațiune și de îngrijire a sănătății în instituțiile de tip închis din Republica Moldova*”, cu durata de 36 de luni („Proiectul SPPRH”) și „*Consolidarea sistemului de justiție penală bazat pe respectarea drepturilor*

omului în Republica Moldova”, cu durata de 30 de luni („Proiectul SHRCCJ”).

Proiectul SHRCCJ se axează pe aplicarea arestării preventive, aplicarea pedepselor penale și îmbunătățirea eficacității mecanismelor de control și monitorizare a condițiilor de detenție (inclusiv a mecanismelor disponibile Instituției Ombudsmanului și Mecanismului Național de Prevenire a Torturii), astfel contribuind la reducerea supraaglomerării în penitenciare și încurajarea utilizării sancțiunilor și măsurilor comunitare. Obiectivul cheie al proiectului este de a face sistemul de justiție penală din Moldova mai conform cu standardele privind drepturile omului [13], totuși în conținutul acestor proiecte nu este evidențiat mecanismul compensatoriu, care prin esența sa ar trebui să se regăsească în ele.

Făcând trimitere la prevederile art. 322 pct.a) Cod de Executare, statuăm că: „prevederile ce reglementează cerințele regimului de deținere în penitenciare a persoanelor care execută pedeapsa închisorii sau deținuții pe viață intră în vigoare pe măsura creării condițiilor necesare, dar nu mai târziu de 1 ianuarie 2020 [14]”.

Art. 225 alin. (1-4) al codului precitat, prevede condițiile care trebuie să fie asigurate de către administrația instituției penitenciare, și anume: „(1) Reamenajarea spațiilor de deținere existente și construirea spațiilor de deținere noi se fac cu respectarea prevederilor legislației naționale și a standardelor internaționale în domeniu.

(2) Persoanele condamnate sunt cazate individual sau în comun.

(3) Camerele de cazare și celelalte încăperi destinate persoanelor condamnate dispun de iluminat natural și de instalațiile necesare asigurării iluminatului artificial corespunzător.

(4) Norma de spațiu locativ stabilit pentru un condamnat nu poate fi mai mică de 4 m², condiții care din analiza cazurilor pierdute de Republica Moldova la CtEDO, nu sunt asigurate pe deplin”.

Astfel, cererile repetate depuse de reclamanti în adresa Curții Europene a Drepturilor Omului contra Republicii Moldova, unde erau descrise aceleași probleme legate de condițiile materiale de detenție cum ar fi spre exemplu, supraaglomerarea penitenciarelor, lipsa de igienă și a condițiilor materiale adecvate, de proastă calitate și cantitate insuficientă de alimente, precum și de lipsa de îngrijiri medicale adecvate, a determinat Curtea să constate faptul că condițiile precare de detenție în Republica Moldova reprezintă o problemă sistemică.

Având în vedere această constatare și ținând cont că Moldova a fost condamnată la acel moment în peste treizeci de cauze ce vizează art. 3 CEDO și încă cel puțin șaptezeci de cereri cu șanse mari de succes erau pendinte în fața Curții [15], aceasta a adoptat hotărârea cvasi-pilot *Shishanov vs. Moldova*, cererea nr. 11353/06, unde, aplicând art. 46 din Convenție, Curtea a concluzionat că autoritățile naționale trebuie să pună în aplicare fără întârziere un recurs sau o combinație de remedii cu efecte preventive și compensatorii și de fapt să garanteze căi de atac eficiente pentru încălcări ale Convenției ca urmare a condițiilor de detenție necorespunzătoare în Republica Moldova [16].

O altă cauză ce a avut un impact de rezonanță asupra modificării în legea procesual penală privind unele remedii referitoare la condițiile de detenție a fost cauza *Draniceru c. Republicii Moldova (dec.)*, cererea nr. 31975/15.

Reclamantul s-a plâns în fața Curții în baza Articolelor 3 și 13 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, invocând condițiile de detenție din penitenciarul nr. 13 din Chișinău și de acordarea asistenței medicale necorespunzătoare. De asemenea, s-a plâns și de lipsa unui remediu efectiv întru realizarea drepturilor sale.

Curtea a constatat că reclamantul a fost reținut la 30 ianuarie 2014, fiind învinuit în comiterea infracțiunii de huliganism.

În perioada 3 februarie 2014 – 17 decembrie 2014 reclamantul a fost deținut în penitenciarul nr. 13 din Chișinău. Potrivit reclamantului, acesta a fost deținut în mai multe celule supraaglomerate, cu număr insuficient de paturi, referindu-se la calitatea proastă și, pe alocuri, la absența lenjeriei de pat. De asemenea, el s-a plâns de facilitățile inadecvate de igienizare, de expunerea sa la fumatul pasiv și la lipsa aerului proaspăt în celule. Reclamantul a mai susținut că produsele alimentare erau insuficiente și necomestibile, iar apa potabilă era inaccesibilă.

Curtea a notat că reclamantul nu și-a justificat în mod corespunzător pretențiile cu privire pretinsa lipsă a asistenței medicale, menționând că acestuia i-a fost oferită asistența medicală necesară, inclusiv la solicitare. Prin urmare, ținând cont de actele medicale de care dispune, Curtea a declarat acest capăt de cerere inadmisibil.

Cu referire la condițiile materiale de detenție, Curtea a reiterat constatările din hotărârea sa în cauza *Shishanov v. Republica Moldova*, accentuând eforturile autorităților naționale de a implementa un remediu preventiv și compensatoriu contra încălcărilor Articolului 3 din Convenție din cauza detenției în condiții inadecvate [17].

CtEDO a subliniat, cu privire la eficiența remediei, următoarele:

- faptul că procedura referitoare la noul remediu era administrată de către un judecător, care prezenta garanțiile necesare de independență și de imparțialitate și toate celelalte garanții asociate procedurilor judiciare în contradictoriu, ale cărui hotărâri erau obligatorii pentru autoritățile administrative și puteau fi puse imediat în executare;

- faptul că sarcina probei care îi revenea deținutului nu părea una excesivă;

- faptul că judecătorul era obligat, în vederea evaluării condițiilor de detenție, să țină cont de principiile stabilite de CtEDO;

- faptul că termenul de trei luni acordat judecătorului pentru pronunțarea unei hotărâri nu era nerezonabil; totuși, judecătorii trebuiau să asigure respectarea strictă a acestui termen și, acolo unde circumstanțele reclamau o analiză specială, ei urmau să examineze un caz într-un interval de timp chiar mai scurt (*cauza Atanasov și Apostolov c. Bulgariei (dec.)*, 65540/16 și 22368/17, 27 iunie 2017, *Nota informativă 209*).

Prin urmare, Curtea a declarat prezenta cerere inadmisibilă în baza Articolului 35 §§ 1 și 4 din Convenție [18], deoarece a considerat că nu au fost epuizate toate căile de atac în instanțele naționale.

Articolul 13 din ECHR și articolul 47 din Carta drepturilor fundamentale a UE garantează dreptul la un remediu efectiv. Acest drept reprezintă o componentă esențială a accesului la justiție. Persoanele fizice au dreptul la compensare pentru încălcarea drepturilor omului. Acest lucru înseamnă ca persoanele fizice să poată obține o despăgubire.

Despăgubirea reprezintă o formă de măsură reparatorie pentru compensarea daunelor suferite ca urmare a unei încălcări a drepturilor prevăzute de lege. În temeiul legislației CoE, măsurile reparatorii de despăgubire sunt suficiente, în general, pentru încălcările ECHR, însă acestea nu asigură un remediu efectiv în orice situație. De exemplu, în cazul în care o încălcare se referă la condițiile de detenție și reclamantul se află încă în închisoare, este posibil ca daunele-interese să nu fie suficiente [19].

În ceea ce privește dreptul la un remediu efectiv, CEDO a confirmat că statele trebuie să instituie măsuri preventive și compensatorii efective la nivel național. De asemenea, Curtea a reținut că orice persoană suspusă tratamentului care încalcă dispozițiile articolului 3 ar trebui să aibă dreptul la compensații financiare și că sarcina probei impusă reclamantilor nu trebuie să fie excesivă [20].

În acest fel, prin Legea nr. 163/2017, au fost introduse modificări la art. 385 din Codul de procedură penală prin care s-a dispus suplinirea articolului cu alineatele (5) și (6), instituind astfel un instrument de reducere a pedepsei penale odată cu pronunțarea sentinței de condamnare dacă persoana plasată în arest preventiv a fost deținută în condiții precare de detenție (*instituit devenit funcțional începând cu data de 20 decembrie 2017*).

Prin Legea nr. 272/2018, Codul de procedură penală a fost amendat prin introducerea articolelor 473¹ - 473⁴, care reglementează modul de soluționare a plângerii privind violarea în substanță a art. 3 CEDO prin detenția în condiții inumane și degradante, inclusiv soluțiile pe care le poate oferi instanța în cazul în care va constata o eventuală violare. Prevederile referitoare la noul remediu compensatoriu introduse prin Legea nr. 272/2018, au intrat în vigoare începând cu 1 ianuarie 2019.

Conform datelor prezentate de Asociația Promo-LEX, până la 27 martie 2021, au fost depuse un total de 10874 de cereri legate de condițiile pretinse inadecvate de detenție, dintre care 9840 de cereri în temeiul articolului 473/2 și 1196 cereri în temeiul articolului 385/5 din CPP. Instanțele naționale au finalizat examinarea a 8151 de astfel de cereri, în timp ce restul erau încă în proces de examinare [21].

De eficiența noului mecanism preventiv și compensator depinde numărul condamnărilor ulterioare ale Republicii Moldova la Curte privind încălcarea art. 3 CEDO pentru detenția în condiții precare. Deși acest mecanism conține viduri de ordin legislativ, acestea pot fi soluționate prin dezvoltarea practicii coerente și uniforme de aplicare mens legis a acestuia.

Deciziile penologice ulterioare, privind politica penală, neapărat, vor fi determinate de rezultatele implementării mecanismului preventiv și compensatoriu, care va permite depopularea semnificativă

a instituțiilor penitenciare și va crea premise pentru îmbunătățirea permanentă a condițiilor materiale de detenție.

Practica aplicării corecte a acestui mecanism va asigura impulsivitatea adoptării deciziilor de către stat privind ajustarea detenției la condițiile generale de viață din societate, pentru a evita acordarea ulterioară a despăgubirilor rezultate de detenția în condiții precare [22].

În concluzie, în urma analizei și a reflecțiilor realizate în acest studiu, constatăm faptul că legislatorul național întru ajustarea prevederilor legislației naționale la tratatele și acordurile internaționale la care Republica Moldova face parte, a operat și operează cu un șir de modificări în legea penală, procesual penală și execuțională, modificări care prin conținutul lor sunt primite pentru a corespunde cerințelor acordurilor internaționale, fapt care este salutar.

Regretabil este totuși acea situație că odată ce au fost operate modificările în legislație, nu s-a asigurat realizarea în viață al prevederilor stipulate de către legiuitor, condiție care în final duce spre faptul că Republica Moldova are de achitat despăgubiri acelor reclamanți care invocă în fața CtEDO lipsa respectării de către autoritățile statale a angajamentelor asumate.

Includerea mecanismului compensatoriu în legislația procesual penală a afectat destul de serios procesul executării pedepselor penale, manifestată prin reducerea termenului de executare al pedepsei privative de libertate din considerentul nerespectării de către autoritățile statale al cerințelor invocate în norma legală. Prin urmare este evident faptul că odată ce au fost asumate anumite angajamente, autoritățile naționale urmează să asigure realizarea acestora nu numai teoretic, dar și practic, fapt care ar contribui la înlăturarea acelor motive care servesc temei de înaintare al reclamațiilor și achitare de despăgubiri.

Referințe bibliografice

1. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994 Publicată la 12.08.1994 în Monitorul Oficial Nr. 1 art. p.5.
2. Codul de Procedură Penală al Republicii Moldova. COD Nr. 122 din 14-03-2003, Publicat la 05.11.2013 în Monitorul Oficial Nr. 248-251 art. 699.
3. <https://www.coe.int/ro/web/chisinau/republiv-of-moldova-and-the-council-of-europe> (accesat la 16.08.2021).
4. АВДАЛЯН, М.Э. Основание криминализации и криминообразующие признаки нарушения правил дорожного движения и эксплуатации транспортных средств. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2015, p.14, citat din Irina Iacob, Gheorghe Petrea, Aspecte ale criminalizării și decriminalizării infracțiunilor din domeniul transporturilor”, în revista *Legea și Viața august-septembrie 2020*, p.44 (Partea I), https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/41-49_9.pdf (accesat la 22.12.2021).
5. ЯЦЕЛЕНКО, Б.В. Противоречия уголовно-правового регулирования. Москва: Моск. Ин-т, 1996, p.168-169, citat din Irina Iacob, Gheorghe Petrea, „Aspecte ale criminalizării și decriminalizării infracțiunilor din domeniul transporturilor”, în revista *Legea și Viața august-septembrie 2020*, p. 44 (Partea I), https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/41-49_9.pdf (accesat la 22.12.2021).
6. BUGA, L. Tehnica legislativă penală: Teză de doctor în drept. Chișinău, 2018, p.64, citat din Irina Iacob, Gheorghe Petrea, Aspecte ale criminalizării și decriminalizării infracțiunilor din domeniul transporturilor”, în revista *Legea și Viața august-septembrie 2020*, p.44 (Partea I), https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/41-49_9.pdf (accesat la 22.12.2021).
7. IACUB, I. Rolul politicii penale în prevenirea criminalității. În: Особенности адаптации законодательства Молдовы и Украины к законодательству Европейского Союза, международная научно-практическая конференция, 27-28 марта 2015. В 2-х частях. Ч. 2. Кишинев, 2015, p. 45-49. citat din Irina Iacob, Gheorghe Petrea, Aspecte ale criminalizării și decriminalizării infracțiunilor din domeniul transporturilor”, în revista

Legea și Viața august-septembrie 2020, p.44 (Partea I), https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/41-49_9.pdf (accesat la 22.12.2021).

8. Франц фон Лист. Задачи уголовной политики. М., ИНФРА-М, 2004, p.7.

9. <https://legeaz.net/dictionar-juridic/politica-penala> (accesat la 29.12.2021).

10. GRECU, Raisa. Politica penală – abordare evolutivă a noțiunii și definiției, p. 59-60, https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/RSI_2017_1-2_pp57-63.pdf (accesat la 29.12.2021).

11. ДАГЕЛЬ, П.С. Значение 26 съезда КПСС для советской уголовной политики: Проблемы повышения эффективности борьбы с преступностью, Иркутск, 1983, p. 5; М.И. Ковалев, Ю.А. Воронин, Криминология и уголовная политика, Свердловск, 1980. p. 8, citat după Valeriu BUJOR, Tatiana CIAGLIC, REFERINȚE PRIVIND NOȚIUNEA DE POLITICĂ PENALĂ, *Analele științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova*, p.15, https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Referinte%20privind%20notiunea%20de%20politica%20penala.pdf (accesat la 22.12.2021).

12. <https://legeaz.net/dictionar-juridic/politica-executional-penala> (accesat la 22.12.2021).

13. <https://www.coe.int/ro/web/chisinau/-/council-of-europe-launches-two-projects-in-the-republic-of-moldova-to-continue-supporting-reforms-in-the-criminal-justice-sector> (accesat la 29.12.2021).

14. Codul de Executare al Republicii Moldova. COD Nr. 443 din 24-12-2004. Publicat la 05.11..2010 în Monitorul Oficial Nr. 214-220 art. 704.

15. https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/intr14_183.pdf (accesat la 14.08.21).

16. în cauza *Shishanov c. Republicii Moldova*, CtEDO accentuează necesitatea introducerii unor remedii naționale efective, care să permită autorităților naționale atât să constate în substanță încălcarea prevederilor CEDO și să dispună încetarea încălcării, cât și să acorde o despăgubire. Prin urmare, CtEDO a extins aplicabilitatea soluției date dincolo de cauza concretă, acoperind astfel toate cauzele similare care invocă aceeași problemă.

17. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%5B%22001-191541%22%5D%7D> (accesat la 14.08.2021).

18. <http://agent.gov.md/draniceru-v-republica-moldova/> (accesat la 14.08.2021).

19. CEDO, cauza Torreggiani și alții/Italia, nr. 43517/09, 8 ianuarie 2013, alineatul 96, accesat la 16.08.2021.

20. Cauza Ananyev și alții/Rusia³⁴⁷ făcea referire la condițiile de detenție ale reclamanților aflați în diferite centre de arest preventiv în intervalul de timp 2005 – 2008.

21. <https://deschide.md/ro/stiri/social/87625/Promo->

LEX-Deciziile-CEDO-arat%C4%83-c%C4%83-R-Moldova-trebuie-s%C4%83-%C3%AEmbun%C4%83t%C4%83%C8%9Beasc%C4%83-condi%C8%9Biile-din-penitenciare-la-standarde-interna%C8%9Bionale.htm (accesat la 29.12.2021).

22. CRUDU, Alexandr. Revista Legea și Viața, ediția august 2019. „Analiza juridică a mecanismului preventiv și compensator pentru detenția în condiții contrare art. 3 CEDO”, p. 29.

Revista Națională de Drept

Publicație periodică științifico-practică

Nr. 3 (245), anul 22 (2021)

Formatul 60x80 ¹/₁₂.
Coli de tipar 23,0. Coli editoriale 16,0.
Tirajul 100 ex.

Centrul Editorial-Poligrafic al USM
str. Al. Mateevici, 60, Chișinău, MD 2009

